

ВІСНИК

КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ, СПОРТ І ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

ВИПУСК 15, 2019

Головний редактор:

Єдинак Г. А., д-р наук з фізичного виховання і спорту, професор, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Україна

Редакційна колегія:

Бахмат Н. В., д-р педагогічних наук, професор, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Україна

Блават О. З., д-р педагогічних наук, доцент, Національний університет «Львівська політехніка», Україна

Босенко А. І., д-р педагогічних наук, професор, Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського, Україна

Василенко М. М., д-р педагогічних наук, доцент, Національний університет фізичного виховання і спорту України, Україна

Галаманжук Л. Л., д-р педагогічних наук, професор, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Україна

Маржець А., д-р педагогічних наук, професор, Гуманітарно-природничий університет імені Яна Длугоша в Ченстохова, Польща

Попович А. С., д-р педагогічних наук, доцент, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Україна

Пронтенко К. В., д-р педагогічних наук, доцент, Житомирський військовий інститут імені С. П. Корольова, Україна

Путров С. Ю., д-р філософських наук, професор, Національний університет імені М. П. Драгоманова, Україна

Сущенко Л. П., д-р педагогічних наук, професор, Національний університет імені М. П. Драгоманова, Україна

Боднар А. О., канд. педагогічних наук, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Україна

Дутчак М. В., д-р наук з фізичного виховання і спорту, професор, Національний університет фізичного виховання і спорту України

Корягін В. М., д-р наук з фізичного виховання і спорту, професор, Національний університет «Львівська політехніка», Україна

Нестерчук Н. Є., д-р наук з фізичного виховання і спорту, доцент, Національний університет водного транспорту та природокористування, Україна

Ольховий О. М., д-р наук з фізичного виховання і спорту, професор, Чорноморський національний університет імені Петра Могили, Україна

Пшибиш-Заремба М., д-р педагогічних наук, доцент, Державний університет прикладних наук в Скерневіце, Польща

Романчук С. В., д-р наук з фізичного виховання і спорту, професор, Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, Україна

Клюс О. А., кандидат наук з фізичного виховання і спорту, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Україна

Мазур В. А., кандидат наук з фізичного виховання і спорту, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Україна

Прозар М. В., кандидат наук з фізичного виховання і спорту, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Україна

Стасюк І. І., кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Україна

Юрчишин Ю. В., кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Україна

Збірник включено до Переліку наукових фахових видань України, галузь «Педагогічні науки» (наказ Міністерства освіти і науки України № 1328 від 21.12.2015 р.)

Вісник включено до науково-метричних баз:

Google Scholar

Index Copernicus індекс (ICV 2013 : 5.86, ICV 2014 : 29.47)
(Польща)

CEJSH (the Central european journal of social sciences and humanities)
(Польща)

Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації:

КВ № 20175-9975 ПР від 05.07.2013 р.

Друкується за ухвалою Вченої ради Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка
(протокол № 12 від 26.12.2019 р.)

Виходить 4 рази на рік.

Заснований у 2013 році.

В 53 Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини / [редкол.: Єдинак Г. А. (відп. ред.) та ін]. Кам'янець-Подільський: Аксіома. 2019. Випуск 15. 118 с.

ISSN 2309-8082

У віснику висвітлюються результати наукових досліджень з актуальних проблем, що пов'язані з педагогічними аспектами фізичного виховання різних груп населення, валеології, ерготерапії, підготовки спортсменів та менеджменту у фізичній культурі.

Матеріали друкуються в авторській редакції. Рекомендовано науковим, науково-педагогічним працівникам, вчителям фізичної культури, основ здоров'я, тренерам з видів спорту, фахівцям з фізичної терапії, докторантам та аспірантам.

УДК 796:613

Адреса редакції:

вул. Огієнка, 61
м. Кам'янець-Подільський,
Україна

<http://visnyk-sport.kpnu.edu.ua/>

E-mail: 1876543@i.ua

DOI: 10.32626/2309-8082.2019-15

ЗМІСТ

Алексеев О.	Нормативно-правове підґрунтя професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями	5
Банах В.	Персоніфікований підхід до фізичного виховання студентської молоді	11
Боднар А. Стасюк І.	Аналіз динаміки сформованості діяльнісного компоненту готовності майбутніх учителів фізичної культури до олімпійської освіти молодших школярів	16
Бутов Р. Совтисік Д. Кузан М.	Особливості організації реабілітаційного процесу в санаторно-курортних умовах.....	21
Гамалицкий К. Гамалицкая Г.	Характеристика средств и методов управления подготовкой в годичном цикле гребцов	25
Демянчук М.	Інноваційність, інтегративність, технологічність професійної підготовки майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи у коледжах.....	30
Деркаченко И. Мыцыков Н. Деркаченко С.	Проблемы отбора и формирования резерва в спортивной ходьбе.....	35
Дияк В.	Концепція соціально-економічної підготовки курсантів та слухачів у процесі безперервної освіти в Національній академії Державної прикордонної служби України	42
Зданюк В.	Мотивація як складова готовності фізичних терапевтів до реалізації здоров'я-зберігаючих технологій	47
Капсомун Н.	Применение проектировочных технологий в процессе подготовки будущего педагога по физической культуре	51
Келемен Р.	Організація та аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи з підготовки майбутніх молодших спеціалістів з правознавства засобами інтерактивних технологій	56
Коваль О. Гуска М.	Проблеми оптимізації процесу формування фізкультурно-оздоровчих компетентностей студентів гуманітарних факультетів	61
Михальський А. Михальська Ю. Молев В.	Психолого-педагогічні умови етичних і деонтологічних аспектів діяльності фізичного терапевта	66
Мірошніченко В.	Організація самостійної пізнавальної діяльності майбутніх юристів в коледжах як складова їх підготовки до професійної діяльності	71
Молев В. Михальський А.	Фізична реабілітація осіб з пошкодженнями ліктьового суглоба	76
Одайник В. Авінов В.	Етапи розвитку фізичних якостей студентів закладів вищої освіти засобами баскетболу	81
Панчук Н. Слюсарчук В.	Вплив статі на формування ціннісного компоненту професійної підготовки у закладі вищої освіти	85
Синишина В.	Професійна підготовка майбутніх практичних психологів: проблеми методології і методики	92
Чаплінський Р.	Спеціальні методи профілактики травм у спорті	97
Чебан Т.	Проблемы физического воспитания и спорта студенческой молодежи	101
Юрчишин Ю. Мисів В. Погребняк Т. Потапчук С.	Сучасні способи залучення молоді до оздоровчої рухової активності	105
Панькевич Я.	Специфіка фізичних навантажень військовослужбовців інженерних військ Збройних сил України	110

BULLETIN

OF KAMIANETS-PODILSKYI NATIONAL IVAN OHIIENKO UNIVERSITY

PHYSICAL EDUCATION, SPORTS AND HUMAN HEALTH

COLLECTION OF SCIENTIFIC WORKS

ISSUE 15, 2019

Editor-in-Chief:

Iedyak G. A., Full professor PhD of Physical Education and Sports Sciences, Kamianets-Podilskyi National Ivan Ohienko University, Ukraine

Editorial Board:

Bahmat N., Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Kamianets-Podilskyi National Ivan Ohienko University, Ukraine

Blavt O., Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Lviv Polytechnic National University, Ukraine

Bosenko A., Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, South Ukrainian National K.D. Ushynsky Pedagogical University, Ukraine

Vasylenko M., Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, National University of Physical Education and Sports of Ukraine

Galamanzhuk L., Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Kamianets-Podilskyi National Ivan Ohienko University, Ukraine

Marzec A., Full professor PhD, Jan Dlugosz University in Czestochowa, Poland

Popovich A., Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Kamianets-Podilskyi National Ivan Ohienko University, Ukraine

Prontenko K., Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Zhytomyr Military S.P. Korolev Institute, Ukraine

Putrov S., Full professor PhD of Philosophy Sciences, National M.P. Dragomanov University, Ukraine

Sushchenko L., Full professor PhD of Pedagogical Sciences, National M.P. Dragomanov University, Ukraine

Bodnar A. O., PhD of Pedagogical Sciences, Kamianets-Podilskyi National Ivan Ohienko University, Ukraine

Dutchak M., Full professor PhD of Physical Education and Sports Sciences, National University of Physical Education and Sports of Ukraine

Koryahin V., Doctor of Physical Education and Sports Sciences, Professor, Lviv Polytechnic National University, Ukraine

Nesterchuk N., Doctor of Physical Education and Sports Sciences, Associate Professor, National University Of Water And Environmental Engineering, Ukraine

Olkhovyi O., Full professor PhD of Physical Education and Sports Sciences, Petro Mohyla Black Sea National University, Ukraine

Pszybysz-Zaremba M., Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, State Higher Vocational School in Skierniewice, Poland

Romanchuk S., Full professor PhD of Physical Education and Sports Sciences, National Army Academy Hetman Petro Sahaidachny, Ukraine

Klyus O., PhD of Physical Education and Sports Sciences, Kamianets-Podilskyi National Ivan Ohienko University, Ukraine

Mazur V., PhD of Physical Education and Sports Sciences, старший викладач, Kamianets-Podilskyi National Ivan Ohienko University, Ukraine

Prozar M., PhD of Physical Education and Sports Sciences, Kamianets-Podilskyi National Ivan Ohienko University, Ukraine

Stasiuk I., PhD of Physical Education and Sports Sciences, Dean of Faculty of Physical Education, Kamianets-Podilskyi National Ivan Ohienko University, Ukraine

Yurchyshyn Yu., PhD of Physical Education and Sports Sciences, Associate Professor, Kamianets-Podilskyi National Ivan Ohienko University, Ukraine

Scientific-metric database:

Google Scholar,
Index Copernicus index (ICV 2013 : 5.86, ICV 2014 : 29.47,
ICV 2016 : 53.50) (Poland)
CEJSH (the central European journal of social sciences and humanities)
(Poland)

Certificate to registration:

KB N 20175-9975 PR of 05.07.2013.

The publication is approved by the decision of the Scientific Board of Kamianets-Podilskyi National Ivan Ohienko University (protocol № 12 of 26.12.2019)

Four issues per year.

Established in 2013.

B 53 This bulletin of the Kamianets-Podilskyi National Ivan Ohienko University. Physical education, Sport and Human Health / [ed.: G. Iedyak (Editor-in-Chief) and others]. Kamianets-Podilskyi: Axioma. Issue 15. 118 p.

ISSN 2309-8082

The bulletin covers the results of the scientific investigations of the current problems connected with educational aspects of the physical training of different social classes, valeology, ergotherapy, preparing sportsmen and management in physical education.

The material is published in author's edition. This material is recommended to scientific, scientific-educational assistants, teachers of PE, health basics, sports coaches, physical therapy specialists, doctoral candidates and Ph.D. students.

УДК 796:613

Editorial Address:

st. Ivan Ohienko 61
Kamianets-Podilskyi,
Ukraine

<http://visnyk-sport.kpnu.edu.ua/>
E-mail: 1876543@i.ua
DOI: 10.32626/2309-8082.2019-15

CONTENTS

Aliksieiev O.	Normative-legal basis of vocational training of future teachers of physical culture to organization of individual work with pupils	5
Banakh V.	Personalized approach to physical education of student youth	11
Bodnar A. Stasiuk I.	Analysis of the dynamics of formation of the active component of readiness of future teachers of physical culture for the olympic education of primary pupils	16
Butov R. Sovtysik D. Kuzan M.	Peculiarities of organization of the rehabilitation process in sanitary and resort conditions	21
Gamalitchi K. Gamalitsaia G.	Characteristics of means and methods of managing the preparation in the annual cycle of rowers	25
Demianchuk M.	Innovationess, integrativeness, adaptability of vocational training of future junior specialists in nursing in colleges	30
Derkachenko I. Mytskykov N. Derkachenko S.	Problems of selection and formation of a reserve in sports walk	35
Dyjak V.	Concepts of socio-economic training of cadets and students in the process of continuous education in the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine	42
Zdaniuk V.	Motivation as a component of readiness of physical therapist to the implementation of health technologies.....	47
Capsomun N.	The use of design technologies in the preparing process of the future teacher of physical culture	51
Kelemen R.	Organization and analysis of the results of research and experimental work on training of future junior specialists in law by means of interactive technologies	56
Koval O. Guska M.	Problems of optimization of the formation process physical and festival competences students of the humanities faculty.....	61
Mykhalskyi A. Mykhalska Yu. Moliev V.	Ethical and deontological aspects of activity of physical therapist	66
Miroshnichenko V.	Organization of independent activities of future lawyers in colleges as a component of preparation for professional activities	71
Moliev V. Mykhalskyi A.	Physical rehabilitation of persons with damages of the elbow joint	76
Odaynyk V. Avinov V.	The development stages of the physical skills of students in High School by means of basketball	81
Panchuk N. Sliusarchuk V.	The influence of the gender on the formation of the value component of professional training in higher educational establishment.....	85
Sinishina V.	Vocational training of future practical psychologists: problems of methodology and methodic	92
Chaplinskyi R.	Special methods of prevention of trauma in sports	97
Cheban. T.	Problems of physical education of student youth	101
Yurchyshyn Yu. Mysiv V. Pogrebnyak T. Potapchuk S.	Modern approaches of youth involvement to health motor activity.....	105
Pankevich Y.	Specificity of physical loads of services of engineering services the Armed forces of Ukraine	110

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ПІДҐРУНТЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ

О. Алексєєв

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Україна

corresponding author – Алексєєв О.: alieksieiev@kpnpu.edu.ua

doi: 10.32626/2309-8082.2019-15.5-10

У статті аргументовано, що суспільно-політичні зміни, які відбуваються в нашій державі, торкаються не лише економічної, політичної галузей, а й фізичної культури і спорту у поєднанні з педагогічною сферою. Визначення суспільних потреб вдосконалення фізкультурно-оздоровлювальної роботи в напрямі збереження та розвитку фізичного здоров'я підростаючого покоління і вимог до фахівців цієї спеціальності відображено в законодавчій базі сучасної України, що постійно оновлюється й удосконалюється.

Основними методами дослідження визначено: аналіз законодавчих документів, прийнятих в Україні з 1991 року з метою розвитку фізичної культури і спорту та покращення професійної підготовки педагогічних кадрів, які б забезпечили організацію фізкультурно-оздоровлювальної роботи в напрямі збереження та розвитку фізичного здоров'я шкільної молоді; узагальнення результатів порівняльного аналізу законодавчої бази з метою окреслення основних напрямів удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури на сучасному етапі розвитку науки та освіти; історичний метод, який використовувався для систематизації прийнятих державних документів у галузі вищої освіти і професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури.

Узагальнено, що науковці обґрунтовують оригінальні і сучасні методи роботи для фізичного виховання підростаючого покоління. Проте проблема підвищення рівня здоров'я нації залишається невирішеною. Відтак виникає потреба більш тісної інтеграції нормативно-правової бази з питань фізичної культури і спорту та методичного забезпечення для осучаснення професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання Комітет з фізичного виховання і спорту Міністерства освіти і науки України пропонує для громадського обговорення проект стратегії розвитку фізичного виховання і спорту серед учнівської молоді на період до 2025 року. Подальші дослідження будуть спрямовані на розробку методичного забезпечення для організації індивідуальної роботи вчителів фізичної культури з учнями.

Ключові слова: професійна підготовка, майбутні учителі фізичної культури, індивідуальна робота, нормативно-правова база, фізкультурно-оздоровлювальна робота.

Alieksieiev O. Normative-legal basis of vocational training of future teachers of physical culture to organization of individual work with pupils

Abstract. The article states that socio-political changes, which take place in our state, concern not just economic and political fields, but also physical culture and sports in combination with pedagogical sphere. The definition of public needs in improvement of physical and fitness work in the direction of saving and developing physical health of younger generation and requirements for specialists in this specialty are reflected in the legislative basis of modern Ukraine that is constantly being updated and improved.

The main methods of research have been defined: analysis of legislative documents adopted in Ukraine since 1991 with the aim of developing physical culture and sports and improving the vocational training of pedagogical staff, which would ensure the organization of physical and fitness work in the direction of saving and developing physical health of school youth; generalization of the results of comparative analysis of legislative base in order to outline the main directions of improvement of vocational training of future teachers of physical culture at the modern stage of development of science and education; historical method, which was used for systematization of the adopted state documents in the field of higher education and vocational training of future teachers of physical culture.

It has been generalized that scientists substantiate original and modern methods of work for physical education of the younger generation. However, the problem of improving the health of the nation remains unresolved. Therefore, there is a need for deeper integration of normative-legal basis on physical culture and sports and methodological support for updating vocational training of future specialists in physical education. Committee on Physical Education and Sports of the Ministry of Education and Science of Ukraine proposes a draft development strategy of physical education and sports among the school youth for the period up to 2025 for public discussion. Further researches will be directed to the development of methodological support for organization of individual work of physical culture teachers with pupils.

Key words: vocational training, future teachers of physical culture, individual work, normative-legal basis, physical and fitness work.

Вступ

Гуманізація освітнього середовища у загально-освітній школі залежить від кваліфікованої професійної діяльності компетентних учителів різних спеціальностей. На сучасному етапі глобальної інформатизації сучасного суспільства, що супроводжується активним використанням підростаючим поколінням різних технічних засобів і, як наслідок, зменшенням рухової активності школярів різних вікових груп, спостерігається зростання рівня захворювань у дітей, що зумовлено гіподинамією, психічними перевантаженнями,

негативним впливом екологічних чинників тощо. Відтак виникає потреба в організації такої компенсаторної діяльності учнів у школі, яка сприятиме вияву фізичної активності школярів шляхом використання вчителями фізичної культури ефективних форм фізкультурно-оздоровчої роботи на уроках та в позанавчальний час. Таким чином актуальною є проблема вдосконалення професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури, які б на основі модернізації освітнього процесу використовували індивідуальний підхід до кожного учня, зважаючи на рівень фізичного здоров'я,

бажання займатися певним видом спортивних занять, щоб організувати систематичну посилену фізичну активність школярів для нейтралізації тривалого періоду роботи за шкільною партою.

Суспільно-політичні зміни, які відбуваються в нашій державі, торкаються не лише економічної, політичної галузей, а й фізичної культури і спорту (ФКіС) у поєднанні з педагогічною сферою. Окреслюється комплекс вимог до професійної діяльності сучасних активних і творчих учителів фізичної культури (ФК). Визначення суспільних потреб вдосконалення фізкультурно-оздоровлювальної роботи в напрямі збереження та розвитку фізичного здоров'я підростаючого покоління і вимог до фахівців цієї спеціальності відображено в законодавчій базі сучасної України, що постійно оновлюється й удосконалюється. Виникає потреба систематизувати державні документи, в яких наголошено на потребі вдосконалення професійної підготовки кваліфікованих кадрів у сфері фізичного виховання

Матеріал і методи дослідження

Основними методами дослідження визначено:

- аналіз законодавчих документів, прийнятих в Україні з 1991 року з метою розвитку фізичної культури і спорту та покращення професійної підготовки педагогічних кадрів, які б забезпечили організацію фізкультурно-оздоровлювальної роботи в напрямі збереження та розвитку фізичного здоров'я шкільної молоді;
- узагальнення результатів порівняльного аналізу законодавчої бази з метою окреслення основних напрямів удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури на сучасному етапі розвитку науки та освіти;
- історичний метод, який використовувався для систематизації прийнятих державних документів у галузі вищої освіти і професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури.

Результати дослідження

Проблему осучаснення професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури розглядали провідні науковці, які присвячували свої дослідження конструктивним змінам у вищій педагогічній освіті фахівців фізкультурно-спортивного профілю (В. Савченко, С. Сисоєва, Б. Шиян та ін.). З цією метою дослідники використовують педагогічні інновації у фізичному вихованні студентів [3], наприклад, фізкультурно-оздоровчі технології у процесі формування здорового способу життя студентів закладів вищої освіти на заняттях фізичного виховання [13] та ін. Безперечно, інноваційні процеси на заняттях фізичної культури не можуть мати хаотичний і безсистемний характер, а тому підкріп-

люються сучасними вимогами до організації фізкультурної підготовки підростаючого покоління. Зазвичай такі вимоги мають нормативно-правове підґрунтя.

Починаючи з 90-х років ХХ ст. у незалежній Україні формується законодавча база, в якій окреслено стратегічні напрями вдосконалення фізкультурно-спортивної галузі. Так, засадничі положення стосовно професійної освіти майбутніх учителів ФК закладено в Законі України «Про фізичну культуру і спорт» (1993), де визначено загальні правові, соціальні, економічні й організаційні основи фізичної культури і спорту в Україні, участь відповідних посадових осіб (до яких відносяться і вчителі фізкультури) у зміцненні здоров'я громадян, досягненні високого рівня працездатності та довголіття засобами фізичної культури і спорту [4]. Саме в цьому законодавчому документі визначено сутність фізичної культури як складової частини загальної культури суспільства, спрямованої на зміцнення і підвищення рівня здоров'я, фізичного та духовного розвитку, морально-вольових та інтелектуальних здібностей людини з метою гармонійного формування її особистості. У контексті державного регулювання фізичної культури і спорту законодавство визначає важливість проблеми кадрового забезпечення, що актуалізує вдосконалення професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури (Стаття 3).

У Законі чітко прописані основні показники стану розвитку фізичної культури і спорту, якими визначено рівень здоров'я і фізичного розвитку особистості, ступінь використання фізичної культури в різних сферах діяльності, рівень розвитку системи фізичного виховання. Саме на підставі зазначених показників розробляється державна програма розвитку фізичної культури і спорту в Україні (Стаття 6) [4].

Важливе місце відведено фізкультурно-оздоровчій діяльності у навчально-виховній сфері та фізичному вихованню, що є головною функцією у роботі вчителів фізкультури. Так, у статті 12 Закону вказується, що фізкультурно-оздоровча робота, яку зазвичай виконують учителі ФК, здійснюється в поєднанні з фізичним вихованням дітей та молоді, з урахуванням стану здоров'я, рівня фізичного та психічного розвитку.

Для вдосконалення законодавчої бази періодично вносяться певні зміни і доповнення до основного Закону. Зокрема, в частині третій статті 12 із змінами, внесеними згідно із Законом № 770-ХІV (770-14) від 18.06.99, вказується, що «органи виконавчої влади, підприємства, установи та організації, у віданні яких перебувають дошкільні виховні заклади, забезпечують необхідні умови для проведення щоденних фізкультурно-оздоровчих занять з дітьми, морально і матеріально

заохочують педагогічні колективи та фахівців фізичного виховання, які досягли успіхів у збереженні та зміцненні здоров'я дітей» [4]. Це положення підкреслює важливість урахування в професійній діяльності вчителів ФК індивідуального підходу до вихованців. Адже сучасний стан здоров'я школярів має широку амплітуду: від абсолютно здорових учнів до таких, які мають певні відхилення у фізичному здоров'ї, що потребує від учителів ФК необхідних знань, умінь і навичок для забезпечення розвитку фізичних, морально-вольових, розумових здібностей підростаючого покоління. І хоча в загальноосвітніх школах уроки з фізичної культури є обов'язковими і проводяться не менше трьох разів на тиждень, проте місцеві органи виконавчої влади можуть вводити додаткові уроки з цього предмету, що розширює педагогічне навантаження вчителів цієї спеціальності.

Проблема кадрового забезпечення фізичної культури і спорту окреслена в статті 30 цього Закону, де вказується, що потребу в фахівцях фізкультурно-оздоровчого та спортивного профілю визначають органи виконавчої влади з ФКіС. А підготовку і перепідготовку таких фахівців здійснюють відповідні заклади освіти. Адже право вести педагогічну, учбово-тренувальну та оздоровчу роботу в сфері фізичної культури і спорту мають громадяни виключно із спеціальною освітою або підготовкою та за наявності диплому, посвідчення (сертифіката), виданих акредитованими навчальними закладами (ст. 30) [4].

Особлива увага в Законі приділяється науково-методичному забезпеченню фізичної культури і спорту (Стаття 3). За дорученням Кабінету Міністрів України центральний орган виконавчої влади з ФКіС разом з Академією наук України і Міністерством охорони здоров'я України розробляє державну програму наукових спеціальних досліджень, координує її здійснення, залучає до цієї справи провідні наукові центри, вищі заклади освіти, Науково-дослідний інститут фізичної культури і спорту. Відповідно сучасні дослідники проводять наукові розвідки в різних напрямках, що передбачає вдосконалення і спрямування професійної підготовки майбутніх учителів ФК до рекреаційно-оздоровчої діяльності [6], до формування спортивних лідерських якостей в учнів основної школи [14], до професійної суб'єктності [1], до визначення взаємозв'язків психомоторних якостей учнів молодших класів на уроках фізичної культури [2], до формування здорового способу життя засобами фізичної культури [7] та ін.

Періодично до Закону вносяться певні зміни і доповнення. Так, згідно із змінами від 18.01.2018 до Закону України «Про фізичну культуру і спорт» фізична

культура визначається як сфера діяльності, пов'язана з використанням рухової активності для фізичного та інтелектуального розвитку особи, здорового способу життя, зміцнення здоров'я та організації змістовного дозвілля засобами фізичного виховання різних груп населення та масового спорту. Фізичне виховання розглядається як частина фізичної культури, пов'язана з процесом виховання особи, набуттям нею відповідних знань та умінь щодо використання рухової активності для всебічного розвитку, оздоровлення та забезпечення готовності до активної участі у суспільному житті та професійній діяльності. Державна політика у сфері ФКіС ґрунтується на засадах визнання фізичної культури як важливого чинника всебічного розвитку особистості та формування здорового способу життя; забезпечення безпеки життя та здоров'я осіб, які займаються фізичною культурою і спортом; сприяння безперервності та послідовності занять ФКіС громадян різних вікових груп; орієнтування на сучасні міжнародні стандарти у сфері фізичної культури і спорту, поєднання вітчизняних традицій і досягнень із світовим досвідом у цій сфері (Стаття 4) [5].

Важливим етапом у розвитку професійної підготовки майбутніх учителів фізкультури є прийняття Національної доктрини розвитку фізичної культури і спорту як системи концептуальних ідей і поглядів на роль, організаційну структуру та завдання ФКіС в Україні на період до 2016 року з урахуванням стратегії розвитку держави та світового досвіду. У документі вказано на необхідності усунення розбалансованості між обсягами підготовки та реальними потребами у фахівцях з ФКіС, а також на потребі вдосконалення кваліфікації кадрів. У Доктрині особлива увага приділяється кадровій політиці у сфері ФКіС, що базується на використанні науково обґрунтованих підходів до прогнозування та задоволення реальних потреб суспільства у відповідних фахівцях (як за кількістю, так і за якістю підготовки), посилення особистої відповідальності за кінцевий результат діяльності. Забезпечення високої професійності таких фахівців стимулюється шляхом проведення їх періодичної атестації. Визначальними чинниками у доборі кадрів є фаховий рівень, досвід роботи та вміння працювати в нових соціально-економічних умовах [10].

Стратегічним напрямом у кадровому забезпеченні розвитку ФКіС є вдосконалення системи безперервної освіти, яка передбачає професійну орієнтацію, підготовку, підвищення кваліфікації та перепідготовку учителів фізичної культури. Держава шляхом стандартизації освіти встановлює взаємопогоджені вимоги до змісту, обсягу та якості вищої освіти, що

визначаються загальною метою освітньої і професійної підготовки кадрів для сфери ФКіС. Для ефективного використання фінансових ресурсів та забезпечення конкурентоспроможності на ринку праці фахівців з ФКіС держава здійснює оптимізацію мережі вищих закладів освіти, де проводиться підготовка таких фахівців [10].

Важливим аспектом у напрямі вдосконалення професійної підготовки майбутніх учителів ФК у Доктрині визначено організацію наукових досліджень у межах наукової галузі «Фізичне виховання і спорт», які спрямовуються на розв'язання актуальних фундаментальних та прикладних наукових проблем і впровадження результатів роботи науковців у практику. У документі вказується, що реалізація Доктрини надасть змогу забезпечити перехід до нової, гуманістичної моделі розвитку ФКіС, в центрі уваги якої – інтереси, потреби та мотиви конкретної людини, що сприятиме соціальній активності громадян. Підвищиться доступність, якість та різноманітність форм оздоровчих, рекреаційних, реабілітаційних та спортивних послуг для різних соціальних верств населення; зросте конкурентоспроможність українського спорту, що сприятиме утвердженню патріотичних почуттів у громадян та підвищенню міжнародного авторитету держави.

З метою реалізації Указу Президента України від 28.09.2004 № 1148 «Про Національну доктрину розвитку фізичної культури і спорту» та на виконання постанови Кабінету Міністрів України від 13.12.2004 № 1641 «Про затвердження заходів з реалізації Національної доктрини розвитку фізичної культури і спорту у 2005 році» видано Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Положення про організацію фізичного виховання і масового спорту в дошкільних, загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладах України» (2005) [9]. У документі вказується, що фізичне виховання є невід'ємною складовою освіти, яке забезпечує можливість набуття кожною дитиною необхідних науково обґрунтованих знань про здоров'я і засоби його зміцнення, методики організації змістовного дозвілля і спрямоване на формування в них фізичного, соціального та духовного здоров'я, вдосконалення фізичної та психічної підготовки до ведення активного довготривалого життя та професійної діяльності. Основу системи фізичного виховання дітей та юнацтва складає комплекс показників обсягу щотижневої рухової активності, рівень спеціальних знань про особливості рухової активності сучасної людини, її фізичний розвиток, стан функціональних систем організму, фізичної працездатності та рухових здібностей. Сумарний обсяг

рухової активності, що здійснюється дитиною у процесі її щоденної життєдіяльності, повинен базуватися на її індивідуальних можливостях та задовольняти біологічну потребу в рухах. Система фізичного виховання дітей та учнівської молоді базується на принципах особистісної та диференційованої орієнтації, пріоритету оздоровчої спрямованості, використання традиційних та нетрадиційних форм рухової активності та інших засобів фізичного вдосконалення. Метою ФВ є формування особистості, спрямоване на забезпечення необхідного рівня розвитку життєво важливих рухових навичок і фізичних якостей; загальнолюдських цінностей: здоров'я, фізичного, соціального та психічного благополуччя; виховання інтересу і звички до самостійних занять фізичною культурою і спортом, набуття навичок здорового способу життя [9].

У документі ,зазначено, що досягнення мети забезпечується реалізацією таких завдань:

- сприяння повноцінному фізичному розвитку і виховання дитини шляхом використання засобів фізичного виховання, фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи;
- збереження та зміцнення здоров'я дитини, профілактика захворювань;
- формування та реалізація знань і вмінь, життєво необхідних рухових навичок і фізичних якостей для підготовки до майбутньої трудової діяльності;
- розширення функціональних можливостей організму та розвиток рухових здібностей дитини;
- виховання активної життєвої позиції та морально-вольових якостей;
- формування мотиваційних засад та переконання у необхідності регулярного використання різноманітних форм фізичного виховання та масового спорту як важливої складової здорового способу життя [9].

У Наказі Міністерства освіти і науки України вказано, що МОН, його структурні підрозділи з питань ФВіС забезпечують організацію та управління роботою з фізичного виховання, фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи в закладах освіти усіх типів, здійснює науково-методичне забезпечення цієї роботи в ході навчально-виховного процесу та в позаурочний час. До його повноважень належить: реалізація державної політики галузі ФВ у сфері дошкільної, загальної середньої та професійно-технічної освіти; визначення перспектив розвитку ФВіС; розроблення та впровадження Державного стандарту освітньої галузі «Фізичне виховання»; організація нормативного, програмного, науково-методичного та інформаційного забезпечення системи дошкільної, загальної середньої

та професійно-технічної освіти щодо фізичного виховання та спорту; контроль за діяльністю органів управління освітою та навчальних закладів системи освіти щодо питань ФВ, спортивної та фізкультурно-оздоровчої роботи; координація наукових досліджень з проблем фізичного виховання учнівської молоді [9].

Проблема вдосконалення роботи вчителя фізкультури залишається актуальною і нині, що знаходить відображення у державних документах і наукових публікаціях [3; 11 та ін.]. Так, Комітет з фізичного виховання і спорту МОН України пропонує для громадського обговорення проект стратегії розвитку ФВіС серед учнівської молоді на період до 2025 року [8] Стосовно Національної стратегії з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація» видано Указ Президента України [12]. Отже, проблема оздоровлення нації засобами ФКіС відображена у державних документах, тому набуває особливої значущості і потребує осучаснення професійної підготовки майбутніх фахівців ФК.

Дискусія

Проблема розвитку фізичної культури і спорту в Україні є актуальною, про що свідчить широка законодавча база, яка регулює розвиток цієї сфери суспільного життя. Науковці пропонують оригінальні

і сучасні методи роботи фахівців ФКіС для фізичного виховання підростаючого покоління. Проте проблема підвищення рівня здоров'я нації залишається невирішеною. Відтак виникає потреба більш тісної інтеграції нормативно-правової бази з питань ФКіС та методичного забезпечення для осучаснення професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання.

Висновки

З розвитком різних сфер розбудови українського суспільства в нашій країні створюється потужне нормативно-правове підґрунтя професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури. Законодавча база враховує різноплановість роботи фахівців ФКіС. Особлива увага педагогічних кадрів повинна приділятися до організації індивідуальної роботи з учнями, які відрізняються за рівнем фізичного розвитку і здоров'я. Окреслена проблема знаходить відображення в сучасних державних документах, де визначається стратегія розвитку фізичної культури і спорту в Україні на тривалий період.

Подальші дослідження будуть спрямовані на розробку методичного забезпечення для організації індивідуальної роботи вчителів фізичної культури з учнями.

Конфлікт інтересів. Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів.

Література та джерела

1. Бицок В. В. Формування професійної суб'єктності вчителя фізичного виховання як проблема фахової підготовки. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2017. Вип. 56–57 (109–110). С.75–82.
2. Брик А. В. Визначення взаємозв'язків психомоторних якостей учнів молодших класів на уроках фізичної культури. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2016. Вип. 51 (104). С. 345–351.
3. Веретельнікова Ю. А., Недорубко С. А., Павленко О. Є. Педагогічні інновації у фізичному вихованні студентів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2016. Вип. 51 (104). С. 419–427.
4. Закон України «Про фізичну культуру і спорт» від 24 грудня 1993 р. № 3808-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12/ed20050225?lang=uk>
5. Закон України «Про фізичну культуру і спорт» (із змінами). URL : <https://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3808-12>
6. Захаріна Є. А. Особливості професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту до рекреаційно-оздоровчої діяльності. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2018. Вип. 58–59 (111–112). С. 344–349.
7. Кищак О. С. Формирование здорового образа жизни студенческой молодежи средствами физической культуры. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2018. Вип. 58–59 (111–112). С. 368–372.
8. Комітет з фізичного виховання та спорту МОН України: проект стратегії розвитку фізичного виховання та спорту серед учнівської молоді на період до 2025 року. URL : <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-dlya-gromadskogo-obgovorennya-proyekt-strategiyi-rozvitku-fizichnogo-vihovannya-ta-sportu-sered-uchnivskoyi-molodi-na-period-do-2025-roku>
9. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Положення про організацію фізичного виховання і масового спорту в дошкільних, загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладах України» від 02 серпня 2005 р. № 458. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0909-05>
10. Національна Доктрина розвитку фізичної культури і спорту. Затверджено Указом Президента України від 28 вересня 2004 року № 1148/2004. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1148/2004#o10>
11. Павлишинець К. Ю. Теоретичні засади підготовки майбутніх учителів фізичної культури до адаптації професійної діяльності. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2017. Вип. 56–57 (109–110). С. 289–296.
12. Про Національну стратегію з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація»: Указ Президента України №42/2016. URL : <https://www.president.gov.ua/documents/422016-19772>
13. Рибницький А. В., Нестеров О. С. Формування здорового способу життя студентів ВНЗ на заняттях фізичного виховання засобами фізкультурно-оздоровчих технологій. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2016. Вип. 51 (104). С. 511–517.
14. Тітова Г. Зміст методики підготовки майбутніх учителів фізичної культури до формування спортивних лідерських якостей в учнів основної школи. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. 2017. № 4 (59). С. 523–528.

References

- Bytsiuk, V. V. (2017), "Formuvannya profesiinoi subiektyvnosti fizychnoho vykhovannia yak problema fakhovoi pidhotovky" [Formation of professional subjectivity of the teacher of physical education as a problem of vocational training]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh – Pedagogy of formation of creative personality in higher and secondary schools*, issue 56–57 (109–110), 75–82 [in Ukrainian].
- Bryk, A. V. (2016), "Vyznachennia vzaiemozviazkiv psichomotornykh yakosteï uchniv molodshykh klasiv na urokakh fizychnoi kultury" [Determining the relationships of psychomotor qualities of elementary school pupils at physical training lessons]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh – Pedagogy of formation of creative personality in higher and secondary schools*, issue 51 (104), 345–351 [in Ukrainian].
- Veretelnikova, Yu. A., Nedorubko, S. A. & Pavlenko, O. Ye. (2016), "Pedahohichni inovatsii u fizychnomu vykhovanni studentiv" [Pedagogical innovations in physical education of students]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh – Pedagogy of formation of creative personality in higher and secondary schools*, issue 51 (104), 419–427 [in Ukrainian].
- Zakon Ukrainy "Pro fizychnu kulturu i sport" vid 24 hrudnia 1993 r. № 3808-XII [The Law of Ukraine "On the physical culture and sports" from December 24 1993, № 3808-XII]. zakon.rada.gov.ua. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12/ed20050225?lang=uk> [in Ukrainian].
- Zakon Ukrainy "Pro fizychnu kulturu i sport" (zi zminyamy) [The Law of Ukraine "On the physical culture and sports" (with changes)]. (n.d.). zakon5.rada.gov.ua. Retrieved from: <https://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3808-12> [in Ukrainian].
- Zakharina, Ye. A. (2018), "Osoblyvosti profesiinoi pidhotovky maibutnykh fakhivtsiv z fizychnoi kultury i sportu do rekreatsiino-ozdorovchoi diialnosti" [Peculiarities of vocational training of future specialists in physical training and sports for recreational and health activities]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh – Pedagogy of formation of creative personality in higher and secondary schools*, issue 58–59 (111–112), 344–349 [in Ukrainian].
- Kishchak, O. S. (2018), "Formirovanie zdorovogo obraza zhizni studencheskoy molodezhi sredstvami fizicheskoy kultury" [Formation of healthy lifestyle of student youth by means of physical culture]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh – Pedagogy of formation of creative personality in higher and secondary schools*, issue 58–59 (111–112), 368–372 [in Russian].
- Komitet z fizychnoho vykhovannia ta sportu MON Ukrainy: proekt stratehii rozvytku fizychnoho vykhovannia ta sportu sered uchnivskoi molodi na period do 2025 roku [Committee on physical education and sports of the Ministry of Education and Science of Ukraine proposes for public discussion a draft strategy of development of physical education and sports among pupil youth for the period up to 2025]. (n.d.). mon.gov.ua. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-dlya-gromadskogo-obgovorennia-proyekt-strategiyi-rozvytku-fizychnoho-vihovannya-ta-sportu-sered-uchnivskoyi-molodi-na-period-do-2025-roku> [in Ukrainian].
- Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy "Pro zatverdzhennia Polozhennia pro orhanizatsiiu fizychnoho vykhovannia i masovoho sportu v doshkilnykh, zahalnoosvitnykh ta profesiino-tekhnychnykh navchalnykh zakladakh Ukrainy" vid 02 serpnia 2005 r. № 458 [The Law of Ukraine "On approval of the regulations on the organization of physical education and mass sports in preschool, secondary and vocational schools of Ukraine" from August 2 2005, № 458]. zakon.rada.gov.ua. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0909-05> [in Ukrainian].
- Natsionalna Doktryna rozvytku fizychnoi kultury i sportu. Zatverdzheno Ukazom Prezydenta Ukrainy vid 28 veresnia 2004 roku № 1148/2004 [National Doctrine for the development of physical culture and sports. Approved by the Decree of the President of Ukraine from September 28 2004, № 1148/2004]. zakon.rada.gov.ua. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1148/2004#o10> [in Ukrainian].
- Pavlyshynets, K. Yu. (2017), "Teoretychni zasady pidhotovky maibutnykh uchyteliv fizychnoi kultury do adaptatsii profesiinoi diialnosti" [Theoretical basis of training of future teachers of physical training to adaptation of professional activities]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh – Pedagogy of formation of creative personality in higher and secondary schools*, issue 56–57 (109–110), 289–296 [in Ukrainian].
- Pro Natsionalnu stratehiiu z ozdorovchoi rukhovoi aktyvnosti v Ukraini na period do 2025 roku "Rukhova aktyvnist – zdorovyï sposib zhyttia – zdorova natsiia": Ukaz Prezydenta Ukrainy № 42/2016 [On the National strategy for healthy movement activity in Ukraine for the Period up to 2025 "Motor activity – healthy lifestyle – healthy nation": Decree of the President of Ukraine № 42/2016]. www.president.gov.ua. Retrieved from: <https://www.president.gov.ua/documents/422016-19772> [in Ukrainian].
- Rybnytskyi, A. V. & Nesterov, O. S. (2016), "Formuvannya zdorovoho sposobu zhyttia studentiv VNZ na zaniattiakh fizychnoho vykhovannia zasobamy fizkulturno-ozdorovchykh tekhnolohii" [Formation of healthy lifestyle of HEI students at the classes of physical training by means of physical and fitness technologies]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh – Pedagogy of formation of creative personality in higher and secondary schools*, issue 51 (104), 511–517 [in Ukrainian].
- Titova, H. (2017), "Zmist metodyky pidhotovky maibutnykh uchyteliv fizychnoi kultury do formuvannia sportyvnykh liderskykh yakosteï v uchniv osnovnoi shkoly" [The essence of methods of training of future teachers of physical culture for formation of sports leadership qualities among pupils of basic school]. *Naukovyi visnyk Mykolaivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. O. Sukhomlynskoho. Pedahohichni nauky – Scientific Bulletin of Mykolaiv V. O. Sukhomlynskyi National University. Pedagogical sciences*, 4 (59), 523–528 [in Ukrainian].

Надійшла 29.11.2019

ПЕРСОНІФІКОВАНИЙ ПІДХІД ДО ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

В. Банах

Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія імені Тараса Шевченка, Україна

кореспондент-автор – Банах В.: volodyabanakh@gmail.com

doi: 10.32626/2309-8082.2019-15.11-15

Вивчено стан розв'язання проблеми реалізації персоніфікованого підходу до студентської молоді під час фізичного виховання у закладі вищої освіти гуманітарного профілю. *Мета дослідження* полягала у визначенні за даними літературних джерел стану розробленості проблеми, що пов'язана з використанням персоніфікованого підходу у фізичному вихованні студентів. *Матеріал і методи.* Для проведення дослідження було використано комплекс загальнонаукових методів, а саме аналіз, систематизацію та узагальнення інформації літературних джерел. *Результати.* На сучасному етапі недостатньо узгодженими змістовно залишаються: термінопоняття «персоналізація» та «персоніфікація» при їх використанні стосовно організації освітнього процесу у закладі вищої освіти; зміст цих понять та понять «диференціація й індивідуалізація» стосовно їх сутнісної подібності або відмінності. Водночас встановлено, що дотепер відсутні дослідження з обґрунтування персоніфікованого підходу до організації, формування і реалізації змісту фізичного виховання студентської молоді для підвищення його дієвості у вирішенні завдань, визначених суспільством та кожним студентом персонально для себе. *Висновки.* Персоніфікацію в освітньому процесі студентської молоді з фізичного виховання потрібно розглядати як сформовані образи щодо себе, які стереотипно визначають ставлення до себе, підкреслюючи, що значущим є відповідність реаліям соціуму і сприйняття іншими людьми, які її оточують. Необхідно визначити ознаки, що можуть використовуватись як основа для реалізації персоніфікованого підходу при формуванні змісту фізичної активності студентів.

Ключові слова: фізичне виховання, персоніфікація, студенти.

Banakh V. Personalized approach to physical education of student youth

Abstract. The article reveals the problem of realization of the personalized approach to student youth in the process of physical education in the higher education institution of humanities. *The purpose of the study* was to identify, according to the scientific literature, the state of the problem development associated with the use of a personalized approach in the physical education of students. *Material and methods.* A complex of scientific methods was used for the research, namely the analysis, systematization and generalization of information from literary sources. *Results.* At the present stage, the following are not sufficiently harmonized: the terms «personalization» and «personification» when used in relation to the organization of the educational process in a higher education institution; the content of these concepts and the concepts of «differentiation and individualization» in relation to their inherent similarity or difference. At the same time, it was found that there is still no research to substantiate a personalized approach to the organization, formation and implementation of the content of physical education of student youth in order to increase its effectiveness in solving the problems defined by society and each student personally for himself. *Conclusions.* Personification in the educational process of student youth in physical education should be considered as formed images of themselves that stereotypically define their attitude to themselves, emphasizing that it is important to be consistent with the realities of society and the perception of others who surround it. It is necessary to identify the features that can be used as a basis for the implementation of a personalized approach in shaping the content of physical activity of students.

Keywords: physical education, personification, students.

Вступ

Одна з важливих умов ефективності фізичного виховання студентів закладів вищої освіти (ЗВО) на сучасному етапі полягає в реалізації індивідуального підходу. Необхідність реального застосування такого підходу актуалізується ще більшою мірою, якщо враховувати стан здоров'я дівчат і юнаків, які належать до студентської молоді.

Наявна у літературних джерелах інформація теоретико-методичного та емпіричного змісту конкретизує зазначене, а саме свідчить про необхідність реалізовувати у фізичному вихованні студентської молоді диференційований підхід та індивідуалізацію [6; 13; 15; 30].

З іншого боку, у деяких галузях науки, зокрема антропології, превентивній педагогіці, теорії і методиці фізичного виховання, біології розглядається доцільність та можливість використання інтегративного підходу до формування змісту заходів визначеної спрямованості [11; 15; 23; 24].

Водночас, відсутні дослідження, спрямовані на реалізацію персоніфікованого підходу при організації, формування та реалізації змісту фізичного виховання дівчат та юнаків 17–25 років під час їхнього навчання у ЗВО.

Зазначене свідчить про відсутність єдиної позиції у питанні забезпечення кожному студенту оптимальних саме для нього параметрів фізичних навантажень, а також певною мірою – реалізації змісту та організації освітнього педагогічного процесу, що передбачає використання таких навантажень у межах ЗВО.

Матеріал і методи дослідження

Мета дослідження полягала у вивченні за даними літературних джерел стану розробленості наукової проблеми, пов'язаної з використанням персоніфікованого підходу у фізичному вихованні студентів закладу вищої освіти гуманітарного профілю.

Досягнення поставленої мети забезпечило використання комплексу загальнонаукових методів, зокрема аналізу, систематизації й узагальнення інформації літературних джерел [8; 31].

Результати дослідження

Як зазначається у документальному джерелі, що безпосередньо стосується забезпечення фізичного виховання у ЗВО [21], цей освітній процес, а також масовий спорт, ґрунтуються на таких принципах: пріоритетності освітньої спрямованості процесу фізичного виховання та функціонального фактору в оцінюванні фізичного розвитку студентів; багатуокладності, що передбачає створення у ЗВО умов для широкого вибору студентами засобів фізичного виховання для навчання та участі в спортивних заходах, які відповідали б їх запитам, інтересам, стану здоров'я, фізичній і технічній підготовленості, спортивній кваліфікації; диференціації та індивідуалізації навчального процесу з фізичного виховання; поєднанні державного управління і студентського самоврядування.

Ураховуючи досліджувану проблему, детальніше розглянемо тільки окремі положення. Відзначаємо, що на сучасному етапі принцип індивідуалізації та диференціації освітнього процесу у фізичному вихованні розглядають з декількох позицій. Одна з них полягає в тому, що реалізація цього педагогічного процесу повинна відбуватись у відносно однорідних вибірках, тобто сформованих при об'єднанні осіб з однаковою базовою ознакою [5; 6]. Такі автори зазначають, що це перший крок у реалізації зазначеного принципу, а охарактеризувати його можна як здійснення диференціації у групі студентів певної статі.

Наступний крок у реалізації принципу, що розглядається, пов'язаний з використанням в усіх вибірках студентів певної статі оптимальних засобів і методів педагогічного впливу. У зв'язку з цим відзначаємо, що навіть у відносно однорідній вибірці значення більшості показників будуть відрізнятися. Така особливість добре відома та позначається як індивідуальна варіабельність значення певного показника [12; 15; 31]. Саме у зв'язку з такою варіабельністю розглядається інша частина принципу, а саме здійснення процесу індивідуалізації. Саме означені два кроки дозволяють реально запропонувати кожному студенту певної статі оптимальні параметри фізичних навантажень визначеної спрямованості.

Водночас, при виконанні вимог принципу диференціації й індивідуалізації надзвичайно важливим є наявність базової ознаки, що використовується як критерій для формування однорідних вибірок студентів певної статі. Без цього неможливо забезпечити дієвість і ефективність виконання вимог принципу «диференціації й індивідуалізації» у практичній діяльності [3; 10; 23].

Не зупиняючись на детальному розгляді означеного питання відзначимо лише, що значна кількість дослідників [5; 6; 11; 15; 23; 30; 33; 35] відзначає високу ефективність урахування ознак, що мають біологічну основу, тобто тривалий час практично не змінюються і, водночас, відображають різні сторони життєдіяльності організму. Така позиція підтримується також психологами [1; 28], фізіологами і біологами [23; 32; 34; 36].

Аналізуючи літературні джерела з'ясували, що відповідають таким характеристикам генетичні маркери, оскільки кожний з таких маркерів відображає комплекс особливостей різного порядку, притаманних певній вибірці людей, зокрема морфофізіологічних, психодинамічних, процесуально-психологічних, особистісних особливостей [23, с. 106–108]. Узагальненням інформації встановили, що у зв'язку з багатьма причинами сьогодні при організації фізичного виховання реально використовуються лише деякі маркери. Одним із таких маркерів є соматичний тип конституції або соматотип, – один із комплексних показників, що розглядається як частина інтегральної індивідуальності людини, відзначається стійкістю, асоційованістю з певним станом реактивності організму, темпами онтогенезу та зв'язком із процесами життєдіяльності [11; 23].

Дієвість використання соматотипу, як ефективного критерію для реалізації диференційованого підходу у процесі фізичного виховання студентської молоді, доведена результатами досліджень незначної кількості авторів [7; 18–20; 30].

У аспекті проблематики нашого дослідження відзначаємо, що диференціація й індивідуалізація не ототожнюються з персоналізацією (персоніфікацією) навчання. Як зазначають деякі дослідники [2; 4], ці поняття не є тотожними: індивідуалізоване навчання базується переважно на індивідних особливостях, особистісно-зорієнтоване – на особистісних, а персоналізоване – на індивідних + особистісних + емоційно-почуттєвій сфері особистості.

Водночас зазначаємо, що з позиції практичної медицини її найближча стратегічна перспектива медицини – це, крім іншого, також персоніфікованість; отже, персоніфікованість, або індивідуалізація підходу до хворої людини – це одна з основних засад сучасної медицини [25].

Дискусія

У педагогіці й психології було порушено, а потім предметно досліджено, проблему персоналізації лише декількома українськими психологами і педагогами. Так, А. В. Петровський, В. А. Петровський [26]

розробили психологічну концепцію персоналізації особистості. А. Солоніна та В. Солонін обґрунтували поняття «персоналізація навчання» (цит. за [4]). Дослідниками близького зарубіжжя було запропоновано теорію і методологію персоналізованої освіти [2], а також обґрунтовано теоретичні засади персоналізації освітнього процесу у вищій школі [9].

Вивчення проблеми персоналізації освітнього процесу зазначеними дослідниками відбувались у межах загальної педагогіки, історії педагогіки й освіти. Але вивчення теоретичних, а тим більше дидактичних, методичних і технологічних засад ще не отримало належної оцінки [10]. При цьому, персоналізацію навчання розглядають як організацію навчального процесу, під час якого вибір способів, прийомів, темпу навчання залежать від індивідуальних особливостей студента, а забезпечують реалізацію відповідного підходу різні заходи керівництва та організаційно-методичного змісту.

На думку професора В. П. Беспалька [2] персоналізована освіта – це навчання, що найповніше адаптовано до можливостей і потреб того, хто навчається; його реалізація потребує використання спеціальної постановки педагогічного завдання та особливої педагогічної технології навчання. Зазначається також [4], що приведення в узгодженість з європейською системою вищої освіти пов'язане зі збільшенням частки самостійної роботи студента при більш широкому особистому спілкуванні з викладачем, тобто персоналізацією освіти. За іншим визначенням [37] персоналізоване навчання – пристосування методики, навчальних планів, навчально-методичного забезпечення до потреб і прагнень окремих студентів.

Деякі дослідники [16; 17; 27; 29] відзначають доцільність використання в освітньому процесі персоніфікованого підходу. Зокрема зазначається, що в індивідуалізованому та диференційованому навчанні основним є максимальне врахування педагогом індивідуальних особливостей студента, а при персоніфікації – поступовий перехід особистості в позицію самонавчання на основі необхідності до саморегуляції та самопізнання на думку деяких дослідників [14, с. 17].

За інформацією В. В. Нестеренко [22], поняття «персоніфікувати» трактується двозначно, у контексті нашого дослідження підходить одне, а саме відношення до себе, сприйняття себе, ототожнення з собою, представлення певної ідеї або морального явища у вигляді образу конкретної людини; синонім поняття «персоніфікувати» – уособлювати.

Відзначається також [16], що перші дослідники, котрі використали означене поняття (американський соціолог, психіатр і психолог Г. Саліван), як основні елементи структури особистості, пропонували систему персоніфікацій. Розуміли останнє як сформовані образи щодо себе та оточення, які стереотипно визначають ставлення до себе та інших, підкреслюючи, що для особистості значимим є те, як вона вписується в реалії соціуму і сприймається іншими людьми, які її оточують. У зв'язку з цим знаходимо ще одне тлумачення: персоніфікована освіта – це, як мінімум, індивідуальний, особистісно-орієнтований процес, спрямований на максимальний соціально-професійний розвиток особистості і заснований на властивому їй прагненні до самоактуалізації, самовдосконалення [27].

Висновки

1. Аналіз наукової літератури виявив недостатню змістову узгодженість термінопонять «персоналізація» та «персоніфікація» в аспекті їх використання як підходу до організації освітнього процесу у закладі вищої освіти, а також зазначених понять та «диференціації й індивідуалізації» щодо їхньої сутнісної подібності або відмінності.

2. Дотепер відсутні дослідження з обґрунтування персоніфікованого підходу до організації, формування і реалізації змісту фізичного виховання студентів закладу вищої освіти гуманітарного профілю для підвищення його дієвості у вирішенні визначених суспільством завдань та таких, що встановлені кожним студентом персонально для себе.

3. Персоніфікацію в освітньому процесі з фізичного виховання студентів закладу вищої освіти гуманітарного профілю потрібно розглядати як сформовані образи щодо себе, які стереотипно визначають ставлення до себе, підкреслюючи, що для значущим є відповідність реаліям соціуму і сприйняття іншими людьми, які її оточують.

Подальші дослідження необхідно спрямувати на визначення ознак (характеристик), що можуть використовуватись як основа для реалізації персоніфікованого підходу при формуванні змісту фізичної активності, який для кожному студенту повинен забезпечувати якнайвищий результат у вирішенні визначених завдань.,

Конфлікт інтересів. Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів.

Література та джерела / References

- Акиншикова Р. И. Соматическая и психофизическая организация человека. Л. : ЛГУ, 1977. 160 с.
Akinshchikova, R. I. (1977), *Somaticheskaya i psikhofizicheskaya organizatsiya cheloveka* [Somatic and psychophysical organization of a person]. LSU, Leningrad, 160 p. [in Russia].
- Беспалько В. П. Персонализированное образование [теория]. Школьные технологии: научно-практический журнал школьного технолога (завуча). 2007. № 4. С. 40–55.
Bespalko, V. P. (2007), "Personalizirovannoye obrazovaniye [teoriya]" [Personalized education [theory]]. *Shkol'nyye tekhnologii: nauchno-prakticheskiy zhurnal shkol'nogo tekhnologa (zavuch)*. No. 4. pp. 40–55. [in Russia].
- Бех І. Д. Виховання особистості. Київ: Либідь, 2008. 848 с.
Behh, I. D. (2008), *Vykhovannya osobystosti* [Education of personality]. Lybid, Kyiv. 848 p. [in Ukraine].
- Братанич О. Г. Персоналізація освітнього процесу у вищій школі як психолого-педагогічна проблема. 2009. – Режим доступу: https://library.udpu.edu.ua/library_files/zbirnik_nayk_praz/2009/1/2009_5.pdf
Bratanich, O. G. (2009), "Personalizatsiya osvith'oho protsesu u vyshchiy shkoli yak psikhologo-pedahohichna problema" [Personalization of the educational process in high school as a psychological and pedagogical problem]. – https://library.udpu.edu.ua/library_files/zbirnik_nayk_praz/2009/1/2009_5.pdf [in Ukraine].
- Волков Л. В. Биологические и педагогические основы современных технологий спортивной подготовки детей и молодежи: метод. реком. Варшава : Академия физической культуры, 2001. 44 с.
Volkov L. V. (2001), *Biologicheskkiye i pedagogicheskkiye osnovy sovremennykh tekhnologiy sportivnoy podgotovki detey i molodozhi* [Biological and pedagogical foundations of modern technologies for sports training of children and youth]. Academy of Physical Culture, Warsaw. 44 p. [in Russia].
- Глазирін І. Д. Основи диференційованого фізичного виховання. Черкаси : Відлуння, 2003. 352 с.
Glazirin I. D. (2003), *Osnovy dyferentsiyovanoho fizychnoho vykhovannya* [Fundamentals of Differentiated Physical Education]. Echoes, Cherkasy. 352 p. [in Ukraine].
- Гоншовський В. М. Технологія індивідуалізації фізичної підготовки майбутніх рятувальників у вищому військовому навчальному закладі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. виховання та спорту : 24.00.02 ДВНЗ «Прикарпатський нацю у-тет імені Василя Стефаника». Івано-Франківськ, 2011. 20 с.
Gonshovsky, V. M. (2011), "Tekhnolohiya indyvidualizatsiyi fizychnoyi pidhotovky maybutnikh ryatuvальnykiv u vyshchomu viys'kovomu navchal'nomu zakladi" [Technology of individualization of physical training of future rescuers in a higher military educational institution]: author. diss. for the sciences. degree of Cand. Sciences in Phys. education and sports: 24.00.02 Vasyl Stefanyk Precarpathian National University. Ivano-Frankivsk. 20 p. [in Ukraine].
- Галаманжук Л. Л., Єдинак Г. А. Основи наукових досліджень : навч.-метод. посібник. Кам'янець-Подільський : ТОВ «Друкарня «Рута», 2019. 154 с.
Galamanjuk, L., Iedynak, G. (2019), *Osnovy naukovykh doslidzhen'* [Fundamentals of scientific research]. Ruta Printing House LLC, Kamianets-Podilskiy. 154 p. [in Ukraine].
- Грачев В. В. Теоретические основы персонализации образовательного процесса в высшей школе : автореф. дис.. д-ра пед. наук: 13.00.01 МГПУ. М., 2007. 36 с.
Grachev, V. V. (2007), "Teoreticheskkiye osnovy personalizatsii obrazovatel'nogo protsesa v vysshey shkole" [Theoretical bases of personalization of educational process in higher school]: author. diss. for the sciences. degree of Dr. Ped. Sciences: 13.00.01 MGPU. Moskow. 36 p. [in Russia].
- Дейніченко Т. І. Індивідуалізація та диференціація навчання. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://nauka.zinet.info/3/deinitshenko.php>
Daynichenko, T. I. "Indyvidualizatsiya ta dyferentsiatsiya navchannya" [Individualization and differentiation of learning] – <http://nauka.zinet.info/3/deinitshenko.php> [in Ukraine].
- Єдинак Г. А. Генетичні маркери і сучасні тенденції фізичного виховання. Слобожанський науково-спортивний вісник. 2001. № 4. С. 91–94.
Iedynak, G. A. (2001), "Henetychni markery i suchasni tendentsiyi fizychnoho vykhovannya" [Genetic markers and current trends in physical education]. *Slobozhans'kyu naukovo-sportyvnyy visnyk*. No 4, pp. 91–94. [in Ukraine].
- Єдинак Г. А., Зубаль М. В., Мисів В. М. Соматотипи і розвиток фізичних якостей дітей : монографія. Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2011. 280 с.
Iedynak, G. A., Zubal, M. V., Misyy, V. M. (2011), *Somatotypy i rozvytok fizychnykh yakostey ditey* [Somatotypes and development of physical qualities of children]. Oyum, Kamiyanets-Podilskiy. 280 p. [in Ukraine].
- Ермаков В. А. Теория и технология дифференцированного физического воспитания детей и учащейся молодежи : автореф. дис... д-ра пед. наук : 13.00.04 ТГПУ. Тюмень, 1996. 41 с.
Yermakov, V. A. (1996), "Teoriya i tekhnologiya differentsirovannogo fizicheskogo vospitaniya detey i uchashcheyasya molodezhi" [Theory and technology of differentiated physical education of children and students of youth]: diss. for the sciences. degree of Dr. Ped. Sciences: 13.00.04 TSPU. Tyumen. 41 p. [in Russia].
- Есаулова М. Б. Персонификация высшего профессионально-педагогического образования на пути к самоуправляемому обучению : монография. СПб. : СПГУТД, 2010. 160 с.
Esaulova M. B. (2010), *Personifikatsiya vysshego professional'no-pedagogicheskogo obrazovaniya na puti k samoupravlyayemomu obucheniyu* [Personification of higher vocational and pedagogical education on the way to self-directed learning]. SPGUTD, SPb. 160 p. [in Russia].
- Зайцева В. В. Методология индивидуального подхода в оздоровительной физической культуре на основе современных информационных технологий : автореф. дис... д-ра биол. наук : 13.00.04; 03.00.13 ВНИИФК. М., 1995. 41 с.
Zaitseva V. V. (1995), "Metodologiya individual'nogo podkhoda v ozdorovitel'noy fizicheskoy kul'ture na osnove sovremennykh informatsionnykh tekhnologiy" [Methodology of an individual approach in improving physical culture based on modern information technologies]: dis. Dr ped. Sciences; Dr. biol. Sciences: 13.00.04; 03.00.13 VNIIFK. Moskow. 41 p. [in Russia].
- Киселёв В. М. Организация персонифицированного профессионального образования средствами информационных технологий : дис... канд. пед. наук : 13.00.01 ЯГПУ. Якутск, 2004. 144 с.
Kiselev V. M. (2004), "Organizatsiya personifitsirovannogo professional'nogo obrazovaniya sredstvami informatsionnykh tekhnologiy" [Organization of personified vocational education by means of information technologies]: dis.. cand. ped Sciences: 13.00.01 YAGPU. Yakutsk.144 p. [in Russia].
- Кремень В. Г. Філософія людиноцентризму в стратегіях освітнього простору. Київ: Т-во «Знання» України, 2008. 421 с.
Kremen V. G. (2008), *Filosofiya lyudynotsentryzmu v stratehiyakh osvith'oho prostoru*. [Philosophy of human-centrism in strategies of educational space]. Knowledge Complex of Ukraine. Kyiv. 421 p. [in Ukraine].
- Лукашенко А. В. Диференційований підхід до корекції психофізичного стану студентів у процесі фізичного виховання: автореф. дис... канд. наук з фіз. виховання та спорту : 24.00.02 ЛДУФК. Львів, 2013. 20 с.
Lukashenko A.V (2013), "Dyferentsiyovanyy pidkhid do korektsiyi psikhofizychnoho stanu studentiv u protsesi fizychnoho vykhovannya" [Differentiated approach to correction of psychophysical condition of students in the process of physical education]: diss. Sciences in Phys. education and sports: 24.00.02 LSUFK. Lviv, 20 p. [in Ukraine].

19. Малімон О. О. Диференційований підхід у процесі фізичного виховання студентів: монографія. Луцьк : Волинський нац. ун-т імені Лесі Українки, 2009. 160 с.
Malimon O. O. (2009), *Dyferentsiyovanyy pidkhid u protsesi fizychnoho vykhovannya studentiv* [Differentiated approach in the process of physical education of students]: Volyn Nat. Lesya Ukrainka University. Lutsk: 160 p. [in Ukraine].
20. Мірошніченко В. М. Застосування фізичних тренувань різного спрямування для вдосконалення фізичного здоров'я дівчат з урахуванням соматотипу : автореф. дис... канд. наук з фіз. виховання та спорту : 24.00.02 ЛДУФК. Львів, 2008. 16 с.
Miroshnichenko V. M. (2008), *"Zastosuvannya fizychnykh trenuvan' riznoho spryamuvannya dlya vdoskonalennya fizychnoho zdorov'ya divchat z urakhuvannyam somatotypu"* [The use of physical training of different directions for improving the physical health of girls, taking into account the somatotype]: diss. Sciences in Phys. education and sports: 24.00.02 LSUFK. Lviv. 16 p. [in Ukraine].
21. Наказ МОН України «Про затвердження Положення про організацію фізичного виховання і масового спорту у вищих навчальних закладах», від 11.01.2006 року, N 4. [Електронний ресурс]. – режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0249-06>
"Nakaz MON Ukrayiny «Pro zatverdzhennya Polozhennya pro orhanizatsiyu fizychnoho vykhovannya i masovoho sportu u vyshchikh navchal'nykh zakladakh" [Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine: On Approval of the Regulations on the Organization of Physical Education and Mass Sports in Higher Educational Institutions]. (2006), No. 11, January 11. – <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0249-06> [in Ukraine].
22. Нестеренко В. В. До проблеми персоналізації освітнього процесу у вищій школі. – Режим доступу: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN19/12nvvubs.pdf>
Nesterenko V. V. "Do problemy personalizatsiyi osvith'oho protsesu u vyshchih shkoli" [On the Problem of Personalization of the Educational Process in Higher Education school]. – <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN19/12nvvubs.pdf>
23. Никитюк Б. А. Интеграция знаний в науках о человеке (интегративная анатомическая антропология) : монография. М. : СпортАкадемПресс, 2000. 440 с.
Nikityuk, B. A. (2000), *Integratsiya znaniy v naukakh o cheloveke (integrativnaya anatomicheskaya antropologiya)* [Integration of knowledge in human sciences (integrative anatomical anthropology)]. SportAkademPress, Moscow. 440 p. [in Russia].
24. Оржеховська В. М., Пилипенко О. І. Превентивна педагогіка: навч. посібник. Черкаси: Відлуння, 2007. 284 с.
Orzhekhovskaya V. M., Pylypenko O. I. (2007), *Preventyvna pedahohika* [Preventive pedagogy]. Echoes, Cherkasy. 284 p. [in Ukraine].
25. Персоніфікована медицина, або індивідуальний підхід до лікування хворого: Інтерв'ю з В. І. Медведем, член-кор. НАМН України, д-р мед. наук, професором. Актуальна проблема. (2018), Випуск № 16, серпень. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ozdorovie.com.ua/personifikovana-meditsina-abo-individualniy-pidhid-do-likuvannya-hvorogo-interv-yu/#acceptLicense>
"Personifikovana medytsyna, abo indyvidual'nyy pidkhid do likuvannya khvoroho: interv'yu z V. I. Medvedem, chlen-kor. NAMN Ukrayiny, d-r med. nauk, profesorom" [Personalized medicine or individual approach to the treatment of the patient: Interview with V. I. Medved, Corresponding Member NAMS of Ukraine, Dr. med. of Sciences, Professor]. Actual problem. (2018), Issue No 16, August. – <https://ozdorovie.com.ua/personified-meditsina-abo-individualniy-pidhid-do-likuvannya-hvorogo-interv-yu/#acceptLicense> [in Ukraine].
26. Петровский А. В., Петровский В. А. Индивид и его потребность быть личностью. Вопросы философии. 1982. № 3. С. 12.
Petrovsky A. V., Petrovsky V. A. (1982), "Individ i yego potrebnost' byt' lichnost'yu. Voprosy filosofii" [The individual and his need to be a person.]. *Questions of philosophy*. No. 3. pp. 12. [in Ukraine].
27. Попова О. В. Адаптивные образовательные технологии в модификации социально-профессионального статуса личности. Межвузовский сб. науч. тр. «Информационные технологии в обеспечении качества персонифицированных услуг в социально ориентированных отраслях экономики. Новосибирск: Редакционно-издательский центр НГУ, 2005. Часть 1. С. 8–30.
Popova O. V. (2005), "Adaptivnyye obrazovatel'nyye tekhnologii v modifikatsii sotsial'no-professional'nogo statusa lichnosti" [Adaptive educational technologies in the modification of the social and professional status of an individual]. *Information technology in ensuring the quality of personalized services in socially oriented sectors of the economy*. NSU Editorial and Publishing Center, Novosibirsk. Vol. 1. pp. 8–30. [in Russia].
28. Роль среды и наследственности в формировании индивидуальности человека : монография / [под ред. И. В. Равич-Щербо]. М. : Педагогика, 1988. 336 с.
Ravich-Shcherbo I. V. (1988), *Rol' sredy i nasledstvennosti v formirovanii individual'nosti cheloveka* [The role of the environment and heredity in the formation of human personality: monograph]: Pedagogy, Moscow. 336 p. [in Russia].
29. Тунгусов Ю. Ф. Персонификация образовательного процесса как средство регионализации подготовки кадров в педагогическом колледже : дис... канд.пед.наук : 13.00.01 ТГПУ. Тобольск, 1998. 189 с.
Tungusov Y. F. (1998), *"Personifikatsiya obrazovatel'nogo protsesa kak sredstvo regionalizatsii podgotovki kadrov v pedagogicheskom kolledzhe"* [Personification of the educational process as a means of regionalizing training in a pedagogical college]: diss. candidate of pedagogical science: 13.00.01 TSPU. Tobolsk. 189 p. [in Russia].
30. Фильченков Д. А. Методика реализации индивидуального подхода в физическом воспитании старшеклассников : автореф. дис... канд пед. наук : 13.00.04 ВНИИФК. М. : 1994. 21 с.
Filchenkov D. A. (1994), *"Metodika realizatsii individual'nogo podkhoda v fizicheskom vospitanii starsheklassnikov"* [Methods of implementing an individual approach in the physical education of high school students]: dis cand ped. Sciences: 13.00.04 VNIIFK. Moscow. 21 p. [in Russia].
31. Шиян Б. М., Єдинак Г. А., Петришин Ю. В. Наукові дослідження у фізичному вихованні та спорті: навч. посібник. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друкарня «Рута», 2012. 280 с.
Shiyan, B. M., Iedynak, G. A., Petryshyn, Yu. V. (2012), *Naukovi doslidzhennya u fizychnomu vykhovanni ta sporti* [Scientific research in physical education and sports], PE Oyum Publishing House, Kamianets-Podilsky. 280 p. [in Ukraine].
32. Bouchard, C. Malina, R. M., Peruse, L. (1997). *Genetics of fitness and physical performance*. Champaign, IL: Human Kinetics.
33. Coulter, T. J., Mallett, C. J., Singer, J. A. & Gucciardi, D. F. (2016). Personality in sport and exercise psychology: integrating a whole person perspective. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*, 14(1), 23–41. doi.org/10.1080/1612197X.2015.1016085
34. *Genetic and molecular aspects of sport performance* (2011). Edited by Bouchard, C. and Hoffman, E. Oxford: Blackwell Publishing Ltd.
35. Iedynak, G., Galamandjuk, L., Kyselytsia, O., Nakonechnyi, I., Hakman, A., Chopik, O. (2017). Special aspects of changes in physical readiness indicators of young men with different somatotypes between 15 and 17 years of age. *Journal of Physical Education and Sport*, 17(4). 2690-2696. doi:10.7752/jpes.2017.04311
36. Murray, T. D., Eldridge, J., Kohl, H. W. (2017). *Foundations of Kinesiology: A Modern Integrated Approach*. Champaign, IL: Human Kinetics.
37. Wikipedia, the free encyclopedia. Wikimedia Foundation, Inc., a U.S. registered tax-deductible nonprofit charity. – en.wikipedia.org/wiki/Personalized_learning

АНАЛІЗ ДИНАМІКИ СФОРМОВАНOSTІ ДІЯЛЬНІСНОГО КОМПОНЕНТУ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ОЛІМПІЙСЬКОЇ ОСВІТИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

А. Боднар, І. Стасюк

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Україна

кореспондент-автор – Боднар А.: bodnar.alina@kpmu.edu.ua

doi: 10.32626/2309-8082.2019-15.16-20

Актуальність теми дослідження. У статті проаналізовано динаміку сформованості діяльнiсного компонента готовності майбутніх учителів фізичної культури до олімпійської освіти на констатувальному етапі та після завершення формувального етапу педагогічного експерименту.

Мета дослідження. Проаналізувати динаміку сформованості діяльнiсного компонента готовності майбутніх учителів фізичної культури до олімпійської освіти на констатувальному етапі та після завершення формувального етапу педагогічного експерименту.

Методологія дослідження. У дослідженні приймали участь 181 майбутніх учителів фізичної культури (88 студентів у складі експериментальних груп і 93 студенти контрольних груп). До експериментальних груп входили студенти факультету фізичної культури Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (40 осіб), та студенти Чернівецького національного університету (48 осіб), а до контрольних груп – студенти Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка (23 особи) та Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (70 осіб). Для перевірки вірогідності відмінностей між рівнями готовності студентів експериментальних і контрольних груп нами використовувався критерій Пірсона (χ^2) який застосовують у непараметричних (якісних) вимірюваннях.

Результати роботи та ключові висновки. Аналіз результатів педагогічного експерименту засвідчив наявність позитивних змін рівня сформованості діяльнiсного компонента готовності майбутніх учителів фізичної культури до олімпійської освіти молодших школярів, що входили до експериментальної групи порівняно з контрольною. Так, за діяльнiсним компонентом в експериментальній групі 81,8 % студентів досягли середнього і високого рівня готовності проти 28,4 % до початку експерименту; у контрольній групі відповідно 44,1 % проти 28 %.

Виходячи із вищезазначеного, можна констатувати, що впровадження розробленої і теоретично обґрунтованої нами технології формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до олімпійської освіти молодших школярів у навчально-виховний процес студентів експериментальної групи забезпечило досягнення вагомих результатів у формуванні діяльнiсного компонента.

Ключові слова: діяльнiсний, майбутні учителі фізичної культури, підготовка, олімпійська освіта.

Bodnar A., Stasiuk I. Analysis of the dynamics of formation of the active component of readiness of future teachers of physical culture for the olympic education of primary pupils

Abstract. To analyze the dynamics of formation of active component of future teachers of physical education for the Olympic education at the stage of formation and after the completion of the formative stage of the pedagogical experiment.

181 future teachers of physical education participated in the study (88 students in experimental groups and 93 students in control groups). The experimental groups consisted of students of the Faculty of Physical Education of Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University (40 persons) and students of Chernivtsi National University (48 persons), and the control groups included students of Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University (23 persons) and H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University (70 persons). To test the probability of differences between the levels of readiness of students in experimental and control groups, we took into consideration the Pearson (χ^2) criterion which is used in nonparametric (qualitative) measurements.

The analysis of the results of the pedagogical experiment showed positive changes in the level of formation of the active component of readiness of future teachers of physical education for the Olympic education of primary schoolchildren who were part of the experimental group compared to the control group. Thus, based on the motivational active in the experimental group, 81.8% of the students achieved high and average levels of readiness compared with 28.4% at the start of the experiment, while 44.1 % of students of the control group reached high and average levels against 28% at the beginning of the experiment.

Proceeding from the above-mentioned, we can state that the application of the developed and theoretically grounded technology of forming the readiness of future teachers of physical culture for the Olympic education of primary pupils into the educational process of students of the experimental group ensured the achievement of significant results in the formation of the active component.

Keywords: active, future physical education teachers, readiness, olympic education.

Вступ

Підготовка фахівців фізичного виховання та спорту до олімпійської освіти молодших школярів у вищих початкових закладах має бути спрямована на те, щоб студенти, котрі набули в процесі навчання спеціальні знання, уміли застосовувати їх на практиці в майбутній професійній діяльності.

Т. Руднева зазначає, що сфера розвивальних завдань передбачає розвиток операційно-діяльнiсних навичок та умінь [4, с. 117].

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про те, що поняття «уміння» визначають як «здатність належно виконувати певні дії, заснована на доцільному використанні людиною набутих знань і навичок»

[1, с. 338]; здатність особистості до ефективного виконання певної діяльності на основі наявних знань у змінених або нових умовах [5, с. 12].

Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до олімпійської освіти молодших школярів має бути спрямована на засвоєння студентами сутності олімпійської освіти та особливостей її організації у загальноосвітніх навчальних закладах; оволодіння організаційними засадами діяльності майбутніх учителів фізичної культури та оволодіння відповідними вміннями – конструктивними, організаційними, комунікативними, гностичними; набуття знань умінь і навичок організації олімпійської освіти у загальноосвітніх навчальних закладах.

На нашу думку, формування умінь майбутніх учителів фізичної культури до реалізації олімпійської освіти молодших школярів у закладах середньої освіти є цілісним, свідомим, поетапним процесом, основою якого є творча взаємодія викладачів та студентів, що ґрунтується на суб'єкт-суб'єктних відносинах й особистісному підході до студентів.

Мета дослідження: Проаналізувати динаміку сформованості діяльнісного компонента готовності майбутніх учителів фізичної культури до олімпійської освіти на констатувальному етапі та після завершення формувального етапу педагогічного експерименту.

Матеріал і методи дослідження

З метою визначення у студентів рівнів готовності до олімпійської освіти молодших школярів було розроблено діагностичний пакет. Відповідно до цього з представниками контрольних та експериментальних груп під час констатувального та формувального експерименту було проведено письмове опитування та письмове тестування студентів.

До експерименту було залучено 181 майбутніх учителів фізичної культури (88 студентів у складі експериментальних груп і 93 студенти контрольних груп). До експериментальних груп входили студенти факультету фізичної культури Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (40 осіб), та студенти Чернівецького національного університету (48 осіб), а до контрольних груп – студенти Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка (23 особи) та Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (70 осіб).

Реалізація педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до олімпійської освіти молодших школярів супроводжувалося педагогічним моніторингом, в процесі якого був розроблений діагностичний інструментарій

для дослідження динаміки формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до олімпійської освіти молодших школярів.

З метою кількісної оцінки якісних показників, що були одержані в процесі вимірювання готовності майбутніх учителів фізичної культури до олімпійської освіти молодших школярів були використані методи математичної статистики. Через обробку даних, їх графічне зображення ми опрацювали результати одержані в процесі проведення педагогічного експерименту та перевірили їх вірогідність (достовірність). До початку педагогічного експерименту необхідно було провести початковий діагностичний зріз, що передбачав вимірювання вихідного рівня готовності майбутніх учителів фізичної культури до олімпійської освіти молодших школярів у студентів експериментальної і контрольної груп для подальшого дослідження динаміки.

Для визначення ефективності експериментальної динаміки на початку і в кінці дослідження була оцінена статистична вірогідність (достовірність) різниці у сформованості діяльнісного компонента готовності майбутніх учителів фізичної культури експериментальних і контрольних груп до олімпійської освіти молодших школярів.

Для перевірки вірогідності відмінностей між рівнями готовності студентів експериментальних і контрольних груп нами використовувався критерій Пірсона (χ^2) який застосовують у непараметричних (якісних) вимірюваннях.

Для розрахунку вірогідності відмінностей результату, одержані в обох групах, розподілялися в багатопільну таблицю.

Рівень готовності майбутніх учителів фізичної культури до олімпійської освіти молодших школярів вимірювався за трьома рівнями: високий, середній, низький.

Результати дослідження

Діяльнісний компонент відображає формування професійно-педагогічних умінь і навичок майбутніх учителів фізичної культури здійснювати олімпійську освіту молодших школярів.

Вимірювання в учасників експерименту рівня сформованості професійних умінь і навичок здійснювалося через виконання ними самостійних та практичних завдань та за допомогою спостереження в процесі рольових ігор. Показники сформованості діяльнісного компонента визначались за кредитно-модульною системою оцінювання, та відповідала трьом рівням (низький, середній, високий).

Показники сформованості діяльнісного компоненту готовності майбутніх учителів фізичної культури до олімпійської освіти молодших школярів (констатувальний експеримент)

Рівні сформованості	Експериментальна група, 88 осіб			Контрольна група, 93 особи			$\chi^2_{отримане} < \chi^2_{критичне}$
	Кількість досліджуваних (n – осіб)	Сума набраних балів	%	Кількість досліджуваних (n – осіб)	Сума набраних балів	%	
Низький	63	0–24	71,6	67	0–24	72	0,42 < 6,0
Середній	18	25–32	20,5	20	25–32	21,5	
Високий	7	33–40	7,9	6	33–40	6,5	

Примітка. $\chi^2_{отримане} > \chi^2_{критичне}$ – вірогідність між показниками сформованості діяльнісного компоненту готовності досліджуваних груп

Як бачимо із вищенаведених даних (таблиці 1) у експериментальних групах рівень сформованості діяльнісного компоненту готовності складав: низький рівень – 71,6 % студентів, середній – 20,5 %, високий – 7,9 %; у контрольній групі: низький рівень – 72 %, середній – 21,5 %, високий – 6,5 %. Отже більшість учасників експерименту (71,8 % досліджуваних експе-

риментальних і контрольних груп) мають низький рівень практичної готовності до олімпійської освіти молодших школярів. Одержані експериментальні дані цілком закономірні, оскільки навіть у досвідчених учителів фізичної культури виникають труднощі при реалізації олімпійської освіти у загальноосвітніх навчальних закладах.

Таблиця 2

Показники сформованості готовності студентів експериментальної і контрольної груп до олімпійської освіти молодших школярів за діяльнісним компонентом після завершення контрольного етапу педагогічного експерименту

Рівні сформованості	Експериментальна група, 88 осіб			Контрольна група, 93 особи			$\chi^2_{отримане} > \chi^2_{критичне}$	Вірогідність відмінностей
	Кількість досліджуваних (n – осіб)	Сума набраних балів	%	Кількість досліджуваних (n – осіб)	Сума набраних балів	%		
Низький	16	0–24	18,2	52	0–24	55,9	28,9 > 6,0	Є
Середній	41	25–32	46,6	29	25–32	31,2		
Високий	31	33–40	35,2	12	33–40	12,9		

Примітка. $\chi^2_{отримане} > \chi^2_{критичне}$ – остовірні зміни між показниками на констатувальному і контрольному етапі експерименту

Дані таблиці 2 характеризують рівні сформованості діяльнісного компоненту готовності студентів експериментальної і контрольної груп до олімпійської освіти молодших школярів після завершення контрольного етапу педагогічного експерименту.

Як свідчать результати аналізу одержаних даних, після закінчення педагогічного експерименту спостерігається статистично значима відмінність між рівнями сформованості готовності студентів експериментальної і контрольної груп до олімпійської освіти молодших школярів за діяльнісним компонентом.

У таблиці 3 подано значення, що характеризують динаміку рівнів сформованості готовності студентів експериментальної групи до олімпійської освіти молодших школярів за діяльнісним компонентом впродовж констатувального і контрольного етапів педагогічного експерименту.

Результати аналізу даних таблиці 3 свідчать про наявність вірогідності відмінностей між рівнями сформованості діяльнісного компоненту готовності студентів експериментальної групи до початку і після завершення педагогічного експерименту.

Показники сформованості готовності студентів експериментальної групи до олімпійської освіти молодших школярів за діяльнісним компонентом упродовж констатувального і контрольного етапів педагогічного експерименту

Рівні сформованості	Етапи педагогічного експерименту				$\chi^2_{отримане} \geq \chi^2_{критичне}$
	констатувальний		контрольний		
	Абсолютна кількість студентів (n-осіб)	Відносна кількість студентів %	Абсолютна кількість студентів (n-осіб)	Відносна кількість студентів %	
Низький	63	71,6	16	18,2	0,42 < 6,0
Середній	18	20,5	41	46,6	
Високий	7	7,9	31	35,2	

П р и м і т к а . $\chi^2_{отримане} > \chi^2_{критичне}$ – достовірні зміни між показниками на констатувальному і контрольному етапі експерименту

Таблиця 4

Показники сформованості готовності студентів контрольної групи до олімпійської освіти молодших школярів за діяльнісним компонентом упродовж констатувального і контрольного етапів педагогічного експерименту

Рівні сформованості	Етапи педагогічного експерименту				$\chi^2_{отримане} \geq \chi^2_{критичне}$
	констатувальний		контрольний		
	Абсолютна кількість студентів (n-осіб)	Відносна кількість студентів %	Абсолютна кількість студентів (n-осіб)	Відносна кількість студентів %	
Низький	67	72	52	55,9	5,0 < 6,0
Середній	20	21,5	29	31,2	
Високий	6	6,5	12	12,9	

П р и м і т к а . $\chi^2_{отримане} > \chi^2_{критичне}$ – достовірні зміни між показниками на констатувальному і контрольному етапі експерименту

Аналіз даних одержаних у результаті дослідження (таблиця 4) свідчить, що після закінчення педагогічного експерименту спостерігається позитивна тенденція сформованості готовності студентів контрольної групи до олімпійської освіти молодших школярів за діяльнісним компонентом, хоча статистично-значимих відмінностей немає.

Дискусія

Результати дослідження підтвердили дані інших авторів [2; 3; 6; 7] про те, підготовка фахівців фізичного виховання та спорту до олімпійської освіти молодших школярів у закладах вищої освіти має бути спрямована на те, щоб студенти, котрі набули в процесі навчання спеціальних знань, уміли застосовувати їх на практиці у майбутній професійній діяльності. Це сприятиме досягненню кращих результатів у формуванні умінь,

навичок і мотивації при реалізації олімпійської освіти у закладах середньої освіти.

Висновки

Аналіз і узагальнення результатів педагогічного експерименту підтвердили наявність позитивних змін у рівні сформованості діяльнісного компоненту готовності майбутніх учителів фізичної культури до олімпійської освіти молодших школярів, що входили до експериментальної групи, порівняно з контрольною.

За діяльнісним компонентом в експериментальній групі 81,8 % студентів досягли середнього і високого рівнів готовності проти 28,4 % на початку експерименту, у контрольній групі відповідно 44,1 % проти 28 %.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

Література та джерела

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. голов. ред. Світлана Головка. Київ : Либідь, 1997. 374 с.
2. Ермолова В. М. Олімпійська освіта в школі. Київ, 2009. 85 с.
3. Олімпійська освіта: метод. рекомендації. [за ред. М. М. Булавої]. Київ : Знання, 2002. 38 с.
4. Руднева Т. И. Формирование основ педагогического профессионализма у студентов университета : дис. ... докт. пед. наук : 13.00.08. Москва, 1996. 421 с.
5. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии : учеб. пособие для пед. вузов и ин-тов повышения квалификации.; Проф. пед. б-ка. Москва : Нар. образование, 1998. 255 с. : ил.
6. Сергеев В. Н. Олимпийское образование: конкретные цели и задачи. Междунар. Форум «Молодежь – Наука – Олимпизм». Москва: Сов. Спорт, 1988. С. 217–218.
7. Столяров В. И. Концепция олимпийского образования (многолетний опыт разработки и внедрения в практику). Наука в олимпийском спорте. 2007. № 2. С. 30–35.

References

1. Honcharenko S. U. (1997), *Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk. holov. red. Svitlana Holovko*. Lybid, Kyiv. 374 p.
2. Iermolova V. M. (2009), *Olimpiiska osvita v shkoli*. Kyiv. 85 p.
3. Olimpiiska osvita: metod. rekomend. [za red. M. M. Bulaovoi] (2002), *Znannia*, Kyiv. 38 p.
4. Rudneva T. I. *Formirovanie osnov pedagogicheskogo professionalizma u studentov universiteta : dis. ... dokt. ped. nauk : 13.00.08*. Moskva, 1996. 421 p.
5. Selevko G. K. *Sovremennyye obrazovatelnyie tehnologii : ucheb. posobie dlya ped. vuzov i in-tov povyisheniya kvalifikatsii.*; Prof. ped. b-ka. Moskva : Nar. obrazovanie, 1998. 255 p. : il.
6. Sergeev V. N. (1988), *Olimpiyskoye obrazovaniye: konkretnyye tseli i zadachi*. Mezhdunar. Forum «Molodezh – Nauka – Olimpizm». Sov. Sport, Moskva. Pp. 217–218.
7. Stolyarov V. I. (2007), *Kontseptsiya olimpiyskogo obrazovaniya (mnogoletniy opyt razrabotki i vnedreniya v praktiku)*. Nauka v olimpiyskom sporte. № 2. Pp. 30–35.

Надійшла 10.12.2019

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ РЕАБІЛІТАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ В САНАТОРНО-КУРОРТНИХ УМОВАХ

Р. Бутов¹, Д. Совтисік¹, М. Кузан²

¹ Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Україна

² Дрогобицький державний університет імені Івана Франка, Україна

кореспондент-автор – Бутов Р.: butov.ruslan@kpnu.edu.ua

doi: 10.32626/2309-8082.2019-15.21-24

Формування сучасного ринку санаторно-курортних послуг зумовлене зростанням популярності здорового способу життя і потреби населення в якісних і відповідних за ціною курортно-оздоровчих послугах. Сьогодні все більше уваги приділяється використанню природних лікувальних факторів як в умовах перебування в санаторно-курортних закладах, так і в домашніх умовах.

Імперативом зростання середньої тривалості життя українців є вдосконалення функціонування ринку оздоровчо-центричних послуг, чільне місце серед яких посідають ті, що пов'язані із розвитком санаторно-курортної справи в структурі реабілітаційного процесу. Соціально-економічна значущість для суспільства послуг лікувального, профілактичного та реабілітаційного характеру простежується практично у всіх загальнонаціональних програмних документах стратегічного характеру, де йдеться про базові засади життєдайного розвитку нашої країни. *Мета дослідження* проаналізувати літературні джерела і охарактеризувати особливості побудови реабілітаційного процесу в санаторно-курортних умовах. *Методи дослідження*: теоретичний аналіз та узагальнення даних науково-методичної літератури.

Отримані результати та висновки. Курортна медицина займає одне з центральних місць у сфері послуг, які надають у межах санаторно-курортного комплексу, що враховує діагностику, безпосередньо лікування захворювання, профілактику й реабілітацію або відновлення організму, який переніс захворювання. Завдання санаторно-курортного режиму полягає в раціональному використанні природних чинників курорту, зміні умов життя, сприятливому впливі природи й побуту, правильному застосуванні лікувальних факторів, своєчасному прийманні смачно приготованої їжі, які допомагають відновленню компенсаторно-приспосувальних процесів. Вітчизняні суб'єкти санаторно-курортної діяльності характеризуються забезпеченням лікування і відпочинку населення; приналежністю до медицини і до туризму; продукуванням соціальних і економічних ефектів; прямим та опосередкованим впливом на суміжні сфери; сприянням визнання популяризації України у глобальному рекреаційному процесі й у культурно-історичному розвитку.

Ключові слова: реабілітаційний процес, санаторно-курортна діяльність, руховий режим, лікувальна фізична культура, масаж.

Butov R., Sovtysik D., Kuzan M. Peculiarities of organization of the rehabilitation process in sanitary and resort conditions

Abstract. Formation of modern market of sanatorium and resort service is established by the growth of healthy life style popularity and population's need in quality sanatorium and resort service with reasonable prices. Today more attention is paid to using natural healing factors as in conditions of sanatorium and resort service, and at home.

Imperative of average life span growth of Ukrainians is improvement of health-centered service market functioning, main place among which are taken by those that are connected with developing of sanatorium and resort service in the structure of rehabilitation process. Social economic value of treating, preventing and rehabilitating services for society is traced in almost all national program documents of strategical character which describe fundamental bases of our country life developing. *The purpose of research* is to analyze literature sources and to characterize peculiarities of sanatorium and resort rehabilitation process structure. *Methods of research*: theoretical analysis and summarizing of scientific methodical literature data.

Results and conclusions. Resort medicine takes one of the central places in service sphere which are given in sanatorium and resort complex, including diagnostics, actual disease treatment, preventing and rehabilitation or body restoration after suffering disease. The aim of sanatorium and resort regime is to use rationally natural conditions of resort, change conditions of life, good influence of nature and everyday culture, use curing factors correctly, take tasty cooked food in time, which helps to restore compensatory adjustment processes. National objects of sanatorium and resort activity are characterized by providing treatment and rest for people; belonging to medicine and tourism; producing social and economic effects; direct and indirect influence on neighboring spheres; assisting recognition and popularity of Ukraine in global recreation process and cultural and historical development.

Key words: rehabilitation process, sanatorium and resort activity, moving regime, treating exercising, massage.

Вступ

Імперативом зростання середньої тривалості життя українців є вдосконалення функціонування ринку оздоровчо-центричних послуг, чільне місце серед яких посідають ті, що пов'язані із розвитком санаторно-курортної справи в структурі реабілітаційного процесу. Соціально-економічна значущість для суспільства послуг лікувального, профілактичного та реабілітаційного характеру простежується практично у всіх загальнонаціональних програмних документах стратегічного характеру, де йдеться про базові засади життєдайного розвитку нашої країни. У Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року до визначальних умов

сталого розвитку таких послуг віднесено концентрацію суспільних ресурсів на пріоритетних завданнях розвитку сфери санаторно-курортного обслуговування, на удосконаленні її нормативно-законодавчої бази, на інтеграції у світовий простір інформаційних потоків і бізнес-процесів цієї сфери. Це зумовлює актуалізацію поліаспектних наукових розвідок у царині санаторно-курортної діяльності [2]. Наука про курорти розвивалася із накопиченням знань про цілющі природні фактори у зв'язку з розширенням мережі курортів і розвитком курортної справи загалом.

Курорт (від нім. *Kurort*, *Kur* – лікування й *Ort* – місце) – освоєна природна територія на землях оздоровчого

призначення, що має природні лікувальні ресурси, необхідні для їхньої експлуатації будівлі та споруди з об'єктами інфраструктури, яку використовують з метою лікування, медичної реабілітації, профілактики захворювань та для рекреації і підлягає особливій охороні [5].

Під курортними факторами розуміють:

- умови, території курортної зони або курорту, що сприяють лікуванню й оздоровленню організму людини;
- способи й комплексні методики, які застосовують на курорті для надання лікувально-профілактичних послуг.

Курортні фактори – природні або створені штучно сприятливі умови, які є необхідним засобом для забезпечення лікувально-профілактичної діяльності на території тієї або іншої курортної зони.

Специфіка курортних факторів полягає в їхньому комплексному застосуванні, що сприяє підвищенню оздоровчого ефекту. Основні природні лікувальні ресурси: клімат; мінеральні й термальні води; лікувальні грязі; озокерит; ропа лиманів та озер; морська вода; природні об'єкти й комплекси зі сприятливими для лікування кліматичними умовами, що придатні для використання з метою лікування, медичної реабілітації та профілактики захворювань [7].

Матеріал і методи дослідження

Для вирішення поставлених завдань використовували теоретичний аналіз та узагальнення даних науково-методичної літератури.

Мета дослідження – проаналізувати літературні джерела і охарактеризувати особливості побудови реабілітаційного процесу в санаторно-курортних умовах.

Результати дослідження

Курортна медицина займає одне з центральних місць у сфері послуг, які надають у межах санаторно-курортного комплексу, що враховує діагностику, безпосередньо лікування захворювання, профілактику й реабілітацію або відновлення організму, який переніс захворювання [1].

Медична реабілітація – це комплекс взаємозалежних медичних, соціальних, педагогічних та інших заходів, що мають за мету відновлення соціальної (трудова, професійної, сімейно-побутової) дієздатності людини на основі максимально можливого відновлення функцій її організму, порушених хворобою.

Під медичною допомогою, що здійснюється з профілактичною, лікувальною або реабілітаційною метою, із застосуванням природних лікувальних факторів в умовах перебування на курорті або лікувально-оздоровчій місцевості, у санаторно-курортних закладах розуміють санаторно-курортне лікування [3].

Завдання санаторно-курортного режиму полягає в раціональному використанні природних чинників

курорту, зміні умов життя, сприятливому впливі природи й побуту, правильному застосуванні лікувальних факторів, своєчасному прийманні смачно приготованої їжі, які допомагають відновленню компенсаторно-приспосувальних процесів.

Головні функції санаторно-курортних закладів: лікування; медична реабілітація; профілактика захворювань із використанням природних лікувальних ресурсів.

До спеціалізованих функцій належать: виробнича (надання курортних послуг), маркетингова (проведення заходів з організації збуту, просування виробленого продукту й забезпечення відповідності його якості вимогам ринку), кадрова, фінансова (планування, облік і фінансове забезпечення діяльності санаторію), контроль і аналіз [4].

Рекомендовані терміни перебування:

- для хворих із нетуберкульозними захворюваннями органів дихання і функціональними порушеннями нервової системи – 24 дні;
- на бальнеологічних і грязьових курортах, а також у приміських санаторіях для лікування хворих із захворюваннями органів кровообігу – 26 днів;
- у санаторіях для лікування хворих із запаленнями нирок – 48 днів;
- у санаторіях та відділеннях для лікування хворих із наслідками травм і захворювань спинного мозку – 52 дні.

Періоди санаторно-курортного лікування:

- адаптації (перші 3–5 днів);
- основний (наступні 18–20 днів);
- кінцевий (останні 2–3 дні) [2, с. 215].

Рухова активність в умовах курорту. Обов'язковим і визначальним чинником, що обумовлює розгортання структурно-функціональної генетичної програми організму в процесі індивідуального вікового розвитку є рухова активність (діяльність).

Руховий режим – це комплекс засобів фізичної культури, спрямованих на лікування і профілактику різних захворювань.

Головні типи режимів рухової активності: полегшений, помірний і посилений.

Полегшений – характеризується невисоким рівнем фізичної активності, після виконання кожної процедури – відпочинок (тривалість залежить від фізичного навантаження). *Головне завдання:* поліпшення загального самопочуття й адаптаційних можливостей організму до умов навколишнього середовища, зміцнення імунної системи, профілактика низки захворювань органів дихання, серцево-судинної системи, опорно-рухового апарату. *Призначення:* захворювання середньої важкості, як профілактика захворювань або заходи, скеровані на відновлення організму після перенесених захворювань.

Методика проведення: групова ранкова гімнастика (10 хв.), що передбачає обмежену кількість фізичних вправ (ЛФК – дихальні, рухові вправи тривалістю (25–30 хв); нетривалі дозовані прогулянки рівною місцевістю (0,5–1,5–2 км) декілька разів на день; малорухомі спортивні ігри.

Помірний – характеризується середнім рівнем фізичного навантаження на організм; співвідношення відпочинку та фізичного навантаження приблизно рівне. *Головне завдання:* поліпшення функціонування імунної системи, нормалізація обміну речовин, розширення адаптивних можливостей організму до впливу навколишнього середовища, зміцнення органів дихання, нервової та серцево-судинної систем. *Призначення:* на початкових стадіях тих або інших захворювань; профілактика при відновленні організму; комплексне доповнення до методик лікування в санаторно-курортних закладах. *Методика проведення:* групова ранкова гімнастика; ЛФК, щоденні прогулянки спортивні ігри заходи спортивного характеру (зимові та літні види спорту залежно від кліматичних погодних умов – футбол, баскетбол, волейбол, гребля, лижні прогулянки, кінна їзда, теніс, певні екстремальні види спорту).

Посилений – характеризується високим рівнем фізичної активності, високе фізичне навантаження, що поєднують з відносно малими проміжками відпочинку). *Головне завдання:* підвищення адаптивних можливостей організму. Захворювання опорно-рухового апарату, серцево-судинної системи (без ускладнень). *Призначення:* хронічні та захворювання середньої важкості; профілактика захворювань або заходи, скеровані на відновлення організму після перенесених захворювань. *Методика проведення:* ранкова гімнастика (25–30 хв); ЛФК за спеціальною методикою (з підвищеним фізичним навантаженням); дозовані прогулянки (10 км маршрути з невеликим кутом похилу поверхні тривалістю 1–1,5 години); спортивні змагання, ігри спортивного характеру без суттєвих обмежень [3].

Вибір типу режиму на курорті проводять лікарі зважаючи на показники витривалості та рівень фізичного здоров'я людини. Найважливішою умовою здорового способу життя є оптимальний руховий режим, основа якого – систематичні заняття фізичними вправами, що ефективно виконують завдання зміцнення здоров'я і розвитку фізичних здібностей молоді, збереження здоров'я і рухових навичок, посилення профілактики несприятливих вікових змін. До того ж лікувальна гімнастика є найважливішим засобом виховання.

Кінезитерапія (англ. *Kinesiotherapy* – лікування рухом) – напрям лікувальної фізкультури, який передбачає виконання активних і пасивних рухів, певних вправ лікувальної гімнастики для досягнення конкретного терапевтичного результату.

До головних методик кінезитерапії належать:

Активна кінезитерапія (коли пацієнт рухається сам): лікувальна фізкультура, рухливі ігри (для дітей).

Пасивні методи: масаж, механотерапія (лікування фізичними вправами за допомогою спеціальних апаратів), метод витягування.

Трудотерапія – різновид активної кінезитерапії, який полягає у використанні рухової діяльності, спеціально підбраної відповідно захворюванню, його формі, фазі та функціональному та психічному стану хворого.

Різновиди:

- 1) навчання самообслуговуванню;
- 2) розважальна трудотерапія;
- 3) функціональна або відновлювальна трудотерапія;
- 4) професійна трудотерапія й трудове навчання [7].

Лікувальна фізична культура (ЛФК) – метод лікування, який полягає в застосуванні фізичних вправ і природних факторів природи до хворої людини з лікувально-профілактичними цілями.

ЛФК є методом загальної специфічної терапії, а кожна фізична вправа – неспецифічним подразником. Поряд із загальнооздоровчим і загальнозміцнюючим впливом на хворого фізичні вправи можуть впливати на окремі функціональні системи й органи. Призначення хворому ЛФК підвищує його впевненість у сприятливому перебігу захворювання, сприяє усуненню тривоги, поліпшує нервово-психічний стан. ЛФК – це тренування пацієнтів за допомогою фізичних вправ. Особливістю ЛФК як фізіологічного методу лікування є активна участь пацієнта в лікувально-відновлювальному процесі [2].

Завдання ЛФК:

1. Зберігати й підтримувати хворий організм у діяльному функціональному стані.
2. Запобігати ускладненням, які виникають у разі вимушеного спокою та лікування їх.
3. Стимулювання потенційних можливостей хворого в боротьбі з захворюванням.
4. Прискорити ліквідацію місцевих анатомічних функціональних проявів хвороби.
5. Відновити в найкоротший термін функціональну повноцінність людини.

Головним засобом ЛФК є фізичні вправи, які розподіляються на гімнастичні, спортивно-прикладні та трудові вправи.

Форми застосування ЛФК:

- ранкова гігієнічна гімнастика (РГГ);
- заняття лікувальною гімнастикою (групові й індивідуальні);
- самостійні заняття;
- лікувальне ходіння;
- теренкур;
- спортивні вправи та спортивні ігри;
- масові форми фізкультурної роботи (фізкультурні свята, змагання) [6].

Різновиди тренувань у ЛФК: загальне тренування – використовують з метою оздоровлення, зміцнення організму загалом і розвитком адаптації до зростаючих фізичних навантажень; спеціальне тренування – використовують з метою відновлення, нормалізації і розвитку функцій органів і систем, порушених унаслідок захворювання або травми. Під час виконання спеціального тренування підбирають визначені фізичні вправи, які впливають на нормалізацію і розвиток функцій враженого органу чи системи.

Методика та дозування всіх фізичних вправ у ЛФК визначається: нозологічною формою захворювання; стадією і важкістю стану; загальним станом хворого; віком; попередньою фізичною тренуваністю.

У підборі й використанні фізичних вправ обов'язкові: система (необхідна послідовність для різних кістково-м'язових ланок), регулярність (щоденно), тривалість (місяці, роки), поступовість підвищення фізичного навантаження на організм пацієнта як на протязі процедури, так і протягом курсу лікування [7].

Оздоровчий ефект фізичних вправ спостерігається тільки тоді, коли вони раціонально збалансовані за спрямованістю, потужністю та об'ємом відповідно до індивідуальних можливостей пацієнта.

Заняття фізичними вправами активізують і покращують обмін речовин, діяльність ЦНС, забезпечують адаптацію серцево-судинної, дихальної та інших систем до умов м'язової діяльності, прискорюють процес входження в роботу і функціонування систем кровообігу та дихання, а також скорочують тривалість функціонального відновлення після порушень, викликаних фізичним навантаженням [4, с. 33].

Дискусія

Система реабілітації на курорті – низка взаємопов'язаних систематизованих процедур, заходів, скерованих на досягнення результату у вигляді біологічного

відновлювання організму й соціальної реабілітації. Перелік досліджень, які необхідні для рекомендації санаторно-курортного лікування:

- головні: повний аналіз крові, загальний аналіз сечі, рентгеноскопія грудної клітини;
- додаткові: ЕКГ, огляд гінеколога (для жінок), огляд психіатра (у разі наявності нервово-психічних захворювань).

Головні завдання санаторно-курортного лікування: ліквідація або зменшення проявів патологічного процесу, стимуляція регенерації та реституції, відновлення або покращення порушених функцій, підвищення загальної реактивності; тренування адаптаційних механізмів, консолідація наслідків лікування, які були досягнуті на попередньому (стаціонарному або амбулаторно-поліклінічному) етапі, попередження інвалідації, сприяння соціальній реабілітації.

Висновки

Вітчизняні суб'єкти санаторно-курортної діяльності характеризуються забезпеченням лікування і відпочинку населення; приналежністю до медицини і до туризму; продукуванням соціальних і економічних ефектів; прямим та опосередкованим впливом на суміжні сфери; сприянням визнання популяризації України у глобальному рекреаційному процесі й у культурно-історичному розвитку. Чинна нормативно-правова база оперує неоднозначною типологією суб'єктів надання санаторно-курортних послуг. У процесі аналізування діяльності санаторіїв у регіонах України виявлено, що чинники її активізації передусім визначаються природно-рекреаційним потенціалом територій. Ринку послуг санаторіїв у регіональному зрізі притаманні диспропорційність, асиметричність і неоднорідність.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

Джерела та література

1. Бабов К. Д. Санаторно-курортна реабілітація хворих з ішемічною хворобою серця, після хірургічної ревааскуляризації міокарду в сполученні з остеоартрозом. *Актуальні проблеми транспортної медицини: навколишнє середовище; професійне здоров'я; патологія*. 2015. № 4(1). С. 63–67.
2. Заваріка Г. М. Курортна справа. Навч. посіб. К.: «Центр учбової літератури». 2017. 264 с.
3. Кравець О. М. Рябев А. А. Курортологія : підручник; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. 167 с.
4. Кифяк В. Ф. Розвиток медичного туризму в регіонах України. *Вісник Університету банківської справи Національного банку України*. 2013. № 1. С. 30–33.
5. Рутинський М. Й. Класифікації та типології курортів. *Вісник Львівського університету*. –Серія географічна. – 2007. – Вип. 34. С. 236–246.
6. Степанов Е. Г. Основы курортологии и санаторно-курортное лечение : учеб. пособие. Харків: Кроссрууд, 2007. 584 с.
7. Фоменко Н. В. Рекреаційні ресурси та курортологія. Навч. посіб. К.: «Центр навчальної літератури». 2007. 312 с.

References

1. Babov K. D. (2015). Sanatorno-kurortna reabilitatsiia khvorykh z ishemichnoi khvorooboiu sertsia, pislia khirurhichnoi revaskuliarizatsii miokardu v s poluchenni z osteoartrozom. *Aktualni problemy transportnoi medytsyny: navkolyshnie seredovyshe; profesiine zdorovia; patolohiia*, Vol. 4(1), pp. 63–67. [in Ukraine].
2. Zavarika H. M. (2017). *Kurortna sprava. Navch. posib.* Vyd-vo Tsentr uchbovoi literatury, Kyiv, [in Ukraine].
3. Kravets O. M. Riabiev A. A. (2017), *Kurortolohiia: pidruchnyk*. Kharkiv. nats. un-t misk. hosp-va im. O. M. Beketova. Kharkiv : KhNUMH im. O. M. Beketova. [in Ukraine].
4. Kyfiak V. F. (2013). Rozvytok medychnoho turyzmu v rehionakh Ukrainy. *Visnyk Universytetu bankivskoi spravy Natsionalnoho banku Ukrainy*, Vol. 1, pp. 30–33. [in Ukraine].
5. Rutynskiy M. Y. (2007). Klyasyfikatsii ta typolohii kurortiv. *Visnyk Lvivskoho universytetu*. – Seriiia heohrafichna, Vol. 34, pp. 236–246.
6. Stepanov E. H. (2007). *Osnovy kurortolohyy y sanatorno-kurortnoe lechenye* : ucheb. posobyie. Vyd-vo Krossrouud, Kharkiv [in Ukraine].
7. Fomenko N. V. (2007). *Rekreatsiini resursy ta kurortolohiia*. Navch. posib. Vyd-vo Tsentr navchalnoi literatury, Kyiv. [in Ukraine].

ХАРАКТЕРИСТИКА СРЕДСТВ И МЕТОДОВ УПРАВЛЕНИЯ ПОДГОТОВКОЙ В ГОДИЧНОМ ЦИКЛЕ ГРЕБЦОВ

К. Гамалицкий, Г. Гамалицкая

Приднестровский государственный университет имени Т. Г. Шевченко, Молдова

корреспондент-автор – Гамалицкий К.: rower83@mail.ru

doi: 10.32626/2309-8082.2019-15.25-29

Статья посвящена обзору основным сторонам планирования в течении годичного цикла в академической гребле. Рассмотрена сущность применения упражнений, которые используются на каждом этапе подготовки спортсмена к соревнованиям, и те задачи, которые решаются на определенном этапе.

Ключевые слова: планирование, этап, упражнение, техника, средство, задачи, методы, микроциклы.

Гамалицкий К., Гамалицкая Г. Характеристика засобів і методів управління річного циклу підготовки веслярів

Анотація. Стаття присвячена огляду основних аспектів планування річного циклу підготовки спортсменів у веслуванні академічному. Розглянуто сутність застосування вправ, які використовуються на кожному етапі підготовки спортсмена до змагань. Проаналізовано проблеми вибору засобів і методів планування. З'ясування особливостей підготовки веслувальників дозволить внести корективи в індивідуальну підготовку спортсменів. Виявлено закономірності методики планування і програмування найважливіших завдань, які вирішуються на певному етапі підготовки. Ефективність керування підготовкою спортсменів у веслуванні академічному значною мірою залежить від урахування всіх чинників, що істотно впливають на спортивне вдосконалення, значну роль серед яких відіграють індивідуальні резервні можливості організму, стан здоров'я, здатність переносити високі тренувальні і змагальні навантаження, психологічні і соціальні особливості, побут спортсменів. Вивчення сторін підготовленості в аспекті збереження досягнень спортсменами пов'язане із застосуванням системного підходу до вивчення проблеми річного циклу підготовки, що дозволяє виявити взаємозв'язки між ключовими сторонами підготовки, визначити характерні риси для завершального етапу спортивного вдосконалення, з'ясувати умови, що зумовлюють його ефективність. Необхідність подібних досліджень продиктована також тим, що в більшості циклічних видів спорту, у тому числі й у веслуванні академічному, значно збільшилася кількість змагань у сезоні, що ускладнює раціональне планування тренувального процесу.

Ключові слова: планування, етап, фізична вправа, техніка, засіб, завдання, методи, мікроцикли.

Gamalitchi K., Gamalitcaia G. Characteristics of means and methods of managing the preparation in the annual cycle of rowers

Abstract. The article is devoted to the review of the main aspects of planning during the annual cycle in rowing. The essence of the application of exercises, which are used at each stage of preparing an athlete for a competition, and those tasks that are solved at a certain stage are considered. This article discusses the problems of selection of fixed assets and methods of planning. Analyzed the characteristic features of the planning stages of the rowers. The pattern of construction of stages in the annual training cycle was revealed, where attention was paid to a rational combination of training tools aimed at restoring motor skills and working capacity to the level of the best indicators of the past year.

The article also reveals the essence of solving problems that are implemented in the training process of the rowers. This article shows the importance of managing the training of rowers, which is engaged in solving problems in the immediate preparation for the competition. The result of the rowers' performance in competitions, according to which the long-term work of rowers and coaches is estimated, depends largely on the correct construction of the training and its management. The article reveals one of the reasons for the slowdown of the buildup of adapted changes, with increasing fitness and applied loads, even under the condition of their continuous increase. The essence of the issue of improving sports results is disclosed, taking into account the planning of means and methods in preparing the rowers. The characteristic and variability, the spasmodic change in the loads achieved in the microcycles of the year-long training of rowers are given.

What is the most difficult question in planning, what tasks can be solved in rower training? First of all, this is an increase in the level of preparedness and the development of sportsmanship of the rowers. Is it possible to manage the preparation of rowers at each of the stages of the annual cycle, taking into account the phases of formation, maintenance and temporary loss of fitness? How to make it so that at each stage of the annual cycle of training the rowers the tasks are solved? What should a trainer take into account when working with rowers? This article is dedicated to all these questions.

Keywords: planning, stage, exercise, technique, tool, tasks, methods, microcycles.

Введение

Практика подготовки высококвалифицированных спортсменов учит, что чем больше задач приходится решать одновременно, тем настоятельнее потребность решить их во взаимосвязи, систематически и целенаправленно, с учетом сложных и многообразных зависимостей между отдельными коллективами (спортсмены, тренеры, учёные), между проблемами, факторами подготовки и т.д. В практике подготовки спортсменов существует определённая система периодизации тренировки, принципиальная направленность которой выдерживается на всех этапах

подготовки. Это позволяет добиваться равной степени подготовленности спортсменов, что значительно облегчает подбор средств и методов в годичном цикле тренировок.

Материал и методы исследования.

Анализ и обобщение научной литературы.

Результаты исследования

Годичный цикл подготовки гребцов имеет следующие периоды и этапы:

подготовительный – сентябрь – март;
соревновательный – апрель – июль;
переходный – август.

Этап повышения базовых качеств до наибольших значений прошлого года в основном решается в сентябре – октябре месяцах. Задачи, которые ставятся в этот период:

1. Повысить уровень основных качеств подготовленности до наибольших значений прошлого года;
2. Совершенствование индивидуальной и командной техники гребли;
3. Воспитание психологической устойчивости при выполнении больших тренировочных нагрузок.

Основное внимание уделяется рациональному сочетанию тренировочных средств, преследующих цель восстановления двигательных навыков и работоспособности до уровня лучших показателей прошлого года. Поэтому после интенсивного соревновательного периода и короткого переходного периода необходимо продолжать участвовать в соревнованиях и наряду с этим на протяжении осеннего этапа важно пройти в лодке возможно больше километров, заложив тем самым хорошую базу для роста результатов в предстоящем соревновательном периоде [6, 7].

В начале этапа нагрузка планируется в основном в диапазоне умеренных (70–80 % от соревновательной, ЧСС 140–155 уд/мин) и средних (85–95 % от соревновательной, ЧСС 150–170 уд/мин) скоростей, используя преимущественно переменный и повторный метод. К концу этапа больше внимания уделяется равномерному методу и в основном умеренным скоростям.

Этап акцентированного развития силовых качеств и создания прочной основы для повышения аэробных возможностей (ноябрь–декабрь).

Задачи, которые ставятся в этот период:

1. сохранение на достигнутом уровне развития общей выносливости;
2. развитие максимальной силы, скоростно-силовых качеств;
3. повышения уровня развития специальных и общих координационных возможностей;
4. воспитание психологической устойчивости при выполнении больших тренировочных нагрузок.

Основу программы занятий на зимнем этапе составляют гребля и упражнения из других видов спорта (кроссовый бег, бег на лыжах и общеразвивающие упражнения с отягощениями и без них).

Для развития специальных силовых качеств планируется тренировки на воде и гребном бассейне до 3–6 часов в неделю. Тренировочные занятия избирательной направленности. Проводятся два занятия в день. Нагрузка повышается за счёт роста объёма, но в каждом мезоцикле предусматривается объём работы в

режиме развивающих нагрузок (ЧСС 156–180 уд/мин) [2; 6; 9].

Методы, которые используются для воспитания выносливости:

1. Кроссовый бег в равномерном и переменном темпе в среднем 14–16 км и раз в неделю 25–30 км. Передвижение на лыжах по пересеченной местности в равномерном и переменном темпе в среднем 25–30 км и 1–2 раза в неделю 35–40 км.
2. Повторная тренировка – прохождение отрезков 6–10 км с околосоревновательной скоростью (ЧСС 170±10 уд/мин), повторяются 4–7 раз с паузой отдыха 6–10 минут.

Методы для воспитания силовых качеств:

1. Развитие максимальной силы (ноябрь–декабрь) – отягощения в пределах 80–100% от максимально возможного (количество повторений 2–8). Упражнения выполняются по методу повторной работы. В недельном МЦ упражнения на развитие максимальной и скоростной силы проводятся 3–4 раза.
2. Развитие силовой выносливости, наряду собственно с круговой тренировкой, применяется вариант круговой тренировки, когда силовые упражнения выполняются 2–3 раза, подряд (ЧСС до 170 уд/мин). В недельном МЦ проводится 2–3 занятия.
3. Специальная силовая выносливость при гребле в бассейне путём приложения значительных усилий при увеличении площади лопасти до 65% от полной (ЧСС до 170 уд/мин) [1,7].

Этап расширения диапазона двигательных и энергетических возможностей, (январь – март).

Задачи, которые ставятся в этот период:

1. повышение уровня развития специальной выносливости на отрезках;
2. повышение силовой выносливости в локальной работе и специальной силовой выносливости;
3. совершенствование индивидуальной и командной техники гребли;
4. поддержание уровня максимальной силы и повышение скоростной силы при гребле;
5. воспитание психологической устойчивости при выполнении больших тренировочных нагрузок.

Направленность тренировочного процесса на данном этапе связан с повышением уровня аэробной работоспособности. Несколько увеличивается в процентном соотношении ко всему объёму работы доля нагрузок аэробно-анаэробной направленности. Микроцикл имеет комплексную направленность. Тренировочные занятия – избирательной направленности.

Проводится 2–3 тренировки в день. Соотношение СФП/ОФП – 70:30. Нагрузка повышается за счёт увеличения интенсивности гребли в основных лодках.

Методы для воспитания силовых качеств:

1. Гребля равномерным методом на постоянной или постепенно повышающейся скорости. Продолжительность непрерывной гребли от 30 до 180 минут. Темп гребли в зависимости от класса судов составляет 22–26 гр./мин. Скорость хода лодки лежит преимущественно в диапазоне умеренных скоростей (70–84 % соревновательной).
2. Гребля переменным и повторным методом, но повторный метод применяется лишь к концу этапа, после продолжительного использования равномерного и переменного методов.
3. Контрольная тренировка на длинную и основную дистанцию.

Методы воспитания силовых качеств:

1. *Развитие силовой выносливости.* Основной метод – круговой. Величина отягощения 50–60% от максимально достигнутого. Интенсивность повышается за счёт увеличения темпа. Продолжительность выполнения до 2 минут, пауза между подходами 45–90 секунд заполняется упражнениями на расслабление и растягивание. Общее количество движений за тренировку 1300–1800. В недельной МЦ проводится 2–3 занятия.
2. *Специальная силовая выносливость.* Развивается при гребле путём значительного приложения усилия или с гидротормозителем. Усилия на рукоятке весла соревновательные и чуть выше. Продолжительность работы 3-8 минут в серии. Пауза активного отдыха 3-8 минут. Всего за тренировку 1000-1600 движений. В недельном МЦ – 2 занятия.
3. *Максимальная сила* – используются те же упражнения, что во втором этапе с отягощением 80–100% от максимально возможных, темп движений средний, количество повторений за подход 2–8, пауза между подходами 2–3 мин. заполняется упражнениями на расслабление [9; 12].

Кроме того, для развития специально силовых качеств применяется гребля в лодке с гидротормозителем по 6–8 гребков с максимальными усилиями в максимальном темпе и паузой отдыха 1–1,5 мин. Всего 200–300 гребков. В отдельном МЦ 2–3 занятия по 45–60 минут [3; 5].

Этап развития дистанционной выносливости и специально силовой подготовленности (апрель–май).

Задачи, которые ставятся в этот период:

1. дальнейшего совершенствование техники гребли на дистанционной скорости;
2. повышения уровня развития основной выносливости;
3. повышение уровня специальной выносливости;
4. повышение специальной силовой выносливости;
5. повышение скоростных возможностей;
6. поддержание максимальной силы и повышение силовой выносливости в локальной работе.

Сохраняется направленность тренировочного процесса на повышения уровня аэробной работоспособности. Микроцикл имеет комплексную направленность. Тренировочные занятия избирательной и комплексной направленности. Проводится 2–3 тренировки в день. Соотношение СП/ОФП – 80:80. нагрузка повышается за счёт увеличения интенсивности [5; 7].

Методы для воспитания силовых качеств:

1. Равномерная тренировка – то же, что и на предыдущем этапе, но продолжительность равномерной гребли сокращается до 120 минут.
2. Гребля переменным и повторным методом занимает ведущее место. Увеличивается доля нагрузок со скоростью 85-95 % от дистанционной.
3. Интервальная тренировка – прохождение отрезков дистанции 1000–4000 м с соревновательной скоростью и чуть ниже (ЧСС 180 ± 10 уд/мин), отрезки повторяются 2–4 раза с отдыхом, равным или несколько превышающим время отрезков, преодолеваемых быстро.
4. Интервально-серийная тренировка продолжительностью от 0,5 до 1 минуты с дистанционной скоростью 8–10 повторений в серии, интервал отдыха в серии от 0,5 до 1 минуты. Количество серий 2–4. Отдых между сериями 10–20 минут.
5. Контрольная тренировка на длинную и на основную дистанцию.

Методы воспитания силовых способностей:

1. *Развитие силовой выносливости.* Основной метод круговой, соблюдая те же принципы, что и на предыдущем этапе. Интенсивность повышается за счёт увеличения темпа. В предельном МЦ проводится 1–2 занятия.
2. *Специальная силовая выносливость* – то же, что и на предыдущем этапе, но повышается темп. В предельном МЦ 2–3 занятия.
3. *Максимальная сила* – поддерживается в основном средствами специальной подготовки, а также отягощениями. Характер работы тот же, что и на предыдущем этапе тренировки.

Этап непосредственной предсоревновательной подготовки (ЭНПП) к главным соревнованиям сезона (июнь-июль).

Задачи, которые ставятся в этот период:

1. достижение 100% уровня результатов от планируемого на главных соревнованиях;
2. стабилизация техники гребли на соревновательных скоростях;
3. повышение уровня специальной выносливости;
4. повышение скоростных возможностей;
5. отработка моделей прохождения дистанции;
6. поддержание уровня силовых качеств.

Важное место в тренировке гребцов-академистов занимает непосредственная подготовка к соревнованиям. От правильного построения тренировки на данном этапе во многом зависит результат выступления гребцов в соревнованиях, по которому оценивается многолетний труд гребцов и тренеров.

Планируя тренировку на этапе ЭНПП следует иметь в виду, что развитие тренированности спортсмена математически выражается не прямой линией, а логарифмической кривой. По мере повышения тренированности эта кривая всё больше стремится стать параллельной оси абсцисс: с развитием адаптации её дальнейшее прогрессирующее всё более замедляется и затрудняется. Причина замедления нарастания адаптированных изменений кроется в том, по мере повышения тренированности применяемые нагрузки (даже при условии их непрерывного увеличения) приводят к всё меньшим нарушениям гомеостаза, а следовательно, к меньшим приспособительным адаптационным сдвигам и замедлению роста тренированности. Таким образом, для повышения спортивных результатов необходимо нарушить гомеостаз, сложившийся при данного рода мышечной деятельности. Этого можно достигнуть не постепенным, волнообразным, а резким, вариативным изменением нагрузки, когда создаются более благоприятные условия для нарушения гомеостаза и получения дальнейших адаптационных сдвигов в сторону повышения тренированности [2, 5].

Вариативность, скачкообразность изменения нагрузок достигается концентрацией скоростной нагрузки в «ударных» микроциклах («МЦУ»), не увеличивая её суммарного объёма. Так, скоростная нагрузка, которая распределяется на неделю, в данном случае выполняется в течение 3-х дней.

Поскольку такое концентрированное воздействие приводит к значительным сдвигам в организме гребцов – к накоплению утомления (по педагогическим данным и мочеvine), восстановительный период

удлиняется против обычного. Как правило, гребцы в состоянии выполнить нагрузку очередного «ударного» микроцикла через 3-4 дня уменьшенной нагрузки – «разгрузочный» МЦ («МЦУ»). Длительность «ударного» микроцикла приравнивается к длительности предстоящих соревнований, с тем, чтобы поставить организм гребца, его системы, обеспечивающие специфическую деятельность, в условиях предстоящих соревнований.

Поскольку «ударные» нагрузки определенной длительности воздействуют ритмично, то это способствует образованию условно-рефлекторных связей, обеспечивающих настройку систем организма к очередному «ударному» воздействию той же длительности, в том числе и к предстоящим соревнованиям. Нагрузка в микроциклах распределяется так, что основную тренирующую направленность, обеспечивающую подготовленность гребцов к гонкам, несут «ударные» микроциклы. В «разгрузочных» в основном решается задача восстановления, поддержания работоспособности, и совершенствование индивидуальной техники. Из дней, «разгрузочного» микроцикла 1-й отводится активному отдыху: спортиграм, ОФП в небольшом объёме, восстановительно-профилактическим мероприятиям (баня, массаж и т.д.). Во 2-й, 3-й дни включаются средства ОФП развивающегося или поддерживающегося характера (в зависимости от количества дней до соревнований), здесь же используются гребля в равномерных режимах (ЧСС до 160 уд/мин), совершенствуется индивидуальная техника в основных и подсобных лодках. В 3-4 дни продолжается совершенствование техники на равномерных режимах, а также проводится тренировка: направленная на совершенствование быстроты, стартов.

Уже после 2-3 повторений МЦУ проявляется повышение работоспособности гребцов, приходящееся на очередной МЦУ о позволяющее им выступать в проходящих соревнованиях. Но для значительного, стойкого повышения работоспособности необходимо упрочнение условно-рефлекторных связей, образовавшихся в результате концентрированных ритмических воздействий специализированного характера. Поэтому для максимального повышения работоспособности гребцов требуется от 6 до 8 повторений. Количество повторений зависит от длительности соревнований, и, естественно, от длительности МЦУ – чем больше длительность МЦУ, тем больше длительность МЦР и меньше их количество. Также играют роль и другие обстоятельства, например, если уровень подготовленности гребцов уже высок, может быть достаточным 4-6 повторений МЦУ. Имеет значение и промежуток времени между ответственными соревнованиями.

Соответственно «ударные» и «разгрузочные» микроциклы неизменной длительности, чередуясь друг с другом вплоть до соревнований, образуют «мезоцикл этапа непосредственной предсоревновательной подготовки» (МЗЦ ЭНПП) [2; 4; 7].

Переходный этап (август).

Тренировочные занятия носят реабилитационный характер. В это время специальная подготовка на воде технического характера сочетается со спортивными играми, бегом плаванием и ОРУ. Осуществление необходимых лечебно-восстановительных мероприятий.

Дискуссия

Таким образом, подбор основных средств и методов управления подготовкой спортсменов сводится к следующему:

1-й этап: (сентябрь–ноябрь). Главная задача – закрепление достигнутых результатов, спортивной формы, ОФП, СФП. Дети овладевают техникой гребли на воде.

2-й этап: (январь–февраль). Основная направленность – силовая подготовка на фоне развития общей выносливости. Используя специальные силовые упражнения, кроссы, спортивные игры, требующие большой подвижности.

3-й этап: (март–июнь). Этап специальной подготовки. Ведущее место занимает гребля. В силовой подготовке предпочтение упражнениям по характеру движений напоминающим греблю. Основное внимание воспитанию выносливости.

Выводы

В тренировочной работе микроциклов рекомендуется использовать метод переменных усилий, круговой, непрерывный. Так как управление процессом подготовки юных спортсменов по гребле осуществляется на основе разных принципов и методов, в основе которого находится системный подход.

Конфликт интересов. Авторы заявляют об отсутствии конфликта интересов.

Список литературы

1. Академическая гребля. Под общей редакцией Хербергера Э. М.: Физкультура и спорт, 1979. С. 20–47.
2. Биомеханика с основами спортивной техники. Под общей редакцией Донской Д. Д. М.: Физкультура и спорт, 1971. 288 с.
3. Видеофильмы Чемпионатов Мира и Олимпийских игр (2000–2016 гг.).
4. Гребной спорт. Учебник для институтов физкультуры. Под общей редакцией А. К. Чупруна. М.: Физкультура и спорт, 1987. 288 с.
5. Дунаев А. Ф. Некоторые вопросы планирования процесса подготовки гребцов. Сб. 6. Управление процессом подготовки гребцов. Л., 1980, с. 56–64.
6. Матвеев Л. П. Основы спортивной тренировки. М.: Физкультура и спорт, 1977. 271 с.
7. Орлов В. А. Силовая подготовка гребца в связи с некоторыми особенностями техники. Сб.: Методика и техника подготовки гребцов. Л., 1978, с. 24–27.
8. Платонов Н. В. Срочная и долговременная адаптация в процессе спортивной тренировки. Научно-спортивный вестник. М.: Физкультура и спорт, 1984, с. 17–22.
9. Теория и методика физического воспитания. Учебник для институтов физкультуры. Под общей редакцией Матвеев Л. П., Новикова А. Д. М.: Физкультура и спорт, 1976. 256 с.
10. Хрущев С. В., Круглый М. М. Тренеру о юном спортсмене. М.: Физкультура и спорт, 1982. 157 с.
11. Ханин Ю. Л. Социально-психологические подходы к управлению межличностными влияниями спортсменов. Сб.: Отбор и подготовка спортсменов к ответственным соревнованиям. ЛНИИФК, 1975, с. 130–137.
12. Черепина С. В. Формирование специальной работоспособности в академической гребле. Сб.: Управление подготовкой гребцов. М., 1980, с. 81–85.

References

1. *Akademicheskaya greblya* (1979), Pod obschey redaktsiyey Herbergera E. M.: Fizkultura i sport, Pp. 20-47. [in Russia].
2. Donskoy D. D. (1971), *Biomehanika s osnovami sportivnoy tehniki*. M.: Fizkultura i sport, 288 p. [in Russia].
3. Videofilmyi Chempionatov Mira i Olimpiyskih igr (2000–2016 gg.).
4. Chupruna A. K. (1987), *Grebnoy sport. Uchebnik dlya institutov fizkulturyi*. M.: Fizkultura i sport, 288 p. [in Russia].
5. Dunaev A. F. *Nekotoryie voprosyi planirovaniya protsessa podgotovki grebtsov*. Sb. 6. Upravlenie protsessom podgotovki grebtsov. L., 1980, Pp. 56–64. [in Russia].
6. Matveev L. P. (1977), *Osnovyi sportivnoy trenirovki*. M.: Fizkultura i sport. 271 p.
7. Orlov V. A. (1978), *Silovaya podgotovka grebtsa v svyazi s nekotoryimi osobennostyami tehniki*. Sb.: Metodika i tehnika podgotovki grebtsov. L., p 24–27. [in Russia].
8. Platonov N. V. (1984), *Srochnaya i dolgovremennaya adaptatsiya v protsesse sportivnoy trenirovki*. Nauchno-sportivnyy vestnik. M.: Fizkultura i sport, pp. 17–22.
9. Matveev L.P., Novikova A.D. (1976), *Teoriya i metodika fizicheskogo vospitaniya*. Uchebnik dlya institutov fizkulturyi. Pod obschey redaktsiyey M.: Fizkultura i sport, 256s. [in Russia].
10. Hrushev S. V., Kruglyiy M. M. (1982), *Treneru o yunom sportsmene*. M.: Fizkultura i sport, 157 p. [in Russia].
11. Hanin Yu. L. (1975), *Sotsialno-psihologicheskie podhodyi k upravleniyu mezlichnostnyimi vliyaniyami sportsmenov*. Sb.: Otbor i podgotovka sportsmenov k otvetstvennyim sorevnovaniyam. LNIIFK, Pp. 130–137. [in Russia].
12. Cherepina S. V. *Formirovanie spetsialnoy rabotosposobnosti v akademicheskoy greble*. Sb.: Upravlenie podgotovkoy grebtsov. M., 1980, Pp. 81–85. [in Russia].

Надійшла 5.11.2019

ІННОВАЦІЙНІСТЬ, ІНТЕГРАТИВНІСТЬ, ТЕХНОЛОГІЧНІСТЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МОЛОДШИХ СПЕЦІАЛІСТІВ СЕСТРИНСЬКОЇ СПРАВИ У КОЛЕДЖАХ

М. Демянчук

Комунальний заклад вищої освіти «Рівненська медична академія» Рівненської обласної ради, Україна

кореспондент-автор – Демянчук М.: dmr-rv@ukr.net

doi: 10.32626/2309-8082.2019-15.30-34

У статті на основі порівняльного аналізу вітчизняних та закордонних наукових літературних джерел узагальнено, що проблема технологічності професійної підготовки майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи тісно пов'язана з проблемою інновацізаці освітнього процесу в медичних коледжах шляхом використання сучасних педагогічних технологій. Для проведення дослідження використовувалися методи: порівняльного аналізу вітчизняних та закордонних наукових літературних джерел з метою визначення сучасних напрямів удосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців медичної галузі; опитування викладачів медичних закладів вищої освіти з метою визначення їхньої готовності до використання інноваційних педагогічних технологій у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців сестринської справи; узагальнення власної практичної діяльності викладача терапевтичних дисциплін з використанням педагогічних інноваційних технологій, що дало змогу обґрунтувати доцільність застосування міждисциплінарної інтеграції в умовах симуляційного навчання студентів медичних коледжів; розробка методичного забезпечення для використання міждисциплінарної інтеграції у навчанні майбутніх медичних сестер.

На основі одержаних емпіричних даних встановлено недостатній рівень готовності викладачів медичних закладів освіти до використання інноваційних педагогічних технологій.

Наведено приклад ситуаційного завдання для роботи студентів з використанням манекена (технологія симуляційного навчання). Студенти мали змогу відтворити процес внутрішньовенного краплинного введення ліків. Представлено результати обговорення студентами професійних дій на основі використання знань з багатьох вивчених дисциплін. В поясненні сутності маніпулятивних дій, студенти використовували знання з медичної хімії, анатомії людини, основ біологічної фізики та медичної апаратури, анестезіології та реаніматології, медицини надзвичайних ситуацій, фармакології та медичної рецептури, що свідчить про дієвість застосування міждисциплінарної інтеграції в процесі вивчення майбутніми медичними сестрами можливих ускладнень при ін'єкціях.

Ключові слова: медичні коледжі, майбутні молодші спеціалісти сестринської справи, інновацізація освіти, міждисциплінарна інтеграція, педагогічні технології.

Вступ

Динамічні трансформаційні зміни, які відбуваються на сучасному етапі розвитку суспільства, торкаються всіх сфер життєдіяльності людини: професійної, особистісної, здоров'язбережувальної та ін. Зазвичай поєднання окреслених сфер спостерігається у галузі охорони здоров'я, де інтегруються особисті проблеми людей, які мають потребу звертатися до фахівців медицини, сучасний рівень надання кваліфікованої медичної допомоги пацієнтам, який залежить від належного рівня професійної підготовки

Demianchuk M. Innovationess, integrativeness, adaptability of vocational training of future junior specialists in nursing in colleges

Abstract. Based on the comparative analyses of domestic and international scientific literal sources, the article generalized that the problem of adaptability of vocational training of future junior specialists in nursing is closely related to the problem of innovatization of educational process in medical colleges through the use of modern pedagogical technologies. The following methods were used for the research: comparative analyses of domestic and international scientific literal sources with a purpose to identify modern directions of improving vocational training of future specialists in medical field; poll of higher educational institutions teachers in order to determine their readiness to using innovative pedagogical technologies in the process of vocational training of future specialists in nursing; generalization of own practical activity of the instructor of Therapeutic disciplines with the use of pedagogical innovative technologies that gave an opportunity to substantiate an expediency of applying interdisciplinary integration in conditions of simulation training of students of medical colleges; development of methodical support for using interdisciplinary integration in training of future nurses.

On the basis of obtained empirical data it has been established insufficient level of readiness higher educational institutions teachers to use innovative pedagogical technologies.

It has been shown an example of situational task for work of students using a mannequin (technology of simulation training). Students have got an opportunity of reproduce the process of intravenous drip. The results of discussing by students professional actions on the basis of using knowledge from many disciplines studied have been represented. Explaining the essence of manipulative actions, students used the knowledge of medicinal chemistry, human anatomy, basics of biological physics and medical equipment, anesthesiology and intensive care, accident and emergency medicine, pharmacology and medical prescription that testify to the effectiveness of using interdisciplinary integration in the process of studying by future nurses the possible after-effects of injections.

Key words: medical colleges, future junior specialists in nursing, innovatization of education, interdisciplinary integration, pedagogical technologies.

лікарів різних кваліфікацій та медичних сестер (що є важливим питанням у педагогічній сфері). Позаяк у багатьох країнах суспільство відчуває потребу в кадровому забезпеченні лікувальних закладів фахівцями сестринської справи, відтак підготовка медичних сестер, які б відповідали сучасним запитам, стає предметом педагогічних наукових досліджень. Водночас актуалізується проблема модернізації професійної підготовки студентів у медичних коледжах, на що звертали увагу вітчизняні та закордонні дослідники.

Так, Г. Олеськова аргументує доцільність застосування сучасних технологій фахової підготовки сестринського персоналу в Україні [7]. На думку О. Маркович, використання педагогічних технологій у процесі підготовки коледжами медичних сестер сприятиме інноваційності та технологічності освітнього процесу [6]. Підтримують таке розуміння осучаснення навчання майбутніх медичних сестер-бакалаврів шляхом використання інноваційних педагогічних технологій у медичному коледжі О. Варава [2], а молодших спеціалістів – О. Солодовник [9] та ін.

Проте проблема цілісного аналізу, аргументації та практичного поєднання інноваційності, інтегративності та технологічності професійної підготовки майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи у коледжах ще не вирішена повною мірою, що визначаємо основним завданням цієї статті.

Матеріал і методи дослідження

Для проведення анонсованого дослідження використовувалися такі методи:

- порівняльного аналізу вітчизняних та закордонних наукових літературних джерел з метою визначення сучасних напрямів удосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців медичної галузі;
- опитування викладачів медичних закладів вищої освіти з метою визначення їхньої готовності до використання інноваційних педагогічних технологій у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців сестринської справи;
- узагальнення власної практичної діяльності викладача терапевтичних дисциплін у медичному закладі вищої освіти з використанням педагогічних інноваційних технологій, що дало змогу обґрунтувати доцільність застосування міждисциплінарної інтеграції в умовах симуляційного навчання в підготовці майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи;
- розробка методичного забезпечення для використання міждисциплінарної інтеграції у навчанні майбутніх медичних сестер.

Результати дослідження

Порівняльний аналіз вітчизняних [1; 2; 6; 7; 9] та закордонних наукових літературних джерел [10; 13; 14; 15], проведений з метою визначення сучасних напрямів удосконалення професійної підготовки фахівців медичної галузі, дає змогу зазначити, що проблема технологічності професійної підготовки майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи тісно пов'язана з проблемою інноватизації освітнього процесу у медичних коледжах шляхом використання сучасних педагогічних технологій, аналізу та запозичення прогресивного досвіду використання нових форм і методів професійної

підготовки медичних сестер у закладах вищої освіти інших країн [12].

Водночас науковці звертають увагу на доцільність використання у професійно-практичній підготовці медичних сестер міждисциплінарної зв'язки та міждисциплінарну інтеграцію (О. Давиденко і Н. Соколова [3], І. Лукашук [5] та ін.). Міждисциплінарний характер підготовки майбутніх фахівців медицини відзначено науковцями, які розглядали медичну й економічну (маркетингову) діяльність як педагогічну проблему [8], визначали філософські та культурні аспекти й концептуальні особливості медичної професії [11] та ін.

З метою встановлення готовності викладачів медичних закладів освіти до використання інноваційних педагогічних технологій та врахування різних аспектів професійної підготовки студентів медичних коледжів розроблено анкету, що складалася з таких основних запитань: Чи знайомі Ви з сучасними педагогічними технологіями, які можна використовувати в медичній освіті (якщо «Так», то з якими саме)? Чи використовуєте Ви на заняттях нетрадиційні методи навчання майбутніх медичних сестер (якщо «Так», то які саме)? Чи використовуєте Ви міждисциплінарну інтеграцію в навчанні студентів (якщо «Так», то з якими саме дисциплінами)?

Результати опитування 25 викладачів з трьох медичних закладів освіти, де навчають майбутніх фахівців сестринської справи (Комунальний заклад вищої освіти «Рівненська медична академія», Навчально-науковий інститут медсестринства Тернопільського національного медичного університету імені І. Я. Горбачевського, Чортківський державний медичний коледж), дають змогу зробити певні узагальнення.

1. Всі викладачі, які мають педагогічну освіту (викладачі хімії, біології, деяких інших дисциплін гуманітарного циклу), розуміють сутність і методику використання різних педагогічних технологій та інноваційних методів (інтерактивне, проблемне навчання, тренінги, кейс-метод, інформаційні технології та ін.). Таких викладачів було 12 осіб. Однак викладачі (13 осіб), які мають медичну освіту і навчають студентів дисциплінам за фахом, здебільшого усвідомлюють недостатність власного рівня знань і досвіду впровадження сучасних педагогічних технологій у медичній освіті (8 осіб, що становить 61,54%).

2. Шестеро з групи викладачів-медиків (46,15%) вказали, що застосовували нетрадиційні методи в підготовці медичних сестер (симуляційне навчання, моделювання професійних ситуацій). Проте 5 викладачів фахових дисциплін (38,46% від 13 опитаних викладачів-медиків, що становить 20% від усіх 25 учасників анкетування) вказали, що не використовують на занят-

тях нетрадиційні методи в навчанні студентів. На їхню думку, фундаментальність професійної підготовки можна досягти шляхом застосування перевірених традиційних методів і форм навчання майбутніх медичних сестер.

3. З усієї групи опитаних викладачів (25 осіб) вказали, що використовують міждисциплінарну інтеграцію в навчанні студентів лише 14 осіб (56,0 %), більшість з яких – це викладачі з педагогічною освітою. Здебільшого сутність міждисциплінарної інтеграції такі викладачі вбачають у тому, щоб наголошувати студентам, як вони зможуть використати свої знання, вміння і навички з хімії, біології, фізики, інформатики у майбутній професійній діяльності. Викладачі-медики аргументували свою позицію тим, що об'єм навчального матеріалу з фахових дисциплін постійно зростає, тому вони акцентують увагу студентів на професійному змісті конкретного курсу, а не на зв'язку з іншими дисциплінами.

На основі узагальнення власної практичної діяльності викладача терапевтичних дисциплін у медичних закладах вищої освіти (Рокитнівський медичний коледж і Комунальний заклад вищої освіти «Рівненська медична академія»), розроблено комплекс методичного забезпечення для застосування міждисциплінарної інтеграції у навчанні майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи з використанням педагогічних інноваційних методів і технологій (кейс-стаді, мозковий штурм, інтерактивні технології та ін.). Наведемо приклад використання окремого ситуаційного завдання, яке використовувалося в процесі вивчення майбутніми медичними сестрами можливих ускладнень при ін'єкціях.

Студенти отримували завдання: з використанням манекена відтворити процес внутрішньовенного краплинного введення ліків (таким чином використовувалася технологія симуляційного навчання). Виконання такого завдання кожним студентом давало змогу майбутнім медичним сестрам опанувати вміння і навички проведення професійних маніпуляцій: виконати внутрішньовенне вливання шляхом веніпункції, приєднати систему до катетера, уведеного в підключичну вену, здійснити зміну флаконів під час інфузії, увести додатково лікувальний препарат під час інфузії, заповнити звільнену від розчину крапельницю, звільнити переповнену крапельницю, від'єднати систему [4, с. 248]. Після апробації кожним учасником своїх професійних умінь, студентам пропонувалося дати відповіді на запитання, які потребували використання знань з багатьох дисциплін, які вивчаються у медичних коледжах:

1. Які найбільш поширені можливі ускладнення при ін'єкціях?

Відповідь: утворення на місці ін'єкції інфільтрату.

2. Як пояснити сутність терміну «інфільтрат», використовуючи знання з іноземної мови?

Відповідь: Інфільтрат (від лат. in – в; filtratus – проціжений) – частина тканин організму, де спостерігається скупчення не властивих цьому організму речовин.

3. Поясніть міждисциплінарну сутність методів, які використовуються на ранній стадії розвитку інфільтрату.

Відповідь: На інфільтрат необхідно накладати:

- зігрівальний компрес (у такому випадку діють закони фізики – при підвищенні температури зростає кінетична енергія теплового руху);
- з розчином фурацеліну 1:5000 (знання з хімії дають змогу розрахувати концентрацію такого розчину);
- і мазь Вишневського (доречними є знання з хімії, оскільки в цьому препараті поєднано березовий дьоготь, ксероформ, касторове масло, що мають відповідні хімічні формули).

Призначають також фізіотерапевтичні процедури (УВЧ, УФ-опромінення), в основі яких – вплив на організм пацієнта високочастотного електромагнітного поля з частотою електромагнітних коливань 40,68 МГц або 27,12 МГц. Використовуючи знання з фізики, студенти дають пояснення процесів, що відбуваються в організмі пацієнта: під час взаємодії електромагнітного поля фізіотерапевтичного препарату й організму хворого утворюються два види електричного струму. Оскільки кров і лімфа мають високу електропровідність, відтак заряджені частинки здійснюють коливання з частотою коливання такого поля, що супроводжується поглинанням енергії тканинами організму, яка виділяється у вигляді тепла.

За рахунок збільшення рівня проникності стінок кровоносних судин (капілярів) посилюється поступлення в точку запалення (інфільтрат) різних імунних тіл та інших захисних клітин ретикулоендотеліальної системи. Суттєво зростає кровообіг і лімфообіг, що сприяє розсмоктуванню інфільтрата. Таким чином використовуються знання з біології та анатомії людини.

Інколи організм пацієнта проявляє підвищену чутливість до певних препаратів, що може бути у вигляді алергічної реакції чи, навіть, анафілактичного шоку. При наданні необхідної медичної допомоги таким пацієнтам медична сестра покликана виявити навички, доведені до автоматизму, що формуються на практичних заняттях з дисципліни «Основи медсестринства». Проте, вміння і навички

формується краще тоді, коли вони усвідомленні, коли фахівець розуміє і може пояснити їхній сенс. Тому для обговорення методики надання невідкладної допомоги при анафілактичному шоці студентам пропонується визначити, знання яких дисциплін медична сестра використовує у таких ситуаціях.

Відповіді студентів:

- за можливості вище місця ін'єкції необхідно накласти джгут, щоб перекрити і вени, і артерії (використовуються знання з фізики, безпеки життєдіяльності, медицини надзвичайних ситуацій);
- внутрішньом'язево ввести 0,1 % розчин адреналіну; (використовуються знання з медичної хімії, анестезіології та реаніматології, медицини надзвичайних ситуацій, фармакології та медичної рецептури);
- обколоти місце ін'єкції 0,5 мл 0,1 % розчину адреналіну, розчинивши його в 10–20 мл ізотонічного розчину натрію хлориду, після чого слід зняти джгут (використовуючи знання з хімії, студенти можуть пояснити сутність різних видів концентрації розчинів, особливості ізотонічного розчину, записати формулу натрію хлориду – NaCl);
- при стабілізації артеріального тиску ввести антигістамінний препарат (димедрол, супрастин, піпольфен), що потребує знань студентів з таких дисциплін: медична хімія, основи біологічної фізики та медична апаратура, анестезіологія та реаніматологія, медицина надзвичайних ситуацій, фармакологія та медична рецептура.

Акцентуація уваги студентів на взаємозв'язку матеріалу багатьох дисциплін у роботі медичної сестри спонукає майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи більш сумлінно і вдумливо опановувати навчальну інформацію, визначати точки перетину наукової інформації з хімії, фізики, біології з практичною професійною діяльністю та ін. Таке бачення організації навчання студентів у медичних коледжах підкреслює доцільність комплексного використання інноваційних технологій (наприклад, симуляційного навчання) та міждисциплінарної інтеграції в підготовці майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи.

Дискусія

На сучасному етапі реформування медичної галузі виникає нагальна потреба в кадровому забезпеченні медсестринським персоналом, що потребує оновлення професійної освіти студентів у медичних коледжах. Склалася суперечність між традиційними методами професійної підготовки майбутніх фахівців сестринської справи та потребою оновлення та технологізації освітнього процесу в медичних коледжах.

Теоретичний аналіз наукових літературних джерел свідчить про наявність цілої низки педагогічних

досліджень, в яких розкриваються основні аспекти інноватизації, технологізації та використання міждисциплінарної інтеграції в медичних закладах освіти. Проте накопичений практичний досвід потребує узагальнення і поширення як у наукових колах, так і серед практикуючих викладачів медичних коледжів. Адже проведене опитування 25 викладачів доводить, що значна частина з них (20 %) не використовують сучасні педагогічні технології у своїй професійній діяльності. Це свідчить про сповільнення процесу осучаснення професійної підготовки майбутніх медичних сестер.

Розробка і використання експериментальної методики застосування міждисциплінарної інтеграції в умовах симуляційного навчання майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи дає підстави рекомендувати викладачам медичних коледжів створювати і впроваджувати такі зразки занять у практичній діяльності [15]. Правомірність такого висновку підтверджується результатами наукових розвідок, проведених іншими дослідниками [1; 3; 5; 13].

Висновки

1. Реформування медичної галузі в Україні, потребує осучаснення професійної підготовки майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи, що підкреслює важливість використання інноваційних педагогічних технологій в медичних коледжах і свідчить про інноваційність і технологічність освітнього процесу.

2. Динамічне зростання наукової інформації з різних сфер, дотичних до медсестринської діяльності, потребує від студентів медичних коледжів систематизації отриманих знань, демонстрації їх взаємозв'язку з професійними діями, які необхідно пояснити та аргументувати. Використання на заняттях з основ медсестринства міждисциплінарної інтеграції сприятиме формуванню готовності студентів усвідомлено виконувати професійну діяльність, розширенню професійного світогляду студентів медичних коледжів.

3. Інноваційність, інтегративність, технологічність професійної підготовки майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи у коледжах потребує розробки спеціальних матеріалів для методичного забезпечення, які можуть використовуватися викладачами медичних закладів вищої освіти.

Подальші дослідження будуть спрямовані на розробку комплексного методичного забезпечення з метою формування окремих компонентів готовності майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи до професійної діяльності.

Конфлікт інтересів. Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів.

Література та джерела

1. Артющенко В. В. Симуляційне навчання в медицині: міжнародний та вітчизняний досвід. *Одеський медичний журнал*. 2015. № 6 (152). С. 67–74.
2. Варавя О. Б. Використання інноваційних педагогічних технологій у професійній підготовці майбутніх бакалаврів сестринської справи. *Інноваційна педагогіка*. 2018. Вип. 8. С. 115–118.
3. Давиденко О. В., Соколова Н. С. Міжпредметні зв'язки та інтеграція у професійно-практичній підготовці медичних сестер. *Вища освіта в медсестринстві: проблеми і перспективи* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Житомир, 10–11 листоп. 2011 р.). Житомир, 2011. С. 86.
4. Касевич Н. М. Основи медсестринства в модулях : навч. посіб. ; вид. третє, виправл. Київ : ВСВ «Медицина», 2018. 480 с.
5. Лукашук І. М. Організаційно-педагогічні умови забезпечення фахової компетентності майбутніх медичних сестер на основі міжпредметних зв'язків в процесі навчання хіміко-біологічних дисциплін. *Збірник наукових праць Херсонського національного технічного університету*. 2015. Вип. 1(12). С. 19–22.
6. Маркович О. В. Використання педагогічних технологій у процесі підготовки коледжами медичних сестер. *Збірник наукових праць Інституту педагогіки і психології професійної освіти АПН України*. 2007. № 1. С. 64–70.
7. Олеськова Г. Г. Застосування сучасних технологій фахової підготовки сестринського персоналу в Україні. *Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців: тези доповідей V Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Хмельницький, / 30–31 берез. 2017 р.)*. Хмельницький: ХНУ, 2017. С. 111–112.
8. Романишина Л. М., Мельничук І. М. Підготовка майбутніх фахівців медицини до маркетингової діяльності як педагогічна проблема. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: педагогіка (електронне видання)*. Режим доступу : <http://www.irbis-nbuv.gov.ua>. 2018. №2.
9. Солодовник О. В. Модернізація фахової підготовки молодших спеціалістів у медичному коледжі. *Проблеми освіти*. 2015. Спецвипуск. С. 86–90.
10. Herreid C. Start with a Story: The Case Study Method of Teaching College Science. Arlington, Va: NSTA Press, 2007. 466 с.
11. Melnychuk I., Fedchyshyn N., Pylypshyn O., Vykrushch A. Philosophical and Cultural Aspects of Medical Profession: Philosophical and Conceptual Peculiarities. *Cultura. International Journal of Philosophy of Culture and Axiology*. 2019. №16 (1). P. 165–174.
12. Melnychuk I. M., Pikon K. S. Forms and methods of nurses professional training in the higher educational institutions of USA. *Millennium science. Proceedings of XV International scientific conference*. Morrisville, Lulu Press., 2018. P. 146–148.
13. Nishisaki A., Keren R., Nadkarni V. Does simulation improve patient safety? Self-efficacy, competence, operational performance, and patient safety. *Anesthesiology Clinical*. 2007. Vol 25. P. 225–236.
14. Rodgers D. L., Securro S. Jr., Pauley R. D. Simulation in Healthcare. *Journal of the Society for Simulation in Healthcare*. 2009. Vol. 4. P. 200–206.
15. Russell K. Nurse practice acts guide and govern nursing practice. *Journal of Nursing Regulation*. 2012. Vol. 3(3). PP. 36–42.

References

1. Artomenko, V. V. (2015), "Symuliatyine navchannia v medytsyni: mizhnarodnyi ta vitchyzniainyi dosvid" [Simulation training in medicine: international and domestic experience]. *Odessa Medical Journal*. 2015. № 6 (152). pp. 67–74. [in Ukrainian].
2. Varava, O. B. (2018), "Vykorystannia innovatsiinykh pedahohichnykh tekhnolohii u profesiinii pidhotovtsi maibutnikh bakalavriv sestrynskoi spravy" [Use of innovative pedagogical technologies in vocational training of future bachelors in nursing]. *Innovative pedagogy*. 2018. Iss. 8. pp. 115–118. [in Ukrainian].
3. Davydenko, O. V., Sokolova, N. S. (2011), "Mizhpredmetni v'iazky ta intehtratsiia u profesiiino-praktychnii pidhotovtsi medychnykh sester" [Intersubject correlations and integration in vocational and practical training of nurses]. *Higher education in nursing: problems and prospects*. Materials of Ukrainian scientific and practical conference. Zhytomyr, 2011. p. 86. [in Ukrainian].
4. Kasevych, N. M. (2018), *Osnovy medsestrynstva v moduliakh* [Nursing basics in modules], study tool. Kyiv: VSV "Medytsyna". 480 p. [in Ukrainian].
5. Lukashchuk, I. M. (2015), "Orhanizatsiino-pedahohichni umovy zabezpechennia fakhovoi kompetentnosti maibutnikh medychnykh sester na osnovi mizhpredmetnykh v'iazkiv v protsesi navchannia khimiko-biologichnykh dystsyplin" [Organizational and pedagogical conditions of providing professional competence of future nurses on the basis of interdisciplinary correlations in the process of studying chemical and biological disciplines]. *Collection of scientific works of Kherson National Technical University*. 2015. Iss. 1(12). pp. 19–22. [in Ukrainian].
6. Markovych, O. V. (2007), "Vykorystannia pedahohichnykh tekhnolohii u protsesi pidhotovky koledzhamy medychnykh sester" [Use of pedagogical technologies in the process of training of nurses in colleges]. *Collection of scientific works of the Institute of Pedagogy and Psychology of Vocational Education of the Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine*. 2007. № 1. pp. 64–70. [in Ukrainian].
7. Oleskova, H. H. (2017), "Zastosuvannia suchasnykh tekhnolohii fakhovoi pidhotovky sestrynskoho personalu v Ukraini" [Application of modern technologies in vocational training of nursing staff in Ukraine]. *Current issues of theory and practice of psychological and pedagogical training of future specialists*. Proceedings of the V-th Ukrainian scientific and practical conference. Khmelnytskyi: KhNU. pp. 111–112. [in Ukrainian].
8. Romanyshyna, L. M., Melnychuk, I. M. (2018), "Pidhotovka maibutnikh fakhivtsiv medytsyny do marketynhovoї dialnosti yak pedahohichna problema" [Training of future specialists in medicine to marketing activities as pedagogical problem]. *Bulletin of the National Academy of State Border Guard Service of Ukraine. Series: Pedagogy (electronic edition)*. 2018. №2. – Access mode: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua>. [in Ukrainian].
9. Solodovnyk, O. V. (2015), "Modernizatsiia fakhovoi pidhotovky molodshykh spetsialistiv u medychnomu koledzhi" [Modernization of vocational training of junior specialists in medical college]. *Problems of education. Special edition*. 2015. pp. 86–90. [in Ukrainian].
10. Herreid, C. (2007), Start with a Story: The Case Study Method of Teaching College Science. Arlington, Va: NSTA Press, 2007. 466 p. [in English].
11. Melnychuk, I., Fedchyshyn, N., Pylypshyn, O., Vykrushch, A. (2019), Philosophical and Cultural Aspects of Medical Profession: Philosophical and Conceptual Peculiarities. *Cultura. International Journal of Philosophy of Culture and Axiology*. 2019. №16 (1). pp. 165–174. [in English].
12. Melnychuk, I. M., Pikon, K. S. (2018), Forms and methods of nurses professional training in the higher educational institutions of USA. *Millennium science. Proceedings of XV International scientific conference*. Morrisville, Lulu Press., 2018. pp. 146–148. [in English].
13. Nishisaki, A., Keren, R., Nadkarni, V. (2007), Does simulation improve patient safety? Self-efficacy, competence, operational performance, and patient safety. *Anesthesiology Clinical*. 2007. Vol 25. pp. 225–236. [in English].
14. Rodgers, D. L., Securro, S. Jr., Pauley, R. D. (2009), Simulation in Healthcare. *Journal of the Society for Simulation in Healthcare*. 2009. Vol. 4. pp. 200–206. [in English].
15. Russell, K. (2012), Nurse practice acts guide and govern nursing practice. *Journal of Nursing Regulation*. 2012. Vol. 3(3). pp. 36–42. [in English].

ПРОБЛЕМЫ ОТБОРА И ФОРМИРОВАНИЯ РЕЗЕРВА В СПОРТИВНОЙ ХОДЬБЕ

И. Деркаченко, Н. Мыцыков, С. Деркаченко

Приднестровский государственный университет имени Т. Г. Шевченко, Молдова

корреспондент-автор – Деркаченко И.: perchatki79@mail.ru

doi: 10.32626/2309-8082.2019-15.35-41

Ходьба человека – это локомоторный циклический процесс, т. е. способ передвижения который осуществляется относительно опорой (при ходьбе это опора постоянна) с периодически повторением всех движений. В основе двигательного акта ходьбы лежит шагательный рефлекс, сформировавшийся у человека в результате многих тысячелетий его революционного развития. Спортивная ходьба представляет собой регламентированный правилами способ передвижения, имеющий общие с обычной ходьбой исходные признаки. Специфичность техники спортивной ходьбы обусловлено постоянно повышающимися требованиями к скорости передвижения. Проблемы отбора формирования резерва в легкой атлетике (спортивная ходьба) очень актуальна, так как, применяющаяся система отбора устарела и требуется новые подходы в формировании олимпийский резервов в данном виде спорта. В данной статье подробно раскрываются решения конкретных вопросов, касаемых подготовки резерва в спортивной ходьбе от групп начальной подготовки (9–12 лет) до спортивного совершенствования (17–20 лет), дается характеристика и формулируются задачи каждого этапа, приводится система отбора, разработаны конкретные контрольные нормативы подготовленности (модельные характеристики) и параметры тренировочных нагрузок по годам. По результатам проведенных исследований можно заключить следующее, что подготовка резерва в спортивной ходьбе от групп начальной подготовки (9–12 лет) до спортивного совершенствования (17–20 лет), это комплекс отбора, планирования, индивидуализации и гендерности тестов, контрольных нормативов. На протяжении всех циклов тренировочного процесса должны формулироваться задачи каждого этапа, совершенствоваться системы отбора, вводятся новшества и инновации в разработку контрольных тестов, определяются модельные характеристики и параметры тренировочных нагрузок от микроциклов к макроциклам.

Ключевые слова: спортивная ходьба, система отбора, этапы отбора, модельные характеристики, спортивное совершенствование.

Деркаченко И., Мицик Н., Деркаченко С.
Проблеми відбору та формування резерву в спортивній ходьбі

Анотація. Ходьба людини – це локомоторний циклічний процес, тобто спосіб пересування який здійснюється опорою (при ходьбі це опора постійна) з періодично повторенням всіх рухів. В основі рухового акту ходьби лежить кроковий рефлекс, що сформувався у людини в результаті багатьох тисячоліть його революційного розвитку. Спортивна ходьба являє собою регламентований правилами спосіб пересування, що має спільні зі звичайною ходьбою вихідні ознаки. Специфічність техніки спортивної ходьби обумовлено постійно зростаючими вимогами до швидкості пересування. Проблеми відбору формування резерву в легкій атлетіці (спортивна ходьба) дуже актуальна тому, що застосовувана система відбору застаріла і потребує нових підходів у формуванні олімпійський резервів в даному виді спорту. У цій статті докладно розкриваються рішення конкретних питань, що стосуються підготовки резерву в спортивній ходьбі від груп початкової підготовки (9–12 років) до спортивного вдосконалення (17–20 років), дається характеристика і формулюються задачі кожного етапу, наводиться система відбору, розроблені конкретні контрольні нормативи підготовленості (модельні характеристики) і параметри тренувальних навантажень по роках. За результатами проведених досліджень можна зробити висновок наступне, що підготовка резерву в спортивній ходьбі від груп початкової підготовки (9–12 років) до спортивного вдосконалення (17–20 років), це комплекс відбору, планування, індивідуалізації та гендерного тесту, контрольних нормативів. Протягом всіх циклів тренувального процесу повинні формулюватися завдання кожного етапу, удосконалюватися системи відбору, вводяться нововведення і інновації в розробку контрольних тестів, визначатися модельні характеристики і параметри тренувальних навантажень від мікроциклів до макроциклу.

Ключові слова: спортивна ходьба, система відбору, етапи відбору, модельні характеристики, спортивне вдосконалення.

Derkachenko I., Mytsykov N., Derkachenko S.
Problems of selection and formation of a reserve in sports walk

Abstract. Human walking is a locomotor cyclical process, i.e. the method of movement which is carried out relative to the support (when walking this support is constant) with periodically repeating all movements. At the heart of the motor act of walking is the pacing reflex, formed in man as a result of many millennia of his revolutionary development. Walking is a regulated way to travel, with basic features common to normal walking. The specificity of the technique of walking is due to constantly increasing demands on the speed of movement.

The problems of the selection of the formation of a reserve in athletics (walking) are very relevant because the applied selection system is outdated and new approaches are needed in the formation of the Olympic reserves in this sport. This article describes in detail solutions to specific issues related to the preparation of a reserve in sports walking from initial training groups (9–12 years old) to sports improvement (17–20 years old); standards of preparedness (model characteristics) and parameters of training loads by year.

According to the results of the conducted research, it can be concluded that the preparation of a reserve in sports walking from initial training groups (9–12 years old) to sports improvement (17–20 years old) is a complex of selection, planning, individualization and gender tests, control standards. During all the cycles of the training process, tasks of each stage should be formulated, selection systems should be improved, innovations and innovations should be introduced into the development of control tests, model characteristics and parameters of training loads from microcycles to macrocycles should be determined.

Keywords: sport walking, selection system, selection stages, model characteristics, sports improvement.

Введение

Вопросы отбора и подготовки резерва в спортивной ходьбе сейчас приобретают все большую значимость. Это связано со следующими факторами: за последние 10 лет произошел качественный скачок уровня результатов как общей массы скороходов, так и ведущих спортсменов; возраст скороходов – лидеров, достигающих наиболее высоких результатов, значительно снизился.

Скороходы раньше (в 8–10 лет) начинают заниматься спортивной ходьбой и раньше (уже в 20–25 лет) становятся рекордсменами мира, побеждают на крупнейших международных соревнованиях [1; 2]. Благодаря интересу СМИ и освещению телевидением различных соревнований по спортивной ходьбе, резко вырос уровень популярности и массовости спортивной ходьбы.

Без преувеличения можно сказать, что спортивная ходьба, как вид легкоатлетической атлетики, переживает сейчас настоящий подъем, что во многом связано с тем, что наряду с бегом ходьба является одним из самых простых и одновременно мощных средств оздоровления [5].

Материал и методы исследования

Анализ и обобщение научной литературы, педагогическое тестирование.

Результаты исследования

Подготовка резерва в спортивной ходьбе включает в себя три этапа, на каждом из которых предусматривается решение задач, связанных с возрастными особенностями юных скороходов и уровнем их подготовленности.

1-й этап – группы начальной подготовки (9–12 лет). Общая физическая подготовка. Формирование мотивации к занятиям спортом вообще и спортивной ходьбой в частности. Обучение основам техники спортивной ходьбы. Участие в первых соревнованиях.

2-й этап – учебно–тренировочные группы (13–16 лет). Общая физическая подготовка. Формирование устойчивой осознанной мотивации к занятиям спортивной ходьбой. Углубленное изучение техники спортивной ходьбы. Повышение уровня специальной направленности тренировочного процесса. Систематическое участие в соревнованиях.

3-й этап – группы спортивного совершенствования (17–20 лет). Совершенствование всех сторон подготовленности (физической, технической, психологической, тактической) с целью достижения высших спортивных результатов.

Выход на уровень мастеров спорта международного класса по ведущим параметрам тренировочных и соревновательных нагрузок.

Система отбора также включает в себя три этапа. При этом начало и завершение каждого этапа отбора соответствует возрастным границам подготовки в группах резерва [3; 4; 7; 8].

1-й этап. Первичный отбор производится непосредственно при поступлении новичков в группы начальной подготовки проведенные на протяжении всего времени занятий в группах начальной подготовки, и принимается достаточно достоверное и обоснованное решение о допуске к следующему, второму этапу, с которого, собственно, и начинается целенаправленная специализированная подготовка.

Конечная цель 1-го этапа – определить пригодность мальчика или девочки к занятиям спортивной ходьбой.

2-й этап. Перспективный отбор. Целью данного этапа является определение (также на основе тестирования и педагогических наблюдений на протяжении всего времени занятий в учебно–тренировочных группах) степени целесообразности перехода юного скорохода в группы спортивного совершенствования и его перспективности.

3-й этап. Преолимпийский отбор. Главная цель данного этапа заключается в отборе, по итогам занятий в группах спортивного совершенствования, кандидатов в сборную команду.

Рассмотрим эти особенности по каждому из пяти разделов тестирования.

В таблицах 4–6 приведены контрольные нормативы для МОУ ДО СДЮШОР № 2 по легкой атлетике имени В. Б. Долгина г. Тирасполя, которые принимались на протяжении всего времени занятий в данных группах, поскольку эффективно произвести отбор возможно только проведя тестирование и наблюдения на протяжении нескольких лет.

Стандартные тесты: определение абсолютных и относительных величин жизненной емкости легких (ЖЕЛ), максимального потребления кислорода (МПК), объема сердца, определение ЧСС [3; 4; 8].

Психологическое тестирование в сочетании с педагогическими наблюдениями на протяжении каждого этапа позволяет выявить уровень таких необходимых для скороходов качеств психики, как устойчивость к длительным, монотонным, интенсивным тренировочным и соревновательным нагрузкам, способность к длительным волевым усилиям [6; 7].

Таблица 1

Основные параметры нагрузок для групп начальной подготовки (9–12 лет)

Показатели	Мальчики				Девочки			
	9 лет	10 лет	11 лет	12 лет	9 лет	10 лет	11 лет	12 лет
Объем специальных средств (км)	600–900	1000–1300	1400–1700	1800–2100	400–700	700–900	900–1100	1100–1300
Соотношение бега и ходьбы (%)	70:30	60:40	50:50	40:60	70:30	60:40	50:50	40:60
Количество тренировок	140–180	160–200	180–220	200–240	120–160	120–160	140–180	160–180
Количество часов	340–380	380–420	420–460	460–500	300–340	320–360	340–380	380–420
Число часов ОФП	180–210	200–230	200–230	510–240	160–190	170–200	170–200	180–210
Число соревнований	2	2–3	3–4	4–5	2	2–3	3–4	4–5

Таблица 2

Основные параметры нагрузок для учебно-тренировочных групп (13–16 лет) и групп спортивного совершенствования (17–20 лет)

Показатели	Девочки		Девушки		Девушки		Женщины	
	13 лет	14 лет	15 лет	16 лет	17 лет	18 лет	19 лет	20 лет
Объем специальных средств (км)	1300–1700	1800–2200	1800–2200	2700–3100	3200–3600	3600–3900	3900–4100	4100–4500
Объем средств относительной интенсивности	150–300	300–500	500–700	700–900	900–1200	1200–1600	1660–2000	1800–2200
Спортивная ходьба (1 км за 4.35 и быстрее)	15–30	30–60	60–100	100–150	150–200	200–250	250–300	300–500
Количество тренировок	200–250	250–300	400–450	450–500	470–520	470–520	500–550	550–600
Количество часов	350–440	530–620	640–730	710–800	830–910	850–930	960–1050	1050–1200
Число часов ОФП	180–210	210–240	240–270	270–300	270–300	240–270	230–260	200–230
Число соревнований	4–6	4–6	6–8	6–8	8–10	8–10	8–10	8–10

Таблица 3

Прогнозирование и динамика ростовых показателей в зависимости от возраста скороходов

Прогнозируемые величины (см)	Возраст и ростовые показатели						
	9 лет	10 лет	11 лет	12 лет	13 лет	16 лет	18 лет
178–182 (мужчины) 20 км	130–140	136–145	141–151	144–157	150–166	170–181	176–183
174–178 (мужчины) 50 км	128–136	133–142	137–147	142–154	147–162	166–177	172–178
162–166 (женщины)	128–138	133–144	139–152	145–158	151–163	160–166	162–166

Таблица 4

Контрольные нормативы для групп начальной подготовки (9–12 лет)

№ п/п	Контрольные упражнения	Мальчики				Девочки			
		9 лет	10 лет	11 лет	12 лет	9 лет	10 лет	11 лет	12 лет
1.	Бег 30 м	4.3–4.6	4.2–4.4	4.0–4.2	3.7–3.9	5.1–5.4	5.0–5.2	4.8–5.0	4.5–4.7
2.	Бег 60 м	10.2–10.6	10.1–10.4	9.8–10.1	9.5–9.8	11.0–11.6	10.7–11.2	10.2–10.7	9.7–10.2
3.	Бег 300 м (с)	65–70			50–55	70–75			55–60
4.	Бег 800 м		2.35–2.50				2.50–3.10	2.40–3.00	

№ п/п	Контрольные упражнения	Мальчики				Девочки			
		9 лет	10 лет	11 лет	12 лет	9 лет	10 лет	11 лет	12 лет
5.	Бег 1500 м			4.55–5.15					5.10–5.30
6.	Бег 3000 м				10.40–11.20				
7.	Бег 10 мин. (м)*					1500–1800			
8.	Бег 15 мин. (м)*	2700–3000							
9.	Прыжок в длину* (см)	150–160	160–170	170–180	185–190	135–145	140–150	145–155	150–160
10.	Тройной прыжок* (см)	510–540	530–560	550–580	580–610	430–460	450–480	470–500	490–520
11.	Подтягивание на перекладине	2–4	3–6	5–7	6–10				
12.	Подъем ног к перекладине (раз)*	3–5	4–7	6–8	8–10	1–3	2–4	3–6	4–7
13.	Сгибание и разгибание рук в упоре лежа (раз)*	4–7	5–10	15–20	20–25	3–5	3–6	6–10	10–14
14.	Спортивная ходьба								
	1 км	5.15–	5.00–	4.30–	15.00–	6.00–	5.40–	5.10–	10.30–
	2 км	5.45	5.30	4.50	15.45	6.50	6.30	5.50	11.30
	3 км		10.20–	9.30–	25.30–			11.00–	16.20–
	5 км		11.20	10.20	26.30			12.10	17.10

* Данные нормативы не пользуются при первичном отборе в спортивные школы

Таблица 5

Контрольные нормативы для учебно–тренировочных групп (13–16 лет)

	Контрольные упражнения	Мальчики – юноши				Девочки – девушки			
		13 лет	14 лет	15 лет	16 лет	13 лет	14 лет	15 лет	16 лет
1.	Бег 30 м	3,5 – 3,7	3,4 – 3,6	3,3 – 3,5	3,2 – 3,4	4,4 – 4,6	4,3 – 4,5	4,2 – 4,4	4,1– 4,3
2.	Бег 60 м	8,9–9.2	8,7– 9,0	8,3–8,0	8,2– 8,4	9,4–9.7	9,2–9.4	9,0–9.2	8,8–9.0
3.	Бег 100 м	15,0– 15,6	14,4–15,0	13,8–14.2	13.2–13.6	17.2–17.8	16,6–17.2	16,0–16.6	15,4–16.0
4.	Бег 1500 м					4.50–5.10			
5.	Бег 3000 м	10.20–11.00	10.00–10.40	9.40–10.20	9.00–9.40		11.00–11.40	10.40–11.20	10.20–11.00
6.	Бег 5000 м			16.40–17.40	16.00–17.00				
7.	Бег 5 км по шоссе	18.00–19.00						18.30–19.30	
8.	Бег 10 км по шоссе		36.00–38.00	35.00–37.00	34.00–36.00				38.00–40.00
9.	Бег 15 км по шоссе			54.30–57.30	53.30–56.30				
10.	Бег 20 км по шоссе				1:08.00–1:12.00				
11.	Прыжок в длину (см)	190–205	205–215	215–225	220–230	155–165	160–170	170–180	180–190
12.	Тройной прыжок (см)	600–630	620– 650	640–670	660–700	510–540	520– 550	540– 570	560–600
13.	Пятикратный прыжок (см)	960–1040	1010–1090	1120–1200	1160–1210	860–940	910– 990	1020–1100	1060–1140
14.	Подтягивание на перекладине (раз)	8–10	8–12	10–12	10–14				
15.	Подъем ног к перекладине (раз)	10– 12	12–14	14–16	16–20	5–8	7–10	10–12	12– 14
16.	Сгибание и разгибание рук в упоре лежа (раз)	25–30	30–35	35–40	40–45	12–16	14–18	16–20	18–22
17.	Спортивная ходьба								
	3 км	14.00–14.40	13.20–14.00	13.00–13.40		15.30–16.20	14.50–15.30	14.10–15.00	13.40–14.20
	5 км	25.00–26.00	24.00–25.00	23.00–24.00			25.10–26.00	24.30–25.20	23.50–24.30
	10 км		50.00–52.00	49.00–51.00	47.00–49.00				49.30–52.00
	20 км				1:39.00–1:44.00				

Морфологическое обследование при отборе необходимо для того, чтобы на основе методов прогнозирования выявить степень соответствия размеров тела юных скороходов модельным характеристикам скороходов высшей квалификации, что позволяет, в свою очередь, в совокупности с другими тестами сделать заключение о спортивной пригодности. Так, например, зная величины ростовых модельных характеристик скороходов высшей квалификации, можно вычислить, каким должен быть рост юного скорохода на том или ином этапе (см. табл. 3).

На первом этапе нагрузки должны носить ярко выраженный игровой, эмоциональный характер с тем, чтобы не только не притупить желание тренироваться и соревноваться, а в возможно большей степени развить его.

Применение наиболее нагрузочных тренировочных средств должно производиться незаметно, со снятием психологической тяжести нагрузки. Например, в виде многообразных соревнований, эстафет и т. д.

Это особенно важно на данном этапе для того, чтобы избежать опасности подавить психику юного спортсмена уже в самом начале занятий спортом, исключить формирование в его сознании представления о занятиях спортом как о какой-то монотонной, неинтересной, тяжелой работе, предотвратить появление страха перед тренировками и соревнованиями. Необходимо приучить юного спортсмена выполнять любые нагрузки играючи, с интересом, удовольствием, сформировать у него представление о тренировках и соревнованиях как об интересной увлекательной игре, преодоление трудностей в которой только повышает этот интерес, увеличивает ценность игры, делает человека сильным,

красивым, мужественным. Все это позволит в дальнейшем в других возрастных группах выполнять любые по объему и интенсивности нагрузки, что особенно важно в спортивной ходьбе.

Основные параметры тренировочных и соревновательных нагрузок для мальчиков и девочек (9–12 лет) на первом этапе приведены в табл. 1, для девочек и женщин (13–20 лет) они приведены в таблице 2.

Для групп начальной подготовки (9–12 лет) годичный цикл состоит из 4-х трехмесячных этапов, каждый из которых завершается педагогическим тестированием по программе, приведенной в табл. 4. Подобная структура годичного цикла основывается, прежде всего на сформулированных выше задачах подготовки для этих групп, а также и на том факте, что в первые 2 года спортивный календарь не предусматривает для этих групп никаких соревнований и поэтому тестирование будет являться главным и системообразующим фактором, и по отношению к которому строится весь процесс подготовки. В 3-м и 4-м годичных циклах (11–12 лет) в календаре появляются специальные соревнования для этих групп, но они пока малозначимы.

В таблице 7 приведены конкретные примеры базовых микроциклов для групп начальной подготовки (мальчики) по годам, на основе которых, можно легко спланировать микроциклы любого другого вида (разгрузочные, подводящие и др.). Для девочек структура микроциклов такая же, но с соответствующим снижением объемов тренировочных средств (65–80 % от объема мальчиков). Для девочек и женщин (13–20 лет) периодизация в целом и структура микроциклов в частности такая же, как и у мужских групп этого возраста.

Таблица 6

Контрольные нормативы для групп спортивного совершенствования

№ п/п	Контрольные упражнения	Юноши–мужчины				Девушки–женщины			
		17 лет	18 лет	19 лет	20 лет	17 лет	18 лет	19 лет	20 лет
1.	Бег 30 м	3.1–3,4	3.0 3,3	3,0–3,2	2.9–3.2	4,0–4,2	3.9–4,1	3,8–4,1	3.8–4.0
2.	Бег 100 м с	12.8–13,4	12.6–13.2	12.4–13.0	12.0–12.6	15.0–15.6	14.8–15.4	14.6– 5.2	14,4– 4,8
3.	Бег 3000 м					10.0–10.45	9,50–10,30	9.35 10,15	9.20–9.50
4.	Бег 5000 м	15.40–16.40	15.20–16.20	15.00–16.00	14.40–15.30				
5.	Бег 10 км по шоссе	33.30–35.30				37.00–39.00	36.00–38.00	35.00–37.00	34.00–36.00
6.	Бег 15 км по шоссе	53.30–55.30	52.30–54.31					55.00–58.00	
7.	Бег 20 км по шоссе	1:07.00–1:11.00	1:06.00–1:10.00	1:05.00–1:09.00	1:04.00–1:08.00				1:10.00–1:14.00
8.	Прыжки в длину (см)	230–240	240–250	250–260	250–270	190–200	200–210	210–220	210–225
9.	Тройной прыжок (см)	690–720	710–740	730–770	760–800	580–620	600–640	620–660	640–680

№ п/п	Контрольные упражнения	Юноши–мужчины				Девушки–женщины			
		17 лет	18 лет	19 лет	20 лет	17 лет	18 лет	19 лет	20 лет
10.	Десятикратный прыжок (см)	21.50–24	23–25	24–27	26–29	18–20	19.5–22.0	20.5–23.0	22.0–24.50
11.	Подтягивание на перекладине (кол-во раз)	12–14	14–16	15–18	15–20				
12.	Подъем ног к перекладине (кол-во раз)	18 –22	20–45	25 –30	30–35	14–18	15–20	20–25	25–30
13.	Сгибание и разгибание рук в упоре лежа (кол-во раз)	45–50	50–55	55 –60	60 –65	20 –25	25–30	30 – 35	35 –40
14.	Спортивная ходьба 3 км					13.10–13.50			22.00
	5 км				40.00–41.00	23.20–23.50	22.50–23.20	22.20–22.50	22.30–22.50
	10 км	44.30–47.00	43.00–45.00	41.30–43.00	1:21.00–1:23.00	48.30–51.00	48.00–50.00	47.00–49.00	45.30–47.30
	20 км	1:35.00–1:39.00	1:30.00–1:34.00	1:25.00–1:29.00	2:11.00–2:14.00				1:39.00–1:44.00
	30 км								

Таблица 7

Типовые базовые микроциклы для мальчиков групп начальной подготовки (9–12 лет)

Возраст	Дни недели					
	понедельник	вторник	среда	четверг	пятница	Суббота
9 лет	с/х 2–3 км или бег 1,5–2 км. Игры 10–15 мин. Упражнения ОФП.		Бег 5–6 км х30м или 3х60м+с/х 3 х 100 м. Игры 10–15 мин. Упражнения ОФП Отдых Прогулка 4–6 км Игры 10–15 мин. Упражнения ОФП			
10 лет	с/х 4–5 км или бег 3–4 км. Игры: 10– 15 мин. Упражнения ОФП	Бег 5х60 + с/х 3 х 200 Игры 15–20 мин. Упражнения ОФП	Отдых	с/х 2–3 х1000 Игры: 10–15 мин. Упражнения ОФП	Прогулка 6–8 км или бег 5–6 км. Игры 15–20 мин. Упражнения ОФП Прогулка 8–10 км. Игры 20–30 мин. Упражнения ОФП	Отдых
11 лет	с/х 5–6 км или бег 4–5 км. Игры 15–20 мин. Упражнения ОФП	Бег 4х60 м 4 с/х 3 4х200 300 м. Игры 20–30 мин. Упражнения ОФП	отдых	с/х 3–5 км Игры: 15–20 мин. Упражнения ОФП	Прогулка 10–12 км Игры 20–30 мин. Упражнения ОФП	Отдых
12 лет	Бег 4–5 км (с ускорениями) или с/х –1 5х300 м. или 3–4х400 м. Игры 15 20 мин. Упражнения ОФП	с/х 8–10 км Игры 15–20 мин. Упражнения ОФП	Бег 5–6 км игры 20–30 мин. Упражнения ОФП	Отдых	с/х 4–5х1000 м или с/х 3–5 км Игры15–20мин Упражнения ОФП	Прогулка 10–12 км Игры 20–30 мин. Упражнения ОФП

Дискуссия

Программа тестирования при отборе включает в себя стандартные тесты, применяющиеся во многих видах легкоатлетической выносливости, но имеет и свои особенности применительно к спортивной ходьбе. Тестирование, проводимое в начале этапа, в значительной мере носит условный характер. В конце же этапа тщательно анализируются тесты и педагогические наблюдения, поступления в группы начальной подготовки, так и для всего периода подготовки в группах резерва (9–20 лет) [3; 4; 8].

Выводы

Таким образом, по результатам проведенных исследований можно заключить следующее, что

подготовка резерва в спортивной ходьбе от групп начальной подготовки (9–12 лет) до спортивного совершенствования (17–20 лет), это комплекс отбора, планирования, индивидуализации и гендерности тестов, контрольных нормативов.

На протяжении всех циклов тренировочного процесса должны формулироваться задачи каждого этапа, совершенствоваться системы отбора, вводиться новшества и инновации в разработку контрольных тестов, определяться модельные характеристики и параметры тренировочных нагрузок от микроциклов к макроциклам.

Конфликт интересов. Авторы заявляют об отсутствии конфликта интересов.

Источники и литература

1. Бондарчук А. П. Управление тренировочным процессом спортсменов высокого класса. М.: Олимпия Пресс, 2007. 272 с.
2. Губа В. П., Чесноков Н.Н. Резервные возможности спортсменов. М.: Физическая культура, 2008. 146 с.
3. Деркаченко И. В., Арапу Н. Г., Емельянов В. Д. Атлетисмул. Учебно-методическое пособие. Тирасполь. 2014 г, 72 с.
4. Зеличенко В. Б., Никитушкин В. Г. Легкая атлетика: критерии отбора. М.: Тера-спорт, 2000. 240 с.
5. Локтев С. А. Легкая атлетика в детском и подростковом возрасте: практ. рук. для тренера М.: Сов. спорт, 2007. 404 с.
6. Никитушкин В. Г., Германов Г. Н. Легкая атлетика в школе: учеб. Воронеж Истоки, 2007. 603 с.
7. Небылицын В. Д. Избранные психологические труды. М.: Педагогика, 1990. 408 с (Труды д. чл. и чл.-кор. АПН СССР). ISBN 5–7155–0211 X.
8. Чеснокова Н.Н., Никитушкина В.Г. Легкая атлетика. М.: Физическая культура, 2010. 448 с. ISBN 978-5-9746-0116-3.

References

1. Bondarchuk A. P. (2007), *Upravlenie trenirovochnym protsessom sportstmenov vyisokogo klassa*. M.: Olimpiya Press, 272 p.
2. Guba V. P., Chesnokov N. N. (2008), *Rezervnyie vozmozhnosti sportstmenov*. M.: Fizicheskaya kultura, 146 p.
3. Derkachenko I. V., Arapu N. G., Emelyanov V. D. (2014), *Atletismul*. Uchebno – metodicheskoe posobie. Tiraspol. 72 p.
4. Zelichenok V. B. Nikitushkin V. G. (2007), *Legkaya atletika: kriterii otbora*. M.: Tera-sport, 240 p.
5. Loktev S. A. (2007), *Legkaya atletika v detskom i podrostkovom vozraste: prakt. ruk. dlya trenera*. M.: Sov. sport, 404 p.
6. Nikitushkin V. G., Germanov G. N. (2007), *Legkaya atletika v shkole: ucheb*. Voronezh Istoki, 603 p.
7. Nebyilitsyn V. D. Izbrannyye psihologicheskie trudyi. M.: Pedagogika, 1990. 408 p. Trudyi d. chl. i chl.-kor.
8. Chesnokova N. N., Nikitushkina V. G. (2010), *Legkaya atletika*. M.: Fizicheskaya kultura, 448 p.

Надійшла 27.11.2019

КОНЦЕПЦІЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ КУРСАНТІВ ТА СЛУХАЧІВ У ПРОЦЕСІ БЕЗПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ В НАЦІОНАЛЬНІЙ АКАДЕМІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

В. Дияк

Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, Україна

кореспондент-автор – Дияк В.: vadimd09@gmail.com

doi: 10.32626/2309-8082.2019-15.42-46

У статті конкретизовано змістовні складники концепції соціально-економічної підготовки курсантів та слухачів у процесі безперервної освіти в Національній академії Державної прикордонної служби України (НАДПСУ). Встановлено, що потреба у визначенні методологічних засад соціально-економічної підготовки курсантів та слухачів у процесі безперервної освіти в НАДПСУ детермінує необхідність всебічного розгляду та обґрунтування змісту авторської педагогічної концепції як форми репрезентації результатів науково-педагогічного дослідження і методичного апарату вирішення окресленої проблеми.

Підсумовано, що аналіз і оцінку будь-якої педагогічної концепції необхідно здійснювати з трьох основних позицій. *По-перше*, з точки зору узгодження її змісту з історіографією досліджуваної проблеми, відповідно до логіки становлення педагогічної науки в цілому і досліджуваного напрямку, зокрема. *По-друге*, з позиції наукової новизни і теоретичної значущості репрезентованого в концепції матеріалу. *І, по-третє*, з точки зору практичної значущості для масового використання, тобто адаптованості змісту концепції до умов сучасної вищої військової освіти, можливості отримання з її допомогою необхідних результатів.

Висвітлено результати теоретичного аналізу репрезентованих у науковій літературі педагогічних концепцій, що засвідчило різноманітність наукових позицій щодо їх композиційної побудови. Відображено авторське трактування концепції соціально-економічної підготовки курсантів і слухачів у процесі безперервної освіти в НАДПСУ. Це комплекс ключових положень, які всебічно розкривають сутність, зміст і особливості досліджуваного явища та його існування в реальних умовах освітнього процесу вищої школи. Під комплексом ключових положень розуміємо складну, цілеспрямовану, динамічну систему фундаментальних знань про досліджуваний процес.

Сформульовано припущення, що композиційно авторська педагогічна концепція соціально-економічної підготовки курсантів і слухачів у процесі безперервної освіти в НАДПСУ як система наукових знань і форма публічної репрезентації результатів дослідження містить такі структурні частини: загальні положення; понятійно-категоріальний апарат; теоретико-методологічні основи; ядро концепції; змістовно-сміслові наповнення; педагогічні умови ефективного функціонування і розвитку досліджуваного процесу; верифікація.

Ключові слова: курсанти, слухачі, соціально-економічна підготовка, соціально-економічна компетентність, концепція, безперервна освіта.

Вступ

Активізація педагогічних досліджень, спрямованих на оптимізацію професійної підготовки у вищій школі, викликана посиленням вимог до результативності освітнього процесу і необхідністю його науково обґрунтованої зміни з метою підвищення ефективності, як слушно підкреслює Є. Яковлев [6], актуалізувала проблему адекватного уявлення найбільш значущих для педагогічної теорії і практики результатів наукового пошуку. Прагнення створити цілісну теорію, здатну змістовно обґрунтувати той чи інший аспект

Diyak V. Concepts of socio-economic training of cadets and students in the process of continuous education in the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine

Abstract. The article concretizes the essential components of concepts of socio-economic training of cadets and students in the process of continuous education in the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine (NASBGSU). It has been established that the need to define methodological principles of concepts of socio-economic training of cadets and students in the process of continuous education in the NASBGSU determines a necessity of comprehensive consideration and substantiation of the essence of the author's pedagogical concepts as a form of representation of results of scientific and pedagogical research and methodical apparatus for solving the problem outlined.

The results of theoretical analysis of pedagogical concepts represented in the scientific literature have been revealed that proved a diversity of scientific positions on their compositional construction. The author's interpretation of the concepts of socio-economic training of cadets and students in the process of continuous education in the NASBGSU has been manifested. This is a set of key provisions that comprehensively reveal the essence, content and features of the studied phenomenon and its existence in real conditions of higher school educational process. Under the set of key provisions we understand a complex, purposeful, dynamic system of fundamental knowledge about the studied process.

It has been formulated a supposition that compositional author's pedagogical concepts of socio-economic training of cadets and students in the process of continuous education in the NASBGSU as a system of scientific knowledge and a form of public presentation of the results of research contains the following structural parts: general provisions; conceptual categorical apparatus; theoretical and methodological foundations; core of the concepts; semantic and meaningful filling; pedagogical conditions of effective functioning and development of the studied process; verification.

Key words: cadets, students, socio-economic training, socio-economic competence, concepts, continuous education.

педагогічного процесу і, в зв'язку з цим, розкрити ключові процедури ефективного оперування ним в умовах сучасної освіти, часто призводить дослідників до необхідності розробки різних педагогічних концепцій.

Водночас, будучи, безумовно, плідною, ідея систематизації знань про певний аспект педагогічного процесу у вигляді цілісної теорії до теперішнього часу залишається слабо розробленою в змістовному плані. Зокрема, не визначено загальне розуміння педагогічної концепції, не встановлені її структурні компоненти, їх цільове призначення і змістове напов-

нення, не розроблена технологія побудови концепції, не встановлені показники її новизни, значущості та результативності, не досліджені можливості експериментальної перевірки [6, с. 4]. Тому, виступаючи генеральною метою багатьох досліджень, існуючі педагогічні концепції розвитку військової освіти досі відрізняються композиційною і змістовною різноманітністю, що часто не дозволяє не тільки обговорювати питання щодо повноти та достовірності поданої теорії, але й про можливість її практичного використання в умовах сучасного освітнього процесу.

Метою статті є окреслення змістовних складників концепції соціально-економічної підготовки курсантів та слухачів у процесі безперервної освіти у НАДПСУ.

Матеріал і методи дослідження

За допомогою теоретичних методів (аналіз, порівняння, узагальнення, систематизація) нами було з'ясовано стан розробленості проблеми у визначенні та поглибленому теоретичному обґрунтуванні авторської педагогічної концепції як форми репрезентації результатів науково-педагогічного дослідження передбачає тлумачення термінологічного апарату, методологічних підходів і принципів організації соціально-економічної підготовки (СЕР) курсантів та слухачів у процесі безперервної освіти в НАДПСУ, використання оновленого методичного забезпечення для вирішення окресленої проблеми. Пропонуючи власне бачення такої педагогічної концепції, ми не ставимо за мету її тотальної структурної уніфікації, хоча і вважаємо це надзвичайно важливим.

Результати дослідження

Видається доцільним здійснити дефінітивний аналіз категорії «концепція». У теорії і практиці педагогіки до теперішнього часу відсутнє однозначне трактування поняття «концепція», яке розглядають як основну думку, задум, що визначає зміст чого-небудь; стратегію педагогічної діяльності, що визначає розробку відповідних теорій; систему поглядів на про процеси і явища в природі і суспільстві; мету, сутність, структуру, рушійні сили, способи і закономірності функціонування навчального процесу; провідну ідею, основну думку чогось або синонім теорії; спосіб пізнання, трактування яких-небудь явищ, основну точку зору, керівну ідею для їх освітлення або провідний задум, конструктивний принцип різних видів діяльності та ін. Узагальнюючи наведені визначення, ми дотримуватимемося такого тлумачення: концепція СЕР курсантів і слухачів у процесі безперервної освіти в НАДПСУ – це комплекс ключових положень, що всебічно розкривають сутність, зміст і особливості досліджуваного явища та його існування в реальних умовах освітнього процесу ВВНЗ. Під комплексом ключових положень розуміємо складну, цілеспрямовану, динамічну систему фундаментальних знань про досліджуваний процес.

Зазначимо, що науковий пошук і вибір методологічних підходів до соціально-економічної підготовки курсантів та слухачів у процесі безперервної освіти в НАДПСУ дав змогу зафіксувати об'єктивні підстави для визначення концепції анонсованого педагогічного дослідження на методологічному рівні. Не претендуючи на універсальність нашого уявлення про виклад системи знань у вигляді педагогічної концепції, ми свідомо обмежилися процесуальними характеристиками досліджуваного об'єкта. Згідно з думкою Є. Яковлева [6], якщо досліджуваний педагогічний феномен має властивості процесу, найбільш обґрунтованою є послідовне визначення всіх рівнів педагогічної концепції.

Перш ніж розкрити сутність і зміст авторської концепції соціально-економічної підготовки курсантів та слухачів у процесі безперервної освіти в НАДПСУ, вважаємо за необхідне підкреслити, що аналіз і оцінку будь-якої педагогічної концепції необхідно здійснювати з трьох основних позицій. *По-перше*, з точки зору узгодження її змісту з історіографією досліджуваної проблеми, відповідно до логіки становлення педагогічної науки в цілому і досліджуваного напрямку, зокрема. *По-друге*, з позиції наукової новизни і теоретичної значущості репрезентованого в концепції матеріалу. І, *по-третє*, з точки зору практичної значущості для масового використання, тобто адаптованості змісту концепції до умов сучасної вищої військової освіти, можливості отримання з її допомогою необхідних результатів. Коротко охарактеризуємо кожен із названих аспектів, що відбивають потенційну результативність запропонованої концепції.

Дотримання вимоги відповідності змісту концепції історіографії становлення досліджуваної проблеми передбачає аналіз та облік позитивного досвіду розробки таких концепцій в історії військової педагогіки. З цією метою визначено понятійно-термінологічне поле дослідження, здійснено аналіз нормативно-правового забезпечення професійної підготовки курсантів та слухачів у процесі безперервної освіти у ЗВО Державної прикордонної служби України (ДПСУ); виокремлено сучасні напрями наукових досліджень професійної підготовки майбутніх працівників прикордонної служби; ураховано закордонний досвід соціально-економічної підготовки фахівців з охорони кордону. Підкреслимо, що дослідження історіографії становлення СЕР курсантів і слухачів передбачало врахування: основних історичних віх розвитку українського війська (від княжих часів до 20-х років ХХ ст.); сучасної теорії і практики виховання слухачів вищих військових закладів у процесі навчання; основи військової педагогіки; історії охорони кордонів України та історії кордонів та Прикордонних військ України на варті рубежів Батьківщини під час

становлення та розбудови Прикордонних військ України з 1991 року; політичних аспектів формування та охорони державного кордону [1]. Це рішення продиктовано тим фактом, що проблема СЕП курсантів і слухачів у процесі безперервної освіти в НАДПСУ має певні специфічні характеристики, що не дозволяло обмежитися існуючими дослідженнями в галузі історії освіти.

Примітно, що перші спроби історіографічної систематизації наукових знань зроблені Аристотелем, котрий залежно від сфери застосування виокремив три етапи їх становлення: на першому етапі – теоретичному – пізнання здійснюється заради нього самого, на другому етапі – практичному – пізнання дає змогу сформулювати принципи і керівні ідеї практичної діяльності людини, на третьому – творчому – пізнання забезпечує створення чогось прекрасного. Тому дотримання вимоги відповідності змісту розробленої концепції історіографії становлення СЕП курсантів і слухачів у процесі безперервної освіти в НАДПСУ здійснювалося з опорою на Аристотелівські рівні наукового узагальнення.

Водночас, урахувалося, що сучасний підхід до побудови історіографії будь-якої педагогічної проблеми передбачає розкриття її генези в науці і практиці, що репрезентується шляхом виокремлення етапів розвитку проблеми, хронологічної систематизації знань про досліджуваний феномен, виявленні соціально-історичних, культурно-історичних, науково-теоретичних та інших передумов становлення проблеми, які забезпечують її подальший розвиток. Такий функціональний підхід до проблеми історіографічно адекватного тлумачення розвитку існуючої системи СЕП курсантів і слухачів дав змогу виокремити передумови формування соціально-економічної компетентності офіцерів-прикордонників у процесі безперервної освіти. Тут під передумовами розуміємо об'єктивно існуючі обставини, що відображають еволюцію наукових уявлень про сутність соціально-економічної компетентності в історичному контексті. Апелювання до вимоги відповідності змісту розробленої концепції історіографії становлення СЕП курсантів і слухачів у процесі безперервної освіти в НАДПСУ дало змогу виокремити чотири групи передумов формування соціально-економічної компетентності майбутнього персоналу ДПСУ.

Перша група відображає основні характеристики сучасної соціально-економічної ситуації в країні та її вплив на організаційно-економічну діяльність офіцерів ДПСУ, що дозволяє зафіксувати існуючі умови життя людей у соціумі, які визначають економічні потреби і можливості їх задоволення на основі сформованого економічного мислення, світоглядних орієнтирів, економічних цінностей, економічної грамотності.

Друга група характеризує соціальне замовлення на вирішення досліджуваної проблеми, що репрезентовано в таких нормативно-правових актах: Конституція України; Закони України «Про вищу освіту», «Про державний кордон України», «Про Державну прикордонну службу України», «Про освіту», «Про прикордонний контроль» та ін.; Накази Адміністрації ДПСУ «Про затвердження Інструкції про організацію фінансового господарства в органах Державної прикордонної служби України» (від 28.02.2006 р. № 155), «Про затвердження Переліку посад військовослужбовців Державної прикордонної служби України, що підлягають заміщенню особами офіцерського складу, та граничних військових звань за цими посадами» (від 28.09.2012 № 770), «Про оголошення та введення в дію рішення колегії ДПСУ» (від 15.12.2010 № 996) та ін.; Державний стандарт професійної освіти галузі знань 25 – воєнні науки, національна безпека, безпека державного кордону, спеціальності 252 «Безпека державного кордону» (2016 р.); розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення стратегії розвитку Державної прикордонної служби» (2015 р.); «Про схвалення Концепції інтегрованого управління кордонами» (2015 р.); Концепція розвитку освіти на 2011–2015 роки (2011 р.); Стратегія сталого розвитку України до 2030 року (2017 р.) та ін., які висувають до системи вищої військової освіти вимоги щодо результатів і завдань соціально-економічної підготовки курсантів і слухачів цієї спеціальності.

Третя група відображає результати теоретичного вивчення досліджуваної проблеми, фіксуючи рефлексовану автором наукову спадщину в запропонованому розумінні сутності, структури та змісту соціально-економічної компетентності курсантів і слухачів у НАДПСУ.

Четверта група – характеризує способи вирішення проблеми в освітній практиці, що віддзеркалюються в особливостях і вимогах до соціально-економічної підготовленості персоналу ДПСУ.

Ще однією вагомою характеристикою авторської концепції є забезпечення її наукової новизни і теоретичної значущості змісту. Адже, як підкреслює І. Мельничук [3], наукова новизна і теоретична значущість виступають основними показниками якості будь-якого завершеного науково-педагогічного дослідження [3, с. 189]. Оскільки педагогічна концепція є формою репрезентації результатів дослідження СЕП курсантів і слухачів у процесі безперервної освіти в НАДПСУ, відтак її змістове наповнення також має містити нові для військової педагогіки дані, які здатні вплинути на її подальший розвиток. Погоджуємося з думкою Д. Чернілевського [5], що новизна є загальнонауковим критерієм, який відображає нові знання про досліджуваний феномен. При цьому

методолог розрізняє теоретичну і практичну новизну. Тому в межах розробки авторської концепції СЕП курсантів і слухачів у процесі безперервної освіти в НАДПСУ передбачалося досягнення її теоретичної новизни, що передбачає фіксацію закономірностей, методологічних підходів, принципів, дотримання та реалізація яких забезпечує формування соціально-економічної компетентності майбутнього персоналу ДПСУ; та практичної новизни – реалізації теоретично обґрунтованих педагогічних умов і спроектованої структурно-функціональної моделі СЕП курсантів і слухачів у процесі безперервної освіти, розробки методичних рекомендацій щодо вдосконалення СЕП майбутніх офіцерів-прикордонників.

Забезпечення можливості ефективного використання авторської педагогічної концепції здійснювалося з опорою на два ключових аспекти. Перш за все йдеться про межі застосування систематизованого концептуального знання, в яких відображаються загальні умови, де доцільно використовувати розроблену концепцію (ЗВО, особливості взаємодії суб'єктів освіти, вимоги до засобів освітнього процесу тощо). По-друге, доцільно враховувати ступінь ефективності роботи педагогів у рамках даної концепції. Зазначимо, що для врахування другого аспекту здійснювалася цілеспрямована підготовка викладачів, котрі брали участь в експериментальному дослідженні, до формування соціально-економічної компетентності майбутнього персоналу ДПСУ.

Зовнішня експертиза запропонованої концепції передбачала оцінку ступеня її позитивного впливу на організаційне вдосконалення освітнього процесу СЕП у НАДПСУ; оптимізацію існуючих ресурсів СЕП курсантів і слухачів на основі впровадження структурних складників концепції тощо.

Здійснений аналіз визначень і філософських підходів до тлумачення концепції, як правило, використовується в двох основних контекстах: внутрішньому або зовнішньому відносно до процесу вивчення явища, а саме, як спрямовуюча, ключова ідея дослідження або як форма репрезентації та демонстрації результатів наукової роботи. В останньому випадку концепція є певною теоретичною конструкцією, а відтак характеризується чітко вираженою логічною структурою. Найбільш точним з точки зору завдань нашого дослідження є розуміння концепції як сукупності наукових знань про досліджуваний об'єкт, оформлених спеціальним чином. Знання є наслідком суспільної матеріальної і духовної діяльності людей, який репрезентовано в знаковій формі об'єктивних властивостей і зв'язків [7, с. 150]. Зважаючи на той факт, що дослідження призначення авторської педагогічної концепції детермінує розуміння її специфіки, пов'язаної з особливостями процесу СЕП майбутніх офіцерів-

прикордонників і репрезентації його результату – системи знань про соціально-економічну сферу, до ключових особливостей її змістового наповнення віднесено:

- динамічність предмету дослідження – в процесі освітньої діяльності курсанти, слухачі, педагоги не лише змінюють педагогічну реальність, але й змінюються самі;
- абстрактний характер основних методологічних інструментів отримання нового наукового знання в рамках розробленої концепції;
- завершена концепція віддзеркалюється у матеріальному носії, адже закріплена в текстовій, знаково-символьній формі.

Таке розуміння призначення й особливостей змісту педагогічної концепції СЕП курсантів і слухачів у процесі безперервної освіти в НАДПСУ наштовхує на синонімічність термінів «теорія» і «концепція». Відзначимо, що нині під теорією в науці розуміють систему узагальненого достовірного знання про той чи інший «фрагмент» дійсності, яка описує, пояснює і передбачає функціонування сукупності її складових об'єктів. Примітно, що компонентний склад і властивості концепції відповідають характеристикам теорії. Однак ми, погоджуючись з науковою позицією С. Ястремської [8], вбачаємо між ними низку принципових відмінностей:

- 1) на основі однієї теорії може бути побудовано безліч концепцій;
- 2) концепція в змістовному плані відображає тільки певний аспект теорії (тут – СЕП курсантів і слухачів);
- 3) концепція має більш чіткі контури і, на відміну від теорії, не має неопрацьованих напрямів, невирішених завдань, оскільки в ній містяться відомості, щодо яких отримані достовірні дані;
- 4) концепція на відміну від теорії завжди має однозначну термінологію [8, с. 280].

Дискусія

Підкреслимо, що детальний теоретичний аналіз репрезентованих у науковій літературі педагогічних концепцій, засвідчив різноплановість наукових позицій щодо їх композиційної побудови. Так, наприклад, розроблена О. Торічним концепція формування військово-спеціальної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі навчання [4] містить аналітичне обґрунтування досліджуваної проблеми, актуальність, мету і завдання, сутність концепції, а також прогноз кінцевих результатів від запровадження розроблених положень у практику освітнього процесу [4, с. 123]. Запропонована І. Блощинським педагогічна концепція професійної підготовки фахівців Державної прикордонної служби України з використанням технологій дистанційного навчання [1] складається з принципів проектування та організації дистанційної освіти, становлення, розвитку і функціонування методичної системи згаданого процесу, дидактичних

вимог до дистанційного навчання, що забезпечують професійну компетентність курсантів. Педагогічна концепція, розроблена А. Галімовим, обмежується положеннями, які характеризують особливості досліджуваного феномена й умовами успішності його функціонування [2, с. 167]. Не заперечуючи наукової цінності і значущості отриманих дослідниками результатів, відзначимо, що репрезентація представлених концепцій у структурному і змістовному плані не завжди відповідає її конструктивному змісту. Все це диктує необхідність виокремлення основних складників педагогічної концепції соціально-економічної підготовки курсантів та слухачів у процесі безперервної освіти в НАДПСУ, обов'язкових для її ідентифікації як наукової теорії.

Висновки

Детальний порівняльно-синтетичний аналіз сучасних наукових досліджень засвідчив, що структуру «розвиненої» теорії становлять фундаментальні поняття та закони функціонування теоретичного знання, що визначають зв'язок між ними, сукупність принципів, а також компоненти процесуального характеру (процедури вимірювання, передбачення, загальна

інтерпретація основного змісту теорії). Подібна структура є продуктивною для формальних теорій, що допускають аксіоматичну побудову, однак виявляються неадаптивними до педагогічної науки. Апелювання до цього факту дало змогу зробити припущення, що композиційно авторська педагогічна концепція соціально-економічної підготовки курсантів і слухачів у процесі безперервної освіти в НАДПСУ як система наукових знань і форма публічної репрезентації результатів досліджень містить такі структурні частини: загальні положення; понятійно-категоріальний апарат; теоретико-методологічні основи; ядро концепції; змістовно-сміслове наповнення; педагогічні умови ефективного функціонування і розвитку досліджуваного феномена; верифікація.

Перспективи подальших розвідок у цьому напрямі вбачаємо у розробці методичних рекомендації щодо вдосконалення соціально-економічної підготовки курсантів та слухачів у процесі безперервної освіти в НАДПСУ.

Конфлікт інтересів. Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів.

Список використаної літератури

1. Блощинський І. Г. Теоретичні та методичні основи професійної підготовки фахівців Державної прикордонної служби України з використанням технологій дистанційного навчання : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Хмельницький, 2016. 562 с.
2. Галімов А. В. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників до виховної роботи з особовим складом : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія. Хмельницький, 2005. 456 с.
3. Мельничук І. М. Теорія і практика професійної підготовки майбутніх соціальних працівників засобами інтерактивних технологій : моногр. Тернопіль: Економічна думка, 2010. 326 с.
4. Торічний О. В. Теорія і практика формування військово-спеціальної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі навчання : моногр. Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2012. 536 с.
5. Чернілевський Д. В. Методологія наукової діяльності : навч. посіб. 2-ге вид., доп. Вінниця : АМСКП, 2010. 484 с.
6. Яковлев Е.В., Яковлева Н. О. Педагогическая концепция: методологические аспекты построения. М.: Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС, 2006. 239 с.
7. Ясвин В. А. Образовательная среда: от моделирования к проектированию. М.: Смысл, 2001. 366 с.
8. Ястремська С. Теорія і методика професійної підготовки майбутніх магістрів сестринської справи у вищих медичних навчальних закладах засобами дистанційного навчання. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Тернопільський нац. пед. ун-те. імені В. Гнатюка, 2018, 166 с.

References

1. Bloshchynskiy, I. H. (2016), "Teoretychni ta metodychni osnovy profesiinoyi pidhotovky fakhivtsiv Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy z vykorystanniam tekhnolohii dystantsiinoho navchannia" [Theoretical and methodological basis of the State Border Guard Service of Ukraine specialists' professional training using distance learning technologies]. Doctor's thesis. Khmelnytskyi [in Ukrainian].
2. Halimov, A. V. (2005), Teoretyko-metodychni zasady pidhotovky maibutnix ofitseriv-prykordonnykiv do vykhovnoi roboty z osobovym skladom [Theoretical and methodical grounds of future border guard officers training for pedagogical work with personnel]. Doctor's thesis. Ternopil [in Ukrainian].
3. Melnychuk, I. M. (2010), Teoriia i praktyka profesiinoyi pidhotovky maibutnix sotsialnykh pratsivnykiv zasobamy interaktyvnykh tekhnolohii [Theory and practice of future social workers professional training by means of interactive technologies]. Ternopil: Ekonomichna dumka. [in Ukrainian].
4. Torichnyi, O. V. (2012), Teoriia i praktyka formuvannia viiskovo-spetsialnoi kompetentnosti maibutnix ofitseriv-prykordonnykiv u protsesi navchannia [Theory and practice of formation of military special competence of future border guard officers in the process of study]. Khmelnytskyi: Vyd-vo NADPSU [in Ukrainian].
5. Chernilevskiy, D. V. (2010), Metodolohiia naukovo diialnosti (Methodology of scientific activity). (2nd ed., rev.). Vinnytsia: AMSKP [in Ukrainian].
6. Yakovlev, E. V. & Yakovleva, N. O. (2006), Pedagogicheskaya kontseptsiya: metodologicheskie aspekty postroeniya [Pedagogical concept: methodological aspects of construction]. Moscow: Gumanitar. izd. tsentr VLADOS [in Russian].
7. Yasvin, V. A. (2001), Obrazovatel'naya sreda: ot modelirovaniya k proektirovaniyu [Educational environment: from modeling to design]. Moscow: Smysl. [in Russian].
8. Yastrem'ska, S. (2018), Teoriia i metodyka profesiinoyi pidhotovky maibutnix mahistriv sestrinskoyi spravy u vyshchyykh medychnykh navchalnykh zakladakh zasobamy dystantsiinoho navchannia [Theory and methods of future masters of nursing professional training in higher medical educational institutions by means of distance learning]. Doctor's thesis. Ternopil [in Ukrainian].

Надійшла 25.11.2019

МОТИВАЦІЯ ЯК СКЛАДОВА ГОТОВНОСТІ ФІЗИЧНИХ ТЕРАПЕВТІВ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ

В. Зданюк

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Україна

кореспондент-автор – Зданюк В.: <zdanyuk.vadym@kpnu.edu.ua

doi: 10.32626/2309-8082.2019-15.47-50

Мотиви діяльності людини взагалі та професійної діяльності зокрема є динамічним утворенням. Вони можуть зазнавати змін під впливом низки чинників — матеріальних, соціальних, психологічних, педагогічних тощо. Таким чином, система потреб, інтересів, мотивів, становлячи мотиваційну сферу особистості, є основою мотиваційного компонента готовності фізичних терапевтів до реалізації здоров'язберігаючих технологій у професійній діяльності. У статті висвітлюються особливості процесу формування мотиваційної готовності фізичних терапевтів до реалізації здоров'язберігаючих технологій, розглядаються три рівні валеологічної спрямованості особистості педагога, розкривається триетапний процес перетворення зовнішніх для суб'єкта діяльності цілей на особистісно значущі.

Ключові слова: мотивація, фізичний терапевт, готовність, здоров'язберігаючі технології.

Zdaniuk V. Motivation as a component of readiness of physical therapist to the implementation of health technologies

Abstract. The motives for human activity in general and professional activity in particular are a dynamic entities. They can undergo changes under the influence of a number of factors – material, social, psychological, pedagogical, etc. Thus, the system of needs, interests, motives, forming the motivational sphere of the individual, is the basis of the motivational component of the readiness of physical therapists to implement health-saving technologies in their professional activity. The article highlights the features of the process of forming the motivational readiness of physical therapists to implement health technologies, discusses three levels of the valeological orientation of the personality of the teacher, reveals a

three-step process of transforming the goals of the subject into personally meaningful ones. During the research, the following research methods were used:

- Theoretical: method of studying information sources, analysis, synthesis, generalization, comparison, systematization, classification to determine the conceptual and categorical apparatus of the study and to consider the state of theoretical and practical elaboration of the investigated problem, identify the factors that provide it decision, substantiation of pedagogical conditions of formation of motivational readiness of physical therapists for realization of health technologies.

- Empirical: a method of expert assessments for diagnosing the level of motivational readiness of physical therapists to implement health technologies. The conducted research gave the grounds for the conclusion about the necessity to include in the complex of measures aimed at formation of motivational readiness of physical therapists for realization of health technologies of the following components:

1. Measures aimed at forming students' motives for professional activity of valeological direction. They should be designed to take into account mechanisms of motivational conditioning and motivational switching.
2. Measures aimed at the formation of students of effective motives for professional activity of valeological direction. They should be developed taking into account the main provisions of pedagogical stimulation.
3. Measures aimed at formation of students' internal motives for professional activity of valeological direction. They should be designed with the motive automation mechanism in mind.

Key words: motivation, physical therapist, readiness, health technologies.

Вступ

У психології мотивації мотив трактується як определена потреба, яка визначає спрямованість діяльності особистості [1]. Вона має складну структуру, до основних компонентів якої належать потреби, мотиви і емоції. При цьому потреба розуміється як стан індивіда, що виникає внаслідок потреби в об'єктах, які необхідні для його існування та розвитку [2].

Сфера потреб особистості – це складна система, до якої, за класифікацією А. Маслоу, належать фізіологічні потреби, потреби в безпеці та захищеності, соціальні потреби, потреби в пошані та потреби самовираження. При цьому будь-яка діяльність (поведінка) людини детермінується декількома або навіть всіма базовими потребами одночасно [3]. Тому професійна діяльність завжди полімотивована та обумовлюється взаємодією найрізноманітніших мотивів – утилітарних, соціальних, власно професійних, зовнішнього самоствердження, особистісної самореалізації тощо. За різних обставин

домінують різні мотиви. Переважання одних мотивів над іншими формує мотиваційні преференції, завдяки яким суб'єкт професійної діяльності у випадку наявності декількох можливостей віддає перевагу певному рішенню.

Мотиви діяльності людини взагалі та професійної діяльності зокрема є динамічним утворенням. Вони можуть зазнавати змін під впливом низки чинників – матеріальних, соціальних, психологічних, педагогічних тощо.

Таким чином, система потреб, інтересів, мотивів, становлячи мотиваційну сферу особистості, є основою мотиваційного компонента готовності майбутнього вчителя фізичної культури до реалізації здоров'язберігаючих технологій у професійній діяльності.

Мета дослідження – висвітлити особливості процесу формування мотиваційної готовності фізичних терапевтів до реалізації здоров'язберігаючих технологій.

Матеріал і методи дослідження

Під час дослідження використовували наступні методи дослідження:

- теоретичні: метод вивчення інформаційних джерел, аналіз, синтез, узагальнення, порівняння, систематизація, класифікація для визначення поняттєво-категоріального апарату дослідження та розгляду стану теоретичної й практичної розробленості досліджуваної проблеми, виявлення чинників, що забезпечують її вирішення, обґрунтування педагогічних умов формування мотиваційної готовності фізичних терапевтів до реалізації здоров'язберігаючих технологій.

- емпіричні: метод експертних оцінок для діагностування рівня сформованості мотиваційної готовності фізичних терапевтів до реалізації здоров'язберігаючих технологій.

Результати дослідження

За результатами наукових досліджень Б. Ломова та ін. первинними потребами є вітальні (біологічні) потреби, тобто потреби в гомеостазі (збереженні сталості внутрішнього середовища). Ці потреби, виступаючи основою активності живих істот, завдяки тривалій еволюції трансформувались у соціальні та ідеальні (пізнавальні) потреби [4].

Вітальні, соціальні й ідеальні потреби, у свою чергу, поділяються на два різновиди: потреби *збереження* й потреби *розвитку*. Ці два різновиди потреб репрезентують на рівні індивідуальної поведінки діалектично суперечливий характер буття живого, що не зводиться лише до «боротьби за виживання» і встановлення рівноваги з навколишнім середовищем, але передбачає постійне розширення меж освоєння істотою оточуючого світу. Ознака для розрізнення потреб збереження та розвитку – їх відношення до загальноприйнятих суспільно-історичних норм задоволення. Потреби збереження задовольняються в межах норм, потреби розвитку перевищують норму [5].

Вищою формою прояву мотивів у свідомості людини є особистісний смисл – переживання людиною підвищеної суб'єктної значущості предмета або події, що знаходяться в полі дії провідного мотиву. Тому під час формування у людини мотивації діяльності важливим виявляється цілеспрямоване формування особистісних смислів [6]. Будь-яка професійна діяльність завжди полімотивована, оскільки зумовлюється складним переплетінням різноманітних мотивів. При цьому:

а) усі мотиви діяльності певним чином ієрархізовані, тобто існує система домінуючих мотивів;

б) мотиваційна сфера особистості є динамічною системою. Отже, її можна розвивати та коригувати [7].

Особливості процесу формування мотиваційної готовності фізичних терапевтів до реалізації здоров'язберігаючих технологій обумовлюються, у першу чергу, тим, що його результатом має бути валеологічна спря-

мованість їхньої особистості. Домінантними у професійній діяльності валеологічного спрямування виявляються професійні мотиви, стрижнем яких є здоров'я як загальнолюдська цінність.

Категорія «цінність» у комплексі наук про людину трактується в двох контекстах: по-перше, цінність розглядається як суспільний ідеал, як абстрактні уявлення про атрибути обов'язкового в різних сферах суспільного життя, що сформовані у суспільній свідомості; по-друге, як духовне формоутворення особистості, що виступає критерієм оцінки дійсності людиною та джерелом смислуотворюючої основи діяльності [1].

Залежно від рівня сформованості валеологічна спрямованість особистості педагога може виявлятися на трьох рівнях: знаннєвому (за О. Пехотою, абстрактному), дієвому (за О. Пехотою, емпірично-практичному) та особистісному (за О. Пехотою, професійно надбаному) [8].

Учителі, що належать до типу *абстрактних валеологів*, визнають здоров'я суб'єктів навчально-виховного процесу однією з найвищих педагогічних цінностей, проте ці знання мають абстрактний характер, залишаючись на рівні теоретичних положень, не виступаючи «керівництвом до дії». Погляди, що декларуються ними, мають валеологічне спрямування, але не реалізуються в навчально-виховному процесі. У той же час значення знанневих мотивів не можна недооцінювати, оскільки вони є передумовою формування дієвих і внутрішніх мотивів педагогічної діяльності валеологічного спрямування.

Емпірично-практичним валеологам притаманна орієнтація на вдосконалення традиційної системи освіти з позицій педагогіки здоров'я. Проте, якщо їхні спроби виявляються невдалими або їхня інноваційна діяльність зустрічає супротив, наприклад, адміністрації загальноосвітнього навчального закладу, вони можуть відмовитись від своїх намірів щодо впровадження в практику роботи здоров'язберігаючих освітніх технологій.

Освітня, у яких сформовані внутрішні мотиви *професійної діяльності* валеологічного спрямування, незважаючи на зовнішні обставини, працюють за здоров'язберігаючими освітніми технологіями, займають активну позицію в педагогічному колективі з питань їхнього впровадження в практику роботи загальноосвітнього навчального закладу.

Зрозуміло, що під час формування мотиваційної готовності фізичних терапевтів до реалізації здоров'язберігаючих технологій маємо прагнути досягти становлення у студентів внутрішніх (особистісно значущих) мотивів професійної діяльності валеологічного спрямування.

Процеси перетворення зовнішніх цілей на внутрішні в умовах спеціально організованих педагогічних впливів були предметом досліджень І. Зайцевої та С. Занюка [8].

На думку С. Занюка, процес перетворення зовнішніх для суб'єкта діяльності цілей на особистісно значущі доцільно розглядати як триетапний.

На *першому етапі*, завдяки механізмам мотиваційного обумовлення та мотиваційного переключення, формуються передмотиваційні утворення, такзвані «знаннєві мотиви», що, за С. Занюком, являють собою усвідомлення особистістю необхідності певної діяльності, але це знання позбавлено спонукальної функції.

Сутність *мотиваційного обумовлення* полягає в тому, що емоційно нейтральний для особистості подразник пов'язується з подразниками, що викликають позитивні або негативні емоції, набуваючи внаслідок цього відповідного мотиваційного значення. Отже, завдяки мотиваційному обумовленню нейтральні подразники, які передують появі «емоційних» подразників або супроводжують їх, самі починають викликати відповідні емоції. При цьому до умов ефективного обумовлення, за С. Занюком, належать: одночасна (а не відстрочена) дія нейтральних і емоційних подразників, достатня кількість їх сполучень, а також достатня інтенсивність і глибина емоцій.

Мотиваційне переключення являє собою психологічний механізм переносу позитивної мотивації з важливої та привабливої для суб'єкта діяльності (предмета) на те, до чого ми прагнемо сформувати мотивацію. Отже, мотиваційне переключення полягає в актуалізації вже існуючих мотиваційних ставлень, що спрямовуються на нову діяльність (предмет, зміст тощо). Тому умови ефективного переключення збігаються з умовами ефективного обумовлення.

На *другому етапі* завдяки *педагогічному стимулюванню* – комплексу заходів, спрямованого на формування у особистості суспільно значущих мотивів діяльності та поведінки, відбувається трансформація знаннєвих мотивів на мотиви дієві. Питання педагогічного стимулювання були предметом спеціального дослідження І. Зайцевої та ін. [9]. Узагальнення результатів її наукових пошуків дозволило дійти таких висновків:

- стимулювання передбачає навмисний, цілеспрямований вплив на потребо-мотиваційну сферу особистості людини;
- стимул у теорії педагогічного стимулювання розглядається як засіб, що спонукає людей до діяльності, своєрідний зовнішній поштовх;
- сутність педагогічного стимулювання полягає у зсуві мотиву на мету.
- стимули набувають дієвого характеру, стають результативними спонуками активності людини тільки тоді, коли вони трансформуються через установку. При цьому слід зазначити, що установка характеризує стан готовності людини до певної активності, спрямованої на задоволення тієї чи іншої потреби;

- стимули застосовуються разом з іншими педагогічними засобами, створюючи стимулюючу ситуацію, в умовах якої формується і реалізується установка особистості;

- доцільним виявляється виокремлення таких груп стимулів: матеріальні стимули; стимули, що забезпечують установку на готовність до діяльності (стимули суспільної і життєво-практичної значущості, інтересу, перспективи, вимоги, суспільної думки); стимули, що сприяють формуванню ціннісних орієнтацій особистості (ідеали, позитивний приклад, розкриття суспільної значущості даної діяльності); стимули, що змінюють статус особи і групи (довіра, заохочення, опора на власний життєвий досвід студента і всієї групи, громадська думка); емоційні стимули, що передбачають свідому організацію педагогом заходів, які ефективно впливають на емоційну сферу особистості, викликаючи в неї відповідні мотиви. Природно, що названі стимули мають діяти в системі, що теоретично обґрунтована, методично вивірена й оптимально включена до комплексу заходів, спрямованих на створення певної стимулюючої ситуації.

На *третьому етапі* відбувається формування внутрішніх мотивів діяльності, основним психологічним механізмом якого є мотиваційне зміщення (автономізація) мотиву. Його сутність полягає в тому, що способи задоволення певної потреби (мотиву) автономізуються, стаючи самостійними мотивами. Процес мотиваційного зміщення і формування внутрішніх мотивів, за С. Занюком, можна представити таким чином. Довготривале підкріплення діяльності (яка була тільки засобом задоволення певної потреби) позитивними емоціями призводить до мотиваційного зміщення цих емоцій з потреби на діяльність. Внаслідок цього діяльність, що була тільки засобом задоволення певних потреб, насичується позитивними емоціями та набуває автономного збуджуючого характеру. Таким чином діяльність набуває мотиваційної автономності, починає сама виступати як мотиваційний фактор. У цьому випадку говорять про сформованість внутрішніх мотивів діяльності, коли людина починає отримувати задоволення від самої діяльності. При цьому до факторів, що сприяють формуванню внутрішньої мотивації, належать: динамічний баланс вимог і здібностей; залучення до процесу викладання внутрішньо мотивованих наставників; наявність прикладів для наслідування; створення ситуації вільного вибору, що супроводжується чітким структуруванням ситуації вибору (необхідним виявляється надання суб'єктам діяльності повної інформації відносно умов, можливостей та наслідків ситуації вибору); створення умов для взаємодії, співпраці й співтворчості [8].

Дискусія

У психології мотивації процес формування цілей суспільно значущої діяльності (зокрема й професійної) розглядають як трикомпонентний (С. Занюк та ін.). На першому етапі формуються знаннєві мотиви; на другому – відбувається трансформація знаннєвих мотивів на дієві; на третьому – дієві мотиви перетворюються на внутрішні. Знаннєві мотиви є перед мотиваційними утвореннями, які виявляються в усвідомленні особистістю необхідності певної діяльності, але це знання позбавлене спонукальної функції. Виникнувши в процесі цілеспрямованого навчання, знаннєві мотиви можуть за сприятливих умов ставати узагальненими й перетворюватися на дієві [10].

Обговорення результатів дослідження. Спираючись на охарактеризовані теоретичні положення, нами було конкретизовано зміст мотиваційного компонента таким чином:

- переконаність у значущості професійної діяльності валеологічного спрямування;
- спрямованість на реалізацію здоров'язберігаючих технологій у професійній діяльності;
- потреба в самоосвіті в галузі здоров'язберігаючої педагогіки;
- прагнення до творчого застосування здоров'язберігаючих технологій у професійній діяльності;
- віра в можливість досягнення успіху в реалізації основних ідей здоров'язберігаючої педагогіки.

Усе це означає, що провідною цільовою установкою у формуванні мотиваційної готовності фізичних терапевтів до професійної діяльності є досягнення мети, за якої кожен студент – майбутній фізичний терапевт –

сприйматиме проблеми, пов'язані зі збереженням і зміцненням здоров'я всіх суб'єктів освітнього процесу (школярів, педагогів, батьків учнів і членів їх сімей тощо) як особистісно значущі. Основою ж мотиваційної готовності вчителя фізичної культури до реалізації здоров'язберігаючих технологій має бути, за нашим переконанням, розуміння здоров'я як абсолютної особистої та соціальної цінності, переконання в необхідності піклуватися про власне здоров'я та здоров'я інших людей.

Висновок

Отже, проведене дослідження дало підстави для висновку про необхідність включення до комплексу заходів, спрямованих на формування мотиваційної готовності фізичних терапевтів до реалізації здоров'язберігаючих технологій таких складових:

1. Заходів, спрямованих на формування у студентів знаннєвих мотивів професійної діяльності валеологічного спрямування. Вони мають розроблятися з урахуванням механізмів мотиваційного обумовлення та мотиваційного переключення.

2. Заходів, спрямованих на формування у студентів дієвих мотивів професійної діяльності валеологічного спрямування. Вони мають розроблятися з урахуванням основних положень педагогічного стимулювання.

3. Заходів, спрямованих на формування у студентів внутрішніх мотивів професійної діяльності валеологічного спрямування. Вони мають розроблятися з урахуванням механізму автоматизації мотиву.

Конфлікт інтересів. Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів.

Джерела та література

1. Зимняя И.А. Педагогическая психология. [2-е изд., доп., испр. И перераб.] М.: Логос, 1999. 331 с.
2. Пономаренко В.А. Готовность к деятельности в направленных системах: Психологический аспект / М.И. Дьяченко и др. Минск, 1985. 200 с.
3. Маслоу А. Мотивация и личность. СПб.: Питер, 2003. 351 с.
4. Ломов Б.Ф. Проблемы. общения в психологии. М.: Мысль, 1984. 216 с.
5. Социальная психология личности в вопросах и ответах: учебное пособие / Под ред. В. А. Лабунской. М.: Гардарики, 1999. 397 с.
6. Гавриш І.В. Питання формування мотивів інноваційної діяльності вчителя / *Теоретичні і методичні засади професійної освіти: Зб. наук. праць.* Київ: Науковий світ, 2001. С. 29–40.
7. Освітні технології: Навч.-метод. посібник / За заг. ред. О. Пехоти. К.: А.С.К., 2001. 256 с.
8. Занюк С.С. Психологія мотивації: Навч. посібник. К.: Либідь, 2002. 304 с.
9. Зайцева І.В. Педагогічне стимулювання в контексті гуманізації навчально-виховного процесу / *Оновлення змісту, форм і методів навчання та виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць.* Рівне. 2000. №11. С.113–117.
10. Занюк С. Психологія мотивації. К.: Ника-Центр, 2008. 352 с.

References

1. Zimnyaya I.A. (1999) *Pedagogicheskaya psihologiya*. [2-e izd., dop., ispr. I pererab.] M.: Logos., 331 p.
2. Ponomarenko V.A. (1985) *Gotovnost k deyatel'nosti v napravlennyih sistemah*: [Psihologicheskiiy aspekt M.I. Dyachenko i dr]. Minsk., 200 p.
3. Maslou A. (2003) *Motivatsiya i lichnost*. SPb. Piter., 351 p.
4. Lomov B.F. (1984) *Problemyi obscheniya v psihologii*. M. Myisl., 216 p.
5. *Sotsial'naya psihologiya lichnosti v voprosah i otvetah*. [Uchebnoe posobie] Pod red. V. A. Labunskoy. M. Gardariki, 1999. 397 p.
6. Gavry'ph I.V. (2001) *Py'tannya formuvannya motyv'viv innovacijnoyi diyal'nopti vchy'telya*. [Teorety'chni i metody'chni zasady' profesijnoyi osvity'] Zb. nauk. pracz`. Ky'yiv. Naukovy'j svit., P. 29-40.
7. *Osvitni tehnologiyi* (2001). [Navch.-metod. posibny'k]. Za zag. red. O. Pyexoty`. K. A.S.K., 256 p.
8. Zanyuk S.S. (2002) *Psy'xologiya motyv'vacyi*. [Navch. posibny'k. K.: Ly'bid]. 304 p.
9. Zajceva I.V. (2000) *Pedagogichne sty'mulyuvannya v konteksti gumanizaciyi navchal'no-vy'xovnogo procesu*. [Onovlennya zmistu, form i metodiv navchannya ta vy'xovannya v zakladaх osvity']. Zbirny'k naukovy'x pracz`. Rivne.. 11. P.113–117.
10. Zanyuk S. (2008). *Psihologiya motivatsii*. K. Nika-Tsentr., 352 p.

Надійшла 1.12.2019

ПРИМЕНЕНИЕ ПРОЕКТИРОВОЧНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ПРОЦЕССЕ ПОДГОТОВКИ БУДУЩЕГО ПЕДАГОГА ПО ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЕ

Н. Капсомун

Приднестровский государственный университет имени Т. Г. Шевченко, Молдова

корреспондент-автор – Капсомун Н.: nata.arapu.78@mail.ru

doi: 10.32626/2309-8082.2019-15.51-55

В статье проведен анализ основных причин, влияющих на качество подготовки и проведения урока студентами, которые также негативно влияют на формирование проектировочных компетенций у будущих учителей по физической культуре. Описывается применяемая на занятиях по курсу «Легкая атлетика и методика преподавания» технология организации проектной деятельности будущих педагогов по физической культуре, направленная на формирование умений пользоваться полученными знаниями для решения новых познавательных и практических задач, умений планировать и организовывать самостоятельную исследовательскую деятельность, активизацию самообразования, самосовершенствование и самоорганизацию будущих педагогов по физической культуре.

Ключевые слова: компетенция, профессиональные компетенции, проект, проектировочная компетентность, проектировочные технологии, портфолио, план-схема.

Капсомун Н. Застосування проектувальних технологій у процесі підготовки майбутнього педагога з фізичної культури

Анотація. У статті наведено поняттєвий апарат, що розкриває значення визначень: компетентність, професійні компетенції, проектувальна компетентність, проект, портфоліо, план-схема. У статті проведено аналіз основних причин, що впливають на якість підготовки та проведення уроку студентами, які також негативно впливають на формування проектувальних компетенцій у майбутніх вчителів з фізичної культури. Описується застосовується на заняттях з курсу «Легка атлетика і методика викладання» технології організації проектної діяльності майбутніх педагогів з фізичної культури, спрямованої на формування умінь користуватися отриманими знаннями для вирішення нових пізнавальних і практичних завдань, умінь планувати та організувати самостійну дослідницьку діяльність, активізацію самоосвіти, самовдосконалення і самоорганізацію майбутніх педагогів з фізичної культури.

Навчальний процес вдосконалюється: студенти здійснюють самостійний збір інформації по заданій темі, теоретично і практично обґрунтовуючи підбір і послідовність засобів і методів при навчанні техніки видів рухових дій, виховання морально-вольових якостей. Представлена проектна технологія дозволяє активізувати процес навчання майбутніх педагогів фізичної культури, через цілеспрямовану діяльність студента, спираючись на його особистий інтерес. Результати застосування проектної технології підтверджуються результатами залікової сесії 2017–2018 навчального року на факультеті фізичної культури та спорту Придністровського державного університету ім. Т. Г. Шевченка. Дана стаття може бути корисна викладачам ВНЗ і представляє інтерес в галузі науково-методичної діяльності при підготовці бакалавра.

Ключові слова: компетенція, професійні компетенції, проект, проектувальна компетентність, проектувальні технології, портфоліо, план-схема.

Capsomun N. The use of design technologies in the preparing process of the future teacher of physical culture

Abstract. The article presents a conceptual apparatus, revealing the meaning of definitions: competence, professional competence, design competence, project, portfolio, plan-scheme. The article analyzes the main factors affecting the quality of preparation and conduct of the lesson by students, which also negatively affect the formation of design competencies of future teachers in physical culture. Describes the technology of organizing project activities of future physical education teachers in the course "Athletics and Teaching Methods" used in the classroom, aimed at building skills in using the knowledge gained to solve new cognitive and practical tasks, in planning and organizing independent research activities, in enhancing self-education, self-improvement and self-organization of future teachers in physical culture. The educational process becomes more interesting: the students carry out independent collection of information on a given topic, theoretically and practically justifying the selection and sequence of means and methods in teaching techniques of types of motor actions, education of moral and volitional qualities.

The presented project technology makes it possible to intensify the process of teaching future teachers of physical culture, through the purposeful activity of the student, relying on his personal interest. The results of the application of the project technology are confirmed by the results of the test session of the 2017–2018 school year at the Faculty of Physical Culture and Sports of Transnistrian State University named after T. G. Shevchenko.

This article may be useful to teachers of the university and is of interest in the field of scientific and methodological activities in the preparation of bachelor.

Key words: competence, professional competence, project, design competence, design technologies, portfolio, plan-scheme.

Введение

Целью современного образования является формирование у обучающихся профессиональных компетенций. В многочисленных исследованиях, существует различная трактовка понятия «компетенция»:

- А. В. Хуторской, считает, что компетенции как результат образования определяются как готовность к применению знаний, к качественному продуктивному осуществлению деятельности [17].

- Э. Ф. Зеер, трактует данное понятие, как обобщенные способы действий, обеспечивающие продуктивное выполнение профессиональной деятельности [7].

- И. А. Зимняя, раскрывает его как внутренние, потенциальные, сокрытые психологические новообразования, которые затем выявляются в компетентностях человека как актуальных, деятельностных проявлениях [9].

- В. А. Слостенин, И. Ф. Исаев под компетентностью, понимают, теоретическую и практическую готовность осуществлять профессиональную деятельность. В ней они выделяют 3 компонента: профессионально-образовательный, профессионально-деятельностный и профессионально-личностный [10 16].
- Л. И. Луценко, компетентность определяет, как интегративное единство интеллектуальных и навыковых составляющих (когнитивного и деятельностного), личностных характеристик (ценностные ориентации, способности, черты характера и т.д.) и опыта [13].

Рассмотрим проблему формирования профессиональных компетенций у студентов в вузе с позиций системного, деятельностного, личностно-ориентированного подходов:

1. С позиции системного подхода [11] – как четко структурированный процесс, направленный на достижение диагностично поставленных, определенных на основе анализа потребностей работодателей, целей профессиональной подготовки в вузе; как целостный процесс взаимосвязанного формирования компонентов компетенций.
2. С позиции деятельностного подхода [6] – как освоение студентами обобщенных способов выполнения профессиональных задач в процессе специальным образом организованной учебной деятельности.
3. С позиции личностно-ориентированного профессионального образования [4] – как процесс реализации собственного образовательного заказа студентов, организованного с учетом их индивидуальных мотивов, возможностей и опыта.

При подготовке будущих педагогов по физической культуре, компетентностный подход опирается на основные принципы: целенаправленности; результативности; инновационности; мотивационно-ценностного отношения.

Данный подход формирует социальное требование к профессиональной подготовке и, соответственно, определяет цель образовательного процесса; ориентирует на результат образования в виде компетентности как способности выполнять определенную деятельность в соответствии с заданными требованиями; обязывает максимально полно использовать потенциал каждой учебной дисциплины, направлять ее преподавание на формирование профессионально-прикладных компетенций и развитие профессионально важных качеств будущего специалиста, воспитание эмоционально-ценностного отношения к предмету деятельности.

Специалисты в области профессиональной педагогики и психологии [3; 8] называют такие качества профессионально важными (ПВК). По мнению

исследователей, *профессионально важные качества* – это индивидуальные качества субъекта деятельности, определяющие ее эффективность в решении профессиональных задач и влияющие на успешность ее освоения. Ученые включают в ПВК наличие профессиональных способностей, знаний, умений, навыков, а также личностные качества (активность, надежность, ответственность, самостоятельность, решительность, настойчивость, целеустремленность, дисциплинированность, самоконтроль, креативность, способность к принятию решений, оптимизм, мотивацию достижений, социально-профессиональную компетентность и др.).

Будущий педагог по физической культуре, должен обладать:

- профессиональными, личностными, физическими и другими качествами, необходимыми для того, чтобы успешно заниматься практической, организационно-управленческой, научно-исследовательской и проектной деятельностью;
- решать широчайший спектр профессиональных задач и, соответственно, обладать разнообразными сформированными общекультурными и профессиональными компетенциями.

Согласно требованиям Государственного Федерального стандарта высшего профессионального образования, по итогам изучения дисциплины «Легкая атлетика и методика преподавания» студенты 2–3 курса факультета физической культуры и спорта, должны владеть навыками разработки дидактических проектов урока по легкой атлетике, уметь определять конкретные задачи занятия, подбирать средства и методы, формы организации, адекватные поставленным задачам. Перечисленные умения и навыки относятся к проектировочным компетенциям [14].

Проектировочная компетентность определяется как совокупность знаний, умений и качеств личности, необходимых для подготовки и внедрения в образовательный процесс педагогических проектов, повышающих качество образования обучающихся. При этом исследователи подчеркивает, что проектировочная компетентность не является естественным новообразованием, которое возникает само по себе в процессе становления педагога, – ее необходимо специально формировать [9; 14].

Анализ научно-методической литературы и существующей практике построения процесса формирования проектировочных компетенций у студентов – будущих педагогов по физической культуре позволяет сделать вывод о недостаточной разработанности данной проблемы. Это и определило *актуальность* темы нашего исследования.

Объект исследования: образовательный процесс дисциплины «Легкая атлетика и методика преподавания» на факультетах физической культуры и спорта.

Предмет исследования: проектировочные технологии, направленные на совершенствования процесса подготовки будущего педагога по физической культуре в курсе предмета «Легкая атлетика и методика преподавания».

Цель исследования. Разработать и внедрить в образовательный процесс дисциплины «Легкая атлетика и методика преподавания» – технологию организации проектной деятельности студентов, направленную на формирование умений пользоваться полученными знаниями для решения новых познавательных и практических задач, умений планировать и организовывать самостоятельную исследовательскую деятельность (портфолио).

Материал и методы исследования

Анализ и синтез научно-методической литературы, педагогический эксперимент.

Результаты исследования

Термин «проект» (projection) в переводе с латинского означает – бросание вперед. В «Толковом словаре русского языка» указываются три определения слова «проект»:

- 1) разработанный план сооружения, какого-нибудь механизма;
- 2) предварительный текст какого-нибудь документа;
- 3) замысел, план [1].

Процесс создания проекта называется проектированием. Общим теоретическим вопросам организации проектной деятельности на современном этапе развития общеобразовательной школы посвящены исследования Бычкова А. В., А. А. Карачева, И. А. Зимней, Н. Н. Нечаева, В. В. Рубцова и др. [2; 9; 12; 14; 15].

Формирование проектировочных компетенций у студентов, является одной из сложных задач в овладении умениями и навыками профессиональной деятельности [4]. На практике, у студентов зачастую возникают трудности, при разработке дидактических проектов уроков, которые снижают эффективность учебного процесса:

- отсутствует четкая и конкретная формулировка задач, не выделяются оздоровительные и воспитательные;
- не уделено достаточного внимания организационной и методической подготовке урока.
- отсутствуют подводящие упражнения при обучении представленного вида;
- содержание основной части урока не достаточно раскрыто, упущена презентация вида (характерис-

тика, нормы и правила проведения соревнований) при обучении.

- в заключительной части урока отсутствуют мероприятия восстановительного характера, подвижные игры, сопряженные с образовательной, оздоровительной, воспитательной частью занятия.

Поэтому существует потребность в дополнительных обучающих технологиях способствующих формированию проектировочных компетенций у будущего педагога по физической культуре, по региональному компоненту легкой атлетики. К таким технологиям можно отнести «портфолио» по дисциплине «Легкая атлетика и методика преподавания».

Портфолио – это графическое проектирование урока в схемах и таблицах, которое позволяет структурировать урок по выбранным педагогом параметрам. Такими параметрами являются: задачи урока, содержание учебного материала, методы и приемы организации учебной деятельности обучающихся. Данное портфолио отражает уровень сформированности проектировочной компетенции будущего учителя по физической культуре.

Работа над портфолио представляет собой творческую учебную деятельность по решению практической задачи, содержание которой определяется самим студентом и осуществляется им в процессе теоретической и практической проработки при консультации педагога.

Разрабатывая проект, студент превращается из объекта в субъект обучения, самостоятельно обучается и деятельно воздействует на уровень своего образования. Обучение происходит посредством организации собственной деятельности.

Проектировочная деятельность совершается как ряд последовательно следующих друг за другом этапов, приближая разработку предстоящей деятельности от общей идеи к точно описанным конкретным действиям. Поэтому, формирование портфолио состоит из трех этапов (ступеней) проектирования:

- I этап – моделирование;
- II этап – проектирование;
- III этап – конструирование.

На этапе моделирования (создание модели) студентами осуществляется синтез, анализ и конспектирование научно-методической литературы, составления плана-схемы последовательного обучения определенному виду легкой атлетики.

Следующий этап проектирование – создание проекта. Практически на этой ступени производится работа с созданным планом-схемой, она доводится до уровня использования для преобразования педагогической действительности.

Для оказания методической помощи студентам в составлении дидактических проектов уроков по легкой атлетике, нами было разработано пособие по методике последовательного обучения технике видов легкой атлетике в виде схематического проектирования. Представленное схематическое проектирование обучения технике легкоатлетических видов состоит из трех граф [5]:

- в I-й графе указана последовательность решения поставленных задач при обучении технике вида легкой атлетике, соответствующие фазе упражнения. Их количество зависит от сложности целостного действия. Первая задача всегда носит ознакомительный характер, так как обучающийся должен мысленно представить технику целостного действия.
- во II-й графе предлагаются средства, способствующие решению поставленной задачи.
- в III-й графе даны организационно-методические указания, содержащие рекомендации по рациональной технике выполнения упражнения (на что необходимо обратить внимание для предотвращения появления ошибок).

На этапе конструирования (создание конструктора) происходит дальнейшая детализация созданного проекта, приближающая его для использования в конкретных условиях реальными участниками воспитательных отношений.

На данном этапе студенты составляют дидактический проект урока по легкой атлетике, выявляют и формулируют образовательные, развивающие и воспитательные задачи, с помощью план-схемы выполняют подбор средств и методов для их решения, определяется дозировка.

Методические требования при проектировании дидактического плана урока по легкой атлетике:

1. При оформлении титульного листа должны присутствовать следующие группы задач:

- *образовательные задачи* – могут быть общими, поставленными на урок, и частными, решаемыми в конкретном уроке. Задачи должны быть конкретными и реальными и отражать то, что намечено достигнуть и может быть достигнуто именно в данном уроке, например: «Обучить технике отталкивания в сочетании с вылетом «в шаг» в прыжках в длину с разбега, способом «согнув ноги». При их формулировке можно использовать следующие глаголы: «обучить», «совершенствовать».
- *оздоровительные задачи* – характеризуют влияние упражнений на организм занимающихся, направленных на развитие двигательных

качеств, оздоровление функциональных систем, профилактику нарушения осанки, укрепление здоровья, повышения работоспособности. При формулировке задач этого типа характерно использование глаголов: «способствовать», «содействовать», «развивать» и т. п. Например: «Способствовать развитию скоростно-силовых качеств».

- *воспитательные задачи* – направленные на воспитание морально-волевых качеств. Например, к моральным качествам относится: «формировать знание о правилах и судействе соревнований» (поведение спортсмена на дорожке, в секторе для выполнения упражнений, отношениях между спортсменами и судьями, отношении к инвентарю). К волевым качествам: «умение распределять силы на протяжении всей дистанции, умение противостоять утомлению, умение концентрировать усилие» (проявлять волевые усилия с помощью внушения преподавателя или создания образов действий, передача ощущений внутримышечных и нервных) и т.д. При постановке используют следующие глаголы: «формировать знание», «формировать умение».

2. Проектирование дидактического плана урока необходимо начинать с основной части:

- осуществить сбор информации по теме урока для создания представления об изучаемом виде: подготовить теоретическую презентацию, раскрывающую основы и анализ техники, основные правила соревнований.
- выстроить алгоритм последовательного обучения (основного звена упражнения, например беговому шагу), подобрать средства и методы, дозировку, организационно-методические указания.
- подбор средств и методов должен осуществляться с учетом индивидуальных возможностей, потребностей и интересов обучающихся, а также условий проведения занятия.

3. Оставшееся время урока распределяется между подготовительной и заключительной частями:

- последовательность, подбор и дозировка упражнений в подготовительной части урока должна быть направлены на подготовку опорно-двигательного аппарата занимающихся к основной части занятия, с указанием организационно-методических указаний.
- в заключительной части урока должны включаться мероприятия восстановительного характера, подвижные игры, сопряженные с педагогическими задачами.

Дискуссия

Таким образом, на основании изложенного можно заключить, что понятие «компетенция», относится к определенным задачам деятельности и конкретным функциональным и личностным качествам специалистов, необходимым для продуктивного выполнения данных задач.

Компетентность в трудовой деятельности раскрывают как профессиональную компетентность. При этом в отличие от квалификации, описывающей функциональное соответствие задач профессиональной деятельности и требуемого для их выполнения статичного набора знаний, умений, навыков, опыта.

Выводы

Представленная проектировочная технология позволяет активизировать процесс обучения будущих педагогов физической культуры, через целенаправленную

деятельность студента, опираясь на его личный интерес. Учебный процесс становится более интересным: студенты осуществляют самостоятельный сбор информации по заданной теме, теоретически и практически обосновывая подбор и последовательность средств и методов при обучении техники видов двигательных действий, воспитания морально-волевых качеств.

Внедрение проектировочной технологии в курс дисциплины «Легкая атлетика и методика преподавания» позволила сформировать основные умения и навыки в планировании и организации практической деятельности студентов, активизировать самообразование, самосовершенствование и самоорганизацию студентов, что было подтверждено итогами зачетной сессии 2017–2018 года.

Конфликт интересов. Автор заявляет об отсутствии конфликта интересов.

Список использованных источников

1. Большой толковый словарь русского языка. гл. ред. С. А. Кузнецов. Первое издание: СПб.: Норинт, 1998. Публикуется в авторской редакции 2014.
2. Бычков А. В. Метод проектов в современной школе. М.: Изд-во Моск. ун-та, 2000. 48 с.
3. Гурье Л. И. Проектирование педагогических систем: учеб. пособие. Казань, 2004. 212 с.
4. Данаил С. Н. Методика подготовки студентов факультетов физического воспитания к коммуникативной дидактической деятельности: дис. ... канд. пед. наук. СПб., 1991. 272 с.
5. Емельянов В. Д., Арапу Н. Г. Легкая атлетика. Методика обучения в планах-схемах: учебное пособие. Тирасполь, 2015. 52 с.
6. Жолдак В. И. Методы совершенствования физического воспитания в вузе. М.: Наука, 2005. 215 с.
7. Зеер Э. Ф. Ключевые квалификации и компетенции в личностно-ориентированном профессиональном образовании. Образование и наука. 2000. № 3. С. 5–12.
8. Зеер Э. Ф. Психология профессионального образования. М: Издательство Московского психолого-социального ин-та; Воронеж: Издательство НПО «МОДЭК». 2003. 480 с.
9. Зимняя И. А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования. Эйдос: Интернет журнал. 2006.
10. Исаев И. Ф. Профессионально-педагогическая культура преподавателя. М., 2002.
11. Кабачков В. А., Полиевский С. А., Буров А. Э. Профессиональная физическая культура в системе непрерывного образования молодежи: науч.-метод. пособие. М.: Сов. спорт, 2010. 149 с.
12. Карачев А. А., Каплин Р. Е. Метод проектов глазами учителей и учащихся. Школа и производство. 2004. № 5. С. 20–21.
13. Луценко Л. И. Компетентностная модель повышения квалификации директора школы. Педагогика. 2005. № 3. С. 61–68.
14. Нечаев Н. Н. Проектное моделирование как творческая деятельность. (Психологические основы высшего архитектурного образования). автореф. дис. ... д-ра психол. наук: 19.00.07 МГУ им М.В. Ломоносова, фак. Психологии. М., 1987. 40 с.
15. Рубцов В. В., Ивошина Т. Г. Проектирование развивающей образовательной среды школы / В.В. Рубцов, Москва: МГППУ, 2002. 272 с.
16. Сластенин В. А. Профессиональное саморазвитие учителя. Известия Российской академии образования. 2000. № 3. С.80–88
17. Хуторской, А. В. Ключевые компетенции и образовательные стандарты. Интернет-журнал «Эйдос». 2002. 187 с.

References

1. *Bolshoy tolkoviy slovar russkogo yazyika.* gl. red. S. A. Kuznetsov. Pervoe izdanie: SPb.: Norint, 1998. Publikuetsya v avtorskoy redaktsii 2014. [in Russia].
2. Byichkov A. V. *Metod projektov v sovremennoy shkole.* M.: Izd-vo Mosk. un-ta, 2000. 48 p.
3. Gure L. I. *Proektirovanie pedagogicheskikh sistem: ucheb. posobie.* Kazan, 2004. 212 p. [in Russia].
4. Danaïl S. N. *Metodika podgotovki studentov fakultetov fizicheskogo vospitaniya k kommunikativnoy didakticheskoy deyatel'nosti:* dis. ... kand. ped. nauk. SPb., 1991. 272 p.
5. Emelyanov V. D., Arapu N. G. *Legkaya atletika. Metodika obucheniya v planah-shemah:* uchebnoe posobie. Tiraspol, 2015. 52 p. [in Russia].
6. Zholdak V. I. *Metodyi sovershenstvovaniya fizicheskogo vospitaniya v vuze.* M.: Nauka, 2005. 215 p. [in Russia].
7. Zeer E. F. *Klyuchevyye kvalifikatsii i kompetentsii v lichnostno-orientirovannom professionalnom obrazovanii.* Obrazovanie i nauka. 2000. № 3. Pp. 5–12. [in Russia].
8. Zeer E. F. *Psihologiya professionalnogo obrazovaniya.* M: Izdatel'stvo Moskovskogo psihologo-sotsialnogo in-ta; Voronezh: Izdatel'stvo NPO «MODEK». 2003. 480 p. [in Russia].
9. Zimnyaya, I. A. *Klyuchevyye kompetentsii – novaya paradigma rezultata obrazovaniya.* Eydos: Internet zhurnal. 2006.
10. Isaev I. F. *Professionalno-pedagogicheskaya kultura prepodavatelya.* M., 2002. [in Russia].
11. Kabachkov V. A., Polievskiy S.A., Burov A.E. *Professionalnaya fizicheskaya kultura v sisteme nepreryivnogo obrazovaniya molodezhi: nauch.-metod. posobie.* M.: Sov. sport, 2010. 149 p. [in Russia].
12. Karachev A. A., Kaplin R. E. *Metod projektov glazami uchiteley i uchashchih'sya. Shkola i proizvodstvo.* 2004. 5. Pp. 20–21. [in Russia].
13. Lutsenko L. I. *Kompetentnostnaya model povysheniya kvalifikatsii direktora shkolyi.* *Pedagogika.* 2005. № 3. Pp. 61–68. [in Russia].
14. Nechaev H. N. *Proektnoe modelirovanie kak tvorcheskaya deyatel'nost.* (Psihologicheskoye osnoviyi vysshego arhitekturnogo obrazovaniya). avtoref. dis. ... d-ra psihol. nauk: 19.00.07 MGU im M.V. Lomonosova, fak. Psihologii. M., 1987. 40 p. [in Russia].
15. Rubtsov V. V., Ivoshina T. G. *Proektirovanie razvivayushey obrazovatel'noy sredy shkolyi / V. V. Rubtsov, . Moskva: MGPPU, 2002. 272 p.* [in Russia].
16. Slastenin V. A. *Professionalnoe samorazvitie uchitelya.* *Izvestiya Rossiyskoy akademii obrazovaniya.* 2000. № 3. Pp. 80–88. [in Russia].
17. Hutorskoy, A. V. *Klyuchevyye kompetentsii i obrazovatel'nyie standarty.* Internet-zhurnal «Eydos». 2002. 187 p. [in Russia].

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ РОБОТИ З ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МОЛОДШИХ СПЕЦІАЛІСТІВ З ПРАВОЗНАВСТВА ЗАСОБАМИ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Р. Келемен

Карпатський коледж Вищого навчального закладу
«Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна», Україна

кореспондент-автор – Келемен Р.: andrianakel@ukr.net

doi: 10.32626/2309-8082.2019-15.56-60

Найважливішим етапом наукового аналізу підготовки майбутніх молодших спеціалістів з правознавства з метою формування у них професійної компетентності засобами інтерактивних технологій є педагогічний експеримент, як один із найефективніших способів об'єктивної перевірки достовірності гіпотези дослідження. У статті розглянуто перебіг та результати експериментальної роботи спрямованої на формування професійної компетентності майбутніх молодших спеціалістів з правознавства у фаховій підготовці засобами інтерактивних технологій. Розглянуто етапи проведення педагогічного експерименту (констатувальний, формувальний, підсумковий).

Дослідно-експериментальна робота щодо перевірки дієвості педагогічних умов та структурно-функціональної моделі підготовки майбутніх молодших спеціалістів з правознавства засобами інтерактивних технологій проводилася в період з 2016–2019 н.рр. у чотирьох закладах юридичної освіти України. Педагогічний моніторинг результатів підготовки майбутніх молодших спеціалістів з правознавства засобами інтерактивних технологій здійснювався з використанням комплексу діагностичних методик, які дали змогу вивчити хід і результати поетапного розвитку всіх компонентів професійної компетентності та спостерігати динаміку її формування у студентів. Цілісність і дієвість критеріально-діагностичного апарату, який застосовувався для оцінки рівня формування професійної компетентності, забезпечена поетапністю формування її компонентів за їхніми показниками та найкращим чином акумулює в собі окремі діагностики, зокрема й авторські, уможлиблює повне відображення процесу підготовки майбутніх молодших спеціалістів з правознавства засобами інтерактивних технологій з метою формування у них професійної компетентності. Рівень сформованості професійної компетентності майбутніх молодших спеціалістів з правознавства визначався за мотиваційно-аксіологічним, когнітивно-змістовним, діяльнісно-практичним, оціночно-рефлексивним критеріями.

Ключові слова: професійна компетентність, фахова підготовка, майбутні молодші спеціалісти з правознавства, дослідно-експериментальна робота, констатувальний, формувальний, підсумковий етапи експерименту.

Вступ

В організації педагогічного експерименту з реалізації педагогічних умов та використання структурно-функціональної моделі підготовки майбутніх молодших спеціалістів з правознавства (МСП) засобами інтерактивних технологій особливу роль відіграє педагогічне проектування. Звернення до педагогічного проектування зумовлено необхідністю пошуку засобів і методів становлення майбутнього молодшого спеціаліста-юриста, здатного діяти адекватно тенденціям стрімко мінливого суспільства, з реалізацією в

Kelemen R. Organization and analysis of the results of research and experimental work on training of future junior specialists in law by means of interactive technologies

Abstract. Pedagogical experiment, as one of the most effective ways to objectively test the validity of a research hypothesis, is the most important stage of scientific analysis of training of future junior specialists in law in order to form their professional competence by means of interactive technologies. The article deals with the course and results of experimental work, directed on the formation of professional competence of future junior specialists in law in vocational training by means of interactive technologies. The stages of carrying out pedagogical experiment have been considered (ascertaining, forming, final).

The research and experimental work on checking the effectiveness of pedagogical conditions and the structural-functional model of training of future junior specialists in law by means of interactive technologies were carried out in the period 2016–2019 educational years in four institutions of legal education of Ukraine. Pedagogical monitoring of the results of training of future junior specialists in law by means of interactive technologies was carried out using a set of diagnostic methods, which gave an opportunity to study the process and results of phased development of all components of professional competence and to observe the dynamics of its formation among students. The integrity and effectiveness of the criteria-diagnostic apparatus, which was used to assess the level of professional competence formation, is ensured by the gradual formation of its components according to their indicators and in the best way accumulates in itself certain diagnostics, including the author's ones, make it possible to fully reflect the process of training of future junior specialists in law by means of interactive technologies in order to form their professional competence. The level of formation of professional competence of future junior specialists in law has been determined according to motivational-axiological, cognitive-essential, activity-practical, evaluative-reflexive criteria.

Key words: professional competence, vocational training, future junior specialists in law, research and experimental work, ascertaining, forming, final stages of the experiment.

освітньому процесі комплексу принципів активізації пізнавальної діяльності та формування компетентності майбутніх МСП.

Проведення теоретичного аналізу наукових досліджень з метою виокремлення педагогічних умов та розробки структурно-функціональної моделі підготовки майбутніх МСП засобами інтерактивних технологій, спрямовано на вдосконалення й доцільне перетворення педагогічної реальності, що потребує практичного підтвердження, перевірки, апробації, яка здійснюється в спеціально організованій експериментальній роботі.

Матеріали і методи дослідження

Мета дослідження – проаналізувати динаміку змін у сформованості професійної компетентності майбутніх МСП за період формування педагогічного експерименту. Завдання дослідження: з'ясувати роль інтерактивних технологій у підготовці майбутніх МСП та їхній вплив на процес формування у них професійної компетентності.

Учасники. В педагогічному експерименті брали участь 172 студенти 4 закладів юридичної освіти, з яких було сформовано контрольні (КГ, n=85) та експериментальні (ЕГ, n=87) групи.

Організація дослідження. Було здійснено порівняльний аналіз між показниками рівнів сформованості професійної компетентності майбутніх МСП контрольної та експериментальної груп на початок експериментального дослідження щодо їх однорідності; проведено оцінювання рівнів сформованості цього показника контрольної та експериментальних груп на початок (II рік навчання) та наприкінці експериментального дослідження (III рік навчання).

Методи дослідження. Для реалізації поставленої мети та завдань дослідження були використанні традиційні (теоретичний аналіз та узагальнення науково-методичної літератури: абстрагування, систематизація, порівняння та зіставлення) та специфічні методи дослідження (дедуктивний, аксіоматичний, гіпотетико-дедуктивний, індуктивний методи – для визначення структури професійної компетентності майбутніх МСП, характеристики показників і рівнів її сформованості та для розробки діагностичної карти оцінювання сформованості професійної компетентності майбутніх МСП; описові методи порівняння номінальних даних. Опрацювання результатів вимірювання здійснювалося за допомогою методів математичної статистики.

Результати дослідження

Важливо підкреслити, що експеримент є різновидом наукової діяльності. У загальнонауковому сенсі експеримент розуміється як дослідження явищ дійсності в контрольованих і керованих умовах [8, с. 73]. Експеримент (від латинського *experimentum* – проба, досвід) є загальнонауковим методом пізнання [3, с. 228]. У конкретно-діяльнісному аспекті експеримент розглядається як система пізнавальних операцій, пов'язаних з вивченням об'єкта і предмета дослідження в спеціально створених умовах для з'ясування властивостей, зв'язків, закономірностей функціонування і розвитку [5, с. 54].

Загалом, уся експериментальна робота здійснювалася в реальних умовах освітнього процесу закладів юридичної освіти в період з 2016–2019 н.рр. у чотирьох

зкладах юридичної освіти протягом трьох етапів: констатувального, формувального, підсумкового.

За логікою наукового пошуку педагогічний експеримент був природний (оскільки здійснювався в умовах реального освітнього процесу); лінійний (проводився з виокремленням контрольної та експериментальної груп); відкритий (під час його проведення вносилися корективи й уточнення до методики професійної підготовки МСП) і перевірочний (проводився для підтвердження висунутої гіпотези).

Перший етап підготовки експерименту (*констатувальний* – 2016-2017 н.р.) передбачав:

- підбір, вивчення і систематизацію наукових літературних і документальних джерел;
- вивчення результатів педагогічної діяльності викладацького складу закладів юридичної освіти щодо формування професійної компетентності майбутніх МСП під час вивчення дисциплін професійно-практичного циклу;
- вибір об'єкта і предмета експериментального дослідження, визначення мети і завдань експерименту;
- підбір методів і прийомів здійснення експериментальних заходів, їхня систематизація в експериментальній методиці;
- розробка емпіричного інструментарію для планування та проведення заходів у констатувальній частині дослідно-експериментальної роботи;
- визначення вихідного рівня сформованості професійної компетентності майбутніх МСП.

Другий – *формувальний етап* (2017-2019 н.р.) передбачав здійснення сукупності експериментальних процедур:

- відбір і структурування змісту експерименту;
- технологічна організація інноваційного процесу для досягнення поставлених цілей експериментальної роботи шляхом реалізації визначених педагогічних умов та впровадження структурно-функціональної моделі підготовки майбутніх МСП засобами інтерактивних технологій;
- фіксація перебігу та результатів експериментального дослідження, зокрема, отриманих статистичних матеріалів, діагностики і моніторингу на основі зрізів знань, фіксації вмінь і навичок, особистісних змін для відображення трансформацій експериментальних об'єктів;
- визначення проблем, які виникли під час експериментальної роботи;
- внесення коректив у проведення експериментального дослідження і методики реалізації педагогічних умов.

На третьому – підсумковому етапі (2019 р.) передбачалося вирішення таких завдань:

- проведення діагностики стану об'єкта дослідження на момент закінчення експерименту;
- порівняльний аналіз отриманих даних у процесі експериментального дослідження та за підсумками експерименту;
- визначення відповідності отриманих під час аналізу результатів цілям і завданням експериментального дослідження;
- обробка емпіричних даних, складання діаграм, графіків, таблиць;
- оформлення матеріалів експерименту і формулювання висновків.

Розглянемо методику проведення констатувального етапу експериментальної роботи. З метою доведення необхідності оптимізації підготовки майбутніх МСП засобами інтерактивних технологій проводився констатувальний етап дослідження зі студентами, котрі завершили 3 курс навчання освітньо-кваліфікаційного рівня молодший спеціаліст зі спеціальності «Право». Загалом констатувальним етапом охоплено 158 студентів.

У межах констатувального етапу дослідно-експериментальної роботи проведено діагностику наявності та вихідних характеристик професійної компетентності майбутніх МСП. Для оцінки рівня сформованості кожного компонента професійної компетентності використовувалася сукупність критеріїв і показників, виявлених на основі розробленої таксономії цілей формування професійної компетентності майбутніх молодших спеціалістів-юристів.

Дослідження, спрямоване на визначення необхідності проведення роботи щодо підвищення рівня сформованості професійної компетентності майбутніх МСП, вимагало застосування спеціально відібраних методик, що містять запитання і завдання різного типу. Тому для виявлення й аналізу вихідних характеристик, які свідчать про певний рівень професійної компетентності майбутніх МСП, згідно з методичним задумом дослідження комплексно та диференційовано використовувався такий діагностичний інструментарій:

- 1) для діагностики сформованості *аксіологічного компонента* професійної компетентності МСП використовувалися: педагогічне спостереження, індивідуальні та групові бесіди, опитування, самооцінювання, тестування, діагностичні ділові ігри та адаптовані до умов експерименту методики («Діагностика особистості на мотивацію до успіху» за Т. Елерс [6, с. 172]; «Діагностика потреби в професійному самовдосконаленні» за

Г. Бабушкіним [1, с. 77–81], «Діагностика стилю навчальної діяльності» (за Г. Пригіним) [7, с. 357–358], «Методика діагностики навчальної мотивації студентів» (за А. Реан, В. Якунін у модифікації Н. Бадмаєвої [2, с. 147]);

- 2) для діагностики сформованості *когнітивного компонента* професійної компетентності МСП застосовувалися тестові завдання закритого та відкритого типу з одним або декількома правильними варіантами відповіді з дисциплін професійно-практичного циклу. Тестові завдання обговорено і затверджено на засіданні циклової комісії;
- 3) для діагностики *діяльнісного компонента* студентів використовувалося педагогічне спостереження, опитування, самооцінювання, діагностичні рольові ігри, професійно зорієнтовані завдання для оцінювання умінь, адаптовані до умов експерименту методика «Визначення рівня правосвідомості» за Дж. Таппом та Ф. Левіним [11, с. 198–223], експертне оцінювання;
- 4) для діагностики *рефлексивного компонента* професійної компетентності МСП використовувалися: методики визначення рівня організованості майбутніх фахівців юридичного профілю (за Є. Ільїним) [4, с. 363–364], авторська анкета для самооцінки майбутніми молодшими спеціалістами з правознавства рівня сформованості власних професійних знань, умінь і навичок (професійної компетентності), методика діагностики рівня морально-етичної відповідальності майбутніх МСП (адаптовано автором за І. Тимощуком [9, с. 175]), тест-опитувальник «Діагностика рівня онтогенетичної рефлексії майбутніх молодших спеціалістів з правознавства» (адаптовано автором за Н. Фетискін [10, с. 244–245]).

Використання методик, текстів-опитувальників, анкетування та ситуаційних завдань дали нам змогу встановити стан сформованості професійної компетентності 158 майбутніх МСП.

На основі узагальнення результатів констатувального етапу експериментального дослідження проаналізовано стан сформованості професійної компетентності майбутніх МСП чотирьох закладів юридичної освіти України, що коливається в таких межах:

- 1) високий рівень властивий 7,36–13,95 %;
- 2) достатній рівень притаманний 29,07–36,43 % студентів;
- 3) від 36,05 до 50,78 % майбутніх МСП характерний задовільний рівень;
- 4) від 12,02 до 16,28 % студентів продемонстрували показники низького рівня.

Одержані цифрові дані дали змогу узагальнити, що професійна підготовка майбутніх МСП потребує, передусім, вдосконалення організації процесу вивчення дисциплін професійно-практичного циклу (як фундаментальних у формуванні професійної компетентності студентів) засобами інтерактивних технологій. Підтвердженням цього є й діагностика сформованості всіх чотирьох компонентів професійної компетентності майбутніх МСП, що зумовило необхідність проведення формувального етапу експериментального дослідження.

Метою формувального етапу (2017–2019 н. рр.) експериментального дослідження окреслено практичну апробацію визначених педагогічних умов та розробленої структурно-функціональної моделі підготовки майбутніх МСП засобами інтерактивних технологій.

Проведення формувального етапу експериментального дослідження здійснювалося здебільшого на базі коледжу при Карпатському інституті підприємництва Університету «Україна» та Хмельницького економіко-правового коледжу Приватного акціонерного товариства «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом»» серед студентів спеціальності «Право» ОКР «Молодший спеціаліст-юрист». З метою порівняльного аналізу традиційного навчання та використання програми, що базувалася на реалізації педагогічних умов підготовки майбутніх МСП засобами інтерактивних технологій у дослідженні поряд з експериментальними групами (ЕГ) також брали участь і контрольні групи (КГ), сформовані на базі інших закладів юридичної освіти.

Реалізація у практиці підготовки студентів юридичних спеціальностей визначених педагогічних умов та розробленої структурно-функціональної моделі підготовки майбутніх МСП засобами інтерактивних технологій базувалася на впровадженні в освітній процес програми формування професійної компетентності майбутніх МСП засобами інтерактивного навчання для вивчення дисциплін професійно-практичного циклу («Кримінальне право», «Цивільне право», «Діловодство (юридична клініка)», «Конституційне право України»), участі в юридичних клініках та інших методичних матеріалів, необхідних для проведення формувального етапу експерименту.

Для аналізу результативності підготовки майбутніх МСП засобами інтерактивного навчання, які навчалися за традиційною та експериментальною методикою, встановлювались і порівнювались цифрові показники сформованості кожного компоненту професійної компетентності майбутніх МСП. Для встановлення середнього показника (СП) сформованості певного компо-

нента і загалом професійної компетентності майбутніх молодших спеціалістів-юристів кожен з рівнів позначався відповідною цифрою за 5-бальною системою оцінювання, що необхідно для проведення математичних розрахунків з метою доведення достовірності результатів дослідження (високий рівень – 5 балів, достатній – 4 бали, задовільний – 3 бали, низький – 2 бали).

Узагальнені результати, в яких враховано сформованість усіх компонентів професійної компетентності майбутніх МСП, подано в порівняльних таблицях і діаграмах. Цифрові показники відображають результативність формувального етапу експериментального дослідження й дієвість педагогічних умов та структурно-функціональної моделі підготовки майбутніх МСП засобами інтерактивних технологій.

Аналіз табличних даних свідчить, що:

- за показниками високого рівня в контрольних групах відбулося незначне зростання кількості таких студентів, а в ЕГ – майже в три рази більше;
- за показниками достатнього рівня кількість студентів КГ зросла в межах 5–7%, а в ЕГ – спостерігається зменшення таких студентів за рахунок значного зростання кількості осіб з високим рівнем;
- за показниками задовільного рівня в КГ відзначалося зменшення кількості студентів в межах 2–3%, а в ЕГ – у два рази більше, ніж у студентів контрольних груп;
- за показниками низького рівня в КГ кількість студентів зменшилася, однак по 1–2 студенти в кожному закладі юридичної освіти, де проводилося експериментальне дослідження ще виявляли такий рівень професійної компетентності, а в ЕГ таких студентів на підсумковому етапі не виявлено.

Дискусія

Отже, результати, одержані в процесі експериментальної перевірки запропонованих педагогічних умов та розробленої структурно-функціональної моделі підготовки майбутніх МСП засобами інтерактивних технологій, свідчать про їх ефективність і доцільність упровадження в освітній процес закладів юридичної освіти.

Висновки

Таким чином, педагогічний моніторинг підготовки майбутніх МСП засобами інтерактивних технологій здійснений з використанням комплексу діагностичних методик, які дали змогу вивчити хід і результати поетапного формування і розвитку всіх компонентів професійної компетентності та спостерігати динаміку їх формування у студентів. Цілісність і дієвість критеріально-діагностичного апарату, який застосовувався для оцінки рівня сформованості професійної

компетентності, забезпечена поетапністю формування її компонентів за їхніми показниками, найкращим чином акумулює в собі окремі діагностики, зокрема адаптовані та авторські, й уможливорює повне відображення процесу формування професійної компетентності майбутніх МСП у фаховій підготовці засобами інтерактивного навчання. Застосування діагностичного апарату на різних етапах дослідно-експериментальної роботи забезпечило всебічне

вивчення особливостей підготовки майбутніх МСП засобами інтерактивного навчання для формування у них професійної компетентності.

Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо у розширенні навчально-методичного забезпечення для оновлення змісту професійної підготовки майбутніх фахівців юридичних спеціальностей.

Конфлікт інтересів. Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів

Література та джерела

1. Бабушкин Г. Д. Психодиагностика личности при занятиях физической культурой и спортом: учеб. пособ. Омск: Изд-во СибГУФК, 2012. 328 с.
2. Бадмаева Н. Ц. Влияние мотивационного фактора на развитие умственных способностей: монография. Улан-Удэ, 2004. 280 с.
3. Зосименко О. В. Особливості проведення дослідно-експериментальної роботи з організації проектної діяльності майбутніх педагогів. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2015. № 5 (49). С. 219–233.
4. Ильин Е. П. Психология воли. СПб.: Питер, 2009. 368 с.
5. Образцов П. И. Методы и методология психолого-педагогического исследования. СПб.: Питер, 2004. 268 с.
6. Райгородский Д.Я. Практическая психодиагностика. Методики и тесты: Уч. пособие. Самара: Изд. дом. «Бахрах-М», 2001. 672 с.
7. Реан А. А., Бордовская Н. В., Розум С. И. Психология и педагогика. СПб.: Питер, 2002. 432 с.
8. Сисоева С. О., Кристопчук Т. Е. Методология науково-педагогічних досліджень: підруч. Рівне: Волинські береги, 2013. 360 с.
9. Тимошук І. Г. Формування морально-етичної відповідальності особистості майбутнього практичного психолога: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 / Центр. ін-т післядип. пед. осв. АПН України. К., 2003. 185 с.
10. Фетискин Н. П. Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп / Н. П. Фетискин, В. В. Козлов, Г. М. Мануйлов. М.: Изд-во Ин-та психотерапии. 2002. 540 с.
11. Tapp J. L., Levine F. J. Law, justice and the individual in society: psychological and legal issues. New York: Holt, Rinehart, 1977. 446 p.

References

1. Babushkin, G. D. (2012). *Psyhodiagnostika lichnosti pri zanyatiyah fizicheskoy kul'turoy i sportom [Psychodiagnostics of personality at the classes of physical culture and sports]*. Omsk: Izd-vo SibGUFK [in Russian].
2. Badmaeva, N. Ts. (2004). *Vliyanie motivatsionnogo faktora na razvitie umstvennykh sposobnostey [The influence of motivational factor on the development of mental abilities]*. Ulan-Ude [in Russian].
3. Zosymenko, O. V. (2015). Osoblyvosti provedennia doslidno-eksperymentalnoi roboty z orhanizatsii proektnoi diialnosti maibutnix pedahohiv [Peculiarities of conducting research and experimental work on the organization of project activities of future teachers]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii – Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies, 5 (49)*, 219–233 [in Ukrainian].
4. Il'in, E. P. (2009). *Psyhologiya voli [Psychology of will]*. SPb.: Piter [in Russian].
5. Obratstov, P. I. (2004). *Metody i metodologiya psihologo-pedagogicheskogo issledovaniya [Methods and methodology of psychological and pedagogical research]*. SPb.: Piter [in Russian].
6. Raygorodskiy, D. Ya. (2001). *Prakticheskaya psyhodiagnostika. Metody i testy [Practical psychodiagnostics. Methods and tests]*. Samara: Izd. dom "Bahrah-M" [in Russian].
7. Rean, A. A., Bordovskaya, N. V. & Rozum, S. I. (2002). *Psyhologiya i pedagogika [Psychology and pedagogy]*. SPb.: Piter [in Russian].
8. Sysoieva, S. O. & Krystopchuk, T. Ye. (2013). *Metodolohiia naukovopedahohichnykh doslidzhen [Methodology of scientific and pedagogical studies]*. Rivne: Volynski oberehy [in Ukrainian].
9. Tymoshchuk, I. H. (2003). Formuvannia moralno-etychnoi vidpovidalnosti osobystosti maibutnoho praktychnoho psykholoha [Formation of the morally-ethical responsibility of the person of the future practical psychologist]. *Candidate's thesis*. Kyiv: Tsent. in-t pisladydp. ped. osv. APN Ukrainy [in Ukrainian].
10. Fetinskin, N. P., Kozlov, V. V. & Maynulov, G. M. (2002). *Sotsialno-psihologicheskaya diagnostika razvitiya lichnosti i malykh grupp [Socio-psychological diagnostics of the development of personality and small groups]*. Moscow: Izd-vo In-ta psihoterapiyi [in Russian].
11. Tapp, J. L. & Levine, F. J. (1977). *Law, justice and the individual in society: psychological and legal issues*. New York: Holt, Rinehart.

Надійшла 10.12.2019

ПРОБЛЕМИ ОПТИМІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ ГУМАНІТАРНИХ ФАКУЛЬТЕТІВ

О. Коваль, М. Гуска

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Україна

кореспондент-автор – Коваль О.: kovalsasha0033@gmail.com

doi: 10.32626/2309-8082.2019-15.61-65

Формування необхідного рівня фізичного розвитку студентів є одним із найважливіших завдань фізичного виховання у закладі вищої освіти. Вирішення цього завдання на сучасному етапі не може бути достатньо ефективним без вивчення проблем оптимізації формування фізкультурно-оздоровчих компетентностей студентів. В статті розглянуті проблемні питання сучасної вищої освіти по формуванню фізкультурно-оздоровчих компетентностей студентів гуманітарних факультетів. Визначені провідні чинники, що впливають на посилення інтересу до цих занять, проаналізовані провідні форми занять із фізичного виховання, виявлені мотиви, що впливають на посилення інтересу до фізичного виховання. Обґрунтовується важливість застосування особистісно орієнтованого підходу до проведення занять з фізичної культури, необхідність налагодження взаємовідносин між викладачем та студентами на демократичних та гуманних засадах. Вказується на необхідність залучення студентів до самостійних спортивних занять у позанавчальний час, які забезпечують ефективність формування фізкультурно-оздоровчих компетентностей.

Ключові слова: фізкультурно-оздоровчі компетентності, навчальний процес, студенти, здоров'я, рухова активність, фізичне виховання, мотивація, творчий компонент, інформаційний компонент, самостійні заняття.

Koval O., Guska M. Problems of optimization of the formation process physical and festival competences students of the humanities faculty

Abstract. Physical education is a tool for enhancing students' physical and health competence that enables solving a number of problems important for teaching, mental training, and health promotion. This tool is also capable of assuring well-balanced pedagogical strategies

Вступ

Основна мета фізичного виховання – це, перш за все, задоволення потреб студентів і суспільства в цілому у формуванні всебічно духовно і фізично розвиненої особистості, сприяння підвищенню рівня її життєдіяльності та сформованості високої фізкультурно-оздоровчої компетентності [3, с. 100–103].

Фізкультурно-оздоровчі компетентності студентів забезпечують процес саморозвитку і самовдосконалення, збереження здоров'я, підтримання високого рівня фізичної підготовленості і працездатності, дотримання здорового способу життя, наявність умінь і навиків залучити до цього інших у процесі професійної діяльності [4, с. 18–25].

Проблема технології формування фізкультурно-оздоровчих компетентностей у студентів суттєво

for developing creative, intelligent, morally upstanding, and physically fit personality. Laying the groundwork for development of students' physical fitness is high on the higher education institution's agenda.

Effective approaches to dealing with above-mentioned issues suppose further development of the physical education didactics, and research on the tools for advancing students' physical and health competence. The aim of this paper is to review the critical challenges for modern higher education concerning physical and health competence development of humanities students. Specifically, key physical training activities are analyzed; motivational factors influencing students' perception of physical education are examined; factors that lead to increasing interest in physical education are identified. The paper highlights that motivation is critical to promotion of student engagement in physical activities. Moreover, motivation shapes the attitude towards healthy lifestyle. The participants of the questionnaire based survey were 1-st and 2-nd-year students studying at the Faculty of Ukrainian Philology and Journalism and the Faculty of Foreign Philology. The results of this paper provide evidence that student-centered approach to physical education encourages dialogue between teacher and students, based on democratic and humanistic values. Indeed, students' positive attitudes towards physical activity, high level of motivation, and developed physical and health competence are recognized as important learning outcomes of physical education.

Therefore, it is important to provide students with opportunities for independent and extracurricular physical activities that assure the effectiveness of physical and health competence developing, promote healthy lifestyle, and foster positive learning environment at higher education institution.

Key words: physical and health competence, teaching-learning process, students, health, physical activity, physical education, motivation, creative component, content, self-guided activities.

пов'язана із розвитком мотивації, тобто ціннісним ставленням їх до вибору виду рухової активності. Оптимізація формування фізкультурно-оздоровчих компетентностей студентів з використанням різних форм та методів організації навчального процесу з фізичного виховання є актуальною проблемою сьогодення.

Основні завдання формування фізкультурно-оздоровчих компетентностей студентської молоді полягають у тому, щоб: надати студентам знання і сформувані мотивації дотримання здорового способу життя; сформувати стійку звичку до щоденних занять фізичними вправами, використовуючи різні раціональні форми; проводити систематичні фізичні тренування з оздоровчою або спортивною спрямованістю; інформувати студентів про головні цінності фізичної культури

і спорту; здійснювати діагностику і корекцію формування рухових компетенцій студентів у процесі фізичного виховання у вищих закладах освіти [9, с. 84–87].

Встановлено [4, с. 18–25], що в основі технології формування фізкультурно-оздоровчих компетентностей у студентів має бути чітка система фізичного виховання, яка передбачає:

- 1) цілісне відображення у змісті навчання завдань формування всебічно розвиненої особистості майбутнього фахівця;
- 2) високий науковий, методичний і практичний рівень змісту навчальних занять;
- 3) відповідність складності змісту навчального процесу реальним можливостям студента: стану здоров'я, рівню фізичного розвитку і фізичної підготовленості, наявності умінь і навичок щодо виконання вправ тощо;
- 4) відповідність обсягу змісту навчального матеріалу відведеному часу для його засвоєння або виконання;
- 5) відповідність змісту навчального матеріалу матеріально-технічній базі закладу вищої освіти та наявності фахівців даного профілю.

Для формування у студентів фізкультурно-оздоровчої компетентності засобами фізичного виховання необхідно: з першого курсу прищеплювати сучасні погляди на роль фізичної культури у процесі становлення особистості; пропагувати фізичну культуру і спорт; стимулювати прагнення бути здоровим і потребу у фізичному самовдосконаленні; важливо скерувати студентів на опанування системою загально-теоретичних, спеціальних і методичних знань із використанням фізичної культури у виховній роботі з подальшим їх використанням за фахом [11, с. 198–208].

Значна кількість досліджень із проблеми організації процесу фізичного виховання у закладах вищої освіти вказує на необхідність пошуку сучасних засобів, нових технологій, які зможуть підвищити рівень мотивації студентів до занять фізичними вправами, будуть націлені на формування в них високої культури здоров'я, розвитку фізичних якостей [2, с. 56–58].

Чільне місце у формуванні фізкультурно-оздоровчої компетентності студентів посідає інформаційний компонент, який націлює студента на вибір активної життєвої позиції, спрямованої на збереження і закріплення власного здоров'я через збільшення обсягу знань, умінь і навичок в організації самостійного рухового режиму. Інформаційний компонент дозволяє студентам долучитись до творчої діяльності, що ґрунтується на отриманих знаннях. Він орієнтує студентів на самостійне вивчення питань збереження здоров'я, найбільше для

них значущих. Інформацію про збереження і зміцнення здоров'я студенти одержують з різних джерел.

Творчий компонент у формуванні фізкультурно-оздоровчої компетентності студентів виявляється як підсумок діяльності, спрямованої на засвоєння студентами теоретичних положень, і можливість їх практичного використання задля зміцнення і збереження власного здоров'я у стандартних і нестандартних життєвих ситуаціях. Під час створених нестандартних ситуацій студенти використовують потенційні можливості у збереженні свого здоров'я, вони виявляють здібність використовувати сучасні оздоровчі технології для зміцнення і збереження здоров'я [1, с. 5].

Велика увага вчених приділяється проблемі мотивації при виборі засобів фізичної підготовки, які могли б сформувати стійкий інтерес до занять на тривалий термін. При цьому відмічається, що ефективність занять фізичною культурою і спортом залежить також від різних соціальних чинників.

Матеріал і методи дослідження

Мета дослідження – дослідити засоби оптимізації формування фізкультурно-оздоровчих компетентностей у студентів гуманітарних факультетів закладів вищої освіти з урахуванням можливостей навчального закладу. Дослідження проводилось на базі Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. У ньому взяли участь студенти 1–2 курсів факультету української філології та журналістики та факультету іноземної філології.

Для досягнення мети та вирішення поставлених завдань використано такі методи дослідження: теоретичні (аналіз наукової літератури для комплексного вивчення різних наукових поглядів на досліджувану проблему); емпіричні (педагогічне спостереження; опитування та анкетування студентів; аналіз отриманих даних).

З метою визначення пріоритетних мотивів до вибору видів фізкультурно-оздоровчої діяльності, з'ясування зовнішніх і внутрішніх чинників, які впливають на підвищення мотивації студентів до занять фізичними вправами у вересні-жовтні 2018 року було проведено анкетування серед студентів першого та другого курсів факультету української філології та журналістики та факультету іноземної філології Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. В опитуванні прийняли участь 90 студентів.

Результати дослідження

Результати дослідження показали, що головним мотивом, який спонукає студентів займатись фізичною культурою та спортом, є прагнення «зміцнити своє здоров'я» (59,3% відповідей). Мотив «солідарності»

складає 28,3 %, «розваги, активного відпочинку» становить 8,6 %, а «підготовка до майбутньої роботи» – 3,8%. Також було встановлено, що на ефективність занять фізичною культурою впливають певні соціальні чинники. Зокрема, рівень інтересу студентів до фізичної культури є відображенням стану фізичного виховання в школах, де вони навчалися (69,61%). Фактор знання про користь від занять фізичною культурою та спортом становить 24,5 %. На інші чинники (поради батьків, поради викладачів) припадає 5,96 %. За отриманими даними, більшість студентів розуміють важливість занять фізичною культурою та спортом: 67 % – регулярно відвідують навчальні заняття з фізичної культури; 86 % – займатися фізичною культурою подобається. Відсоток студентів, які хотіли б займатися в спортивних секціях під час навчання у закладі вищої освіти, складає 65,34 %, що створює передумови для ефективної навчально-виховної діяльності.

Крім того, під час опитування ми встановили, яким видам рухової активності студенти надають перевагу. Серед пріоритетних – фітнес (62,2 %), аеробіка (45,6 %), атлетизм (42,8 %), туризм (32,4 %).

Більшість студентів під час опитування відзначила позитивну роль викладача при наданні їм допомоги у зміцненні здоров'я, у підвищенні рівня фізичної підготовленості, під час підготовки до успішного складання заліку з фізичного виховання.

Оскільки провідною формою роботи зі створення позитивної мотивації до занять фізичною культурою є заняття з фізичного виховання, формування фізкультурно-оздоровчих компетентностей у студентів в значній мірі залежить від взаємовідносин «викладач-студент». Досягненню високої ефективності кожного заняття сприяє глибоке знання викладачем теорії і методики його проведення. Якщо заняття результативне, викликає інтерес і задоволення студентів, має інструктивну спрямованість, тоді воно стає основним фактором виховання в студентів стійкої звички займатися фізичною культурою і спортом у різних формах. Неодмінною умовою ефективності є необхідність досягнення оптимальної рухової активності всіх студентів упродовж кожного заняття. Показовим для сучасного ефективного заняття з фізичної культури є розмаїття організаторських форм, засобів, методів і прийомів, які використовує викладач.

Дискусія

Фізичне виховання – один із важливих засобів різнобічного та гармонійного розвитку студентської молоді, підвищення її фізичної підготовленості. Заняття фізичною культурою і спортом сприяють формуванню у студентської молоді здорового способу життя, а також

духовному і фізичному розвитку. Фізичні вправи позитивно впливають на здоров'я, підвищують нервово-психічну стійкість до емоційних стресів, підтримують високу фізичну і розумову працездатність [10, с. 106–109].

Для підвищення ефективності фізичного виховання у закладах вищої освіти проводиться досить багато різноманітних досліджень. Зокрема, пропонується вдосконалити методи й форми проведення занять, покращити програмно-нормативне забезпечення, збільшити рухову активність студентів, формувати здоровий спосіб життя. Встановлено, що фахівці надають перевагу таким видам рухової активності, як сучасні фізкультурно-оздоровчі технології (фітнес програми аеробної та силової спрямованості) (47,1 %), заняття у воді (35,3 %), ігрові види спорту (52,9%), нетрадиційні види рухової активності (35,3 %), інші (29,4 %), що відповідає відношенню студентів до цих видів занять [13, с. 94–100].

При цьому методи викладання неодмінно повинні співвідноситися з рівнем фізичного і психічного розвитку студентів, з різними рівнями індивідуальних рухових здібностей, матеріально-технічним оснащенням занять, які зможуть забезпечити виконання поставлених завдань.

Система формування теоретичних та практичних знань студентів спрямована, перш за все, на вирішення одного з основних завдань процесу фізичного вдосконалення – виховання свідомого ставлення до свого здоров'я як найвищої соціальної цінності.

Засоби фізичного виховання, що відповідають інтересам, потребам та індивідуальним можливостям студентів, сприяють збільшенню рухової активності, забезпечують розвиток інформативно значущих компонентів професійно-прикладної фізичної підготовленості.

Для досягнення оптимального рівня професійної готовності, яка включає в себе набуття студентами спеціальних знань, умінь та навичок фізкультурно-оздоровчої діяльності, необхідно підвищувати у студентів інтерес до фізичної культури та формувати позитивні мотивації до фізичної активності і здорового способу життя [7, с. 168–170].

Важливим мотиваційним чинником у фізкультурно-оздоровчій діяльності є оцінка студентом своїх здібностей і своєї компетентності, впевненість у своїх можливостях виконувати визначене завдання. Віра у свої здібності впливає на мотивацію і продуктивність діяльності [8, с. 125–128].

Побудова особистісно орієнтованої системи фізичного виховання студентів, спрямованої на формування особистої фізичної культури, буде більш ефективною за умов організації конструктивного спілкування між викладачем та студентами, стимулювання суб'єктності юнаків і дівчат, а також забезпечення переходу фізич-

ного виховання студентів у фізичне самовиховання. Успішне застосування таких технологій залежить від рівня кваліфікації педагога, що вимагає нових підходів до змісту, форм і методів професійної підготовки фахівців із фізичного виховання та спорту нової формації, здатних до плідної професійної діяльності, які не лише володіють системою спеціальних знань, професійних умінь і навичок, а й професійно значущими якостями, відповідною компетентністю [12, с. 103–111].

Нові підходи до змісту фізкультурно-оздоровчої освіти полягають у суттєвому підвищенні якості освіти і рівня компетентності студентів шляхом модернізації змісту навчальних дисциплін та науково-методичного забезпечення навчального процесу. Необхідно ґрунтовно ознайомлювати студентів із сучасними експериментальними дослідженнями, передовим педагогічним досвідом, сучасною методичною літературою.

Для актуалізації мотивів фізкультурно-спортивної діяльності студентів викладачам фізичної культури рекомендується регулярно і уважно вивчати потреби студентів у галузі фізичної культури; збільшити кількість спортивних секцій з найбільш популярних видів спорту серед студентів; оптимізувати час для занять фізкультурою і спортом у межах навчального розкладу [5, с. 52–56].

Для обґрунтування програмного навантаження з фізичного виховання необхідно застосовувати «доповнювальний» підхід, який передбачає створення таких моделей фізичного виховання, що передбачають пристосовування до соціальних, психологічних та навчальних навантажень. Головним критерієм оцінювання такого доповнення є показники оптимальної реакції організму студентів на сумарну дію всіх подразників навколишнього середовища [3, с.100–103].

Засвоїти знання та сформувані вміння, необхідні студентові, неможливо без використання інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ).

Сьогодні найбільш поширеним на практиці є фрагментарне використання інформаційних технологій у навчальному процесі в рамках традиційних моделей навчання. Такий підхід полягає в поєднанні різноманітних традиційних технологій навчання з інформаційними. ІКТ добре поєднуються з різноманітними традиційними технологіями, методами (дослідницьким, пошуковим, пояснювально-ілюстративним) і формами навчання (індивідуальними, груповими, масовими). Розвивається мотивація до навчання, особистісні і соціальні навички, творчість, впевненість в собі. Продуктом такої організації процесу навчання виступає розвинена особистість, підготовлена до відповідної фахової діяльності.

Самостійні заняття фізичними вправами, куди повинні увійти ранкова гігієнічна гімнастика, туристичні

походи і екскурсії, оздоровчий біг і ходьба, спортивні ігри, лижні прогулянки, катання на велосипеді, заняття аеробікою, плаванням, на тренажерах тощо, повинні знайти практичне впровадження в побут студентства. Самостійні заняття мають велике виховне значення, викликають інтерес до спортивної діяльності, виховують ініціативу, критичне відношення до своїх успіхів і недоликів. В процесі цих занять підвищується дисциплінованість студентів [6, с. 189–196].

Результатом становлення та розвитку фізкультурно-оздоровчих компетентностей є готовність випускників до будь-якої соціально-необхідної діяльності; здатність до самостійного опанування знаннями та використанням оздоровчих технологій, які є основою будь-якої професійної діяльності; сформованість професійно важливих фізичних та психологічних якостей.

Висновки

1. Анкетування виявило надзвичайну зацікавленість студентів, які були залучені до опитування, що свідчить про актуальність і доцільність вивчення шляхів оптимізації формування фізкультурно-оздоровчих компетентностей студентів. Встановлено, що формування мотиваційно-ціннісного ставлення студентів до систематичного відвідування занять з фізичного виховання базується на позитивному ставленні до фізичної культури, усвідомленні важливості рухової активності та систематичних занять фізичними вправами, вмінні застосовувати оздоровчі технології для розвитку професійно значущих якостей особистості.

2. Впровадження в процес організації фізичного виховання новітніх технологій, зокрема особистісно орієнтованих, мотивує студентів до занять фізичними вправами, оптимізації власної рухової активності не тільки під час навчальних занять, а й у позааудиторний час. Пріоритетність напрямів застосування цих технологій в межах закладу вищої освіти залежить від вибору видів спорту студентами, їх інтересів пізнавальної діяльності та ставлення до активної форми занять фізичною культурою.

3. Нові підходи до навчального процесу зумовили використання інформаційно-комунікативних технологій. ІКТ істотно посилюють мотивацію навчання, підвищують рівень індивідуалізації навчання, інтенсифікують процес навчання, підвищують зацікавленість та рівень знань студентів.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в постійному оновленні та вдосконаленні навчальних занять з фізичної культури та розробці методик підвищення мотивацій студентів щодо фізкультурно-оздоровчої діяльності.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

Джерела та література

1. Андріанов Т. Компетентність майбутніх учителів у проведенні фізкультурно-оздоровчих та спортивно-масових заходів з учнями. Педагогіка вищої та середньої школи. 2014. Вип. 41.
2. Бугайчук Н. Способи оптимізації фізичного виховання студентів вищих навчальних закладів на сучасному етапі. Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: збірник наукових праць Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. 2015. № 4 (32).
3. Грибан Г. П. Формування готовності студентів до майбутньої професійної діяльності в системі фізичного виховання. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер. : Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. 2014. Вип. 118(2).
4. Грибан Г. П. Технологія формування фізкультурно-оздоровчих компетентностей у студентів засобами особистісно-орієнтованого підходу до фізичного виховання. Фізична культура, спорт та здоров'я нації: збірник наукових праць. Вип.2. Житомир: Вид-во ФОП Євенок О.О., 2016.
5. Долженко Л., Погребняк Д. Формування мотивації до рухової активності студентської молоді з різним рівнем фізичного здоров'я. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. Київ, 2014. № 4.
6. Коваль О. Г. Формування рухової активності студентів під час навчання у вищому навчальному закладі. Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини. 2018. Вип. 11.
7. Косинський Е. Самооцінка стану здоров'я студентів і їх мотивація до занять фізичним вихованням. Молода спортивна наука України. Збірник наукових праць з галузі фізичного виховання, спорту і здоров'я людини. Львів, 2011. Вип. 15. Т. 2.
8. Куртова Г. Ю., Іванов Д.М. Здоровий спосіб життя як пріоритетна цінність виховання сучасних дітей та молоді. Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. 2008. Вип. 55.
9. Мунтян В. С. Особенности формирования положительной мотивации студентов к физическому воспитанию. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Чернігов: ЧНПУ, 2012.Т. 98(1).
10. Петренко Ю. І., Ашанін В. С. Про актуальність формування рухових компетенцій студентів вищих закладів освіти. Фізична культура, спорт та здоров'я. 17 Міжнародна науково-практична конференція, 7–8 грудня 2017 р. Харків: Харківська державна академія фізичної культури.
11. Сидоренко О., Бережна Л. Формування фізкультурно-оздоровчої компетентності як складової професійного іміджу майбутніх учителів. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2018. № 3 (77).
12. Соловйов В. Розвиток фізкультурно-оздоровчої діяльності загальноосвітніх навчальних закладів у сільській місцевості. Педагогіка і психологія професійної освіти. 2012. № 6.
13. Футорний С. М. Шляхи удосконалення організації фізичного виховання студентів вищих навчальних закладів. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. 2013. № 12.

References

1. Andrianov T. [Competence of future teachers in conducting sports and mass events with students]. *Pedagogy of high and high school*. 2014. Vol. 41. P. 5. [in Ukraine].
2. Bugaychuk N. [Ways to optimize the physical education of students of higher education at the present stage.] *Physical Education, Sports and Health Culture in Modern Society: A Collection of Scientific Papers of Lesya Ukrainka Eastern European National University*. 2015. Vol. 4 (32). Pp. 56–58. [in Ukraine].
3. Griban G. P. [Formation of students' readiness for future professional activity in the physical education system.] *Bulletin of Chernihiv National Pedagogical University*. Avg.: Pedagogical Sciences. Physical education and sports. 2014. Vol. 118 (2). Pp. 100–103. [in Ukraine].
4. Griban G. P. [Technology of formation of physical-fitness competences at students by means of the person-oriented approach to physical education.] *Physical education, sports and health of the nation: a collection of scientific papers*. Issue 2. Zhytomyr: Issue of the FOP Evenok OO, 2016. Pp. 18–25. [in Ukraine].
5. Dolzhenko L., Pogrebnyak D. [Formation of motivation for motor activity of student youth with different level of physical health]. *Theory and methodology of physical education and sports*. Kyiv, 2014. Vol. 4. Pp. 52–56. [in Ukraine].
6. Koval O. G. [Formation of students' motor activity during their studies at a higher education institution]. *Bulletin of Kamianets-Podilskyi Ivan Ogiyenko National University. Physical education, sports and human health*. 2018. Vol. 11. Pp. 189–196. [in Ukraine].
7. Kosinski E. [Self-esteem of students' health and their motivation for physical education. Young sports science of Ukraine. *Collection of scientific works in the field of physical education, sports and human health*. Lviv, 2011. Pp. 168–170. [in Ukraine].
8. Kurtova G. Y., Ivanov D. M. [Healthy lifestyles as a priority value for the education of modern children and youth]. *Bulletin of Chernihiv State Pedagogical University*. 2008. Iss. 55. Pp. 125–128.
9. Muntyan V. S. [Features of formation of positive motivation of students to physical education]. *Bulletin of Chernihiv Taras Shevchenko National Pedagogical University*. Chernihiv: CNPU, 2012.Т. 98 (1). Pp. 84–87. [in Ukraine].
10. Petrenko Yu. I., Ashanin V. S. [On the relevance of the formation of motor competencies of students of higher education institutions]. *Physical education, sports and health*. 17th International Scientific and Practical Conference, December 7–8, 2017 Kharkiv: Kharkiv State Academy of Physical Education. Pp. 106–109. [in Ukraine].
11. Sidorenko O., Berezhna L. [Formation of fitness and health competency as a component of professional image of future teachers]. *Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*. 2018. Vol. 3 (77). Pp. 198–208. [in Ukraine].
12. Solovyov V. [Development of physical education and health activity of secondary schools in rural areas]. *Pedagogy and psychology of vocational education*. 2012. Vol. 6. Pp. 103–106. [in Ukraine].
13. Futorny S. M. [Ways to improve the organization of physical education of students of higher education]. *Pedagogy, psychology and medical and biological problems of physical education and sports*. 2013. Vol. 12. Pp. 94–98. [in Ukraine].

Надійшла 10.11.2019

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЕТИЧНИХ І ДЕОНТОЛОГІЧНИХ АСПЕКТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ФІЗИЧНОГО ТЕРАПЕВТА

А. Михальський, Ю. Михальська, В. Молєв

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Україна

кореспондент-автор – Михальський А.: mavanat@gmail.com

doi: 10.32626/2309-8082.2019-15.66-70

У статті викладено сучасне уявлення про основи медичної етики та деонтології з позиції педагогічної науки. Звернута увага на основне призначення професійної етики, яка полягає в забезпеченні реалізації загальноморальних принципів в умовах професійної діяльності людей, сприяє успішному здійсненню професійних обов'язків.

Актуальними і заслуговуваними особливої уваги є психолого-педагогічні умови вирішення етичних питань у реабілітації хворих. Фізичний терапевт має бути тонким психологом і педагогом-наставником, бути коректним й гнучким у своїх висловлюваннях. Пацієнт потребує максимальної уваги і доброзичливості. Дії, поведінка і висловлювання фізичного терапевта повинні зміцнювати віру пацієнта в позитивний результат реабілітації. Без віри пацієнта в реабілітолога усі спроби реабілітації приречені на невдачу.

Ключові слова: етика, деонтологія, фізичний терапевт, реабілітація.

Mykhalskyi A., Mykhalska Yu., Moliev V.. Ethical and deontological aspects of activity of physical therapist

Abstract. The article presents a modern understanding of the foundations of medical ethics and deontology. The attention paid to the main purpose of professional ethics, which is to ensure the implementation of the general principles in the conditions of professional activity of people, promotes the successful implementation of professional duties. Ethical laws are the basis of medical activity. The main problem of medical ethics and deontology can be called the problem of the relationship

between a medical worker and a patient. Important is the question of the moral quality of a health worker, his attitude to his professional duty and professional training. Medicine, unlike other sciences, is closely connected with the fate of man, his health and life, hence it appears the special moral qualities of a medical worker also follow. Ethical issues in the rehabilitation of patients are relevant and deserving special attention. Rehabilitation involves an active influence on the personality of the patient by organizing the appropriate lifestyle, restoring the lost or weakened personality social value of the individual. The physical therapist should be a slim psychologist and should be flexible in his statements. He should be characterized by a high level of general culture, possess the norms and principles of medical ethics and deontology. Behavior and expression of the physical therapist should strengthen the patient's belief in the positive outcome of rehabilitation. Without the patient's belief in the physical therapist, all attempts at rehabilitation are doomed to failure. The patient should be surrounded by maximum attention and goodwill.

The process of motivation is central to the rehabilitation's program. The physical therapist has to induce patients to perform certain actions, to formulate and put in practice the direction of their motivation in accordance with the tasks of rehabilitation, to orientate them and to maintain their energy and perseverance, to help overcome fear, apathy and fatigue. The tactics of the physical therapist, his behavior must be based on the severity of the disease, the characteristics of the nature and psychics of the patient.

Key words: ethics, deontology, physical therapist, rehabilitation.

Вступ

Одним з пріоритетних напрямів розвитку сфери соціального захисту населення є поліпшення якості надання громадянам послуг, у тому числі послуг з проведення реабілітації. Створення сприятливих умов, належного догляду та дотримання деонтологічних принципів при проведенні реабілітаційних заходів у значній мірі зумовлює сприятливий кінцевий результат лікування.

Якою б актуальною не була сьогодні проблема прискореного розвитку медичної науки і впровадження її досягнень у практику охорони здоров'я, розширення й укріплення матеріальної бази лікувальних закладів, оснащення їх новітньою технікою і апаратурою, і надалі продовжує мати важливе значення питання про моральні якості медичного працівника, його ставлення до свого фахового обов'язку й професійної підготовки. Особистість медичного персоналу, їх моральний вигляд і персональна підготовка – це у кінцевому результаті й визначає значний успіх охорони здоров'я в державному масштабі [5, с. 90].

Взаємини медичного працівника і хворого глибоко своєрідні. Хвора людина багато в чому якісно відрізняється від здорової. Особливий фізичний стан людини в період хвороби, глибина переживань, психічна напруга, віра в одужання, надія на повернення до сім'ї, трудової і соціальної активності створюють особливу атмосферу стосунків між медичним працівником і хворим [9, с. 262].

Важке захворювання пов'язане із загрозою інвалідизації, стає додатковою психічною травмою. Хвороба може стати перепорою для реалізації життєвих планів, обмежуючи сферу діяльності, коло інтересів, змінюючи характер і ціннісні орієнтації особи. Пацієнт опиняється в ситуації невизначеності і очікування. Найбільш частою емоційною реакцією у такому випадку є тривога. У такі періоди для хворого особливо важлива тверда позиція медичного працівника, прості, логічні, ясні пояснення, його упевненість і оптимізм. Пацієнт заспокоюється, якщо бачить із сторони медичного персоналу доброзичливість, уважність, емпатичну позицію.

Проблемам медичної етики та деонтології присвячена велика кількість робіт, у яких розглядаються взаємовідносини лікаря та хворого, лікаря та суспільства, а також стосунки між медичними працівниками [1, 8, 9, 10, 11]. В той же час зустрічаються лише поодинокі публікації які стосуються питань етики і деонтології в реабілітаційному процесі.

Мета статті. Вивчення сучасного стану проблеми медичної етики і деонтології в діяльності фізичного терапевта методом аналітичного огляду наукової літератури.

Матеріал та методи дослідження

Були використані загальнонаукові методи, зокрема аналіз, узагальнення, систематизація. Водночас використовували педагогічні методи дослідження, а саме педагогічне спостереження.

Результати дослідження

Під етикою розуміють науку про суть, закони виникнення, розвиток і функції моралі, про відносини між людьми і обов'язки, які випливають з цих відносин. Термін «етика» був уперше запропонований Аристотелем, який під ним розумів філософію моральної поведінки людей.

Медична етика – філософська дисципліна, що вивчає питання моралі і моральності, а також принципи поведінки медичних працівників в процесі їх професійної діяльності. Медична етика – це вчення про мораль медпрацівників, їх поведінку, взаємозв'язки з хворими, з колегами, із суспільством [7, с. 13].

Медична етика одна з самих древніх професійних етик. Вважається, що основні принципи медичної етики сформулював Гіппократ.

Незважаючи на загальний характер моральних вимог і наявність єдиної трудової моралі класу або суспільств, існують ще і специфічні норми поведінки тільки для деяких видів професійної діяльності.

Основне призначення професійної етики полягає в тому, що вона забезпечує реалізацію загально-моральних принципів в умовах професійної діяльності людей, сприяє успішному здійсненню професійних обов'язків. Професійна етика допомагає фахівцеві уникати помилок, вибрати найбільш правильну, високоморальну лінію поведінки в різних ситуаціях трудової діяльності.

Головним етичним принципом в медицині є принцип «не зашкодь». Цей принцип наслідували ще медики Стародавнього світу. Неспричинення шкоди, збитку здоров'ю пацієнта – є щонайперший обов'язок кожного медичного працівника.

Мораль регулює відношення лікаря до пацієнта, здорової людини, до колег, суспільства, держави.

Етичні закони лежать в основі лікарської діяльності, у взаєминах лікаря і пацієнта. Медична етика включає постулати про обов'язки лікаря і пацієнта, лікарську таємницю, лікарські помилки, ятрогенію, проблеми евтаназії [4, с. 6].

У зв'язку з досягненнями біології, генетики і медичної техніки в другій половині ХХ століття виникло нове поняття – біоетика, під яким мається на увазі аналіз дій людини в біології і медицині у світлі моральних цінностей.

Та частина етики, предметом якої є вчення про обов'язок людини перед іншою людиною і суспільством в цілому, є деонтологією.

Термін деонтологія означає сукупність моральних норм і «належної професійної поведінки» працівника відповідно до потреб галузі, в якій цей працівник працює [1, с. 35].

Уперше термін «деонтологія» запровадив англійський філософ Бентам (1748-1832), який використав його для позначення вчення про мораль в цілому. У своїй книзі «Деонтологія або наука про мораль», він вклав в це поняття релігійно-моральний зміст, розглядаючи деонтологію як вчення про належну поведінку. Проте основи медичної деонтології були закладені ще в медицині стародавнього світу.

Для кожної професії є свої деонтологічні норми. Медична деонтологія – це сукупність етичних норм та принципів поведінки медичних працівників під час виконання своїх професійних обов'язків (Леус П. А., 1997).

Основні принципи медичної деонтології відображені в низці міжнародних документів, зокрема Загальній декларації прав людини (1948 р.), Міжнародному кодексі медичної етики (1948 р.), Етичному кодексі лікаря України (2009 р.) та ін.

Правила деонтології не залишаються незмінними. Вони змінюються під впливом нових етичних принципів. Медична деонтологія відображає гуманістичну суть медицини і включає сформовані в результаті історичного досвіду правила виконання медиками своїх професійних обов'язків, принципів і форм взаємин з хворим, його родичами і близькими, з колегами по професії. Отже, медична деонтологія торкається трьох сторін діяльності медичних працівників: їх взаємин з хворими і їх родичами; взаємин медичних працівників між собою; взаємин медичних працівників з суспільством.

Основною проблемою медичної етики і деонтології можна назвати проблему взаємин медичного працівника і хворого, а в цій проблемі – поведінка медичного працівника біля ліжка хворого [11, с. 50].

До області медичної деонтології відносяться і важливі морально-юридичні проблеми, у тому числі

ті, що стосуються відповідальності медпрацівника за життя і здоров'я хворого, попередження ятрогенних захворювань. Важливим обов'язком медичного персоналу є збереження професійної таємниці, якщо вона не зачіпає інтересів суспільства або хворого.

Недопустимо у присутності хворих обговорювати або критикувати професійний рівень і призначення лікарів. Це підриває не лише авторитет лікаря, але й віру хворого в успіх лікування.

До деонтології відносяться й відношення з колегами. Взаємини між середнім й молодшим медперсоналом повинні бути демократичними.

З медичною деонтологією тісно пов'язана ятрогенія – це хворобливий стан, обумовлений діяльністю медичного працівника. Якщо людина недовірлива, психологічно нестійка, то їй легко вселити, що в неї є яке-небудь захворювання, і ця людина починає знаходити в себе різні симптоми уявної хвороби. Тому лікар повинен переконати хворого у відсутності цих хвороб. До ятрогенії відносять захворювання й ушкодження, що виникли в результаті неправильних дій, висловлювань або лікування хворого.

На даний час виділяють наступні моделі медичної деонтології:

- модель Гіппократа («не зашкодь»), де сформульовані принципи лікування і обов'язку лікаря перед пацієнтом;
- модель Парацельса («роби добро»), де основне значення набуває патерналізм – емоційний і духовний контакт лікаря з пацієнтом, на основі якого будується увесь лікувальний процес;
- деонтологічна модель (принцип «дотримання обов'язку»), в основі якої лежить найсуворіше виконання приписів морального порядку, дотримання встановленого медичним співтовариством і соціумом набору правил;
- біоетика (принцип «поваги прав і гідності людини»), де гостро стоїть питання дотримання прав і свобод пацієнта як особистості, дотримання прав пацієнта (право вибору, право на інформацію та ін.) у зв'язку з розвитком сучасної медицини, біомедичних технологій прогнозування і управління спадковістю, контролю функцій людського організму на тканинному, клітинному і субклітинному рівні;
- модель інформованої згоди, в якій первинне значення має право пацієнта на інформацію, необхідну для згоди в умовах сучасної медицини, насиченою різноманітною апаратурою і підвищеною уразливістю пацієнта, коли благодіяння лікаря всупереч волі і бажанню пацієнта вважається неприпустимим. Причому під інформованою згодою мається на увазі добровільне прийняття пацієнтом курсу лікування

або терапевтичної процедури після надання лікарем адекватної інформації. Лікареві ставиться в обов'язок інформувати пацієнта про характер і цілі пропонованого йому лікування; про пов'язаний з ним істотний ризик; про можливі альтернативи цьому виду лікування.

Кожній області медицини властиві специфічні, вузькопрофільні взаємини і проблеми, що по-різному вирішуються навіть у рамках окремих захворювань. Однією із таких областей є фізична терапія. Етичні питання реабілітації є актуальними і заслуговують особливої уваги [14, с. 170].

Вищезазначені загальні основи медичної етики і деонтології властиві і фізичним терапевтам, які зобов'язані чітко уявляти собі вищевикладене, своїми діями і словами формувати у пацієнта свідомість необхідності відновлення втрачених функцій.

Реабілітація передбачає активний вплив на особистість хворого шляхом організації відповідного способу життя, відновлення втраченої чи ослабленої особистісної соціальної значущості індивіда. Збереження соціального статусу хворого, повернення його до активного життя неможливі без відтворення його соціально-психологічної цілісності.

Реабілітолог повинен чітко собі представляти психологію людей з інвалідністю, які до зустрічі з ним вели замкнений спосіб життя і були оточені зайвою турботою. Часто хворі розпечені власною винятковістю, співчуттям оточення. Вони звикли, частіше підсвідомо, ніж свідомо, використовувати свою неповноцінність для виживання. Вони ревниві і вимагають до себе підвищеної уваги. Пацієнти, не знайомі із способами швидкісної реабілітації, як правило, знаходяться в депресивному стані [3, с. 115].

Поведінка медика з хворим залежить від особливостей психіки хворого, яка багато в чому визначає так звану внутрішню картину хвороби. Внутрішня картина хвороби – це суб'єктивне відношення хворого до свого захворювання, що складається з хворобливих відчуттів і зовнішніх проявів хвороби, оцінки механізмів їхнього виникнення, важкості і значення для майбутнього.

Даний термін запропонував в 1935 році Р. А. Лурія. На його думку внутрішньою картиною хвороби називають все те, що відчуває і переживає хворий, всю масу його почуттів, не тільки місцевих хворобливих, але і його загальне самопочуття, самоспостереження, його уявлення про свою хворобу, про її причини, – все те, що пов'язано для хворого з приходом його до лікаря, весь той величезний внутрішній світ хворого, який складається з дуже складних поєднань сприйняття і відчуття, емоцій, афектів, конфліктів, психологічних переживань і травм [6, с. 38].

Знання внутрішньої картини хвороби допомагає у встановленні деонтологічно грамотного спілкування з хворим, у формуванні адекватного відношення хворого до свого захворювання, що підвищує ефективність лікування.

Фізичний терапевт має бути тонким психологом і бути гнучким у своїх висловлюваннях, інакше можна добитися зворотного результату – хворий може піти в депресію і втратити волю до перемоги. Лікар повинен щиро радіти разом з хворим будь-яким маленьким перемогам над інвалідністю. Необхідно стимулювати хворого не зупинятися на досягнутому.

Лікар повинен порозумітися не лише з пацієнтом, але і з родичами, друзями пацієнта і лікарями-фахівцями, до яких доведеться звертатися за допомогою. Поведінка і висловлювання реабілітолога повинні зміцнювати віру пацієнта в позитивний результат реабілітації. Без віри пацієнта і його оточення в реабілітолога усі спроби реабілітації приречені на невдачу [3, с. 116].

Дискусія

При обговоренні цієї теми не можна обійти увагою професійну і особистісну характеристику фізичного терапевта. Його відношення до хворого залежить не лише від деонтологічних принципів, існуючих в медичній науці, але і від обсягу професійних знань, особистої активності, самостійності, складу розуму, психологічної пластичності, логіки, а також від природжених якостей, закладених і розвинених у ньому, зокрема, вихованості, інтелігентності, доброзичливості, почутті обов'язку та ін. Спілкуючись з хворим, необхідно тимчасово забути про існуючі проблеми в колективі, сім'ї, і т. д. з тим, щоб хворий відчував, що для лікаря на момент проведення лікування він знаходиться на першому місці і здоров'я пацієнта, у тому числі психічне, це те, заради чого лікарі існують на світі [2, с. 179].

В процесі лікування у хворих спочатку з'являються, а потім і закріплюються так звані психосоматичні порушення, в основі яких лежать боязнь, тривога за своє наступне існування в суспільстві. Такий стан виникає, зокрема, після важкого оперативного втручання або тривалої іммобілізації. Дуже часто такий стан доводиться усувати при проведенні реабілітації. Обов'язковою умовою лікування є встановлення повного контакту з пацієнтом [13, с. 120].

При проведенні реабілітаційних заходів необхідно враховувати, що пацієнти, потрапляючи в реабілітаційний центр або кабінет, знаходяться на лікуванні вже деякий час, іноді дуже тривалий. Отримане ушкодження або захворювання надовго вибиває їх із звичного кола життя, що може непоправно порушити у них розбалансовану психіку. Тому хворий має бути

оточений максимальною увагою і доброзичливістю. Це завдання з особливою ретельністю вирішується взаємодією не лише лікаря з хворим, але і з залученням до процесу середнього і молодшого медичного персоналу [9, с. 283].

При першій бесіді лікаря з хворим необхідно сформулювати у останнього позитивну установку на реабілітаційні заходи, що у свою чергу опосередкує режим, посилює лікувальні властивості масажу, ЛФК і т. д. При проведенні обходів необхідно проводити аналіз питань, побажань і зауважень з боку пацієнтів, що є профілактикою конфліктів як у відношенні медперсонал-хворий, так і в міжособистісному відношенні між хворими. Складним деонтологічним завданням є психотерапія хворих з протипоказаннями до деяких видів реабілітаційних процедур. В цьому випадку основною методикою лікування є посилення значущості для хворого дозволених заходів, а також призначення «відволікаючої» терапії. При первинному призначенні якої-небудь процедури необхідно в обов'язковому порядку пояснити хворому правила поведінки під час проведення сеансу лікування, повідомити про можливі сенсорні відчуття, розповісти про мету цього заходу, механізм дії його на організм пацієнта. Це пов'язано з тим, що при деяких видах фізіо- і механолікування можуть виникнути підпорогові чутливі розлади, такі як біль, поколювання, вібрація і т. д., що може викликати неадекватну реакцію непопередженого хворого [1, с. 38].

Процес мотивації є основним у реабілітаційній програмі. Фізичному терапевту доводиться спонукати пацієнтів до виконання певних дій, формувати і приводити спрямованість їхніх спонукань у відповідність до завдань реабілітації, орієнтувати їх і підтримувати їхню енергетику і наполегливість, допомагати перемогти страх, апатію і втому.

Висновки

1. Поведінка будь-якого медичного працівника, в тому числі фізичного терапевта, кожне слово, сказане ним, суттєво впливають на стан пацієнта, а іноді визначають і результат лікування. Тому сучасні фахівці в галузі медицини повинні відзначитися високим рівнем загальної культури, володіти нормами і принципами медичної етики та деонтології. Ввічливість, тактовність та емпатійність є важливою умовою їх успішної роботи.

2. Тактика фізичного терапевта, його поведінка мають базуватись на важкості захворювання, особливостях характеру і психіки хворого.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів

Джерела та література

1. Билибин Д. Ф. Горизонты деонтологии. Вести. АМН СССР, 1979., № 5, С. 35-45.
2. Гребенюк А. М., Ивашутин Д. А. Деонтология в реабилитации пациентов ортопедо-травматологического профиля ЖУРНАЛ «Травма» Т. 9, №2, 2008 С.175-179.
3. Качесов В. А. Основы интенсивной реабилитации: в 2 кн. Книга 1. Травма позвоночника и спинного мозга. М., 2002. 126 с.
4. Ковальова О. М., Сафаргаліна-Корнілова Н. А., Герасимчук Н. М. Деонтологія в медицині: підручник. Харків, 2014. 258 с.
5. Левенець С. С. Медична етика і деонтологія: реалії і перспективи в роботі лікаря Медична освіта, № 4, 2012. С. 87–90.
6. Лурія Р. Л. Внутренняя картина болезни и атрогенные заболевания 4-е изд. М.: Медицина, 1977. 111 с.
7. Лыков А. А., Томачинская Л. П., Мойсюк Л. М. Вопросы деонтологии при лечении больных физическими методами. Врачебное дело. Киев: Здоровье, 1989. №8. С.120-121.
8. Панько О. М. Етико-деонтологічні домінанти в офтальмології. Запорожский медицинский журнал, № 1 (82), 2014. С. 45–47.
9. Петровский Б.Ф. Деонтология в медицине. М.: Медицина, Т. 1, 1988. С. 261–295.
10. Пиріг Л. А. Медична деонтологія та її засади в клінічній нефрології / Практикуючий лікар, Т.5, № 3, 2016. С. 88-91
11. Рудык Ю. С., Пивовар С. Н. Аспекты врачебной этики: от клятвы Гиппократата до доказательной медицины // Здоров'я України. – 2005. – № 6 (115). – С. 50–51.
12. Седова Н. Конфликты в этической экспертизе Международный журнал медицинской практики. 2006. № 3. С. 13–15.
13. Хабиров Ф. А., Айдаров В. И. и др. Ранняя психотерапевтическая коррекция висцеро-вегетативных расстройств у больных травматологического профиля. Актуальні проблеми неврології та нейрохірургії (збірник науково-практичних робіт). Львів, 1996. 130 с.
14. Ярош, А. С., Пирогова Л.А., Степенкова Д. В., Семенчук М. И. Альтернативные методы психотерапии в реабилитации пациентов: этические аспекты. Глобальная биоэтика в социальном измерении : материалы науч.-практ. конф. Минск, 2016. С. 167–170.

References

1. Bilibin D. F. Gorizonty deontologii. Vesti. AMN SSSR, 1979., № 5, Pp. 35–45.
2. Grebenyuk A.M., Ivashutin D.A. Deontologiya v reabilitacii pacientov ortopedo-travmatologicheskogo profilya ZhURNAL «Travma» T. 9, №2, 2008. Pp. 175–179.
3. Kachesov V. A. Osnovy intensivnoj reabilitacii: v 2 kn. Kniga 1. Travma pozvonochnika i spinnogo mozga. M., 2002. 126 p.
4. Koval'ova O. M., Safargalina-Kornilova N. A., Gerasy'mchuk N. M. Deontologiya v medy`cy`ni: pidruchny`k. Xarkiv, 2014. 258 p.
5. Levenec` S. S. Medy`chna ety`ka i deontologiya: realiyi i perspekty`vy` v roboti likarya Medy`chna osvita, № 4, 2012. Pp. 87–90.
6. Luriya R. L. Vnutrennyaya kartina bolezni i iatrogennye zabolevaniya 4-e izd. M.: Medicina, 1977. 111 s.
7. Lykov A. A., Tomachinskaya L. P., Mojsyuk L. M. Voprosy deontologii pri lechenii bol`nyh fizicheskimi metodami. Vrachebnoe delo. Kiev: Zdorov'e, 1989. № 8. Pp. 120–121.
8. Pan`ko O. M. Ety`ko-deontologichni dominanty` v oftal`mologiyi. Zaporozhsky`j medy`cynsky`j zhurnal, № 1 (82), 2014. Pp. 45–47.
10. Py`rig L. A. Medy`chna deontologiya ta yiyi zasady` v klinichnij nefrologiyi / Prakty`kuyuchy`j likar, T.5, № 3, 2016. Pp. 88–91.
11. Rudyk Yu. S., Pivovar S. N. Aspekty vrachebnoj etiki: ot klyatvy Gippokrata do dokazatel`noj medicyny // Zdorov'ya Ukraїni. 2005. № 6 (115). Pp. 50–51.
12. Sedova N. Konflikty v eticheskoy ekspertize Mezhdunarodnyj zhurnal medicinskoj praktiki. 2006. № 3. Pp. 13–15.
13. Habirov F. A., Ajdarov V.I. i dr. Rannyya psihoterapevticheskaya korrekciya viscero-vegetativnyh rasstrojstv u bol`nyh travmatologicheskogo profilya. Aktual'ni problemi nevrologii ta nejrohirurgii (zbirnik naukovo-praktichnih robit). L'viv, 1996. 130 p.
14. Yarosh, A. S., Pirogova L.A., Stepenkova D. V., Semenchuk M. I. Al'ternativnye metody psihoterapii v reabilitacii pacientov: eticheskie aspekty. Global'naya bioetika v social'nom izmerenii : materialy nauch.-prakt. konf. Minsk, 2016. Pp. 167–170.

Отримано 17.11.2019

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ В КОЛЕДЖАХ ЯК СКЛАДОВА ЇХ ПІДГОТОВКИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В. Мірошніченко

Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, Україна

кореспондент-автор – Мірошніченко В.: mvi_2016@ukr.net

doi: 10.32626/2309-8082.2019-15.71-75

У статті здійснено обґрунтування організації самостійної пізнавальної діяльності майбутніх юристів в коледжах як складової їх підготовки до професійної діяльності.

Автор зазначає, що в процесі навчання в коледжі майбутній юрист має здобути максимум знань, умінь та навичок, що дасть йому можливість самореалізуватися як професіоналу. Чітко організована самостійна пізнавальна діяльність виступає засобом формування професійних знань, умінь та навичок майбутнього юриста. Це відповідає завданню сучасної освіти сприяти перетворенню мети навчання на засіб розвитку пізнавальних можливостей майбутнього фахівця, а його самого – на суб'єкта свого професійного розвитку.

Ключові слова: майбутні юристи, підготовка допрофесійної діяльності, коледж, самостійна пізнавальна діяльність.

Miroshnichenko V. organization of independent activities of future lawyers in colleges as a component of preparation for professional activities

Abstract. The article substantiates the organization of independent cognitive activity of future lawyers in colleges as a component of their preparation for professional activity.

The principles of legal education, such as continuity and gradual complication of the educational process, are taken into account; a combination of general and specialized knowledge in the learning process; combination of theoretical and applied in legal training; a creative approach to solving scientific problems and practical situations.

Attention is drawn to the need to intensify the independent educational and cognitive activity of future lawyers at all stages of college,

the need to approximate the student's educational activity to his future professional through a system of typical tasks with practical content

As an important task of legal education is the formation and development of the qualities of future lawyers, which form the basis of the profession of lawyer: social (attempting to establish truth, justice), reconstructive (ability to comprehensively analyze information received, formulate hypotheses), communicative (emotional balance; tact; ability to clearly formulate their thoughts); organizational (self-discipline, purposefulness; originality; approach to solving problems. The author notes that in the course of college, a future lawyer should acquire the maximum of knowledge, skills and abilities that will allow him to self-actualize as a professional.

The main factors for the development of activity in students' independent cognitive activity are: competent organization of the educational process; availability of specific learning motives and incentives to achieve them; positive socio-psychological conditions (climate) in the student environment; objective evaluation of learning outcomes.

As a result, the college's educational activities are focused on preparing future lawyers to meet the needs of the practice and market for educational services, as well as meeting the needs of high school students regarding their future professional choices. Well-organized independent cognitive activity is a means of forming the professional knowledge, skills and skills of a future lawyer. This corresponds to the task of modern education to promote the purpose of learning into a means of developing the cognitive capacity of the future specialist, and himself - to the subject of his professional development.

Keywords: future lawyers, preparation for pre-professional activity, college, independent cognitive activity.

Вступ

Сучасна система освіти в Україні передбачає пріоритет навчання, орієнтованого на саморозвиток, самоосвіту і самореалізацію майбутнього фахівця. Усвідомлення цього потребує організації у навчальних закладах всіх рівнів якісної підготовки майбутніх фахівців, яка залежить не лише від оволодіння знаннями, але й від їх постійного оновлення, неперервного професійного зростання. Одним із підходів до вирішення цього питання є наближення навчального процесу до майбутньої професійної діяльності з її проблематикою та ситуаціями, тобто відтворення у навчанні предметного і соціального контекстів майбутньої професійної діяльності.

Сучасне динамічне суспільство вимагає від особистості самостійного критичного та творчого мислення, вміння орієнтуватися в різних, навіть нестандартних, ситуаціях, здатності до вирішення проблем, що можуть виникати в її професійній діяльності.

У зв'язку з цим організація самостійної роботи, розвиток самостійності учнів, студентів у процесі навчання є одним із актуальних питань, що останнім часом широко обговорюються провідними науковцями й педагогами-практиками [1, с. 78–84.].

Оскільки за останні роки значно збільшилась кількість молоді, яка після закінчення середньої школи продовжує освіту в коледжах, важливим є створення цілісної системи неперервної освіти.

Навчити людину на все життя неможливо. Необхідно закласти в ній інтерес до оновлення знань. Дослідники зазначають, що одним із показників успішності самої освіти є самостійність студентів, котра необхідна для реалізації студентом самостійних думок і дій у процесі подолання навчальних труднощів [2, с. 1]. Ця думка, на наш погляд, є вірною як стосовно освіти загалом, так і підготовки майбутніх юристів зокрема.

Метою статті є обґрунтування організації самостійної пізнавальної діяльності майбутніх юристів в коледжах як складової їх підготовки до професійної діяльності.

Матеріал і методи дослідження

Для обґрунтування організації самостійної пізнавальної діяльності майбутніх юристів в коледжах як складової їх підготовки до професійної діяльності нами було використано низку методів дослідження, а саме: теоретичні та емпіричні.

За допомогою теоретичних методів (аналіз, порівняння, узагальнення, систематизація) нами було з'ясовано стан розробленості проблеми організації самостійної пізнавальної діяльності майбутніх юристів в коледжах у сучасній педагогічній теорії та практиці, а також уточнено сутність та специфіку цього процесу. Нами аналізувалися та порівнювалися наукові підходи вчених щодо розуміння самостійної пізнавальної діяльності майбутніх фахівців, щодо поняття «юрист», щодо змісту професіограми юриста.

Емпіричні методи дослідження (анкетування, бесіда, пряме і непряме спостереження, вивчення позитивного досвіду) організації самостійної пізнавальної діяльності майбутніх юристів в коледжах були застосовані для визначення тем та навчальних питань, які виносилися на розгляд під час самостійної роботи.

Результати дослідження

Вивчення вітчизняної та зарубіжної психолого-педагогічної літератури свідчить про те, що «самостійна робота розглядається дидактами як інструмент розвитку в студентів здатності самостійно, творчо вирішувати проблеми, що постають у їхній майбутній фаховій діяльності. У зв'язку з цим у студентів намагаються розвивати «почуття проблеми», критичне мислення, вміння імпровізувати, самостійно вирішувати складні питання» [3].

Вивчаючи зарубіжний досвід, І. Сулим доходить справедливого висновку, що від розуміння суті змісту освіти залежить побудова науково обґрунтованої системи самостійної роботи, розробка навчальних планів, програм і курсів, методів і форм організації самостійної роботи студентів, результатів педагогічної діяльності [3, с. 135].

Досліджуючи роль ситуації реальної відповідальності в активізації навчальної діяльності студентів, А. Калініченко зазначає, що навчальна діяльність студентів значно активізується, коли вони, усвідомлюючи її роль, будуть зацікавлені як процесом, так і результатом власного навчання. Отже, на думку дослідниці. Основна увага має зосереджуватись на розвитку мотиваційно-ціннісної сфери (формування переконання в необхідності навчання, ціннісних

орієнтацій та ідеалів, вольових якостей) та інструментальної сфери (засвоєння знань про систему навчання, вироблення умінь і навичок його організації) [4, с. 141].

Значний інтерес для нашого дослідження становить визначення О. Жерновникової, яка визначає самостійну навчальну діяльність студентів як одну з форм навчання, за якої студент без допомоги викладача оволодіває навчальним матеріалом як у процесі аудиторних, так і позааудиторних занять. Авторка зазначає, що самостійна навчальна діяльність студентів коледжу сприяє розвитку мислення, творчому підходу до питань, що вирішуються, самостійному пошуку і запам'ятовуванню інформації, самоорганізації і самоконтролю що значно підвищує ефективність навчання. Організація цієї діяльності має розвивати індивідуальні здібності і нахили студентів, викликати інтерес до навчальних дисциплін, що вивчаються. Основними шляхами проведення самостійної навчальної діяльності студентів коледжу є організація лабораторних, практичних і семінарських занять, у процесі яких розвиваються вміння самостійної роботи; постійне проведення консультацій для вирішення виникаючих труднощів, що виникають, за суворо встановленим графіком, при якому студент зміг би принаймні раз у тиждень зустрітися з викладачем; забезпечення студентів достатньою кількістю підручників для вивчення дисциплін, науковою професійною літературою і монографіями; надання технічних засобів для перегляду кінопосібників, діафільмів, слайдів, рентгеновських знімків, а також прослуховування звукозаписів; видача для вивчення мікро- і макропрепаратів, кісток, результатів лабораторних та інструментальних досліджень, скенограм, електрокардіограм, флебограм; забезпечення студентів методичними розробками для самопідготовки, а також текстами лекцій у випадку відсутності необхідної літератури з теми; надання студентам робочих місць з необхідним обладнанням для виконання практичних навичок у присутності викладача-консультанта тощо [5, с. 8].

Для обґрунтування організації самостійної пізнавальної діяльності майбутніх юристів в коледжах як складової їх підготовки до професійної діяльності ми брали до уваги такі принципи юридичної освіти, як безперервність та поступове ускладнення навчального процесу; поєднання загальних та спеціалізованих знань у процесі навчання; поєднання теоретичного та прикладного у юридичному навчанні; творчий підхід до розв'язання наукових проблем та практичних ситуацій.

Під час дослідження ми переконалися в доцільності та необхідності активізації самостійної навчально-пізнавальної діяльності майбутніх юристів на всіх етапах навчання в коледжі.

Нами було враховано наукову позицію, що самостійна робота дає можливість наблизити навчальну діяльність студента до його майбутньої професійної через систему типових завдань із практичним змістом, тобто реалізувати професійний зміст навчання вже на перших його етапах [1]. Так, на першому курсі навчання в коледжі відбувається професійне становлення. Викладачі юридичних дисциплін, які працюють із першокурсниками, мають скерувати процес навчання задля вироблення вмінь і навичок самостійної навчально-пізнавальної діяльності. На кожному етапі навчання викладач здійснює управління самостійною роботою студентів. На першому етапі організації самостійної роботи студентів – підготовчому – керівництво нею полягає в розробці викладачем стратегії власної діяльності та діяльності студентів. Вирішується, які теми доцільно виділити для самостійного вивчення і які методи для їх опрацювання рекомендувати студентам. Наступний етап – власне організація самостійної роботи. Викладач скеровує, спрямовує студентів, консультує, надає додаткову інформацію, що допомагає їм оцінити, чи досягнуто мету окремих етапів роботи, а також вчасно запобігти деяким помилкам. На цьому етапі корисно залучити в якості консультантів найбільш підготовлених студентів. Управління здійснюється й опосередковано, через методичні інструкції та дидактичні матеріали. На завершальному етапі управління самостійною роботою полягає в контролі й оцінюванні результатів роботи, їх аналізі. Оцінюванню підлягають характер, повнота, глибина та зміст виконаної роботи, ступінь самостійності та ставлення до справи. Викладач повинен творчо підходити до вибору форм контролю. Вибір зумовлюється метою самостійної роботи, особливостями навчальної дисципліни. У методичних матеріалах для самостійної роботи студентів передбачається можливість проведення самоконтролю з боку студентів. Заздалегідь, на етапі планування самостійної роботи студентів, обмірковується інформативність контролю, розраховуються витрати часу на його здійснення [1].

Єдиного загальноприйнятого визначення такої професії як «юрист» немає. Поняття юрист походить (від лат. Jus – право) – це фахівець з правознавства, юридичних наук; практичний діяч у галузі права.

Як зазначають С. Гусарев та О. Тихомиров, юрист – це професіонал, який має фундаментальні та спеціальні правові знання, глибоко переконаний у винятковому призначенні права і законності для суспільства, кваліфіковано користується юридичним інструментарієм при розв'язанні юридичних проблем в ім'я захисту прав і законних інтересів громадян. На думку І. Бризгалова, юрист – це спеціаліст, який

використовує свої знання на практиці, тобто має навички щодо складання юридичних документів, виконання всіх дій та операцій із застосуванням необхідних засобів і способів у процесі вирішення юридичної справи, які належать до його професійної компетенції.

Опис особливостей певної професії, що розкриває зміст професійної праці, а також вимог, які вона ставить перед людиною, трактується як професіограма. Професіограма складається на основі аналізу змісту професійної діяльності і містить у собі загальну характеристику професії і вимоги, що професія ставить до людини [6]. Відтак, професіограма юриста – це по суті документ, у якому подано комплексний, систематизований і всебічний опис об'єктивних характеристик юридичної діяльності та професійно важливих особистісних якостей юриста.

Основними аспектами професіограми юриста є соціальний (намагання встановити істину, справедливість), реконструктивний (вміння всебічно аналізувати отриману інформацію, формулювати гіпотези), комунікативний (емоційна врівноваженість; тактовність; вміння чітко формулювати свої думки), організаційний (самодисциплінованість, цілеспрямованість, наполегливість; організаторські здібності), творчий, оригінальний підхід до розв'язання завдань [6]. Тому на формування та розвиток саме таких якостей спрямована підготовка майбутніх юристів. Це є важливим завданням юридичної освіти.

Відомо, що структура юридичної освіти складається з видів, рівнів акредитації закладів юридичної освіти. Коледж є одним із видів закладів вищої освіти. Відповідає другому рівню акредитації та освітньо-кваліфікаційному рівню: неповна вища освіта, базова вища освіта – молодший спеціаліст, бакалавр. Термін навчання в коледжі за спеціальністю «правознавство» на основі 9 класу (базової загальної середньої освіти) становить 3–4 роки, на основі 11 класу (повної загальної середньої освіти) – в середньому 2 роки 6–10 місяців. Підготовку майбутніх юристів у коледжі забезпечує методична (циклова) комісія правничих і гуманітарних дисциплін. Ця методична (циклова) комісія працює над реалізацією методичних проблем коледжу щодо вдосконалення навчально-виховного процесу шляхом вивчення нових нормативно-правових актів, розробка та запровадження нових методик підготовки майбутніх юристів, освіта яких відповідає б сучасним вимогам. Своїми знаннями, новим баченням сучасної правової політики держави, педагогічною майстерністю та духовними якостями, викладачі циклової комісії правничих і гуманітарних дисциплін формують сучасних юристів з високою інтелектуальною і правовою свідомістю.

Освітньо-професійна програма підготовки молодшого спеціаліста розкриває широкий спектр правознавчих дисциплін, таких як цивільне, кримінальне, адміністративне, сімейне, економічне, господарське, трудове, конституційне, земельне та інші галузі права. У правознавчих дисциплінах розкриваються поняття публічних прав, державності, особливостей самоврядування, конституційного права та його статусу, у відповідних курсах характеризується державний лад України, особливості впровадження норм різних галузей права [7]. Ці навчальні дисципліни надають можливість студентам отримати знання, сформувати уміння та навички необхідні для подальшої професійної діяльності, а відтак, являють собою значний професійний інтерес.

Водночас, дослідники переконані, що професійний інтерес є одним із головних мотивів, що забезпечують активізацію навчальної діяльності студентів. Його необхідно враховувати вже при визначенні змісту навчання, зокрема того навчального матеріалу, що виноситься на заняття [8]. Тому серед тем занять, які виносяться на розгляд під час самостійної роботи були визначені такі: «Правова культура студентів та шляхи її реалізації в коледжі», «Форма права: поняття та види», «Закон і закономірність», «Права та свободи людини», «Укладання трудового договору», «Поняття та види цивільно-правових договорів», «Види кримінальних покарань», «Поняття та засади здійснення правосуддя в Україні». Відповідно, серед навчальних питань, які виносяться на розгляд під час самостійної роботи, визначено такі: методика отримання правових знань; правове виховання; робота з дотримання законності, зміцнення правопорядку; виховання поваги до принципів верховенства права, справедливості і людської гідності.

Як свідчить практика, студенти не достатньо включаються в активну пізнавальну діяльність, якщо навчальний матеріал не стосується майбутньої професійної діяльності. І навпаки, їхня активність різко зростає, якщо матеріал містить характерні проблеми, з якими доведеться мати справу у майбутній професійній діяльності. У цьому випадку їх пізнавальна активність зумовлюється особистою зацікавленістю щодо дослідження професійних проблем, вивчення досвіду їх розв'язання, оволодіння більш ефективними методами професійної діяльності тощо [8].

Виходячи із великого практичного значення, зміст юридичних дисциплін, зокрема історико-теоретичних та галузевих, не завершується після здачі студентами заліку (екзамену). З ним майбутні юристи мають справу щодня, від першого дня навчання в коледжі і впродовж професійної діяльності. Отже, у змісті цих навчальних дисциплін закладено мотивацію до активізації навчально-пізнавальної діяльності, у тому числі під час самостійної роботи, коли майбутні

юристи відпрацьовують найбільш важливі, практичні професійно значимі питання.

З цього приводу Р. Загнибіда зазначає, що активізація мотиваційної сфери можлива на певному рівні засвоєння спеціальних знань та професійних умінь. Вищий рівень пізнавальної мотивації характерний, на думку вченої, для студентів, які володіють доступними для них узагальненими способами розумової роботи. Мотиви, як активатори навчально-пізнавальної діяльності, зокрема самостійної, сприяють формуванню конкретної пізнавальної мети. Подальше розгортання мотивів у сфері свідомості призводить до перетворення мети в пізнавальну програму, яка має чіткі параметри діяльності, спрямовану на задоволення навчально-пізнавальної (освітньої) потреби [9].

Пізнавальними називають уміння, які забезпечують вирішення пізнавальних завдань. Науковці поділяють пізнавальні вміння на такі: конкретні, часткові (предметні), які відображають специфіку того чи іншого предмета й виявляються при засвоєнні конкретних знань; узагальнені, що забезпечують перебіг пізнавальної діяльності при вивченні всіх навчальних дисциплін; загальні, що пов'язуються із самостійною пізнавальною діяльністю (уміння працювати з літературою, спостерігати, складати план тощо) [8, с. 111]. В контексті нашого дослідження найбільший інтерес становлять загальні пізнавальні уміння, а також – конкретні, часткові (предметні), які відображають специфіку юридичних дисциплін.

Дискусія

Проблема організації самостійної роботи давно вивчається науковцями. Велике значення у цьому розумінні мають праці педагогів (Н. Клименко, Н.Кріт, Л. Лутченко, О.Олексюк, О. Слободяник, О.Соє, Н.Умрик та ін.) і психологів (П. Гальперін, В. Рибалка, С. Рубінштейн, Н. Талізін та ін.). Різноманітні аспекти самостійної пізнавальної діяльності майбутніх фахівців у коледжах розглядалися О. Жерновниковою, К. Люшук, О. Королюк, А. Цюприком та ін. Висновки та положення зроблені цими та іншими вченими мають велике наукове цінність для нашого дослідження. Але у зазначених наукових працях не акцентується увага на особливостях підготовки в коледжах майбутніх юристів. Це обумовило вибір тематики та мету нашого дослідження як можливість дискутувати задля глибокого вивчення проблематики.

З урахуванням думок сучасних вчених [10, с. 8–9] та практичного досвіду, зазначаємо, що ефективна організація системи контролю за навчальним процесом в коледжі передбачає якісну реалізацію викладачем положень нормативних документів, які регламентують навчально-пізнавальну діяльність студентів, та методичне забезпечення навчання, що сприяє своєчасному

усуненню і попередженню недоліків у процесі засвоєння знань майбутніми юристами та посиленню їх відповідальності за результати навчальної роботи.

Важливо, що формування свідомого ставлення майбутніх юристів до змісту навчального матеріалу та самостійне оволодіння ним передбачає вміння педагогів діагностувати індивідуальну структуру мотивів навчання кожного студента. Крім цього, важливо, щоб був не лише міждисциплінарний зв'язок, але і зв'язок між викладанням кожної навчальної дисципліни з виховною роботою; по-друге, розвиток активності студентів під час підготовки до майбутньої професійної діяльності. Основними факторами розвитку активності в самостійній пізнавальній діяльності студентів, на нашу думку, є: грамотна організація навчально-виховного процесу; наявність конкретних мотивів навчання та стимулів для їх досягнення; позитивні соціально-психологічні умови (клімат) у студентському середовищі; об'єктивні оцінки результатів навчальної діяльності. Завдяки цьому освітня діяльність коледжу орієнтується як на підготовку майбутніх юристів

відповідно до потреб практики і ринку освітніх послуг, а також на реалізацію потреби старшокласників щодо їх майбутнього професійного вибору.

Висновок

Отже, у процесі навчання в коледжі майбутній юрист має здобути максимум знань, умінь та навичок, що дасть йому можливість самореалізуватися як професіоналу. Чітко організована самостійна пізнавальна діяльність виступає засобом формування професійних знань, умінь та навичок майбутнього юриста. Це відповідає завданню сучасної освіти сприяти перетворенню мети навчання на засіб розвитку пізнавальних можливостей майбутнього фахівця, а його самого – на суб'єкта свого професійного розвитку.

Перспективним напрямком подальшого дослідження зазначеної проблеми є з'ясування педагогічних умов самостійної пізнавальної діяльності майбутніх юристів в коледжах як складової їх підготовки до професійної діяльності.

Конфлікт інтересів. Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів.

Джерела та література

1. Корольук О. М. Управління самостійною роботою студентів коледжу в процесі вивчення природничо-математичних дисциплін. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2006. Вип. 1–2. С. 78–84.
2. Шимкова І. В. Організація самостійної навчально-пізнавальної діяльності майбутніх учителів технологій у процесі вивчення фахових дисциплін : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04. Вінниця, 2014. 20 с.
3. Сулим І. Ф. Структурування змісту освіти в процесі організації самостійної позааудиторної роботи студентів педагогічних коледжів США. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка і психологія*. Вінниця, 2005. Вип. 13. С. 133–135.
4. Калініченко А. І. Роль ситуації реальної відповідальності в активізації навчальної діяльності студентів. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка і психологія*. Вінниця, 2005. Вип. 12. С. 140–142.
5. Жерновникова О. Дидактичні умови стимулювання самостійної навчальної діяльності студентів медичного коледжу: автореф. дис. ...канд. пед. наук. 13.00.09. Харків, 2009. 23 с.
6. Мультимедійний підручник з навчальної дисципліни «Юридична деонтологія». URL: https://arm.naiu.kiev.ua/books/JD_book/lectures/kon_4.html.
7. Спеціальність «Право». URL: <https://istu.edu.ua/?id=322>
8. Діденко О. В. Аналіз педагогічних умов формування пізнавальної активності курсантів вищих військових навчальних закладів при вивченні загальновійськових дисциплін. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України*. Хмельницький, 2008. № 46, ч. II. С. 110–113.
9. Загнибіда Р. П. Активізація потребно-мотиваційної сфери студентів як чинник оптимізації самостійної пізнавальної діяльності. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія : педагогічні науки*. Луганськ, 2011. Ч. II. № 4 (215). С. 172–177.
10. Люшук К. *Дидактичні засади застосування інноваційних педагогічних технологій у процесі вивчення науково-природничих дисциплін у медичних коледжах: автореф. дис. канд. пед. наук*. 13.00.09. Луцьк. 2005. 24 с.

References

1. Koroliuk O. M. Upravlinnia samostiinoiu robotoiu studentiv koledzhu v protsesi vyvchennia pryrodnycho-matematychnykh dystsyplin. *Neperervna profesiina osvita: teoriia i praktyka*. 2006. Vyp. 1–2. Pp. 78–84.
2. Shymkova I. V. Orhanizatsiia samostiinoi navchalno-piznavalnoi diialnosti maibutnikh uchyteliv tekhnologii u protsesi vyvchennia fakhovykh dystsyplin : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ped. nauk : 13.00.04. Vinnytsia, 2014. 20 p.
3. Sulym I. F. Strukturuvannia zmistu osvity v protsesi orhanizatsii samostiinoi pozaaudytornoj roboty studentiv pedahohichnykh koledzhiv SSHA. *Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu*. Serii: Pedahohika i psykholohiia. Vinnytsia, 2005. Vyp. 13. Pp. 133–135.
4. Kalinichenko A. I. Rol sytuatsii realnoi vidpovidalnosti v aktyvizatsii navchalnoi diialnosti studentiv. *Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu*. Serii: Pedahohika i psykholohiia. Vinnytsia, 2005. Vyp. 12. Pp. 140–142.
5. Zhernovnykova O. Dydaktychni umovy stymuliuвання samostiinoi navchalnoi diialnosti studentiv medychnoho koledzhu: avtoref. dys. ... kand. ped.. nauk. 13.00.09. Kharkiv, 2009. 23 p.
6. Multymediinyi pidruchnyk z navchalnoi dystsypliny «Iurydychna deontolohiia». URL: https://arm.naiu.kiev.ua/books/JD_book/lectures/kon_4.html
7. Spetsialnist «Pravo». URL: <https://istu.edu.ua/?id=322>
8. Didenko O. V. Analiz pedahohichnykh umov formuvannia piznavalnoi aktyvnosti kursantiv vyshchykh viiskovykh navchalnykh zakladiv pry vyvchenni zahalnoviiskovykh dystsyplin. *Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy*. Khmelnytskyi, 2008. № 46, ch. II. Pp. 110–113.
9. Zahnybida R. P. Aktyvizatsiia potrebno-motyvatsiinoi sfery studentiv yak chynnyk optymizatsii samostiinoi piznavalnoi diialnosti. *Visnyk Luhanskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka*. Serii : pedahohichni nauky. Luhansk, 2011. Ch. II. № 4 (215). Pp. 172–177.
10. Liushuk K. *Dydaktychni zasady zastosuvannia innovatsiinykh pedahohichnykh tekhnologii u protsesi vyvchennia naukovo-pryrodnychykh dystsyplin u medychnykh koledzhakh: avtoref. dys. kand. ped.. nauk*. 13.00.09. Lutsk. 2005. 24 p.

Надійшла 3.12.2019

ФІЗИЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ОСІБ З ПОШКОДЖЕННЯМИ ЛІКТЬОВОГО СУГЛОБА

В. Молєв, А. Михальський

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Україна

кореспондент-автор – Молєв В.: valeriy.molev@meta.ua

doi: 10.32626/2309-8082.2019-15.76-80

У статті представлений огляд публікацій, що стосуються проблем фізичної реабілітації пацієнтів з пошкодженнями в ділянці ліктьового суглоба. Проаналізовано статистичні дані, опубліковані в літературних джерелах за останні кілька років. Показано, що травми є чинником, який веде до обмеження життєдіяльності постраждалих, тимчасової та стійкої втрати працездатності (інвалідності). Особливо високий відсоток втрати працездатності після внутрішньосуглобових переломів. А серед них переломи та вивихи ліктьового суглоба займають перше місце. До внутрішньосуглобових переломів ліктьового суглоба відносять переломи дистального відділу плечової кістки та переломи проксимальних відділів кісток передпліччя.

Аналіз спеціальної літератури, яка присвячена відновленню рухливості в травмованому ліктьовому суглобі, показав, що, не дивлячись на поширеність цієї патології, як і раніше, при ній залишається багато незадовільних та інвалідизуючих наслідків.

Комплексне лікування хворих після пошкоджень ліктьового суглоба має сприяти відновленню всіх порушених функцій організму, відновленню рухових навичок хворого та його працездатності. Незалежно від вибору методу лікування, засобами фізичної реабілітації є – лікувальна гімнастика, лікувальний масаж і фізіотерапія, які є провідними при вирішенні поставлених завдань. На підставі проведеного аналізу літературних джерел визначені завдання, засоби і методика лікувальної гімнастики, масажу і фізіотерапії за трьома періодами перебігу хвороби – іммобілізаційному, постіммобілізаційному і відновному.

Програма відновного лікування пацієнтів, включаючи консервативні методи медичної реабілітації, при показанні хірургічне лікування, фізичну реабілітацію, дозволяє в більшості випадків добитися відновлення функції верхньої кінцівки до рівня компенсації і субкомпенсації, а також знизити групу інвалідності.

Ключові слова: пошкодження ліктьового суглобу, лікувальна гімнастика, лікувальний масаж, фізіотерапія.

Вступ

За даними Міністерства охорони здоров'я травми опорно-рухового апарату посідають третє місце серед усіх захворювань працездатного населення по Україні [11]. Експерти Всесвітньої організації охорони здоров'я свідчать, що важка інвалідність в половині випадків виникає після травм опорно-рухового апарату [1]. Травми верхньої кінцівки займають друге місце серед усіх травм опорно-рухового апарату і стають причиною інвалідності в 30% випадків [10]. Особливо високий відсоток втрати працездатності після внутрішньосуглобових переломів. А серед них переломи та вивихи ліктьового суглоба займають перше місце. До внутрішньосуглобо-

Moliev V., Mykhalskyi A. Physical rehabilitation of persons with damages of the elbow joint

Abstract. The article presents an overview of the publications concerning the problems of physical rehabilitation of patients with injuries in the area of the elbow joint. The statistical data published in literary sources over the last few years have been analyzed. It has been shown that trauma is a factor that leads to limiting the lives of victims, temporary and permanent disability. Especially high percentage of disability exists after intra-articular fractures. Among them, fractures and dislocations of the elbow joint occupy the first place. The intra-articular fractures of the elbow include fractures of the distal humerus and fractures of the proximal parts of the forearm bones.

The analysis of special literature devoted to the restoration of mobility in the injured elbow joint showed that, despite the prevalence of this pathology, as before, many unsatisfactory and disabling consequences remain.

Complex treatment of patients after damage to the elbow joint should contribute to the restoration of all impaired functions of the body, restoration of motor skills of the patient and his ability to work. Regardless of the choice of the method of treatment, the means of physical rehabilitation are – therapeutic exercises, therapeutic massage and physiotherapy, which are leading in solving the tasks. On the basis of the analysis of literary sources, tasks, means and methods of therapeutic exercises, massage and physiotherapy for three periods of the disease – immobilization, post-immobilization and restorative are defined. The moment of movement in the elbow joint is determined by the localization of the fracture, its character, the position of the chips, the severity of reactive phenomena, age-specific features of the course of the reparative processes. However, you need to strive as soon as possible to begin physical exercises, because with long inactivity of the joint develop secondary changes that consistently limit its mobility.

The program of rehabilitation of patients, including conservative methods of medical rehabilitation, surgical treatment if indicated, physical rehabilitation, allows in most cases to restore the function of the upper limb to the level of compensation and subcompensation, as well as reduce the disability group.

Key words: fracture of ulnar joint, remedial physical culture, medical massage, physiotherapy.

вих переломів ліктьового суглоба відносять переломи дистального відділу плечової кістки та переломи проксимальних відділів кісток передпліччя [5]. Ліктьовий суглоб є одним з найбільш конгруентних суглобів тіла людини. За анатомічними особливостями – це складний блоковидний суглоб, особливості іннервації якого роблять його вельми реактивним і легко реагуючим на пошкодження обмеженням рухів. Він є найбільш складним суглобом в анатомічному і функціональному відношенні [2; 6].

За даними різних науковців кількість ускладнень унаслідок пошкоджень у ділянці ліктьового суглоба досить велика і становить від 12 до 50 % [1; 6; 10].

Пошкодження ліктьового суглоба нерідко супроводжуються значними функціональними розладами, що призводять до тривалої працездатності, а в ряді випадків до стійкої інвалідації [9; 11].

Аналіз спеціальної літератури, яка присвячена відновленню рухливості в травмованому ліктьовому суглобі, показав, що, не дивлячись на поширеність цієї патології, як і раніше, при ній залишається багато незадовільних та інвалідизуючих наслідків [10].

Комплексне лікування травмованих після внутрішньосуглобових переломів ліктьового суглоба повинно по можливості відновити всі порушені функції організму, відновити рухові навички хворого та його працездатність. У загальному комплексі лікувальних засобів, спрямованих на нормалізацію функції ліктьового суглоба, відновне лікування займає особливе місце, часто визначаючи успіх лікування хворого в цілому. Незалежно від вибору методу лікування внутрішньосуглобових переломів ліктьового суглоба засоби фізичної реабілітації – лікувальна фізична культура, лікувальний масаж і фізіотерапія є провідними при вирішенні цих завдань [1; 5; 7].

Матеріал і методи дослідження

Мета дослідження – побудова програми фізичної реабілітації хворих після пошкоджень ліктьового суглоба з урахуванням методу лікування, періоду перебігу хвороби і рухового режиму на основі вивчення та аналізу доступних нам джерел літератури з даної проблеми.

Були використані загальнонаукові методи, зокрема аналіз, узагальнення, систематизація. Водночас використовували педагогічні методи дослідження, а саме педагогічне спостереження.

Результати дослідження

Комплексне лікування хворих після пошкоджень ліктьового суглоба має сприяти відновленню всіх порушених функцій організму, відновленню рухових навичок хворого та його працездатності. Незалежно від вибору методу лікування, засобами фізичної реабілітації є – лікувальна гімнастика, лікувальний масаж і фізіотерапія, які є провідними при вирішенні поставлених завдань [5; 9]. На підставі проведеного аналізу літературних джерел нами визначені завдання, засоби і методика лікувальної гімнастики, масажу і фізіотерапії за трьома періодами перебігу хвороби – іммобілізаційному, постіммобілізаційному і відновному.

Завданнями лікувальної фізичної культури у першому періоді є: прискорення регенеративних процесів в кістковій тканині у всій пошкодженій області, поліпшення циркуляції крові та лімфи, обмінних процесів в області пошкодження, профілактика посттравматичних ускладнень; формування тимчасових компенсацій

втраченої функції, психорегуляторний вплив на хворого, загальнозміцнюючу і тонізуючу дію.

Щодо іммобілізаційного періоду при переломах в ділянці ліктьового суглоба перший період перебігу хвороби поділяють на два етапи. На першому етапі, під час абсолютної іммобілізації, на основі загальнорозвиваючих і дихальних вправ використовують спеціальні вправи для вільних від іммобілізації суглобів пальців і плечового суглоба, ідеомоторні вправи в ліктьовому суглобі. Залежно від характеру і локалізації перелому, методу лікування вносяться корективи щодо застосування фізичних вправ. У заняття лікувальною гімнастикою з третього дня іммобілізації включають ізометричні напруження м'язів, спочатку протягом 2–3 секунд, а в кінці тижня – 5–7 секунд. Комплекс повторюється 2–3 рази в день, тривалість його – 10–15 хвилин, надалі доводять його до 20–30 хвилин.

Добираючи вправи для цього періоду, слід враховувати локалізацію ушкодження. Так, при переломах внутрішнього надвиростка і внутрішньої частини виростка плечової кістки згинання у променезап'ястковому суглобі та у фалангах пальців можуть призвести до вторинного зсуву відламків кістки, оскільки при цьому скорочуються згиначі кисті та пальців, що прикріплюються до даних утворень в ділянці ліктьового суглоба [6].

Протягом дня рекомендується проводити лікування положенням: пошкодженій кінцівки надають відведеного і підвищеного положення, що сприяє зменшенню набряку, болю і попередженню тугорухливості в плечовому суглобі.

На другому етапі першого періоду ЛФК під час відносної іммобілізації основною метою є поступове відновлення рухливості в ліктьовому суглобі і функцій м'язового апарату кінцівки. При виконанні спеціальних вправ під час заняття ЛФК, при знятті іммобілізації автори рекомендують дотримуватися наступних умов: вправи необхідно виконувати з полегшених вихідних положень, використовувати тільки такі рухи, амплітуда яких обмежується безболісним розтягненням м'язів; виключаються вправи, що викликають неприємні відчуття в суглобі, масаж суглоба і теплові процедури [2; 5; 8].

Завданнями лікувальної фізичної культури в постіммобілізаційному періоді є: відновлення обсягу рухів, функції пошкодженого органу, боротьба з м'язовими атрофіями, тугорухливістю в суглобах, контрактурами, тренування всього організму, поліпшення загального стану і емоційного тону [8].

У другому періоді, разом з вправами попереднього етапу і з урахуванням методичних рекомендацій до їх використання, застосовують вправи, які збільшують

рухливість в ліктьовому суглобі. Вправи виконують з вихідного положення – сидячи за столом з опорою на передпліччя, сидячи на стільці, стоячи з нахилом тулуба вперед і виконують рухи в згинанні і розгинанні в ліктьовому суглобі, вправи без предметів і з предметами, за допомогою здорової руки. Поступово включають ротаційні рухи передпліччям, вправи з невеликими обтяженнями, з опорою, біля гімнастичної стінки. Рекомендується щодня виконувати вправи у теплій воді не вище температури 33–36 градусів [6].

Завдання лікувальної фізичної культури при переломах в ділянці ліктьового суглоба в третьому, відновлювальному періоді: повне відновлення функцій ушкодженого відділу опорно-рухового апарату, ліквідація залишкових порушень, трудова, побутова та спортивна реабілітація.

Древінг Е. Ф., вказує на те, що при внутрішньо-суглобових переломах масаж, як лікувальний прийом для поліпшення рухів хворого суглоба, не рекомендується. Масаж, покращуючи кровообіг, сприяє утворенню мозолі, а надто велика мозоль порушує відновлення рухів. Під впливом енергійно проведеного масажу спостерігається кальцифікація м'язів в області суглоба [3].

У випадках, коли не вдається відновити рух повністю, рекомендується проводити курс грязелікування.

Дубровський В. І. пропонує при переломах ліктьового суглоба на першому етапі лікування робити масаж шийно-грудного відділу хребта, потім м'язів здорової кінцівки. На другому етапі, після зняття лонгет, додатково до зазначеного масажу проводиться масаж м'язів плеча та передпліччя з використанням прийомів погладжування, розтирання і розминання, сам суглоб тільки поглажувати [4].

Після зняття лонгет ліктьовий суглоб масажують льодом з подальшим виконанням вправ, уникаючи болю. Тривалість масажу льодом 2–3 хв. Масаж льодом і вправи можна виконувати протягом дня багаторазово [2].

З фізіотерапевтичних процедур використовуються ультрафіолетове випромінювання паравертебральної зони і здорової кінцівки; УВЧ; електрофорез кальцію [6].

У другому періоді додають діадинамотерапію, ампліпульстерапію і магнітотерапію. Для зниження болю рекомендується підключати метод ультразвукової лазерної терапії на пошкоджену кінцівку.

У третьому відновлювальному періоді використовують магнітотерапію, лазеротерапію і рекомендують широке використання грязелікування для повного функціонального відновлення рухової функції пошкодженої верхньої кінцівки [2; 8].

ЛФК при внутрішньосуглобових переломах ліктьового суглоба

Труднощі відновлення функції ліктьового суглоба після травми пояснюються складністю його анатомічної будови й особливою реактивністю. Підвищена реактивність ліктьового суглоба на зовнішнє подразнення може бути частково пояснена характером його іннервації. Капсула суглоба містить велику кількість нервових закінчень, що виходять із декількох нервів, одним із яких є серединний нерв, який містить, як відомо, дуже багато вегетативних волокон. Вказаними особливостями іннервації можна пояснити ступені розширення зон та іррадіації імпульсів, що виникають при подразненні, заподіяному травмою, і підвищену рефлекторну реакцію з боку оточуючої мускулатури. Необхідно враховувати також інтимний зв'язок між суглобовою сумкою і м'язами.

Існує і певна залежність між реактивними явищами з боку судин, що призводять до тривалого збереження набрякlosti тканин, які оточують суглоб, і стійкістю обмеження рухливості в ньому. Перелічені фізіологічні особливості змушують вельми обережно проводити відновне лікування при даній локалізації травми. Момент початку руху в ліктьовому суглобі визначається локалізацією перелому, його характером, положенням відламків, виразністю реактивних явищ, віковими особливостями перебігу репаративних процесів. Проте необхідно прагнути якомога раніше почати фізичні вправи, тому що при тривалій інактивності суглоба розвиваються вторинні зміни, які стійко обмежують його рухливість. Рухи в суглобі при переломах без зсуву відламків або при їх незначному зсуві можна почати з моменту зменшення реактивних явищ (5–12-й день після травми). При переломах із менш сприятливим і менш стійким положенням відламків, у зв'язку з небезпекою їх подальшого зсуву, термін початку рухів слід віддалити до утворення спайки між відламками (14–21-й день після травми) [2; 6].

В іммобілізаційному періоді на заняттях лікувальної гімнастики на фоні загальнорозвиваючих і дихальних вправ використовують активні рухи у вільних від іммобілізації суглобах (плечовому, п'ястково-фалангових і міжфалангових), ідеомоторні вправи й ізометричні напруження м'язів плеча і передпліччя.

Оскільки при травмах зони ліктьового суглоба найчастіше атрофуються м'язи плеча, необхідно у першу чергу навчити хворих ритмічно напружувати і розслабляти саме ці м'язи. Ритмічні напруження м'язів передпліччя здійснюють за рахунок згинально-розгинальних рухів у пальцях кисті. Тривалі ізометричні напруження м'язів (5–7 с) призначають із 3-го дня іммобілізації.

Заняття проводять 2–3 рази на день, тривалість заняття у перші 2–3 дні становить 10–15 хв, надалі – 20–30 хв.

Рекомендується протягом дня тримати ушкоджену кінцівку в піднесеному положенні, тому що таке положення, особливо на ранніх стадіях травматичної хвороби, сприяє зменшенню набряку, болю і профілактиці тугорухливості у плечовому суглобі. Необхідно якнайбільше користуватися хворою рукою при самообслуговуванні.

У *постімобілізаційному періоді* основним завданням ЛФК є поступове відновлення рухливості суглоба і нормалізація функції м'язового апарату кінцівки за допомогою спеціальних вправ для ушкодженого суглоба. Гіпсову пов'язку під час занять знімають. Оскільки процеси консолідації у цьому періоді ще не закінчені, лікувальну гімнастику проводять із дотриманням певних умов: усі вправи виконують із полегшених вихідних положень (з опорою руки на поверхню столу, на спеціальному підлокітнику або занурюючи руку в теплу воду), рухи повинні бути тільки активними, амплітуда рухів має бути у межах, необхідних для легкого і безболісного розтягання напружених м'язів; пасивні рухи, обтяження, масаж суглоба й енергійні теплові процедури виключаються.

Хворий виконує різноманітні рухи пальцями та у променезап'ястному суглобі, пронацію і супінацію передпліччя, згинання і розгинання в ліктьовому суглобі, поєднуючи їх із загальнорозвиваючими і дихальними вправами, вправами для здорової верхньої кінцівки. Характер спеціальних вправ залежить від виду і локалізації ушкодження. Так, при переломах ліктьового відростка основну увагу приділяють розгинанню передпліччя, а при переломах віцевого відростка – його згинанню.

При переломах головки променевої кістки, у зв'язку з небезпекою зсуву відламків, ротаційні рухи передпліччя слід починати пізніше, ніж згинальні та розгинальні. У зв'язку з тим, що частим ускладненням переломів ліктьового суглоба є пронаційна контрактура, в усіх випадках, крім переломів головки і шийки променевої кістки, з 3–5-го дня призначають вправи на супінацію передпліччя. Багато вправ у цьому періоді виконують за допомогою здорової руки. З метою збільшення тривалості дії коригувальних вправ і закріплення досягнутого результату після проведення лікувальної гімнастики, доцільно покласти хвору руку після занять на 15–20 хв між мішечками з піском у положенні крайнього згинання або розгинання в ліктьовому суглобі. Це положення забезпечує достатній натяг тканин при розслаблених м'язах, що в

кінцевому підсумку сприяє підвищенню еластичності ретрагованих періартикулярних тканин. Тривалість процедури лікувальної гімнастики, яку проводять 2–3 рази на день, дорівнює 30–45 хв [2; 5].

При добрій консолідації та задовільній амплітуді рухів заняття слід проводити за методикою *відновного періоду*, завданням якого є повне відновлення функції ушкодженого суглоба і всієї кінцівки. З цією метою разом із вправами попереднього періоду широко використовують фізичні вправи з предметами, у басейні, біля гімнастичної стінки. При стійкій тугорухливості або контрактурі в ліктьовому суглобі призначають механотерапію (не раніше як за 1,5–2 міс. після травми). При вираженій атрофії м'язів плеча і передпліччя, розладах трофіки, гіпертонусі рекомендується масаж ділянки плеча і передпліччя, не захоплюючи ліктьовий суглоб (10–15 процедур на курс) [9].

Дискусія

Досі не має єдиної позиції стосовно оптимального часу початку активних та пасивних рухів у ліктьовому суглобі як при традиційному оперативному втручанні, так і після артроскопічного релізу. Так W.N.Levine та ін. [13] дотримуються більш агресивної тактики реабілітації після артроскопічного лікування (початок активних та пасивних рухів в перші 24–48 годин, на протязі 3–5 днів досягнути повного розгинання в ліктьовому суглобі).

Активні рухи в ліктьовому суглобі в перші 24–48 год після операції підтримують і S. B. Brotzman, K. E. Wilk [12], але силові вправи не рекомендують раніше ніж через 2–3 тижня. Повернення до занять спортом не раніше ніж через 12 тижнів.

При розробці ліктьового суглоба, незалежно від термінів лікування, не слід застосовувати грубі, насильницькі прийоми, форсовані вправи, вправи у висі, піднімання хворою рукою великої ваги, а також вправи, що викликають біль. Такі дії можуть стати причиною додаткової травматизації тканин суглоба, реактивного випоту в ньому і стійкої рефлекторної м'язової контрактури. При цьому нерідко відбувається осифікація періартикулярних тканин. Усе це значно знижує можливість одержати сприятливий функціональний результат.

Висновки

1. Узагальнений аналіз науково-методичної літератури свідчить, що, не дивлячись на сучасні методи реабілітації, наслідки травм верхньої кінцівки досі ведуть до інвалідизації в 30% випадків. Найбільше ускладнень унаслідок переломів і вивихів спостерігається у ліктьовому суглобі та становить від 12 до 50%, ці пошкодження дуже часто зустрічаються в осіб працездатного віку, що спонукає до пошуку новітніх

реабілітаційних заходів та розробки ефективних програм фізичної реабілітації.

2. Програма відновного лікування пацієнтів, включаючи консервативні методи медичної реабілітації, при показаннях хірургічне лікування, фізичну реабілітацію, дозволяє в більшості випадків добитися відновлення функції верхньої кінцівки до рівня компенсації і

субкомпенсації, а також знизити групу інвалідності.

Подальші дослідження будуть присвячені впровадженню запропонованої комплексної програми фізичної реабілітації хворих з пошкодженнями в ділянці ліктьового суглоба та вивчення її ефективності.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів

Джерела та література

1. Анкин Н. Л., Анкин Л. Н. Травматология. Европейские стандарты диагностики и лечения. К.: Книга-плюс, 2018. 456 с.
2. Без'язична О. В. Комплексна фізична реабілітація після внутрішньосуглобових переломів ліктьового суглоба: [метод. рекомендації]. Харків, 2015. – 47 с.
3. Древинг Е. Ф. Травматология: методика занятий лечебной физкультурой. М.: Познавательная книга плюс, 2002. 207 с.
4. Дубровский В. И. Лечебная физическая культура (кинезитерапия) Учеб. для студентов высших учебных заведений. 3-е изд.. М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2004. 624 с.
5. Корж Н. А., Мателенок Е. М. Концепція лікування ушкоджень ліктьового суглоба. Ортопедія, травматологія й протезування. 2007. №4. С. 111–116.
6. Мателенок Є. М. Функціональне лікування складних ушкоджень ліктьового суглоба: автореферат... д-ра мед. наук, спец.: 14.01.21 – травматологія та ортопедія. Харків: ДУ «Інститут паталогії хребта та суглобів ім. проф. М.І. Ситенка АМН України», 2013. 40 с.
7. Мухін В. М. Фізична реабілітація. Київ: Олімпійська література, 2005. 471с.
8. Основи реабілітації, фізичної терапії, ерготерапії: підручник / [Л.О. Вакуленко, В. В. Клапчук, Д.В. Вакуленко та ін.]; за заг.ред. Л. О. Вакуленко, В. В. Клапчука. Тернопіль: ТДМУ, 2018. 372 с.
9. Пархотик И. И. Физическая реабилитация при травмах верхних конечностей: монография. К.: Олимпийская литература, 2007. 278 с.
10. Талова Н. С. Механотерапія у програмі фізичної реабілітації хворих з контрактурою ліктьового суглобу. Слобожанський науково-спортивний вісник. 2014. №6. С. 112–115.
11. Щорічна доповідь про стан здоров'я населення, санітарно-епідемічну ситуацію та результати діяльності системи охорони здоров'я України. 2016 рік / МОЗ України, ДУ «УІСД МОЗ України». Київ, 2017. 516 с.
12. Brozman S. B., Wilk K. E. Rehabilitacja ortopedyczna, tom II, wyd. I pol. Wrocław: Elsevier Urban &Partner, 2007. 120 s.
13. Levine W. N., Blaine T. A., Ahmad C. S. Minimally invasive shoulder and elbow surgery. New-York, London, 2007. 102 p.

References

1. Ankin N. L., Ankin L. N. Travmatologiya. Yevropeyskiye standarty diagnostiki i lecheniya. K.: Kniga-plyus, 2018. 456 p.
2. Bez'yazychna O. V. Kompleksna fizychna reabilitatsiya pislya vnutrishno-suhlobovykh perelomiv likt'ovoho suhloba: [metod. rekomendatsiyi]. Kharkiv, 2015. 47 p.
3. Dreving E. F. Travmatologiya: metodika zanyatyy lechebnoy fizkul'turoy. M.: Poznavatel'naya kniga plyus, 2002. 207 p.
4. Dubrovskiy V. I. Lechebnaya fizicheskaya kul'tura (kineziterapiya) Ucheb. dlya studentov vysshikh uchebnykh zavedeniy. 3-ye izd.. M.: Gumanit. izd. tsentr VLADOS, 2004. 624 p.
5. Korzh N. A., Matelenok E.M. Kontsepsiya likuvannya ushkodzhen' likt'ovoho suhloba. Ortopediya, travmatolohiya y protezuvannya. 2007. № 4. Pp. 111–116.
6. Matelenok E.M. Funktsional'ne likuvannya skladnykh ushkodzhen' likt'ovoho suhloba: avtoreferat... d-ra med. nauk, spets.: 14.01.21 – travmatolohiya ta ortopediya. Kharkiv: DU "Instytut patalohiyi khrebta ta suhlobiv im. prof. M.I. Sytenka AMN Ukrayiny", 2013. 40 p.
7. Mukhin V. M. Fizychna reabilitatsiya. Kyiv: Olimpiys'ka literatura, 2005. 471 p.
8. Osnovy reabilitatsiyi, fizychnoyi terapiyi, erhoterapiyi: pidruchnyk / [L. O. Vakulenko, V. V. Klapchuk, D. V. Vakulenko ta in.]; za zah.red. L. O. Vakulenko, V. V. Klapchuka. Ternopil': TDMU, 2018. 372 p.
9. Parkhotik I. I. Fizicheskaya reabilitatsiya pri travmakh verkhnikh konechnostey: monografiya. K.: Olimpiyskaya literatura, 2007. 278 p.
10. Talova N. S. Mekhanoterapiya u prohrami fizychnoyi reabilitatsiyi khvorykh z kontrakturoyu likt'ovoho suhlobu. Slobozhans'kyy naukovosporyvnyy visnyk. 2014. № 6. Pp. 112–115.
11. Shchorichna dopovid' pro stan zdorov'ya naselennya, sanitarno-epidemichnu sytuatsiyu ta rezul'taty diyal'nosti systemy okhorony zdorov'ya Ukrayiny. 2016 rik / MOZ Ukrayiny, DU «UISD MOZ Ukrayiny». Kyiv, 2017. 516 p.
12. Brozman S. B., Wilk K. E. Rehabilitacja ortopedyczna, tom II, wyd. I pol. Wrocław: Elsevier Urban &Partner, 2007. 120 p.
13. Levine W. N., Blaine T. A., Ahmad C. S. Minimally invasive shoulder and elbow surgery. New-York, London, 2007. 102 p.

Надійшла 26.11.2019

ЕТАПИ РОЗВИТКУ ФІЗИЧНИХ ЯКОСТЕЙ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ БАСКЕТБОЛУ

В. Одайник, В. Авінов

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Україна

кореспондент-автор – Одайник В.: odainyk@kpnu.edu.ua

doi: 10.32626/2309-8082.2019-15.81-84

Зростання спортивних досягнень все більшою мірою залежить від ефективності системи багаторічної підготовки резерву, яку можна визначити як раціонально організований процес навчання, виховання і тренування дітей, підлітків, юнаків і дівчат. В залежно від переважної спрямованості процес багаторічної підготовки спортсменів умовно ділиться на чотири етапи. При переході до кожного подальшого етапу підготовки необхідно враховувати не лише паспортний і біологічний вік спортсменів, але і також здатність гравців виконувати постійно зростаючі тренувальні і змагання навантаження.

Багатофакторність перехідного періоду іноді уповільнює зростання спортивної майстерності молодих спортсменів, що є причиною тривалого переходу до зони перших великих успіхів (у баскетболістів вона розпочинається з 17-ти років). При переході в команди високого класу молоді висококваліфіковані гравці не відразу знаходять свою гру і досить важко адаптуються до нової тренувальної, змагання діяльності, а також соціальної ролі, мало виступають в основному складі і втрачають накопичений на попередніх етапах досвід змагання.

У зв'язку з цим знижується їх надійність змагання і молодий гравець практично не виходить на майданчик під час гри. Слід враховувати, що участь в змаганнях має дуже важливе значення для спортсмена. Це і результати, які можуть показати гравці в умовах змагань, а також змагання використовуються як засіб для стимулювання адаптаційних реакцій організму спортсмена, що дуже важливо для ефективного протікання перехідного періоду.

На їх функцію конструктивних елементів для побудови нових рухових дій при необхідності вирішення нових техніко-тактичних завдань в баскетболі неодноразово вказували провідні фахівці. Особливу значимість ці вправи набули для розвитку здатності оцінювати та регулювати просторово-часові і динамічні параметри рухів, почуття ритму, здатності до довільного розслаблення м'язів, збереження стійкості рівноваги, статокінетичної стійкості, здатності до побудови рухів і орієнтування в просторі.

Отже, вивчення координаційних здібностей та визначення їх впливу на якість ігрової діяльності студентів може розглядатися як один з актуальних напрямків сучасних досліджень. Метою дослідження дослідити формування здібностей студентів ЗВО до погодження рухової діяльності при бігу та орієнтації у просторі.

Ключові слова: координаційні здібності, ігрова діяльність, студенти.

Вступ

Фізичний розвиток та фізична підготовленість є одним з основних показників стану здоров'я дитини. Дослідження багатьох авторів (Данілевич М., Домашенко А. В., Куц О. С., Круцевич Т. Ю., Шиян Б., Зварищук О. та інших) говорять про те, що кількість здорових і добре фізично розвинених людей, як в Україні, так і в світі, неухильно знижується в усіх вікових групах. Однією із головних причин такої ситуації є недостатня рухова активність, яка прогресує з кожним роком. Одним з найбільш доступних засобів розвитку координаційних рухів є ігри, а зокрема, баскетбол.

Odaynyk V., Avinov V. The development stages of the physical skills of students in High School by means of basketball

Abstract. The increase of the sports achievements largely depends on the efficiency of the long-term training (preparation) reserve system which can be defined as a rationally organized process of teaching, education and training of children, teenagers, boys and girl. According to the prevailing direction the process of long-term training (preparation) of athletes is conditionally divided into four stages. In transition to every next stage of training (preparation) it is necessary to take into account not only the passport and biological age of the athletes but also the ability of players to cope with constantly increasing training and competitive loads.

The multifactorial (multifactor) of the transition period sometimes slows the increase of the sportsmanship of young athletes, which is the reason of long transition to the area of the first great successes (it is begun from 17 years for basketball-players). At the transition to the high class team the young highly skilled players do not find their own game immediately and it is difficult for them to adopt oneself to new training competitive activity and social role. They play little in main composition of team and lose the experience of competition accumulated in the previous stages.

In this regard their competitive reliability decreases and the young player practically does not enter on a playground during a game. These are the results players can show in the competitions and in turn the competitions are used as means to stimulate the adoptive reactions of the athlete's organism which is very important for the effective transition of the transitional period.

The leading experts repeatedly pointed to their function of structural elements for the construction of new motor action as necessary to solve new technical and tactical tasks in basketball. These exercises have acquired particular significance for the developing of the capacity to appraise and regulate the space-time and dynamic parameters of movement, sense of rhythm, ability to freestyle relaxation of muscles, maintaining the stability of equilibrium, statekinetical stability, capacity for reorganization of movement and orientation in space.

Key words: coordination abilities, game activity, the students.

Ігрова діяльність в баскетболі характеризується складною руховою координацією. Засвоєння та вдосконалення техніки гри в баскетбол багато в чому залежить від здібностей студентів-баскетболістів точно та координовано виконувати рухові дії. Виховання спритності та координації у баскетболі складається з тренування здібностей освоювати координаційно важкі дії відповідно із вимогами раптово змінюючихся обставин на майданчику. [3, с. 22–24]. Разом з цим, аналіз спеціальної літератури свідчить про відсутність уваги фахівців до методики комплексної оцінки та розвитку спеціальних рухових здібностей даного контингенту.

Матеріал і методи дослідження

Дослідження проводилися на базі Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка у яких брали участь 51 студент 1–4 курсів. Кожний курс налічував від 12 до 14 студентів. Всі досліджувані на момент обстеження були практично здоровими. Рівень розвитку координаційних здібностей

визначався за тестами, описаними Л. В. Костіковою та Л. П. Сергієнко.

Результати дослідження

У результаті вивчення стану розвитку координаційних здібностей студентів нами встановлено, що їх показники ведення двох м'ячів на дистанції 30 м покращувалися поступово (рис. 1).

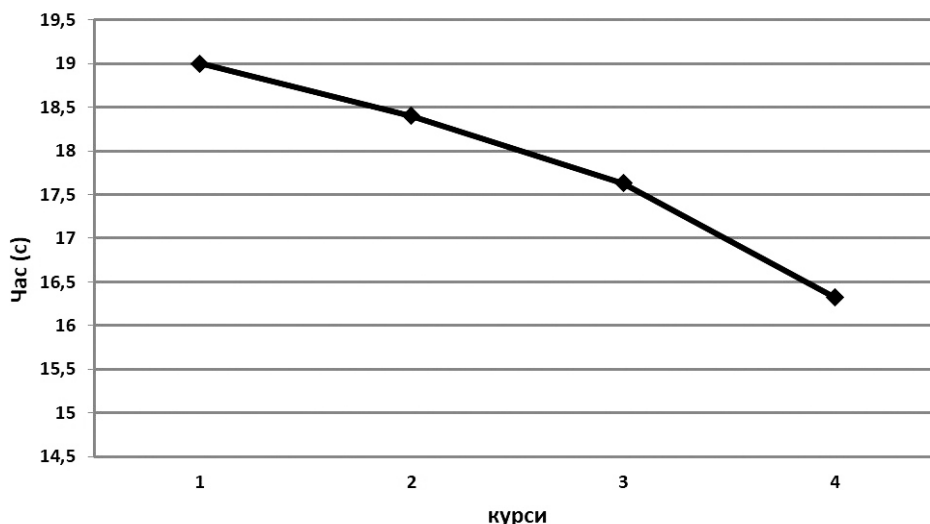

Рис. 1 Час одночасного ведення двох м'ячів на дистанції 30 м (достовірний приріст показників $p < 0,05$)

Так результати спортсменів підвищувалися від 1 до 3 курсу без особливих річних приростів, а саме: від 1 до 2 курсу на 0,61 с ($p > 0,05$), від 2 до 3 курсу на 0,77 с ($p > 0,05$). Хоча загальний приріст за вказані вікові періоди складав 1,38 с, що відповідало статистичній достовірності ($p < 0,05$). Значні річні прирости відповідних показників були відмічені від 3 до 4 курсів, де

час виконання вправи покращився з $17,63 \pm 0,45$ с до $16,32 \pm 0,45$ с ($p < 0,05$).

Час ведення двох м'ячів на дистанції човникового бігу 4x10 м також покращувався у баскетболістів від 1 до 4 курсу. Незначні річні прирости на 1,20 с ($p > 0,05$) та 1,00 с ($p > 0,05$) були зафіксовані від 1 до 2 курсу та від 2 до 3 курсу відповідно (рис. 2).

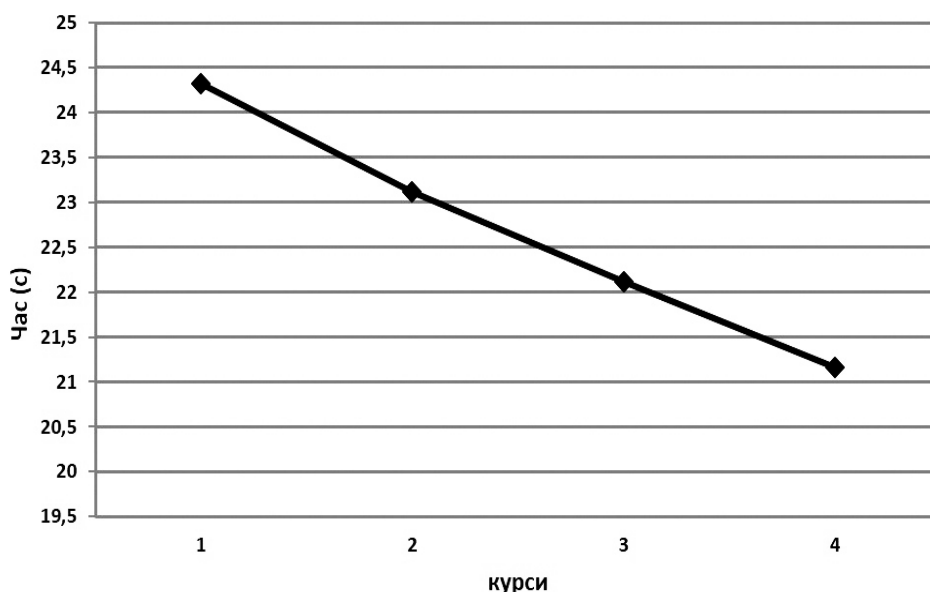

Рис. 2 Час одночасного ведення двох м'ячів на дистанції човникового бігу 4x10 м, достовірний приріст показників ($p < 0,05$)

Суттєві зміни результатів спостерігалися від 3 до 4 курсу, де час виконання вправи покращився з $22,12 \pm 0,34$ с до $21,16 \pm 0,23$ с ($p < 0,05$).

Тобто, проведені тести з виконання ведення двох м'ячів на дистанції 30 м та ведення двох м'ячів на дистанції човникового бігу 4×10 м свідчили, що здібність студентів до погодження рухової діяльності при бігу поступово, без особливих річних приростів ($p > 0,05$), покращувалася від 1 до 3 курсу. А період від 3 до 4 курсу був характерним значними позитивними рушеннями для даної координаційної здібності ($p < 0,05$).

Здібність баскетболістів до орієнтації у просторі формувалася за подібною схемою, тобто покращувалася у відповідності до віку та ігрової практики спортсменів.

Так, результати гравців при виконанні ведення м'яча без зорового контролю на дистанції 10 метрів покращувалися з $7,33 \pm 0,33$ с у 1 курсів до $6,78 \pm 0,33$ с, у 2 курсів ($p > 0,05$). Також без особливих річних приростів, лише на 0,63 с відбувалися зміни показників від 2 до 3 курсу ($p > 0,05$) (рис. 3.).

Достовірні зміни часу виконання відповідної вправи були зафіксовані від 3 до 4 курсу, а саме з $6,15 \pm 0,33$ с до $5,22 \pm 0,2$ с ($p < 0,05$).

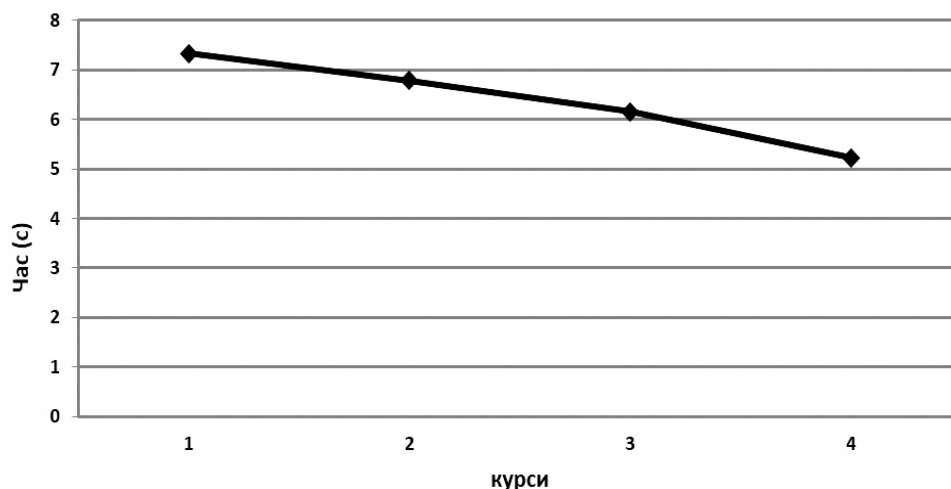

Рис. 3 Час ведення м'яча без зорового контролю на дистанції 10 м (достовірний приріст показників $p < 0,05$)

На рисунку 4 продемонстровано вікові зміни показників ведення м'яча студентами без зорового контролю на дистанції 30 м. Незначне покращення часу виконання даної вправи було зафіксовано від 1 до 2 курсу – на 0,69 с ($p > 0,05$), та від 2 до 3 курсу – на 0,50 с ($p > 0,05$).

Особливі позитивні зрушення відповідних показників з $16,92 \pm 0,19$ с до $15,93 \pm 0,15$ с спостерігалися від 3 до 4 курсу відповідно. Тобто, здібність студентів до орієнтації у просторі покращувалася поступово від 1 до 3 курсу ($p > 0,05$) з періодом значних вікових змін від 3 до 4 курсу ($p < 0,05$).

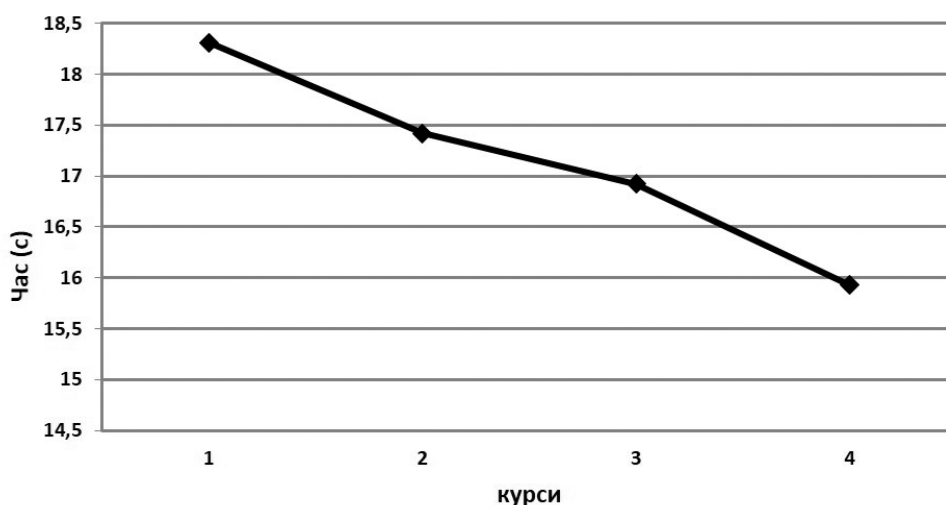

Рис. 4 Час ведення м'яча без зорового контролю на дистанції 30м (достовірний приріст показників $p < 0,05$)

Дискусія

Таким чином, особливості здібностей студентів до погодження рухової діяльності при бігу та орієнтації у просторі полягають у поступовому їх формуванні від 1 до 2 курсу та значному покращенні від 3 до 4 курсу. Проведені тести з виконання ведення двох м'ячів на дистанції 30 м та ведення двох м'ячів на дистанції човникового бігу 4x10 м свідчили, що здібність студентів до погодження рухової діяльності при бігу поступово, без особливих річних приростів ($p > 0,05$), покращувалася від 1 до 3 курсу. А період від 3 до 4 курсу був характерним значними позитивними зрушеннями для даної координаційної здібності ($p < 0,05$). У результаті проведеного дослідження встановлено, що особливості здібностей студентів до погодження рухової діяльності при бігу та орієнтації у просторі полягають у поступовому їх формуванні від 1 до 2 курсу та значному покращенні від 3 до 4 курсу.

Висновки

Фізичні якості, а зокрема здібності баскетболістів до погодження рухової діяльності при бігу та орієнтації у просторі відіграють одну з головних ролей у процесі ігрової підготовки спортсменів.

Формування здібності баскетболістів 1–4 курсів до погодження рухової діяльності при бігу відбувається поступово від 1 до 2 та 3 курсів ($p > 0,05$), у відповідності до їх віку та ігрового стажу, та з особливими позитивними зрушеннями від 3 до 4 курсів ($p < 0,05$).

Здібність студентів до орієнтації у просторі формувалася поступово, без значних річних приростів, від 1 до 3 курсу ($p > 0,05$) та з особливими позитивними зрушеннями від 3 до 4 ($p < 0,05$).

Перспективи подальших досліджень даного напрямку полягають у вивченні формування рухових здібностей у баскетболістів 1–4 курсів.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів

Джерела та література

1. Бернштейн Н. А. О ловкости и ее развитии. Подгот. И. М. Фейгенберг. – Москва, Физкультура и спорт, 1991. С. 111–156.
2. Баринов В. В. Влияние индивидуальных особенностей личности баскетболиста на успешность соревновательной деятельности: Дис. канд. пед. наук: РГАФК. Москва, 2001. С. 44–48.
3. Озеров В. П. Психомоторные способности человека. Дубна: Феникс+, 2002. С. 222–256.
4. Соболев Ю. Л. Приоритетные направления в решении проблем организации ФВ студентов. Концепція розвитку галузі фіз. вих. та спорту в Україні: зб. наук. пр. Рівне, 2001. Вип. 2. С. 314–317.
5. Ljach W. Struktura koordynacyjnych zdolności motorycznych i kontrola koordynacyjnego przygotowania wyselekcjonowanych piłkarzy nożnych na etapie szkolenia specjalistycznego. Efektywnon systemyw szkolenia w ryñnych dyscyplinach sportu: Materiaiy mĩkdzynarodowej konferencji. Sydney, 2000. Pp. 139–142.
6. Mechling. H. Von koordinativen Fđhigkeiten zum Strategie-Adaptions-Ansatz. Handbuch Bewegungswissenschaft. Bewegungslehre. Scordorf: Hofmann, 2003. Pp. 347–369.
7. Sadovski Ed. J. Coordination Motor Abilities in Scientific Research: Monografy. Internation Associational of sport kinetics. – Biala Podlaska, 2005. – 468 p.
8. Zimmermann K. Koordinative fđhigkeiten und beweglichkeit. In: K. Meinelschnabel: Bewegungslehre. Sportmotorik. Berlin, 1998. Pp. 206–236.

References

1. Bernshtein N. A. O lovkosty y ee razvytyy. Podhot. Y. M. Feihenberh. – Moskva, Fyzkultura y sport, 1991. Pp. 111–156.
2. Barinov V. V. Vliyanie individual'nykh osobennostey lichnosti basketbolista na uspeshnost' sorevnovatel'noy deyatel'nosti: Dis. kand. ped. nauk: RGAFK. Moskva, 2001. Pp. 44–48.
3. Ozerov V. P. Psikhomotornyye sposobnosti cheloveka. Dubna: Feniks+, 2002. Pp. 222–256.
4. Sobolev Y. L. Pryorytetnye napravlenyya v reshenyy problem orhanyzatsyy FV studentov. Kontseptsiya rozvytku haluzi fiz. vykh. ta sportu v Ukrayini: zb. nauk. pr. Rivne, 2001. Vyp. 2. Pp. 314–317.
5. Ljach W. Struktura koordynacyjnych zdolnoci motorycznych i kontrola koordynacyjnego przygotowania wyselekcjonowanych piikarzy nożnych na etapie szkolenia specjalistycznego. Efektywnon systemyw szkolenia w ryñnych dyscyplinach sportu: Materiaiy mĩkdzynarodowej konferencji. Sydney, 2000. Pp. 139–142.
6. Mechling. H. Von koordinativen Fđhigkeiten zum Strategie-Adaptions-Ansatz. Handbuch Bewegungswissenschaft. Bewegungslehre. Scordorf: Hofmann, 2003. Pp. 347–369.
7. Sadovski Ed. J. Coordination Motor Abilities in Scientific Research: Monografy. Internation Associational of sport kinetics. Biala Podlaska, 2005. 468 p.
8. Zimmermann K. Koordinative fđhigkeiten und beweglichkeit. In: K. Meinelschnabel: Bewegungslehre. Sportmotorik. Berlin, 1998. Pp. 206–236.

Надійшла 5.12.2019

ВПЛИВ СТАТІ НА ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО КОМПОНЕНТУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Н. Панчук¹, В. Слюсарчук²

¹ Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Україна

² Національний університет «Чернігівський колегіум імені Т. Г. Шевченка», Україна

кореспондент-автор – Панчук Н.: nataliapanchuk697@gmail.com

doi: 10.32626/2309-8082.2019-15.85-91

Вивчали дослідження проблеми ціннісної сфери особистості студента у вищому навчальному закладі, побудованому на основних концептуальних засадах науковців української психології при вивченні загальних та фахових дисциплін професійної підготовки з метою становлення у кожного студента особистісних та професійних ціннісних орієнтацій. *Мета дослідження* полягала у визначенні особливостей формування професійних цінностей під час навчання у вищій школі. *Матеріал і методи.* У дослідженні взяло участь 30 хлопців та 39 дівчат, вік яких з початком дослідження знаходився у межах 18–20 років. Використано публікації наукових і науково-методичних видань, методи психолого-педагогічних досліджень та методичні матеріали і практичний досвід фахівців вікової та педагогічної психології та кафедри психології освіти факультету корекційної та соціальної педагогіки і психології Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. *Результати.* У статті обґрунтована важливість проблеми підвищення якості професійної підготовки майбутніх фахівців педагогічної галузі з використанням активних методів навчання, конкретних педагогічних ситуацій при вивченні фахових дисциплін, зокрема практичної підготовки спрямованої на формування особистості фахівця, який був би конкурентоспроможним на вітчизняному та європейському ринку праці. *Висновки.* Для покращення організації навчального процесу, набуття практичних навичок, наближених до умов освітнього процесу, формування професійно-особистісних компетенцій у майбутнього фахівця педагогічного напрямку, доцільно звернути важливу увагу на проблему практичної підготовки через впровадження в навчально-виховний процес вищого освітнього закладу активних методів навчання.

Ключові слова: цінності, ціннісні орієнтації, професійні ціннісні орієнтації, особистісні ціннісні орієнтації, професійна підготовка, навчально-професійна діяльність, життєве самовизначення, професійні компетенції.

Panchuk N., Sliusarchuk V. The influence of the gender on the formation of the value component of professional training in higher educational establishment

Abstract. The study of the problem of the value sphere of the student's personality in a higher educational institution based on the basic conceptual foundations of Ukrainian psychology scholars in the study of general and professional disciplines of professional training with the aim of becoming personal and professional value orientations for each student. *The goal of research* the purpose of the study was to determine the peculiarities of the formation of professional values during higher education. *Study material and methods.* The study involved 30 and 39 girls, whose age at the beginning of the study ranged from 18 to 20 years. Using of scientific and scientific-methodical publications, methods of psychological and pedagogical researches and methodical materials and practical experience of experts of age and pedagogical psychology and department of Psychology of education of the faculty of Correctional and Social Pedagogy and Psychology of the Kamyanets-Podolsky National University named after Ivan Ogienko have been used. *Results.* The article substantiates the importance of the problem of improving the quality of the professional training of future specialists in the pedagogical industry with the use of active teaching methods, specific pedagogical situations in the study of professional disciplines, in particular, practical training aimed at the formation of a personality of a specialist who would be competitive on the domestic and European labor markets. *Conclusions.* The article substantiates the importance of the problem of quality improvement. To improve the organization of the educational process, acquiring practical skills close to the educational process, forming professional and personal competences for a future specialist in the pedagogical direction, it is advisable to pay attention to the problem of practical training through the introduction into higher education of the higher education an educational institution of active teaching methods.

Key words: values, value orientations, professional value orientations, personal value orientations, vocational training, educational and professional activity, vital self-determination, professional competences.

Вступ

Формуючи особистість майбутнього фахівця, вищий освітній заклад ставить перед собою завдання: озброїти майбутніх фахівців професійними компетенціями, формувати мотиваційну сферу та специфічні професійні мотиви, запити, установки, ціннісні орієнтації. Якщо розглядати структуру підготовки майбутнього компетентного фахівця, то становлення ціннісної сфери виступає одним з провідних компонентів, оскільки забезпечує успіх в майбутній професійній діяльності, конкурентоспроможність в сучасному суспільстві. Проблема ціннісних орієнтацій майбутнього вчителя розглядалась в роботах, присвячених аспектам їх професійної підготовки [4, 5; 6; 7; 8].

Розуміння ціннісно-сміислової свідомості особистості як сукупності ціннісних орієнтацій, цінностей, установок та інших смислоутворювальних мотивів діяльності і поведінки підводить нас до визнання особливої значущості процесу її становлення в ході професійної підготовки [4; 5]. В юнацькому віці відбувається формування нових психологічних утворень та механізмів, які в подальшому сприяють успішному входженню особистості в доросле життя [1; 2]. Основним надбанням цього вікового періоду вважається професійне самовизначення. Важливою умовою задля досягнення життєвого та професійного самовизначення юнацтва стає утвердження ціннісних орієнтацій молоді. При дослідженні особливостей

саморозвитку особистості, наголошується, що «чим тісніший зв'язок ціннісних орієнтацій з моральністю, категорією добра, тим вищий рівень духовності» [3, с.51]. Серед складових духовності одну з важливих ролей виконують світоглядні ціннісні орієнтації особистості, оскільки саме в них віддзеркалюється специфіка усвідомлення сенсу життя не тільки з погляду «буденних» цінностей, але й з погляду цінностей вічних, фундаментальних, що зумовлює необхідність проведення відповідного дослідження.

Матеріал і методи дослідження

Мета дослідження полягала у визначенні особливостей формування професійних цінностей під час навчання у вищій школі. Досягнення поставленої мети забезпечило використання комплексу методів: загальнонаукових (аналіз, узагальнення інформації літературних джерел), методика «Життєва програма особистості», констатувальний експеримент та математичної статистики. Респондентами були 30 хлопців та 39 дівчат факультету фізичної культури Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Діагностику здійснювали за допомогою методики «Життєва програма особистості» [5] відповідно до професії вчителя. Методика відповідає вимогам валідності, надійності, точності та репрезентативності. При проведенні методики «Життєва програма особистості» враховувався той факт, що система особистісних життєвих та професійних цінностей, цілі, засоби їх досягнення та час, потрібний для прийняття рішення, його виконання та критичної оцінки є складовими елементами життєвої програми. Дана методика допомагає встановити життє-

ві та професійні ціннісні орієнтації особистості студента, простежити особливості їх становлення. Методика складається з двох частин:

- 1) списку термінальних цінностей (модифікований нами набір термінальних цінностей М. Рокіча);
- 2) бланку, в якому досліджуваний записує дані про свої життєві та професійні цінності, цілі, досягаючи яких, він збирається реалізувати відповідні цінності.

Виконання завдання не викликає труднощів, інструкція зрозуміла. Змістовна сторона ієрархічної структури ціннісних орієнтацій сучасних студентів визначалася за величиною рангу, отриманого тією чи іншою цінністю, який показує значущість конкретної ціннісної орієнтації. Очевидно, що ті цінності, які потрапили в верхню частину цієї структури, визначають провідну орієнтацію індивіда на ту чи іншу цінність. Це дає змогу змістовно охарактеризувати спрямованість особистості. Цінності, розміщені в нижній частині ієрархії, також характеризують спрямованість особистості, оскільки вказують незначущість наявних в них цілей і засобів для даної людини. Цінності, що згрупувалися в середині ієрархічної структури, малоінформативні для визначення загальної спрямованості особистості. Для них характерна тенденція до зміни свого рангового місця залежно від умов життя і діяльності індивіда, тобто вони можуть бути об'єктом виховних дій в процесі навчання

Результати дослідження

Аналіз даних дозволив нам прорангувати за значимістю ціннісні орієнтації дівчат та юнаків (табл. 1, табл. 2).

Таблиця 1

Показники життєво-професійних цінностей дівчат

№ з/п	Зміст ціннісних орієнтацій	Ранг	Дівчата	
			Кільк. пок.	Якісн. пок.
1.	Активне, діяльне життя	15	9	13.0
2.	Життєва мудрість	22	6	8.7
3.	Здоров'я	1	33	47.8
4.	Цікава робота	20	6	8.7
5.	Володіння методикою викладання	19	6	8.7
6.	Навчання в педвузі	27	3	4.3
7.	Матеріально забезпечене життя	2	27	39.1
8.	Наявність хороших та вірних друзів	9	15	21.7
9.	Хороша атмосфера на роботі	19	6	8.7
10.	Суспільне визнання (повага оточуючих, колег)	11	12	17.4
11.	Пізнання (можливість розширення свого кругозору, освіти, загальної культури, інтелектуальний розвиток)	5	21	30.4

№ з/п	Зміст ціннісних орієнтацій	Ранг	Дівчата	
			Кільк. пок.	Якісн. пок.
12.	Братерство, рівні можливості для всіх, справедливість	26	3	4.3
13.	Самостійність як незалежність у судженнях і оцінках	26	3	4.3
14.	Свобода як незалежність у вчинках та діях	22	6	8.7
15.	Щасливе сімейне життя (у батьківській родині)	8	15	21.7
16.	Творчість (можливість творчої діяльності)	15	9	13.0
17.	Впевненість у собі (свобода від внутрішніх протиріч, сумнівів)	4	21	30.4
18.	Розваги	17	9	13.0
19.	Спілкування з колегами, учнями, батьками учнів	23	6	8.7
20.	Відчуття безпеки, захищеності	18	9	13.0
21.	Виховання дітей	24	6	8.7
22.	Вдячність батьків за учнів	-	-	-
23.	Боротьба з труднощами	17	9	13.0
24.	Спілкування з однодумцями	28	3	4.3
25.	Любов до другої людини, секс	16	9	13.0
26.	Можливість бути самим собою, не кривити душею	29	3	4.3
27.	Любов до дітей	10	15	21.7
28.	Бажання своєю роботою залишити слід на землі	12	12	17.4
29.	Розуміння інших, любов до інших	26	6	8.7
30.	Реалізація та розвиток своїх здібностей	6	18	26.1
31.	Допомога батькам, дітям, чуйність	25	6	8.7
32.	Вміння розуміти дитину	16	9	13.0
33.	Пошук нових методів, засобів професійного зростання	7	18	26.1
34.	Почуття власної гідності	14	12	17.4
35.	Гарний зовнішній вигляд, охайність	13	12	17.4
36.	Майбутнє сімейне життя (окремо від батьків)	3	27	39.1

Як бачимо з таблиці 1, до ієрархії життєво-професійних цінностей дівчат входять: здоров'я (1 ранг), матеріально забезпечене життя (2 ранг), майбутнє сімейне життя (окремо від батьків) (3 ранг), впевненість у собі (свобода від внутрішніх протиріч, сумнівів) (4 ранг), пізнання (можливість розширення свого кругозору, освіти, загальної культури, інтелектуальний розвиток) (5 ранг), реалізація та розвиток своїх здібностей (6 ранг), пошук нових методів, засобів професійного зростання (7 ранг), щасливе сімейне життя (у батьківській родині) (8 ранг), наявність хороших та вірних друзів (9 ранг), любов до дітей (10 ранг).

Ієрархію цінностей юнаків складають наступні цінності (див. табл. 2): здоров'я (1 ранг), майбутнє сімейне життя (окремо від батьків) (2 ранг), наявність хороших та вірних друзів (3 ранг), бажання своєю роботою залишити слід на землі (4 ранг), цікава робота (5 ранг), любов до дітей (6 ранг), можливість бути самим собою, не кривити душею (7 ранг), реалізація та розвиток своїх здібностей (8 ранг), активне, діяльне життя (9 ранг), пізнання (можливість розширення свого кругозору, освіти, загальної культури, інтелектуальний розвиток) (10 ранг).

Порівняльний аналіз ієрархії ціннісних орієнтацій залежно від статі показав наступні результати (табл. 3).

Показники життєво-професійних цінностей юнаків

№ з/п	Зміст ціннісних орієнтацій	Ранг	Юнаки	
			Кільк. пок.	Якісн. пок.
1.	Активне, діяльне життя	9	12	17.4
2.	Життєва мудрість	16	9	13.0
3.	Здоров'я	1	24	34.8
4.	Цікава робота	5	15	21.7
5.	Володіння методикою викладання	19	6	8.7
6.	Навчання в педвузі	-	-	-
7.	Матеріально забезпечене життя	13	9	13.0
8.	Наявність хороших та вірних друзів	3	18	26.1
9.	Хороша атмосфера на роботі	14	9	13.0
10.	Суспільне визнання (повага оточуючих, колег)	15	9	13.0
11.	Пізнання (можливість розширення свого кругозору, освіти, загальної культури, інтелектуальний розвиток)	10	12	17.4
12.	Братерство, рівні можливості для всіх, справедливість	-	-	-
13.	Самостійність як незалежність у судженнях і оцінках	-	-	-
14.	Свобода як незалежність у вчинках та діях	24	3	4.3
15.	Щасливе сімейне життя (у батьківській родині)	20	6	8.7
16.	Творчість (можливість творчої діяльності)	21	6	8.7
17.	Впевненість у собі (свобода від внутрішніх протиріч, сумнівів)	16	9	13.0
18.	Розваги	24	3	4.3
19.	Спілкування з колегами, учнями, батьками учнів	26	3	4.3
20.	Відчуття безпеки, захищеності	27	3	4.3
21.	Виховання дітей	22	6	8.7
22.	Вдячність батьків за учнів	-	-	-
23.	Боротьба з труднощами	18	9	13.0
24.	Спілкування з однодумцями	-	-	-
25.	Любов до другої людини, секс	12	12	17.4
26.	Можливість бути самим собою, не кривити душею	7	15	21.7
27.	Любов до дітей	6	15	21.7
28.	Бажання своєю роботою залишити слід на землі	4	18	26.1
29.	Розуміння інших, любов до інших	25	3	4.3
30.	Реалізація та розвиток своїх здібностей	8	15	21.7
31.	Допомога батькам, дітям, чуйність	-	-	-
32.	Вміння розуміти дитину	23	3	4.3
33.	Пошук нових методів, засобів професійного зростання	11	12	17.4
34.	Почуття власної гідності	22	6	8.7
35.	Гарний зовнішній вигляд, охайність	17	9	13.0
36.	Майбутнє сімейне життя (окремо від батьків)	2	21	30.4

Порівняльна характеристика ієрархії життєво-професійних цінностей юнаків та дівчат

Ранг за кількістю виборів	Зміст життєво-професійних ціннісних орієнтацій	
	дівчата	юнаки
1	Здоров'я	Здоров'я
2	Матеріально забезпечене життя	Майбутнє сімейне життя (окремо від батьків)
3	Майбутнє сімейне життя (окремо від батьків)	Наявність хороших та вірних друзів
4	Впевненість у собі (свобода від внутрішніх протиріч, сумнівів)	Бажання своєю роботою залишити слід на землі
5	Пізнання (можливість розширення свого кругозору, освіти, загальної культури, інтелектуальний розвиток)	Цікава робота
6	Реалізація та розвиток своїх здібностей	Любов до дітей
7	Пошук нових методів, засобів професійного зростання	Можливість бути самим собою, не кривити душею
8	Щасливе сімейне життя (у батьківській родині)	Реалізація та розвиток своїх здібностей
9	Наявність хороших та вірних друзів	Активне, діяльне життя
10	Любов до дітей	Пізнання (можливість розширення свого кругозору, освіти, загальної культури, інтелектуальний розвиток)

Цікавим є той факт, що юнаки серед основних цінностей виділили цінності, що не входили до ієрархії за показниками виборів дівчат, а саме: бажання своєю роботою залишити слід на землі (4 ранг); цікава робота (5 ранг); можливість бути самим собою, не кривити душею (7 ранг); активне діяльне життя (9 ранг). Як бачимо, в першу десятку цінностей юнаків ввійшли загальнолюдські, професійні, особистісні, альтруїстичні ЦО та ЦО самовдосконалення.

Результати дослідження життєво-професійних цінностей дівчат за кількістю виборів свідчать про те, що у дівчат в деяких основних цінностях різниця у порівнянні з хлопцями полягає в ранговому показнику. Однак, цінність «цікава робота» для дівчат взагалі не входить до значущих, порівняно з юнаками. Хоча дівчата обрали «пошук нових методів, засобів професійного зростання» (7 ранг), а юнаки взагалі не віднесли дану цінність до значущих. Більше дівчата цінують «пізнання (можливість розширення свого кругозору, освіти, загальної культури, інтелектуальний розвиток)» (5 ранг – у дівчат, 10 ранг – у юнаків), «реалізація та розвиток своїх здібностей» (6 ранг – у дівчат, 8 ранг – у юнаків), тобто вони надають перевагу цінностям самовдосконалення та професійним цінностям.

Менш значущими для дівчат, порівняно з юнаками, виступають такі ціннісні орієнтації як «наявність хороших та вірних друзів» (Д = 9 ранг, Ю = 3 ранг) та

«любов до дітей» (Д = 10 ранг, Ю = 6 ранг). Великого значення дівчата надали цінності «матеріально забезпечене життя» (2 ранг), а в хлопців ця цінність не увійшла до ієрархії. Така картина цілком нормальна для дівчат, оскільки є відображенням типових поглядів на життя жінки. Цінність «матеріально забезпечене життя» дівчата планують реалізувати після одруження за рахунок майбутнього чоловіка. Про це свідчить і те, що цінність «майбутнє сімейне життя» займає, 3 ранг, оскільки у дівчат існує установка, що її реалізація сприяє задоволенню і інших цінностей. Дівчата також віднесли до основних цінностей, що не виділені юнаками, такі як: «впевненість у собі (свобода від внутрішніх протиріч, сумнівів)» (4 ранг), «пошук нових методів, засобів професійного зростання» (7 ранг) та «щасливе сімейне життя (у батьківській родині)» (8 ранг). Ми вбачаємо в цьому відображення статевих відмінностей: більш глибоку схильність жінок до чуттєвого сприймання, самоаналізу, вища емоційна вразливість, сензитивність. Таким чином, як бачимо, в першу десятку цінностей дівчат ввійшли загальнолюдські, професійні, особистісні, матеріальні та статусні ціннісні орієнтації. Порівнюючи основні життєві цінності юнаків і дівчат, ми не помітили суттєвої різниці в цінностях, поставлених на верхні щаблі ієрархії: загальнолюдських («здоров'я»); особистісних («наявність хороших і вірних друзів», «майбутнє сімейне життя»).

Дискусія

У психології питанням становлення особистості майбутнього фахівця, а на сучасному етапі – активізації навчально-виховного процесу вищого закладу освіти, здійснення його на засадах особистісного підходу, приділяється увага. Умовою професійного становлення майбутнього вчителя, як свідчать дослідження [4; ;5; 8] є його професійно-педагогічна спрямованість. Проблема формування особистості майбутнього педагога [7], зокрема професійно-педагогічна спрямованість та професійне самовизначення [4; 6] вказують, що зміст домінуючих мотивів самовизначення особистості, їх взаємовідношення в структурі мотивації поведінки та діяльності студентів являють собою психологічне підґрунтя для формування спрямованості студента як спеціаліста.

Ціннісні орієнтації майбутнього фахівця знаходять свій конкретний вияв в життєво-професійних цілях та планах. Вони не мають чіткої визначеності у часі, а лише визначають спрямованість життєвого шляху, тому потребують конкретизації в певних планах та цілях, досягнення яких і призводить до реалізації цінностей. у більшості студентів педвузу відсутнє усвідомлення при виборі професії того, наскільки ця професія відповідає їх життєвим цінностям. Результатом відсутності такого усвідомлення є, як показують наші результати, суперечливість системи ціннісних орієнтацій у переважній більшості студентів. Однак ця суперечливість може бути різних типів. Перша – якщо ціннісні орієнтації в принципі несумісні (бажання стати хорошим професіоналом, зробити кар'єру і орієнтація на дозвілля, розваги), друга – коли вони в принципі однаково важливі і необхідні для повноти самореалізації, але об'єктивна обмеженість часу та сил вимагає зробити вибір на користь певних цінностей (бажання студентки стати професіоналом і багатодітною матір'ю).

Проте, звертаємо увагу, що притаманна кожній людині ієрархія цінностей не лишається незмінною протягом життя і на неї впливають ряд факторів: життєві обставини, вік, успішність чи неуспішність у досягненні життєвих цілей, рівень усвідомлення їх значущості. Суперечлива система може перетворитись в несуперечливу шляхом перегляду пріоритетів та усвідомлення їх життєвої значущості і навпаки, несуперечлива може стати під впливом якихось нових цінностей суперечливою. Власне можна навіть говорити про наявність у особистості не однієї системи цінностей, а кількох, часто несумісних, систем, оскільки ієрархії цінностей засвоєні різними шляхами у різних осередках можуть не збігатися. Найчастіше

виділяють декларовану та реальну систему цінностей. Декларована система цінностей найчастіше пов'язана з певними суспільними ціннісними стереотипами. Тому надзвичайно важливим є для людини адекватне усвідомлення своїх реальних ціннісних пріоритетів, виходячи з визначеності власної особистості, а не суспільних стереотипів чи пріоритетів довілля. «Будь-якого рівня, навіть найелементарніша самоактивність (активність) спонукається певною причиною, яку можна назвати цінністю, тобто тим, що має певну вартість для конкретного суб'єкта» [3, с. 19].

«Водночас слід підкреслити, що певна система цінностей втілюється, опредметнюється у тих чи інших конкретних феноменах, котрі пов'язані з відповідними формами життєдіяльності, у якій здійснюється оволодіння цінностями, їх поступове перетворення із «явища зовнішнього» у «явище для себе», тобто відбувається переведення суспільних цінностей у суб'єктивно значущі цінності для даного індивіда» [3, с. 21–22].

З цих положень випливає припущення, що процес оволодіння цінностями педагогічної професії у навчально-виховному процесі є можливим за виявлення і створення таких психолого-педагогічних умов, за яких такі цінності набувають цілісного, значущого системного характеру і справляють регуляторний вплив на самостійність особистості.

Висновки

1. в основі ціннісних орієнтацій лежать суб'єктивно обрані і прийняті до дії значущі для особистості цінності. Ціннісні орієнтації знаходять своє вираження у цілях поведінки і діяльності, а також у засобах їх досягнення, стають мотивами вибору відповідного способу дій, виступають як схильність до дії певним чином, складають вищий ієрархічний рівень диспозиційних утворень особистості, завдяки чому відіграють роль внутрішніх регуляторів поведінки. Внутрішнім змістом ціннісних орієнтацій виступають особистісні смисли, які проявляються в особистісних установках, у готовності діяти певним чином.

2. Законстатована переважна орієнтація на професійно-предметні, дидактичні і академічні здібності та недооцінка комунікативно-перцептивних і недостатня готовність до особистісно-орієнтованого навчання, що є свідченням низької сформованості уявлень про пріоритетні ціннісні орієнтації педагогічної професії. На нашу думку, такі установки є результатом спрямованості навчально-виховного процесу на формування учителя-предметника та недооцінки ролі психолого-педагогічної підготовки. Важливо, щоб майбутній педагог глибоко усвідомив свій професійний ідеал як

своєрідну модель, на яку орієнтуватиметься в процесі навчання та самоосвіти, виховання та самовиховання.

Подальші дослідження необхідно спрямувати на вивчення впливу використання активних методів навчання у вищих закладах освіти з метою сприяння

студентам-майбутнім вчителям усвідомити свої життєві та професійні орієнтири і реальні засоби їх досягнення.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

Джерела та література

1. Бех І. Д. Виховання особистості: У 2 кн. Кн. 1: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. К.: Либідь, 2003. 280 с.
2. Бех І. Д. Виховання особистості: У 2 кн. : Кн. 2 : Особистісно орієнтований підхід : науково-практичні засади. К.: Либідь, 2003. 344 с.
3. Боришевський М.Й. Духовні цінності як детермінанта розвитку й саморозвитку особистості // Педагогіка і психологія. Вісник АПН. № 2(59). 2008. С. 49–57.
4. Долинська Л. В., Максимчук Н. П. Психологія ціннісних орієнтацій майбутнього вчителя: навчальний посібник. Кам'янець-Подільський : ФОП Сисин О. В., 2008. 124 с.
5. Максимчук Н. П. Становлення ціннісних орієнтацій майбутнього вчителя: монографія. Кам'янець-Подільський : ПП Буйницький О. А., 2009. 176 с.
6. Семиченко В. А. Психологія педагогічної діяльності. К.: Вища школа. 2004. 335с.
7. Чепелева Н. В. Спрямованість особистості на розвиток як підґрунтя самопроекування // Психологія саморозвитку особистості : зб. наук. пр. / за ред. Н. В. Чепелевої, Я.Ф. Андреевої. Чернівці, Київ. 2016. 284 с.
8. Яремчук С. В. Проблема духовності в процесі професійної підготовки майбутніх педагогів // Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. Костюка Національної АПН України / За ред. С.Д.Максименка. Т.ХІV. Част.1. К. 2012. С.397–404.

References

1. Bekh I. D. (2003) Personal education: In 2 books. Book. 1: *Osobystisno oriientovanyi pidkhid: teoretyko-tekhnologichni zasady*. [A Personally Oriented Approach: Theoretical and Technological Foundations]. Lybid. Kyiv. 280 p. [in Ukraine].
2. Bekh I. D. (2003) Personal education: In 2 books. Book. 2 : *Osobystisno oriientovanyi pidkhid : naukovo-praktychni zasady* [A Personally Oriented Approach: Theoretical and Technological Foundations]. Lybid. Kyiv. 344 p. [in Ukraine].
3. Boryshevskiy M. I. (2008) Spiritual values as determinants of personality development and self-development // *Pedahohika i psykholohiia*. [Pedahohika and psykholohiia]. APN Bulletin. № 2(59). pp. 49–57. [in Ukraine].
4. Dolynska L. V., Maksymchuk N.P. (2008) *Psykholohiia tsinnisnykh oriientatsii maibutnoho vchytelia* [Psychology of value orientations of the future teacher]. FOP Sysyn O. V., Kamiyanets-Podilskiy. 124 p. [in Ukraine].
5. Maksymchuk N. P. (2009) *Stanovlennia tsinnisnykh oriientatsii maibutnoho vchytelia* [Formation of value orientations of the future teacher]. PP Buynytskyiy O. A., Kamiyanets-Podilskiy, 176 p. [in Ukraine].
6. Semychenko V. A. (2004) *Psykholohiia pedahohichnoi diialnosti* [Psychology of pedagogical activity]. High school. Kyiv, 335p. [in Ukraine].
7. Chepelieva N. V. (2016) The orientation of the individual on development as the basis of self-design/ *Psychology of personality self-development*. Chernivtsi, Kyiv, 284 p. [in Ukraine].
8. Iaremchuk S. V. (2012) The problem of spirituality in the process of professional training of future teachers // *Zbirnyk naukovykh prats Instytutu psykholohii imeni H.Kostiuka Natsionalnoi APN Ukrainy*. T.XIV. Chast.1. Kyiv, pp. 397–404. [in Ukraine].

Надійшла 9.12.2019

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПРАКТИЧНИХ ПСИХОЛОГІВ: ПРОБЛЕМИ МЕТОДОЛОГІЇ І МЕТОДИКИ

В. Синишина

Державний вищий навчальний заклад «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

кореспондент-автор – Синишина В.: vsinishina@ukr.net

doi: 10.32626/2309-8082.2019-15.92-96

Проблема професійної підготовки практичних психологів є достатньо гострою. Розширення поля діяльності практичних психологів висуває високі вимоги до особистості самого фахівця. Масштаб особистості випускників закладів вищої освіти повинен відповідати масштабу професійних завдань, які сучасне життя і суспільство ставлять перед практичними психологами. А це, водночас, вимагає корекції освітніх програм у закладах вищої освіти.

У статті розглянуто актуальні питання якісної підготовки практичних психологів в закладах вищої освіти. Відзначено напрями, які вимагають нових підходів, що впливають на залучення студентів до професійної діяльності, накопичення особистого позитивного досвіду в межах її реалізації, усвідомлене ставлення до професії. Розглянуто основні питання методології та методики підготовки фахівців зі спеціальності «Практична психологія» в закладах вищої освіти. Обґрунтовано доцільність використання понять «психологічна зрілість», «особистісна зрілість», «психологічна готовність до вищої професійної освіти» як критеріїв професійного відбору та професійної підготовки майбутніх практичних психологів.

Визначено основні проблеми професійної підготовки майбутніх практичних психологів за методом активного соціально-психологічного пізнання в форматі психодинамічного підходу. Психодинамічна теорія з позицій методології є єдністю теоретичних та інструментальних аспектів психологічної практики. Теоретичний аспект психодинамічного підходу реалізується в цілісному розумінні психіки. Метою глибокої психологічної корекції є гармонізація особистості учасників активного соціально-психологічного пізнання в аспекті надання допомоги в усвідомленні внутрішніх протиріч психіки, завдяки чому стають реалістичними наміри, цілі, мрії тощо.

Ключові слова: підготовка майбутніх практичних психологів, особистісно-центрована методологія, вища професійна освіта, навчання дорослих, психологічна зрілість, особистісна зрілість, психологічна готовність до вищої професійної освіти, психопедагогіка.

Sinishina V. Vocational training of future practical psychologists: problems of methodology and methodic

Abstract. The problem of vocational training of practical psychologists is quite acute. Expanding the field of activity of practical psychologists puts high requirements for the personality of the specialist. The scale of personality of graduates of higher education institutions should correspond to the scale of professional tasks that modern life and society place before practical psychologists. This, at the same time, requires the correction of educational programs in the institutions of higher education.

The article deals with the current issues of qualitative training of practical psychologists in the institutions of higher education. The directions, which require new approaches that influence on the involvement of students in professional activity, accumulation of personal positive experience within the framework of its realization, conscious attitude to the profession, have been identified. The main questions in methodology and methods of training of specialists in the specialty "Practical Psychology" in the institutions of higher education have been considered. The expediency of using concepts of "psychological maturity", "personal maturity", "psychological readiness to higher vocational education" as the criteria of professional selection and professional training of future practical psychologists has been substantiated.

The basic problems of vocational training of future practical psychologists by the method of active social and psychological cognition in the format of psychodynamic approach have been identified. The psychodynamic theory from the positions of methodology is the unity of theoretical and instrumental aspects of psychological practice. Theoretical aspect of psychodynamic approach is realized in a holistic understanding of the psyche. The purpose of deep psychological correction is to harmonize the personalities of participants of active socio-psychological cognition in the aspect of assisting in the awareness of the inner contradictions of the psyche, thereby making realistic intentions, goals, dreams, etc.

Key words: training of future practical psychologists, personal-centered methodology, higher vocational education, adult learning, psychological maturity, personal maturity, psychological readiness to higher vocational education, psychopedagogy.

Вступ

У зв'язку з реформуванням освіти, питання інноваційних змін у професійній підготовці майбутніх фахівців різного профілю стають найбільш пріоритетними. Актуалізується проблема переходу від знанневої парадигми до іншого методологічного спрямування, яка передбачає самостійну орієнтацію студентів у світі інформації та формує в майбутніх фахівців професійну компетентність. Освіта повинна бути, передусім, сучасною, мобільною, що підтримує об'єктивні тенденції суспільного розвитку, відкритою стосовно нових тенденцій і напрямів удосконалення професійної підготовки студентів.

У сучасних умовах динамічних змін, які спостерігаються у всіх сферах розвитку суспільства, окреслю-

ються важливі проблеми у галузі вищої професійної освіти (ВПО). Підготовка практичних психологів не є винятком, а швидше за все становить одне з найскладніших питань, що вимагає принципово нових методичних рішень. З огляду на процеси модернізації та оновлення, які відбуваються в системі ВПО, доцільно ще раз всебічно обговорити важливі для фахівців питання методології та методики підготовки практичних психологів. Підкреслимо, що акцентується увага на проблемі професійної підготовки, а не лише на освіті, яка є одним із аспектів підготовки майбутніх фахівців. Власний досвід викладацької діяльності, а також аналіз численних матеріалів з проблем підготовки майбутніх практичних психологів дають змогу стверджувати, що наявні в сучасній психології

теоретичні, методичні та практичні матеріали нині не завжди цілеспрямовано використовуються як ресурс, що забезпечує ефективність процесу оновлення професійної підготовки студентів-психологів.

Матеріали і методи дослідження

Теоретичною та методологічною основою дослідження є фундаментальні та сучасні положення педагогічної теорії, напрацювання зарубіжних і вітчизняних науковців-педагогів та фахівців у галузі практичної психології. Для досягнення мети в статті використано сукупність методів і прийомів наукового пізнання. Метод логічного узагальнення використано для теоретичного обґрунтування значущості поставлених завдань та уточнення ключових понять дослідження. За допомогою методології системного аналізу проведено дослідження наукових підходів до підготовки майбутніх практичних психологів у закладах вищої освіти.

Результати дослідження

Сучасна методологія професійної підготовки майбутніх практичних психологів передбачає особистісну центрованість. Однак, як і раніше, важко не погодитися з тим, що донині в цій сфері існує перевага об'єкта засвоєння (змісту знання) перед суб'єктом [6, с. 23].

Теоретичний аналіз наукових літературних джерел і матеріалів, які забезпечують зміст підготовки майбутніх фахівців з практичної психології, засвідчує, що значна частина навчальних програм, їхній зміст і методика вивчення багатьох дисциплін майже не відрізняються від аналогів, що використовуються в підготовці психологів, які не мають на меті займатися вирішенням прикладних і практичних завдань. Здебільшого навчально-методичне забезпечення професійної підготовки практичних психологів не адресовано до особистості майбутнього професіонала, що не передбачає актуалізації її потенціалу і не створює «зону її перспективного розвитку» [2, с. 217]. Доречно зазначити, що у професійній підготовці майбутніх практичних психологів центрованість освіти на праксеологічний, діяльнісний аспект є невід'ємною частиною їхньої підготовки. Одним з основних принципів такої підготовки є використання життєвого особистого досвіду студентів. Очевидно, що для підготовки практичних психологів принципово важливо, щоб майбутній фахівець зміг усвідомити власний досвід, що дасть їм змогу оцінити власні ресурси і ефективно їх використовувати для самоактуалізації в обраній спеціальності.

У контексті методологічних підстав підготовки майбутніх практичних психологів важливо також виокремити ідею про те, що особистість – відкрита нелінійна саморозвивальна система. Як суб'єкт вона здатна до багатоваріативності перетворення не лише навколишнього світу, а й, передусім, самого себе [3, с. 427]. Очевидно, чим вищий рівень психологічної зрілості майбутніх фахівців, тим природніше і повніше виявля-

ється ця здатність. Тут важливо зазначити, що психологічна зрілість є невід'ємним складником «вершинної освіти особистості» – її психологічної культури [5, с. 83]. Низький рівень психологічної культури несумісний з повноцінним отриманням спеціальності «Практична психологія».

У такому контексті доцільно звернутися до дослідження Н. Токаревої, яка зазначає, що незважаючи на підвищення наукового інтересу до проблематики методології професійної підготовки практичних психологів необхідно відзначити низку проблем, які потребують подальшого дослідження. По-перше, теоретична підготовка передбачає здебільшого знайомство з різними науковими підходами до надання психологічної допомоги, що недостатньо інтегрується в аспекти методології з корекційної практикою. По-друге, в інструментальному аспекті професійної підготовки акцент в основному ставиться на озброєнні психолога «ефективними» методиками (техніками), які можна використовувати в роботі з фахом. Останнє може закріплювати у фахівців помилкове переконання в необхідності пошуку універсальної методики, застосування якої саме по собі буде мати «зцілювальний» ефект. Зовнішнє «копіювання» методики, яка засвідчила свою результативність, без відповідного теоретико-методологічного розуміння зумовлює артефакти в практичній роботі психолога. Залежність психолога від методичного інструментарію спричинює алгоритмізованість психокорекційного процесу, що властиво не лише початківцям, а й досвідченим психологам [8].

Витоки окреслених проблем удосконалення професійної підготовки практичних психологів беруть початок з недостатнього врахування методології глибинної психокорекції. Психокорекція є сферою практичної психології, зорієнтована на цілісне і системне пізнання психіки з метою її гармонізації, визначення засобів, адекватних пізнанню цілісної психіки. Глибинна корекція є груповою формою реалізації методу активного соціально-психологічного пізнання, що ґрунтується на психодинамічній теорії, яка асимілює досягнення психоаналізу (З. Фрейд, К. Юнг та ін.).

Відтак, майбутньому психологу-практику важливо розвивати вміння відстежувати власні регресивні тенденції з метою аналізу деструктивних наслідків останніх та їхнє нівелювання шляхом психокорекції. Професійна підготовка майбутніх практичних психологів передбачає глибинне психологічне самопізнання та оволодіння специфічними професійними знаннями, вміннями і навичками, розвиток саморефлексії. Тому важливим є питання здійснення особистісної психокорекції майбутнього фахівця з метою пізнання та нівелювання регресивних тенденцій, що виявляються в поведінці, що ускладнює професійне становлення і взаємодію з іншими. Глибинні причини таких виявів доцільно дослід-

джувати шляхом психокорекції за методом активного соціально-психологічного пізнання, який відкриває широкі можливості пізнання різних аспектів системи психологічних захистів.

Огляд і теоретичний аналіз вітчизняних публікацій [1; 4; 5; 9 та ін.] засвідчує, що проблеми психології навчання і виховання майбутніх практичних психологів загалом розглядається поза контекстом попередніх етапів освіти. Водночас, значна частина труднощів навчання професії практичного психолога, особливо на перших етапах її освоєння, значною мірою пов'язана з результатами шкільного етапу освіти. З огляду на це, варто зробити такі узагальнення:

- 1) психологічна готовність до вищої професійної освіти практичного психолога є одним з освітніх результатів шкільного навчання і виховання;
- 2) вища професійна освіта передбачає певний рівень готовності майбутніх практичних психологів до такого навчання не тільки на рівні знань, навчальних навичок і вмінь, а й загалом сформованість особистісної готовності до якісно іншого рівня діяльності й освоєння професії. Передусім все це стосується характеру мотивації та досвіду самостійної діяльності;
- 3) одним із завдань психологічної служби школи і закладів вищої освіти (ЗВО) в контексті обговорюваної теми є визначення і розвиток внутрішніх ресурсів майбутніх фахівців, їхньої відповідності вимогам саме до особистості практичного психолога. Усе це певною мірою відображено в низці методологічних підходів: суб'єктно-діяльнісного, культурно-історичного, гуманістичного, екзистенційного, опираючись на які, доцільно виокремити такі ідеї, які стануть фундаментом методології подальшого аналізу професійної підготовки майбутніх практичних психологів:
 - актуалізація суб'єкта діяльності передбачає усвідомлення власних інтенцій, характеру і змісту діяльності;
 - соціальна ситуація розвитку практичних психологів у системі ВПО є особливим поєднанням нового освітнього середовища (навчально-професійного середовища ЗВО) і нової внутрішньої професійної позиції особистості;
 - особистість майбутніх практичних психологів, зорієнтована на продовження освіти в ситуації вибору подальших шляхів власного розвитку, визначає таким чином сенс цього етапу життя, а потреба в самореалізації виявляється в необхідності реалізації себе в обраній спеціальності, професії.

Відзначимо, що особистість, обираючи майбутню професію, чутлива до розвитку і становлення суб'єктності. Для вирішення проблем психології нав-

чання і виховання майбутніх практичних психологів також важливим є те, що цей процес передбачає не лише «оволодіння» і «привласнення», а й «розвиток» і «саморозвиток» самої особистості, яка, як відомо, в такій професії є «головним інструментом» ефективної психологічної діяльності.

У контексті виявлення труднощів, які виникають у підготовці майбутніх практичних психологів, звернемося до такого важливого аспекту, як зв'язок ефективності навчання у ЗВО і попереднього досвіду студентів, отриманого з навчання в школі. Вивчення публікацій, в яких розкриваються певні аспекти цієї проблеми, показує, що наукові розвідки з проблем навчання студентів передусім сфокусовані на специфіці освітнього процесу в ЗВО і не пов'язуються з особливостями попереднього досвіду навчання і розвитку особистості. На нашу думку, це можна розглядати як системну помилку, оскільки аналіз труднощів ВПО дає можливість іншого рівня об'єктивної оцінки результатів шкільної освіти, передусім тих його аспектів, з якими співвідносяться конкретні можливості навчання майбутніх практичних психологів у ЗВО.

Варто відзначити, що в літературі [2; 3; 5; 7; 8], присвяченій визначенню змісту завдань роботи шкільних практичних психологів, практично відсутнє «визначення психологічної готовності до подальшого продовження освіти, до вищої професійної освіти» [7, с. 373]. Загалом передбачається, що результати шкільної освіти автоматично створюють таку готовність. Це ж стосується і служби практичної психології у ЗВО – тут не виокремлюється конкретне завдання стосовно визначення «психологічної готовності до подальшої освіти і самоосвіти, підвищення кваліфікації, перепідготовки» [1, с. 7]. Ці труднощі можуть бути подолані комплексно і, передусім, шляхом зміни характеру навчання в школах і ЗВО та його психологічного супроводу. Процес навчання майбутніх практичних психологів у ЗВО передбачає психологічно зрілих суб'єктів, готових до конструктивної взаємодії, об'єднаних спершу подією спілкування, де відбувається певний «прорив» особистостей назустріч один одному [8, с. 25].

Наступний аспект обговорення стосується викладачів, які безпосередньо займаються підготовкою майбутніх практичних психологів. Основними функціями викладача системи ВПО є стимулювання та ініціювання студентів до здобуття професійної освіти. Викладач реалізує такі процеси, перебуваючи в особливій позиції фасилітатора, який сприяє плідному навчанню студентів шляхом створення певних умов: організація групової діяльності; забезпечення регламенту, що сприяє комфортній (конструктивній) психологічній атмосфері. Його основне завдання – забезпечити спрямованість студентів на самостійне набуття професійних знань і досвіду.

Тут доречно звернутися до добре забутого старого – до системи наставництва, менторства. Визначаючи такий аспект професійної підготовки майбутніх практичних психологів, варто зазначити, що така система є особливим способом організованим простором професійної підготовки, в якому суб'єкти навчальної діяльності мають можливість використовувати допомогу викладачів, психологів-практиків у засвоєнні не лише змісту навчальної програми, а й досвіду професійної діяльності, досягнення певних щаблів у кар'єрі.

Відтак, ефективність професійної підготовки майбутніх практичних психологів може забезпечуватися наявністю у ЗВО системи наставництва (менторства) з метою додаткової допомоги особистості в освоєнні змісту навчальної програми, досвіду особистої, навчальної і професійної діяльності. Наявність ментора психологічно готує майбутніх практичних психологів до наступного рівня професійного зростання – взаємодії з супервізором [9, с. 37].

Однією з базових складових ВПО є оволодіння системою понять досліджуваної предметної сфери. Це питання є головним у тому розділі педагогічної психології, який присвячений проблемам психології навчання. Однак у сучасних умовах навчання у ЗВО часто мало відрізняється за своїм психологічним змістом від шкільного і зорієнтоване значною мірою на раніше накопичений досвід і на натреновані можливості пам'яті студентів. Таке навчання не завжди впливає на характер мотиваційної складової освіти, а ресурси свідомості майбутніх практичних психологів у цих випадках не набувають необхідного «розширення», «поглиблення» і «нового досвіду застосування» [4, с. 11]. Отже, донині методика навчання у ЗВО далеко не повністю використовує психологічні можливості студентів у розробці стратегії і тактики процесу освоєння ними змісту досліджуваного предмета.

Дискусія

У межах статті виходимо з того, що оволодіння системою понять досліджуваної предметної сфери є однією з базових складників вищої професійної освіти практичних психологів. Освітні результати попереднього досвіду шкільної освіти, як правило, мають слабко виражені здатності виокремлювати і диференціювати поняття, специфічні лише для досліджуваної предметної сфери, і давати їм визначення, адекватні її напрямку і змісту, а не опиратися на засвоєні раніше поняття. Зокрема, у виконанні такого завдання студенти спершу виокремлюють у нову предметну сферу поняття, що мають певний стосунок до досліджуваного предмета. Найчастіше це загальні для багатьох предметних сфер поняття. Тому в курсі практико зорієнтованих дисциплін програми підготовки практичних психологів доцільно використовувати різні завдання для самостійної роботи студентів, спрямовані на створення і привласнення

ними тезауруса досліджуваної предметної сфери. Долати труднощі тут допомагає спеціально розроблена методична процедура, що дає змогу визначити не лише рівень освоєння основного змісту програмного матеріалу, а й диференціювати якість на кожному рівні (об'єм засвоєного).

Щоб забезпечити таку процедуру, необхідно:

- створити еталон тезауруса навчальної дисципліни;
- розробити навчальні завдання для кожного рівня (не менше двох варіантів на кожен структурний елемент навчальної програми);
- в якості ІКТ-підтримки створити комп'ютерну програму, що дозволяє проводити цю процедуру без присутності викладача (дистанційно, наприклад, на порталі установи або в комп'ютерних кабінетах).

У цьому контексті доречно акцентувати увагу на значущості ІКТ-підтримки як потужного сучасного ресурсу, що дозволяє розширити можливості викладачів і студентів у засвоєнні змісту дисциплін навчального плану. Підкреслимо, що все це не замінює встановлених кваліфікаційних випробувань з дисциплін навчального плану (екзамену з дисципліни), а є лише одним із допоміжних засобів, які уможливають задіяння можливостей студентів у засвоєнні змісту програми навчальної дисципліни та максимально об'єктивно підійти до прийняття рішення щодо досягнутого рівня її засвоєння.

Висновки

Таким чином, підведемо загальні підсумки обговорення проблеми ефективності спеціальної і психологічної підготовки майбутніх практичних психологів у закладах вищої освіти:

1. Проведений аналіз стану проблеми підготовки майбутніх практичних психологів показує, що ні на рівні нормативних основ ВПО, ні на рівні конкретної практики навчання майбутніх фахівців цієї сфери не приділяється достатньо уваги:

- виокремленню власне психологічних характеристик особистості майбутніх практичних психологів як ресурсу професійної підготовки;
- проблемі психологічної готовності особистості до специфічних умов вищої професійної освіти;
- конкретним характеристикам внутрішніх можливостей особистості майбутніх практичних психологів, що відповідають віковому етапу розвитку, індивідуальним особливостям студентів.

Усе це істотно перешкоджає подоланню того відставання вітчизняної ВПО від рівня сучасних вимог до кваліфікації такого виду професійної діяльності.

2. Наведені у статті ідеї і матеріали дають змогу стверджувати, що існує об'єктивна необхідність:

- актуалізації досліджень і методичних розробок в межах «Педагогічної психології вищої професійної освіти» або «Психопедагогіки ВПО»;

- уточнення завдань практичного психолога, що працює в школі, ЗВО та інших установах, пов'язаних з орієнтацією роботи на психологічні ресурси особистості, що обрала шлях продовження освіти, підвищення кваліфікації та перепідготовки.

3. Специфіка цілей і завдань «Психопедагогіка ВПО» задається принципово іншим (відмінним від шкільної обов'язкової освіти) характером мотивації студентів, специфікою освітнього середовища ЗВО і вимогами вищої освіти, що якісно відрізняються від шкільної. Водночас, слід враховувати, що за нормальних умов розвитку особистості, що вирішила продовжувати навчання в системі ВПО, яка пододала бар'єр конкурсного відбору до обраного ЗВО, необхідно розглядати в контексті її внутрішніх ресурсів, як: різною мірою психологічно готової до самостійної роботи; з різним рівнем вираженості мотивації на професійній та особистій досягнення в обраній сфері. Як наслідок, основним принципом методології та методики підго-

товки майбутніх практичних психологів стає особистісна центрованість.

4. У підготовці майбутніх практичних психологів обов'язковим є звернення до психологічних ресурсів самих студентів, їхнє ініціювання та стимулювання, що відповідає специфічним вимогам професії. Ця умова істотно розширює методичний ресурс кваліфікаційних випробувань з дисциплін навчального плану, що доповнює традиційні форми об'єктивної оцінки освітніх результатів, дозволяє викладачеві максимально об'єктивно підійти до прийняття рішення щодо успішності освоєння студентами програми навчального курсу.

5. У нормативних документах, що стосуються підготовки практичних психологів в системі ВПО, необхідно: доповнити кваліфікаційні вимоги характеристиками особистості студентів у контексті необхідності визначення їхньої психологічної зрілості; внести їх у зміст професіографічних характеристик особистості практичного психолога.

Література та джерела

1. Баклицька О., Степанченко Н., Сірко Р. Аналіз змісту підготовки практичних психологів у спеціалізованих навчальних закладах. *Молода спортивна наука України*. 2010. Вип. 4. С. 6–10.
2. Гаркавенко Н. В., Солійчук І. І., Чаплак Я. В. Формування готовності психолога-практика до консультативної взаємодії на основі особистісно-акмеосинергетичного підходу. *Проблеми сучасної психології*. 2011. Вип. 12. С. 210–221.
3. Дружиніна І. Професійне становлення майбутніх психологів: теоретико-методологічний аналіз проблеми. *Освіта регіону*. 2001. № 2. С. 425–430.
4. Забродін Ю. М., Пахальян В. Э. Подготовка и переподготовка практических психологов в контексте проблем отечественного высшего профессионального образования. *Психология в вузе*. 2009. № 2. С. 6–20.
5. Ісаєвич С. Психологічна культура як база професійного становлення особистості майбутнього фахівця з психології. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер.: Педагогіка. Соціальна робота*. 2012. Вип. 25. С. 83–85.
6. Ляудис В. Я. Методика преподавания психологии. М.: Изд-во УРАО, 2000. 128 с.
7. Марценюк М.О. Особливості професійної та особистісної готовності психолога до професійної діяльності. *Міжнародний науковий вісник*. 2014. Вип. 2 (9). С. 366–382.
8. Токарева Н. Проблема моделювання особистості практичного психолога в системі фахової підготовки. *Рідна школа*. 2010. Вип. 7-8 С. 24–28.
9. Чепелева Н. В., Пов'якель Н. І. Теоретичне обґрунтування моделі особистості практичного психолога. *Психологія*. Вип. 3. 1998. С. 35–41.

References

1. Baklytska, O., Stepanchenko, N., Sirko, R. (2010), "Analiz zmistu pidhotovky praktychnykh psykholohiv u spetsializovanykh navchalnykh zakladakh" [Analysis of the essence of training of future practical psychologists in specialized educational institutions]. *Young sports science of Ukraine*. 2010. Issue 4. pp. 6–10. [in Ukrainian].
2. Harkavenko, N. V., Soliichuk, I. I., Chaplak, Ya. V. (2011), "Formuvannia hotovnosti psykholoha-praktyka do konsultatyvnoi vzaemodii na osnovi osobystisno-akmeosynerhetychnoho pikhodu" [Formation of psychologist-practitioner's readiness for consultative interaction based on personal-acme-synergistic approach]. *Problems of modern psychology*. 2011. Issue 12. pp. 210–221. [in Ukrainian].
3. Druzhynina, I. (2001), "Profesiine stanovlennia maibutnykh psykholohiv: teoretyko-metodolohichniy analiz problemy" [Professional formation of future psychologists: theoretical and methodological analysis of the problem]. *Education of the region*. 2001. № 2. pp. 425–430. [in Ukrainian].
4. Zabrodin, Yu. M., Pahal'yan, V. E. (2009), "Podgotovka i perepodgotovka prakticheskikh psihologov v kontekste problem otechestvennogo vyshego professionalnogo obrazovaniya" [Training and retraining of practical psychologists in the context of problems of domestic higher vocational education]. *Psychology at the university*. 2009. № 2. pp. 6–20. [in Russian].
5. Isaievych, S. (2012), "Psykholohichna kultura yak baza profesiinoho stanovlennia osobystosti maibutnoho fakhivtsia z psykholohii" [Psychological culture as a base of professional formation of the personality of future specialist in psychology]. *Scientific bulletin of Uzhhorod National University. Ser.: Pedagogy. Social work*. 2012. Issue 25. pp. 83–85. [in Ukrainian].
6. Lyaudis, V. Ya. (2000), *Metodika prepodavaniya psihologii* [Methods of teaching psychology]. Moscow: Izd-vo URAO. 128 p. [in Russian].
7. Martseniuk, M. O. (2014), "Osoblyvosti profesiinoi ta osobystisnoi hotovnosti psykholoha do profesiinoi diialnosti" [Features of professional and personal readiness of psychologists for professional activities]. *International scientific herald*. 2014. Issue 2 (9). pp. 366–382. [in Ukrainian].
8. Tokarieva, H. (2010), "Problema modeliuвання osobystosti praktychnoho psykholoha v systemi fakhovoi pidhotovky" [Problem of modeling personality of practical psychologist in the system of vocational training]. *Native school*. 2010. Issue 7-8. pp. 24–28. [in Ukrainian].
9. Chapeleva, N. V., Poviakel, N. I. (1998), "Teoretychne obgruntuвання modeli osobystosti praktychnoho psykholoha" [Theoretical substantiation of the model of personality of practical psychologist]. *Psychology*. Issue 3. 1998. pp. 35–41. [in Ukrainian].

СПЕЦІАЛЬНІ МЕТОДИ ПРОФІЛАКТИКИ ТРАВМ В СПОРТІ

Р. Чаплінський

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Україна

кореспондент-автор – Чаплінський Р.: chaplinskyi.rostyslav@kpnu.edu.ua

doi: 10.32626/2309-8082.2019-15.97-100

У статті визначено проблему профілактики травм в спорті. Розглянуто внутрішні та зовнішні чинники виникнення спортивних травм. Проаналізовано вплив найхарактерніших чинників та їх поєднання на імовірність виникнення гострих травм і втомних пошкоджень та захворювань. Розглянуто внутрішні та зовнішні механізми спортивної травми. Проаналізовано фізичні, психологічні, психосоціальні чинники виникнення спортивної травми. Проаналізовано вплив інших учасників, структури тренувальної програми, умов навколишнього середовища, екіпіровки, рідини, живлення і харчових добавок, харчового статусу, допінга, гігієни на виникнення травм в спорті. Розглянуто рівень фізичної підготовленості після травми.

Ключові слова: профілактика, травми, чинники, механізми.

Chaplinskyi R. Special methods of prevention of trauma in sports

Abstract. The problem of injury prevention is one of the main issues in sport. In recent years, interest in sports and motor activity has substantially increased. This is due both to the increase in the amount of free time and the awareness that the regular motor activity of the aerobic nature promotes health promotion, reducing the risk of cardiovascular disease, reducing body weight, as well as reducing morbidity and mortality due to aging. A certain amount of motor activity is an important element of health promotion.

Prevention of sports injuries is based on the principles of prevention of injury, taking into account the peculiarities of certain sports.

The purpose of the article is to analyze and evaluate special methods of injury prevention in sport.

Research methods. To solve the tasks, theoretical analysis and generalization of scientific and methodical literature were used.

In article the internal and external factors of occurrence of sports injuries are considered. The influence of the most characteristic factors and their combination on the probability of acute traumas and fatigue damage and diseases is analyzed. The internal and external mechanisms of sports injury are considered. The physical, psychological, psychosocial factors of the occurrence of sports trauma are analyzed. The influence of other participants, the structure of the training program, environmental conditions, equipment, liquid, nutrition and nutritional supplements, food status, doping, hygiene on the occurrence of injuries in sports have been analyzed. The level of physical preparedness after an injury is considered.

Conclusions and perspectives of further development. Thus, the fight against the growing number of sports injuries and fatigue damage must first be directed at their prevention. Injuries often occur as a result of violation of the relevant organizational and methodological requirements. Preventive activities should be based on a clear strategy. Prevention of sports injuries is based on the principles of prevention of injury, taking into account the characteristics of certain sports. The causes of injuries are still organizational. It is based on violations of the principles of graduality, continuity and cyclicity in training and adventure classes, violation of the rules of medical control, the lack of dynamic observation of athletes. In order to prevent sports injuries, a complex of measures aimed at the correctness of the training methods, ensuring good condition of places of employment, inventory, clothes, footwear, application of protective devices, regular medical control, fulfillment of hygiene requirements, and day-to-day educational work should be carried out.

Successful prevention of sports injuries is only possible in determining the causes of their occurrence and timely correction of these causes. Only well thought out and clearly planned preventive activities can lead to encouraging results.

Key words: prevention, injuries, factors, mechanisms.

Вступ

Кількість спортивних травм постійно збільшується і в даний час набула загрозливих розмірів. У різних країнах світу кількість травм в спорті коливається в межах 10–17% всіх пошкоджень. Наприклад, у США спортивні травми складають 16% всіх випадків пошкоджень дітей та молоді, в той час як кількість транспортних травм – 7,1%. У Швеції кількість травм становить 10% загальної кількості травм. Ще 40 років тому спортивні травми становили тільки 1,4% всіх травм. У 1970 р. ця цифра збільшилася до 5–7%. До кінця 80-х – початку 90-х років кількість травм перевищила 10%, в середині 90-х років становила 12–17%, а в період 2001–2003 рр. досягла 17–20%. Ці цифри, природно, не відображають дійсної картини, а торкаються лише «верхівки айсберга». Ще важче визначити ступінь поширеності втомних пошкоджень і захворювань. За останні десятиріччя їх абсолютна кількість істотно збільшилася [2].

Прямі і непрямі витрати на лікування спортивних травм досягли величезних розмірів. Наприклад, у

Нідерландах щорічні витрати на лікування спортивних травм коливаються в межах 200–300 млн доларів США. Згідно з даними страхових компаній, на лікування гірськолижників, які отримують травми на трасах Швейцарії, щорічно витрачається до 4–5 млрд доларів США [9].

Спортивні травми як гострі, так і хронічні є в основному досить незначними. За оцінками вчених, до 75% всіх спортивних травм можна класифікувати як незначні і середні, вимагаючі нетривалого припинення занять спортивною діяльністю. Кількість потерпілих, яким потрібне оперативне втручання зважаючи на одержану травму, коливається від 5 до 10% [5, с. 113].

Узагальнені матеріали про стан травматизму спортсменів – представників багатьох видів спорту показують, що на першому місці по частоті поширення є хронічні запальні і дегенеративні зміни опорно-рухового апарату, що є наслідком перенесених і недостатньо вилікованих травм, повторних мікротравм і фізичних перевантажень. До них відносяться: деформуючий

артроз, хронічні періостити, паратеноніти, тендовагініти, міофасцити та ін. При цьому, як правило, переважно пошкоджуються найбільш навантажувальні суглоби, зв'язковий апарат і м'язи [1].

Частота захворювань опорно-рухового апарату у тренуваних осіб є більшою, ніж у менш кваліфікованих осіб, що займаються фізичною культурою і спортом, що певною мірою пов'язано з вищими фізичними навантаженнями в тренуванні та занятті фізичними вправами. Значний відсоток таких змін у тренуваних осіб пояснюється недостатньо відповідальним відношенням до лікування травм, поверненням до занять до настання функціонального відновлення організму чи травмованої системи, а також недостатньо розробленою діагностикою і оцінкою функціонального стану нервово-м'язового апарату [7].

Запобігання спортивному травматизму ґрунтується на принципах профілактики пошкоджень з врахуванням особливостей окремих видів спорту. Окрім загальних організаційно-профілактичних заходів забезпечення безпеки на учбово-тренувальних заняттях і спортивних змаганнях в окремих видах спорту, існують заходи профілактики спортивного травматизму, властиві лише даному виду спорту [10].

Матеріал і методи дослідження

Мета дослідження – проаналізувати та оцінити спеціальні методи профілактики травм в спорті. Для досягнення поставленої мети застосовувались теоретичний аналіз і узагальнення даних науково-методичної літератури з теми дослідження. Щодо організації дослідження, то вона не відрізнялася від традиційної, тобто яку використовують під час дослідження на теоретичному рівні.

Результати дослідження

На основі аналізу даних, спортивна травма, може бути викликана внутрішніми або зовнішніми окремими чинниками або в їх поєднанні. При гострих травмах домінують зовнішні чинники, а втомні пошкодження і захворювання, як правило, обумовлені поєднанням обох чинників. Ефективна профілактика травм, відповідно, залежить від дії на ці чинники ризику [6, с. 207].

Найхарактернішими внутрішніми чинниками, що мають відношення до втомних пошкоджень є: відхилення від нормального морфо-функціонального стану, відмінності в довжині нижніх кінцівок, слабкість і дисбаланс м'язів, знижений рівень гнучкості, надмірна рухливість суглобів, стать (жіноча), вік (молодий або немолодий), надмірна маса тіла, деякі супутні захворювання.

Проведені дослідження травм у бігунів показали, що в 40% випадків мали місце внутрішні супутні чинники, проте тільки в 10% випадків вони були єдиними [3].

Під зовнішніми сприяючими чинниками маються на увазі всі зовнішні чинники, що впливають на організм людини. Найтипівішими зовнішніми чинниками, пов'язаними із спортивними травмами є: надмірні навантаження на організм, помилки в тренувальному процесі, несприятливі умови навколишнього середовища, неадекватна екіпіровка, неефективні правила.

Зовнішні чинники – це, головним чином, надмірні навантаження на організм, обумовлені помилками в тренувальному процесі. У бігунів вони спостерігаються в 60–80% зареєстрованих травм.

Внутрішні механізми спортивної травми пов'язані з рівнями психічної і фізичної підготовленості спортсмена.

Особи, які тривалий час вели малорухливий спосіб життя або мали якісь проблеми із здоров'ям, а потім вирішили залучитися до активного способу життя, повинні пройти ретельне медичне обстеження, це особливо торкається осіб старше 35 років, що мають надмірну масу тіла і що палять.

Спортсмени і тренери повинні перш за все усвідомити, що не дивлячись на прагнення до перемоги, збереження здоров'я кожного спортсмена є більш важливим.

В спорті існує небезпека зайвої упевненості в захисних властивостях екіпіровки, в діях інших членів команди, в тому, що своєчасно прозвучить свисток судді. Знання і дотримання правил гри – невід'ємний компонент індивідуального захисту від травм.

Додатковим чинником виникнення травми є також психологічний стрес. Спортивний стрес може бути біологічним, фізіологічним, психологічним або змішаним. Деякі види стресу можна усунути або пом'якшити. Знання стресових чинників дозволяє тренеру, спортсмену, одноклубникам понизити їх вплив на вірогідність отримання травми [2]. Інтенсивний фізичний розвиток також є стресом для скелетно-м'язової системи. Оскільки багато молодих людей займаються спортом, слід враховувати і цей вид стресу.

Тренер і люди, яких відносять до зовнішніх механізмів, тісно пов'язані із спортсменами, несуть відповідальність за надмірне стимулювання своїх підопічних перед іграми або змаганнями, що веде до нераціональних дій і може привести до травми. Спортсмени, для яких характерні високі рівні збудження, нерідко можуть відчувати передчасне стомлення, що може стати передумовою травми або гіпервентиляції. До травм може також привести неадекватна поведінка глядачів.

Адекватний рівень фізичної підготовленості є невід'ємним чинником перед початком занять спортом, оскільки у стомлених спортсменів знижується рівень м'язової діяльності, що може привести до травми. Сучасний рівень знань дозволяє спланувати ефективну програму занять певним видом спорту [4].

Ідеальна програма включає розминку, вправи на розтягування, спеціальні вправи, заминку після заняття, адекватні періоди відпочинку і відновлення.

Місця, призначені для спортивних тренувань і змагань, слід завчасно перевіряти, що до певної міри сприяє попередженню травм. Джерелом небезпеки для спортсменів можуть також служити погодні умови. У випадках, якщо тепло, вироблене тілом, недостатньо швидко розсівається, можуть виникати теплові травми. При зниженій температурі повітря, особливо при сильному вітрі, може виникнути гіпотермія.

В багатьох видах спорту була введена спеціальна захисна екіпіровка з метою зниження кількості травм. Так, використання в контактних видах спорту пристосувань, захищаючих рот, привело до зниження числа пошкоджень губ, зубів і щелеп. Використовування шоломів регбістами, боксерами-любителями, велосипедистами, гравцями в крикет знизило кількість рваних ран обличчя і голови, а також ударів. Лижний спорт довгий час був одним з лідерів по травмах гомілковостопного суглоба, поки не були внесені відповідні зміни в конструкцію лижних черевик і кріплень, проте одне з побічних явищ цього нововведення — істотне збільшення навантаження на колінний суглоб [9].

В деяких видах спорту (крикет, бейсбол, контактні види спорту) широко використовуються різні щитки, що захищають від травм плечі, груди, передпліччя, статеві органи. Для попередження травм, а також для захисту вже пошкоджених ділянок широко застосовується фіксація суглобів за допомогою пов'язок. Вона дозволяє достатньо ефективно стабілізувати суглоби великого пальця, ліктів і гомілковостопні суглоби. Фіксація колінних і плечових суглобів, виявляється малоефективною; по суті обмежується функція цих суглобів.

Дегідратація організму може привести до травми. Зокрема, дегідратація асоціюється з тепловими травмами, такими, як гіпертермія, тому дуже важливо споживати рідину до, в часі після тренувальної діяльності або змагання, особливо в жарку вологу погоду. Кращою рідиною є звичайна вода. У видах рухової активності тривалістю більше 60 хв. рекомендується додавати у воду невелику кількість (менше 12 %) вуглеводів, це допоможе запобігти стомленню м'язів, оскільки забезпечується заповнення запасів глікогену в м'язах. У деяких спортсменів, що займаються аеробними видами спорту, спостерігаються низькі рівні електролітів в крові, таким спортсменам рекомендується споживати напій, що містить невелику кількість ($200 \text{ ммоль} \cdot \text{л}^{-1}$) електролітів [5].

Рівні м'язового глікогену перед інтенсивною діяльністю змагання повинні бути достатньо високими, особливо у спортсменів, що займаються аеробними видами спорту. Це попереджає м'язове стомлення

і, отже, можливу травму, тому спортсмени повинні споживати їжу, багату складними вуглеводами. Деяким спортсменам, наприклад гімнастам, що обмежують споживання їжі, слід використовувати вітамінні або мінеральні добавки. Інші компоненти харчування (жири, білки, вітаміни і мікроелементи) в профілактиці травм відіграють другорядну роль. Разом з тим вони мають величезний вплив на загальний стан спортсмена і тому добре збалансована дієта рекомендується кожній фізично активній людині [1].

Спортсменкам, страждаючим аменореєю (відсутність місячних), слід збільшити щоденне споживання кальцію, щоб попередити виникнення остеопорозу і втомних переломів.

Профілактика спортивних травм включає також харчовий статус і дієту. Анорексія, або голодування викликає атрофію і ослаблення великих проксимальних м'язів, що приводить до проблем з тазостегновими і плечовими суглобами у осіб, що займаються інтенсивними видами спорту.

Нестача вітамінів в їжі звичайних людей, як правило, не створює проблем, оскільки вітаміни не є «будівниками тіла», а збалансована дієта містить необхідні вітаміни. Разом з тим виснаження запасів вітаміну С може спостерігатися у вагітних жінок, спортсменів, що виконують значні навантаження, осіб, споживаючих продукти з високим змістом холестерину. В таких випадках рекомендують додаткове споживання вітаміну С.

Споживання рідини має велике значення для підтримки гомеостазу. Під час тренувальної діяльності або змагання спортсмени можуть втрачати 1,0–1,8 кг (2,0–4,0 л) рідини, тому їм необхідно споживати в цей період рідину. Проте не рекомендується пити каву, чай, кока-колу або какао, оскільки ці напої збільшують виробництво сечі [10].

Спортсмени, що беруть участь в змаганнях, повинні бути фізично здоровими і не приймати ніяких лікарських препаратів. Якщо препарат, що приймається, дійсно необхідний, не відноситься до заборонених і призначений лікуючим лікарем, він, поза сумнівом, покращує загальний стан спортсмена і дозволяє йому/їй займатися будь-яким видом спорту і одержувати від цього задоволення.

Реальну проблему, однак, представляють речовини, що відносяться до категорії допінга. Штучні способи підвищення спортивних результатів, як правило, збільшують рівень травматизму і захворюваності внаслідок дії на організм спортсмена чинників зовнішнього середовища, у тому числі значних фізичних навантажень [7].

Шкіра виділяє піт і жир, до яких може прилипати пил і бруд. Скупчення бруду створює сприятливе середовище для бактерій, приводить до подразнення шкіри, різних висипань, що викликає інфекцію або за-

палення. Особливу увагу потрібно приділяти гігієні стоп. Неправильний догляд може привести до виникнення грибкових захворювань, які достатньо поширені серед спортсменів. Спортсмени, що повернулися в стрій після перенесеної травми, повинні успішно пройти тести, характерні для їх виду спорту, якщо вони не бажають виникнення рецидиву [4].

Дискусія

Проблема профілактики травм є однією з головних в спорті. Останніми роками істотно підвищився інтерес до спорту і рухової активності. Це пов'язано як із збільшенням кількості вільного часу, так і усвідомленням того, що регулярна рухова активність аеробного характеру сприяє зміцненню здоров'я, зниженню ризику розвитку серцево-судинних захворювань, зниженню маси тіла, а також зменшенню захворюваності і смертності внаслідок старіння. Певний об'єм рухової активності – важливий елемент зміцнення здоров'я [1, 3].

Спортсмени перш за все повинні вибрати вид спортивної діяльності, адекватний їх віку і конституції. Тренери, батьки, викладачі, спортивні керівники несуть відповідальність за правильний вибір рухової активності, що є одним з чинників попередження спортивних травм. Спортсмени повинні реально оцінювати свої можливості, повинні володіти відповідними навиками і професіоналізмом, необхідним для правильного виконання технічних прийомів.

Спортсмени повинні в більшій мірі концентрувати свою увагу на самому процесі участі в спортивній діяльності, а не на кінцевому результаті. Спортсмен не повинен прагнути успіху за всяку ціну. Задача тренерів і спортивних керівників – пояснити молодим спортсменам, як правильно поводитися на спортивному

майданчику, що дозволить знизити кількість умисно завданої спортивної травми [5].

Головною причиною травм у спортсменів є неадекватне планування тренувальних програм [9].

Висновки

Таким чином, боротьба із зростаючою кількістю спортивних травм і втомних пошкоджень перш за все повинна бути направлена на їх профілактику. Травми найчастіше виникають у результаті порушення відповідних організаційних та методичних вимог. Превентивна діяльність повинна ґрунтуватися на чіткій стратегії. Запобігання спортивного травматизму основане на принципах профілактики пошкоджень з врахуванням особливостей окремих видів спорту. Причини травматизму як і раніше носять організаційний характер. У його основі лежать порушення принципів поступовості, безперервності й циклічності в тренувальній змагальних заняттях, порушення правил лікарського контролю, відсутність динамічного спостереження за спортсменами. Для попередження спортивних травм повинен здійснюватися комплекс заходів спрямованих на правильність методики тренувань, забезпечення доброго стану місць занять, інвентарю, одягу, взуття, застосування захисних пристосувань, регулярний лікарський контроль, виконання гігієнічних вимог, повсякденної виховної роботи.

Успішна профілактика спортивних травм можлива лише при визначенні причин їх виникнення та своєчасній корекції цих причин. Тільки добре продумана і чітко спланована превентивна діяльність може привести до обнадійливих результатів.

Конфлікт інтересів. Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів

Джерела та література

1. Башкиров В. Ф. Профілактика травм у спортсменів. М.: Физкультура и спорт, 1987. 176 с.
2. Долецкий А. А., Свет А. В. Кардиореабилитация. М.: Медицинское информационное агентство, 2016. 240 с.
3. Каллистов А. И., Милашкин А. Г. Травмы, их профилактика и первая помощь. Л.: Изд-во Воен. мед. музей МО СССР, 1987. 16 с.
4. Лечебная физкультура и врачебный контроль: [под ред. В. А. Епифанова, Г. Л. Апанасенко]. М.: Медицина, 1990. 368 с.
5. Матвеев Л. П. Основы общей теории спорта и система подготовки спортсменов. К.: Олімп. л-ра, 1999. 318 с.
6. Миронова З. С., Миркулова Р. И., Богущая Е. В., Баднин И. А. Перенапряжение опорно-двигательного аппарата у спортсменов. М.: Физкультура и спорт, 1982. 321 с.
7. Миронова З, Хефец Л. Профілактика травм в спорте и доврачебная помощь. М.: Физкультура и спорт, 1989. 48 с.
8. Пирогова Е. А., Иващенко Л. Я., Страшко И. П. Влияние физических факторов на работоспособность и здоровье человека. К.: Здоровья, 1986. 152 с.
9. Черный В. Г. Спорт без травм. М.: Фис, 2008. 78 с.
10. Шойлев Д. Спортивная травматология. София: Б. и., 1986. 192 с.

References

1. Bashkyrov V. F. (1987), *Profylaktyka travm u sportsmenov* [Sports traumatology]. Fyzkultura y sport, Moskva. 176 p. [in Russia].
2. Doletskiy A. A., Svet A. V. (2016), *Kardioreabilytatsiya*. Cardio-rehabilitation [Medytsynskoe ynfomatsyonnoe ahentstvo], Moskva. 240 p. [in Russia].
3. Kallystov A. Y., Mylaskyn A. H. (1987), *Travmu, ykh profylaktyka y pervaya pomoshch*. [Injuries, their prevention and first aid] Yzd-vo Voen. med. muzei MO SSSR, L 16 p. [in Russia].
4. *Lechebnaia fyzkultura y vrachebnui kontrol*: (1990). [Physiotherapy exercises and medical supervision pod red]. V. A. Epyfanova, H. L. Apanasenko. Medytsyna, Moskva. 368 p [in Russia].
5. Matveev L. P. (1999). *Osnovu obshchei teoryy sporta y systema podgotovky sportsmenov*. Olimp. l-ra, Kyev 318 p. [in Russia].
6. Myronova Z. S., Myrkulova R. Y., Bohutskaia E. V., Badnyn Y. A. (1982), *Perenapriazhenye oporno-dvyhatelnogo apparata u sportsmenov*. Fyzkultura y sport, Moskva. 321 p.
7. Myronova Z, Khefets L. (1989), *Profylaktyka travm v sporte y dovra-chebnaia pomoshch*. Fyzkultura y sport, Moskva. 1. 48 p. [in Russia].
8. Pyrohova E. A., Yvashchenko L. Ya., Strashko Y. P. (1986), *Vlyaniye fizycheskykh faktorov na rabotosposobnost y zdorove cheloveka* [The influence of physical factors on human performance and health]. Zdorovia, Kyev 152 p. [in Russia].
9. Chernyi V. H. (2008), *Sport bez travm*. [Sports without injuries]. М.: FyS., 78 p. [in Russia].
10. Shoilev D. (1986), *Sportyvnaia travmatolohiya*. [Sports Traumatology] Sofyia. 192 p. [in Russia].

ПРОБЛЕМЫ ФИЗИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ И СПОРТА СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ

Т. Чебан

Приднестровский государственный университет им. Т. Г. Шевченко, Молдова

корреспондент-автор – Чебан Т.: tanya.cheban.84@mail.ru

doi: 10.32626/2309-8082.2019-15.101-104

В статье приведены исследования, связанные с валеологическим здоровьем молодежи. Сделан анализ двигательной активности студенческой молодежи во время занятий и на каникулах, а также приведены результаты двигательной активности абитуриентов и студентов первого курса обучения. В этой связи, становятся актуальными и различные аспекты степени здорового образа жизни. К сожалению, сегодня в эпоху информационных технологий все большие обороты набирает проблема малоподвижного образа жизни. Приверженность молодежи и студентов к компьютерам, планшетами и другим информационным технологиям, все более захватывает современного человека, что неизменно сказывается на его здоровье.

Ключевые слова: здоровье, двигательная активность, физическая культура и спорт, валеология, здоровый образ жизни.

Чебан Т. Проблеми фізичного виховання і спорту студентської молоді

Анотація. У статті наведено дослідження, пов'язані з валеологічним здоров'ям молоді. Зроблено аналіз рухової активності студентської молоді під час занять і на канікулах, а також наведені результати рухової активності абітурієнтів і студентів першого курсу навчання.

На жаль, сьогодні в епоху інформаційних технологій все більшої уваги набирає проблема малорухливого способу життя. Прихильність молоді та студентів до комп'ютерів, планшетів та інших інформаційних технологій все більше захоплює сучасну людину, що незмінно позначається на його здоров'ї.

Проблема формування фізичної культури учнівської молоді в системі вищої освіти багато в чому пов'язана з питаннями стану здоров'я в сучасному суспільстві, ступенем фізичної підготовленості та рухової активності молодого покоління. Насправді це важлива проблема, тому дуже важливо акцентувати увагу на посиленні ролі фізичного розвитку молоді, саме в навчальних закладах студенти закладають передумови для формування орієнтації на здоровий спосіб життя.

Тому можна стверджувати, що одним із головних завдань освітніх установ є не тільки навчання студентів, а й підтримку їх фізичної форми та пропаганда здорового способу життя. У свою чергу ця недооцінка надалі проявляється на таких найважливіших соціальних показниках, як рівень здоров'я населення, тривалість життя, морально-психологічний клімат в суспільстві, ставлення людей до цінностей фізичної культури. Тому можна стверджувати, фізична культура виступає як сукупна якість особистості, як умова і передумова ефективної навчально-професійної діяльності, як узагальнений показник професійної культури майбутнього фахівця і як мета саморозвитку та самовдосконалення.

Ключові слова: здоров'я, рухова активність, фізична культура і спорт, валеологія, здоровий спосіб життя.

Cheban. T. Problems of physical education of student youth

Abstract. The researches connected with valeological health of youth are given in article. The analysis of physical activity of student's youth is made during the occupations and on vacation and also results of physical activity of entrants and first-year students of training are given. In this regard, also various aspects of degree of a healthy image of activity of life are staticized economic. Unfortunately, today during an era of information technologies the increasing steam is gained by a problem of an inactive way of life. The commitment of youth and students to computers, tablets and other information technologies, more and more captures the modern person that steadily affects his health. In fact, this is a big problem, so it is very important to emphasize the strengthening of the role of physical development, especially in the education system, because it is in educational institutions that students lay the prerequisites for the formation of an orientation towards a healthy lifestyle. In this regard, it is necessary to increase the role and place of physical culture and sports in human life. This plays a very important role, as now there is a strong computerization and development of information technologies, and the person pushes physical development into the background, giving way to technologies. Therefore, it can be argued that one of the main tasks of educational institutions is not only to train students, but to maintain their physical fitness and promote healthy lifestyles. The problem of the formation of physical culture of young students in the system of higher education is largely related to the state of health in modern society, the degree of physical fitness and physical activity of the younger generation. The problem of the formation of physical culture of young students in the system of higher education is largely related to the state of health in modern society, the degree of physical fitness and physical activity of the younger generation.

The problem of the formation of physical culture of young students in the system of higher education is largely related to the state of health in modern society, the degree of physical fitness and physical activity of the younger generation. Therefore, valeological problems of preserving the health of young students in the scientific community are particularly acute.

Keywords: health, physical activity, physical culture and sport, research valueology, a healthy lifestyle are followed.

Введение

Радикальные перемены в жизни нашего общества повлекли за собой большие изменения в мировоззрении и идеологии, в культуре и образовании. Коренным образом изменился и социальный заказ общества высшей школе. Современная ориентация на творческое освоение физической культуры будущим специалистом требует от физического воспитания упо-

рядоченного воздействия на его интеллектуальную, эмоционально-волевою и практическую деятельность. Принцип деятельностного подхода к освоению физкультурно-спортивной практики характеризуется реализацией ценностей физической культуры, включением человека в процесс физического самообразования и самосовершенствования.

Медико-биологические аспекты изучают проблемы здоровья и физическое состояние людей. Привлечение этих аспектов к исследованию физкультурно-оздоровительных мероприятий обусловлено тем, что физическая культура рассматривается с точки зрения формирования двигательной активности и биологических свойств организма.

Физическая культура – это часть общей культуры, которая способствует физическому и интеллектуальному развитию человека, совершенствует двигательную активность, формирует здоровый образ жизни путем физического воспитания, физической подготовки и физического развития.

Физическое развитие – естественный процесс возрастного изменения морфологических и функциональных свойств организма, обусловленный наследственными факторами и конкретными условиями внешней среды [1].

В настоящее время специалисты делают акцент на изучение вопросов развития физической культуры.

Медико-биологические аспекты физической культуры имеют большое значение для ее дальнейшего функционирования, так как знания о человеке является основой науки физической культуры.

В обществе среди молодежи активно распространяются вредные привычки такие как употребление алкоголя, табачных изделий, наркотиков, что способствует нарушению нормального функционирования систем организма. Так же негативное влияние на здоровье оказывает неблагоприятные условия учебы, нерациональное питание, недостаточная двигательная активность, эмоциональное напряжение и так далее [2].

Материал и методы исследования

Анализ и обобщение научной литературы.

Результаты исследования

Учитывая специфику современного производства и отмечая ее технократическую основу, где технология и техника выступают в роли основных, а человек – в роли вспомогательных средств производства, важно подчеркнуть, что технократический подход становится мощным тормозом в развитии общества, так как уводит его от рационального использования наличных резервов рабочей силы. Вместе с тем передовые страны демонстрируют новый экономический подход к организации производства с гуманистических позиций. В их основе лежит приспособление технологий к функциональным возможностям каждого работника. Поскольку ресурсы, технология, финансы и реализация – это лишь следствие труда человека, то основным решающим фактором в экономике страны является человек. Поэтому валеологические проблемы здоровьесбережения учащейся молодежи приобретают в научном сообществе особую остроту. Особенно вызывает тревогу уровень

физической подготовленности и двигательной активности молодежи. Нестабильная социально-экономическая обстановка в нашего региона, снижение уровня жизни, изменение инфраструктуры здравоохранения, образования, проблемы экологии, значительно ухудшили состояние подрастающей молодежи.

Такую же закономерность подтверждают как зарубежные исследователи [5; 10; 11], так и отечественные [1; 3]. Научно-технический, социальный и производственный прогресс общества выдвинул совершенно новые, неожиданные проблемы. Одна из них – это тенденция к неуклонному понижению уровня здоровья населения. Однако без понимания нормального течения медико-биологических и физиологических процессов в организме человека специалисты в области физической культуры и спорта не могут правильно оценивать функциональное состояние организма человека и его работоспособность в условиях двигательной деятельности. Знание физиологических механизмов регуляции различных функций организма имеет важное значение в понимании хода восстановительных процессов во время и после напряженного мышечного труда [2].

Многие ученые отмечают, что компьютеризация быта населения резко ограничивает двигательную деятельность учащихся [5; 6]. В настоящее время более пятидесяти процентов призывной молодежи не имеют надлежащего уровня физической подготовки. До 80% молодых людей призывного возраста не готовы к службе в армии по медицинским показателям. Закончив школу, ребята опять попадают под отрицательное влияние прогрессирующей учебно-производственной гипокинезии [3; 5]. Обобщенные данные исследований ученых свидетельствуют о том, что около 70% учащихся различных общеобразовательных учреждений имеют отклонения физического и психического характера. При этом за время обучения в 23 общеобразовательной школе здоровье детей ухудшается в 3-5 раз и только 10% детей школьного возраста могут относиться к первой группе здоровья.

По данным Всемирной организации здравоохранения, молодое поколение в возрасте от 16 до 29 лет составляют более 30% всего населения в мире.

Проведенные исследования здоровья студенчества, установили, что наибольшую распространенность болезней современной молодежи составляют заболевания нервной системы, органов дыхания, органов пищеварения. При этом от первого курса к выпускному наблюдается прогрессирующая тенденция к распространению различных видов хронических заболеваний [7; 11].

В настоящее время те люди, кому сегодня по 18–20 лет, уже крайне скоро станут основными

действующими личностями в нашей стране. Выработка привычки вести здоровый образ жизни обязано вырабатываться сначала в своей семье, а затем и в образовательных учреждениях. Пропаганда и призыв к ведению здорового образа жизни в институтах, а также личный пример педагогического состава очень будет помогать воспитывать и сможет очень сильно повлиять на то, чтобы вырастить здоровое юное поколение. В данный период уровень социально-экономического развития людей требует стабильного увеличения физической подготовки студентов. Для того чтобы укрепить здоровье и дать гармоничное развитие человеку, подготовить молодежь к труду, начинает возрастать значение физической культуры, начинается их внедрение в повседневную жизнь.

Физическая культура обязана сопровождать человека всю его жизнь. Начиная с детского сада, человеку нужно развивать привычку заниматься спортом. В школе учителя должны поддерживать это, помогая родителям. В институте следить за своим физическим здоровьем должен будет сам студент. Однако преподаватели должны его в этом поддерживать. Надо стараться ставить дело так, чтобы студенты стабильно заботились о личном физическом здоровье и постоянно его совершенствовали, а также располагали знаниями в сфере медицинской помощи, вели здоровый образ жизни. Любое общество строится на новом поколении, которое выражается в студентах. Как известно, в образовательном процессе основную роль отводят учебной работе, которая связана с высокой умственной нагрузкой. Год от года наблюдается тенденция к увеличению поступления информации, а так же необходимость усвоения этой информации в относительно короткие сроки. Регулярные физические нагрузки в процессе обучения способствуют улучшению функционального состояния центральной нервной системы, что благоприятно отражается и на умственной работоспособности обучающихся и способствуют увеличению успеваемости.

Физическая культура – это одно из самых широких и собирательных понятий, которая включает в себя все достижения, какие-либо были скоплены в процессе общественно-исторической практики. В настоящее время, время высоких технологий, которое сопровождается внедрением компьютеров, различных сотовых телефонов планшетов, люди забывают о своем физическом здоровье, отдавая себя инновациям. Все больше каждое новое поколение забывает о спорте, а развлекается с помощью планшетов и сидя дома за компьютером. И это большая проблема, так как в будущем мы получим людей, болеющих различными заболеваниями. Ведь если не вести здоровый образ жизни организм человека очень сильно слабеет. И чтобы такого не произошло, необходимо усилить

роль физического развития, выдвинуть ее на первый план.

В системе образования физическая культура является учебной дисциплиной и важнейшим компонентом целостного развития личности и входит в число обязательных дисциплин. Современное содержание образования ориентирует на то, чтобы помимо базальной физической подготовки учащиеся были действительно образованными в физической культуре – в процессе обучения должно происходить развитие таких общих для человека ценностей, как здоровье, физическое и психическое благополучие. Но это далеко не последняя роль физической культуры. Проведенные исследования показали, что двигательная активность студентов в период проведения учебных занятий составляет около 56–65 %, а период экзаменационной сессии – 39-46% от уровня во время каникул. Недостаток движений у многих студентов составляет до 80% времени в течение всего учебного года. Замечено, что к концу учебной недели двигательная активность студента снижается, а ее увеличение происходит в те дни, когда начинаются занятия по физической подготовке.

Абитуриенты, как и студенты первого курса, также имеют признаки недостатка двигательной активности, так как они ограничивают себя, ссылаясь на подготовку к вступительным испытаниям. Также хочется отметить низкий уровень физической подготовленности студентов первого курса обучения и неравномерное развитие их физических качеств, а на старших курсах снижение физической работоспособности способствует неблагоприятным изменениям в реакции сердечно-сосудистой системы на стандартную нагрузку [8].

Физическая культура выступает как совокупное качество личности, как условие и предпосылка эффективной учебно-профессиональной деятельности, как обобщенный показатель профессиональной культуры будущего специалиста и как цель саморазвития и самосовершенствования. В определенной степени физическая культура является показателем свободного, сознательного самоопределения личности, которая из множества ценностей отдает предпочтение наиболее для нее значимым в плане физического развития и этического воспитания.

Мотивационно-ценностный компонент отражает положительное активно-деятельное эмоциональное отношение к физической культуре, сформированную потребность в ней, систему знаний, интересов, мотивов и убеждений, организующих и направляющих волевые усилия личности, познавательную и практическую деятельность по овладению ценностями физической культуры, нацеленность на здоровый образ жизни, физическое совершенствование.

Физическая культура – это многофункциональный механизм оздоровления всего населения. Она помогает в самореализации человека, а также его самовыражению и развитию. К сожалению, сегодня в эпоху информационных технологий все большие обороты набирает проблема малоподвижного образа жизни. Приверженность к компьютерам, планшета и другим информационным технологиям, все более захватывает современного человека, что неизменно сказывается на его здоровье [2].

Дискуссия

Основным приоритетом государственной политики, направленной на благосостояние страны, должно быть развитие валеологической науки и системы улучшения генофонда, его физиологических качеств и в конечном итоге повышение уровня воспитания, образования и валеологической культуры молодежи. Физическая культура дает молодому человеку возможность полноценного воспроизводства личности в своем телесно-духовном единстве.

Сведение ее сущности только к двигательной активности порождает недооценку социальной роли физической культуры при формировании закупочной социальной и культурной политики. В свою очередь эта недооценка в дальнейшем проявляется на таких важнейших социальных показателях, как элементы

уровень здоровья населения, продолжительность жизни, морально-психологический климат в обществе, отношение людей к ценностям физической культуры [6; 10].

Выводы

Таким образом, проведенный анализ свидетельствует о росте актуальности и социальной значимости недостатка двигательной активности студентов вузов как устоявшегося отрицательного явления профессиональной структуры любого образовательного учреждения, а также показывает общность мнений большинства специалистов, неэффективности существующей системы физкультурно-спортивного образования учащейся молодежи, особенно студентов.

Ни у кого не вызывает сомнений, что современные условия развития общества требуют и новых подходов в образовательной парадигме, способствующей компенсации дефицита двигательной активности студентов и формированию личностной валеологической культуры в системе вуза.

По мнению большинства специалистов, доминирующей является задача формирования здорового образа жизни и физической культуры человека, а также развитие и совершенствование его определенных физических качеств, умений и навыков.

Конфликт интересов. Автор заявляет об отсутствии конфликта интересов.

Список использованных источников

- Амосов Н. М., Бендет Я. А. Физическая активность и сердце. 2-е изд., перераб. и доп. Киев: Здоровье. 1989. С. 84.
- Барсагаева И. В., Хагай В. С., Тимошенко Л. И., Хагай В. В. Физическая культура как синтез телесного и духовного единства. *Проблемы современного педагогического образования*. 2018. № 58–4., С. 22–25.
- Волков Н. И. Взаимосвязь некоторых физиологических параметров в процессе мышечной работы. Материалы X Всесоюзной научн. конф. по физиологии, биомеханике и мышечной деятельности. М., 1968. С. 39.
- Воробьева Э. И., Ивлев В. И., Засмунович Ф. Н., Валеология: учебное пособие. Курган, 1998. 56 с.
- Пономарев Н. И. Некоторые проблемы функционирования и развития теории физической культуры // *Теория и практика физической культуры*. 1996. №5. С. 57.
- Соколова И. В. Ритмическая гимнастика как фактор здорового образа жизни : дис. на соиск. уч. ст. к. п. н. СПб., 2000. С. 34.
- Хагай В. С., Тимошенко Л. И., Барсагаева И. В., Хагай В. В. Физическая культура и спорт в жизни молодежи и студентов. *Проблемы современного педагогического образования*. 2018. № 8–3., С. 261–264.
- Хагай В. С., Тимошенко Л. И., Кудрявцев Р. А., Хагай В. В., Стрельников Р. В. Физическая культура, физическая активность и здоровый образ жизни молодежи. *Проблемы современного педагогического образования*. 2018. № 59–4., С. 315–318.
- Хагай В. С., Тимошенко Л. И., Хагай В. В., Гайдаш А. И. Формирование здорового образа жизни студентов в системе вузовского образования. *Проблемы современного педагогического образования*. 2017. № 55–10. С. 218–224.
- D. Grapentina: Zu einigen Beziehungen von Motin und Verhalten in der Sporthehen Tätigkeit Studienden. TUP der K.K., 1982, № 7 S.523–533.
- D. Schmidt: Gesundheit und Korperhche seistungtatig-kit in Abhargigkeit vom sportHchen Verhalten bei JugendHchen.
- V. N. Biesstedt: Zur gesellschaftlicher Bedeutung derFrauen imd Famihen sport. TUP der K.K., 1984, № 1 S. 7–11.

References:

- Amosov N. M., Bendet Ya. A. (1989), *Fizicheskaya aktivnost i serdtse*. 2-e izd., pererab. i dop. Kiev: Zdorove. P. 84. [in Russia].
- Barsagaeva I. V., Hagay V. S., Timoshenko L. I., Hagay V. V. (2018), *Fizicheskaya kultura kak sintez telesnogo i duhovnogo edinstva. Problemyi sovremennogo pedagogicheskogo obrazovaniya*. 58 4., pp. 22–25. [in Russia].
- Volkov N. I. (1968). *Vzaimosvyaz nekotoryih fiziologicheskikh parametrov v protsesse myishechnoy raboty*. Materialy X Vsesoyuznoy nauchn. konf. po fiziologii, biomehanike i myishechnoy deyatelnosti. M., pp. 39. [in Russia].
- Vorobeva E. I., Ivlev V. I., Zasmunovich F.N., (1998). *Valeologiya: uchebnoe posobie*. Kurgan, 56 p. [in Russia].
- Ponomarev N. I. (1996). *Nekotoryie problemyi funktsionirovaniya i razvitiya teorii fizicheskoy kulturyi. Teoriya i praktika fizicheskoy kulturyi*. № 5., pp. 57. [in Russia].
- Sokolova I. V. (2000) *Ritmicheskaya gimnastika kak faktor zdorovogo obraza zhizni* : dis. na soisk. uch. st. k. p. n. SPb., pp. 34. [in Russia].
- Hagay V. S., Timoshenko L. I., Barsagaeva I.V., Hagay V. V. (2018) *Fizicheskaya kultura i sport v zhizni molodezhi i studentov Problemyi sovremennogo pedagogicheskogo obrazovaniya*. № 58-3., pp. 261–264. [in Russia].
- Hagay V. S., Timoshenko L. I., Kudryavtsev R. A., Hagay V.V., Strelnikov R.V. (2018) *Fizicheskaya kultura, fizicheskaya aktivnost i zdoroviy obraz zhizni molodezhi Problemyi sovremennogo pedagogicheskogo obrazovaniya*.. 59 4., pp. 315–318. [in Russia].
- Hagay V. S., Timoshenko L. I., Hagay V. V., Gaydash A.I. (2017). *Formirovanie zdorovogo obraza zhizni studentov v sisteme vuzovskogo obrazovaniya. Problemyi sovremennogo pedagogicheskogo obrazovaniya*. Pp. 218–224. [in Russia].

СУЧАСНІ СПОСОБИ ЗАЛУЧЕННЯ МОЛОДІ ДО ОЗДОРОВЧОЇ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ

Ю. Юрчишин, В. Мисів, Т. Погребняк, С. Потапчук

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Україна

кореспондент-автор – Юрчишин Ю. yuriyurchyshyn@kpnpu.edu.ua

doi: 10.32626/2309-8082.2019-15.105-109

Мета: встановити місце та роль сучасних інформаційних засобів у позанавчальній діяльності студентів, зокрема у формуванні мотивації до оздоровчої рухової активності. **Матеріал:** у дослідженні взяло участь по 75 дівчат і хлопців, серед яких було проведено анкетне опитування. **Результати:** у ході дослідження встановлено, що в ієрархії напрямів діяльності студентів у позанавчальний час значну перевагу мають загальні її види, а спеціальні види, що пов'язані з оздоровчою руховою активністю, займають невинувато низьку позицію. Серед загальних видів діяльності домінує робота в Інтернет-мережі, тобто використання сучасних інформаційних засобів. **Висновки:** діяльність більшості студентів першого року навчання у позанавчальний час відзначається досягненням різних цілей з використанням Інтернет-мережі, тоді як оздоровча рухова активність у загальній ієрархії займає низьку позицію: тільки 2 % дівчат і 5,3 % хлопців використовують її у формі занять улюбленим видом спорту, відповідно 8 і 6 % – прогулянок на свіжому повітрі. Водночас зазначений інформаційний засіб є для них провідним у формуванні знань, одержанні навчального матеріалу, активізації пізнавальних процесів, що засвідчує необхідність його використання для досягнення успіху у залученні студентів до оздоровчої рухової активності.

Ключові слова: оздоровча активність, студенти, поза-навчальний час, мотивація, носій інформації, Інтернет.

Yurchyshyn Yu., Mysiv V., Pogrebnyak T., Potapchuk S. Modern approaches of youth involvement to health motor activity

Objective: To determine the place and role of modern information tools in extra-curricular activities of students, particularly in the formation of motivation for physical activity health orientation. **Material:** The study involved 75 boys and girls, among whom questionnaire were held. **Results:** The study found that in the hierarchy of students activities outside the classroom significant advantage has its common ones, and special types which are associated with physical activity of improving orientation, take unreasonably low position. Among the common activities dominated work in the Internet network, the use of modern information tools. When we speak about the hierarchy of information carriers, used to form knowledge and skills of freshmen, modern information means dominate traditional ones. First of all, this is due to the ease of finding, processing and storing different educational content, as well as the opportunity to improve the quality of independent learning activities, create favorable situations for communication, conditions for the development of creative abilities, intensify and effectively individualize the learning process. As a result, the cognitive activity is activated, that is, the students' motivation for its realization is enhanced. **Conclusions:** The activities of most first year students outside the classroom marked the achievement of various targets using the Internet network, while improving physical activity in general hierarchy occupies a low position: only 2% of girls and 5,3% of boys use it in the form of going in for their favorite type of sports, 8 and 6% – walks in the fresh air. In the same time, mentioned before information tool is a means for them to lead in the creation of knowledge, the preparation of training material, enhance cognitive processes, confirming the need to use it to succeed in attracting students to physical activity of health orientation.

Key words: wellness activity, students, outside the classroom activities, motivation, media, internet.

Вступ

Оздоровча рухова активність студентів реалізується в урочній та позаурочних формах [8; 9]. Останні відбуваються у позанавчальний час, що в аспекті діяльності розглядається як можливість вільного вибору студентом її напрямку (-ів), зокрема для дозвілля [1; 4], одержання задоволення, індивідуального розвитку, оздоровчої рухової активності тощо, тобто для вирішення багатьох різних за змістом завдань [1]. Позанавчальний час, зважаючи на його тривалість та можливість вільного вибору видів діяльності й реалізації різноманітних форм занять фізичними вправами, є важливим, а можливо і визначальним, в аспекті систематичної реалізації студентами оздоровчої рухової активності [3; 12].

У зв'язку із зазначеним важливою й необхідною є інформація про напрями діяльності студентів у позанавчальний час, передусім для пошуку шляхів

оптимізації цієї діяльності в контексті вирішення завдання із залучення студентів до оздоровчої рухової активності [2; 5; 11–13]. Для зручності аналізу інформації, залежно від мети, діяльність студентів у позанавчальний час умовно розглядали як різні загальні та спеціальні види, що пов'язані з оздоровчою руховою активністю.

Матеріал і методи дослідження

Мета дослідження – визначити місце та роль сучасних інформаційних засобів у позанавчальній діяльності студентів, зокрема у формуванні мотивації до оздоровчої рухової активності. Завдання дослідження полягали в наступному: визначити напрями діяльності студентів у позанавчальний час; встановити пріоритетну значущість для студентів різних носіїв інформації в оволодінні матеріалом навчальних дисциплін; визначити побажання студентів щодо використання носіїв інформації під час формування знань, пов'язаних

з руховою активністю оздоровчої спрямованості; дослідити розподіл студентами позааудиторного часу на різні види активності. Використали такі методи дослідження: загальнонаукові (узагальнення інформації літературних джерел), усне та анкетне опитування, математико-статистичні. Дослідна база – Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка. У дослідженні взяли участь по 75 дівчат і хлопців; всі студенти, які взяли участь в експерименті, навчалися на різних факультетах, окрім факультету фізичної культури.

Результати дослідження

Анкетним опитуванням виявили, що у позанавчальний час дівчата у закладі вищої освіти (ЗВО) спрямовують свою діяльність на досягнення, переважно, загальних цілей, а саме: 44,7 % – на роботу в мережі Інтернет, 21,3 % – пасивний відпочинок; по 8 % – спілкування із друзями і перегляд телепередач; 7 % – комп'ютерні ігри (табл. 1). При цьому 28,7 % із кількості, виокремленої у першому випадку, мережу Інтернет використовує у комунікативних цілях, 16 % – розважальних, а 1,3 % – у навчальних.

Стосовно видів діяльності, визначених як спеціальні, то вони представлені заняттями улюбленим видом спорту, перевагу яким надає 2 % опитаних, та прогулянками на свіжому повітрі (8 % респондентів).

Таблиця 1

Напрями діяльності студентів у позанавчальний час

Напрямок діяльності	Кількість респондентів, %	
	д	хл
<i>загальні види</i>		
Перегляд телепередач	8,0	6,7
Спілкування з друзями	8,0	10,0
Робота у мережі Інтернет: - у пізнавальних цілях	-	0,7
- у розважальних цілях	16,0	12,7
- у навчальних цілях	1,3	1,3
- у цілях комунікації	28,7	26,0
Читання літератури, що не є навчальною, а також газет, журналів	-	-
Комп'ютерні ігри	6,7	12,6
Пасивний відпочинок	21,3	18,7
<i>спеціальні види, пов'язані з оздоровчою руховою активністю</i>		
Заняття улюбленим видом спорту	2,0	5,3
Прогулянки на свіжому повітрі	8,0	6,0

Примітка: тут і далі: д – дівчата, n=75; хл – хлопці, n=75

Аналізуючи дані хлопців виявили аналогічний результат, але з певними особливостями. Зокрема, так само як дівчата, хлопці віддають перевагу проведенню вільного часу в мережі Інтернет з різною метою, але їхня кількість дещо інша: із комунікативною метою її використовує 26 %, розважальною – 12,7 %, навчальною і пізнавальною – відповідно 1,3 % і 0,7 % (див. табл. 1).

Пасивний відпочинок, так само як комп'ютерні ігри, домінує в структурі загальних видів активності 18,7 % хлопців, спілкування з друзями – 10 %, перегляд телепередач – 6,7 %.

Водночас жоден респондент (серед дівчат і хлопців) не надав переваги читанню літератури, що не є навчальною, а також газет, журналів порівняно з іншими видами діяльності, що засвідчувало низький статус цього засобу у складі інших для вирішення різних за змістом завдань.

Відносно рухової активності оздоровчої спрямованості, то тут виявили таке: тільки 6 % хлопців використовували її у вільний час як прогулянки на свіжому повітрі та 5,3 % – як заняття улюбленим видом спорту.

Детальніший аналіз вищезазначених даних, а саме із позиції кількості часу, витраченого на реалізацію різних видів активності, виявив таке. Щоденній роботі в Інтернет-мережі понад три години 58 % дівчат відводять для комунікації, 50,7 % – для розваг, 5,3 % – задоволення пізнавальних інтересів, 4,7 % – навчання; у межах однієї-трьох годин – відповідно 25,3 %, 30 %, 12,7 % і 7,3 %; до однієї години – 14 %, 11,3 %, 18,7 % і 9,3 %. Водночас на читання книг і періодики щоденно більше трьох годин часу витрачає тільки 5,3 % дівчат, одну-три години – 8 %, до однієї години – 12 %, на підготовку до навчальних занять – відповідно 12,7 %, 20,7 % і 65,3 %.

Щодо досліджуваного виду спеціальної активності, то тут прогулянки на свіжому повітрі більше трьох годин на день здійснювало 4,7 % дівчат, у межах однієї-трьох годин – 9,3 %, до однієї години – 28 %, заняттям обраним видом спорту в перших двох варіантах – відповідно 2,7 % та 4,7 %.

Хлопці відзначалися такими особливостями: щоденно понад три години працювало в мережі Інтернет задля комунікації 54,7 %, розваги – 48 %, навчання – 6,7 %, задоволення пізнавальних інтересів – 2,7 %; від однієї до трьох годин – відповідно 22,7 %, 26 %, 17,3 % і 4,7 %, до однієї години – 16,7 %, 16 %, 14 % і 11,3 % опитаних.

Водночас щоденно на читання книг і періодики понад три години часу витрачало тільки 2,7 % хлопців, від однієї до трьох годин – 4 %, до однієї години – 7,3 %, а на підготовку до навчальних занять – відповідно 8 %, 22,7 % і 61,3 %.

Оздоровчій руховій активності у формі прогулянки на свіжому повітрі понад три години позанавчального часу відводило 6 % опитаних, одну-три години – 11,3 %, до однієї години – 26,7 %, а заняттям фізичними вправами – у перших двох варіантах відповідно 4 % та 7,3 % опитаних.

Отже, в ієрархії напрямів діяльності студентів ЗВО першого року навчання у позанавчальний час значну перевагу мають загальні її види, а спеціальні види, що пов'язані з оздоровчою руховою активністю, займають

невиправдано низьку позицію. Серед загальних видів діяльності домінує робота в Інтернет-мережі, тобто використання сучасних інформаційних засобів.

Ураховуючи вищезазначений результат, ми вивчили питання, пов'язане з місцем сучасних інформаційних засобів у комплексі носіїв інформації, що на сучасному етапі використовуються для формування знань, умінь та посилення пізнавальної активності студентів у процесі навчання (табл. 2).

Таблиця 2

Значущість для студентів різних носіїв інформації в оволодінні матеріалом навчальних дисциплін

Носій інформації (за даними анкетування)	Кількість респондентів із зазначеним ступенем використання носіїв інформації, %									
	дуже часто		часто		інколи		дуже рідко		ніколи	
	д	хл	д	хл	д	хл	д	хл	д	хл
Навчальні підручники, посібники	25,3	22,7	37,3	34,7	20,0	26,7	17,3	16,0	–	–
Пошукові системи мережі Інтернет	70,0	65,3	21,3	24,7	8,7	10,0	–	–	–	–
Конспекти лекцій	34,7	31,3	56,0	48,0	9,3	20,7	–	–	–	–
Електронні підручники	34,7	32,7	44,0	36,0	18,0	19,3	14,7	12,0	–	–
Навчальні сайти в мережі Інтернет	9,3	8,0	26,0	27,3	34,7	34,0	22,7	21,3	7,3	9,3
Консультації викладача	8,7	7,3	9,3	11,3	26,0	25,3	39,3	34,0	16,7	22,0

Під час вивчення у ЗВО матеріалу різних навчальних дисциплін загалом 79,3 % дівчат та 73,3 % хлопців надають перевагу інформації, одержаної із Інтернет-мережі, відповідно 23,3 % і 32,7 % – наявним у ЗВО електронним, 25,3 % і 22,7 % – друкованим (підручники, посібники, методичні рекомендації) носіям інформації, 34,7 % і 31,3 % – конспектам лекцій, 8,7 % і 7,3 % – консультаціям викладачів. Навчальний матеріал, пов'язаний з оздоровчою руховою активністю, більшість студентів (60 % дівчат та 65,3 % хлопців) бажає одержувати за допомогою електронних засобів, відповідно 19,3 % і 14 % – друкованих носіїв інформації, а 12,7 % і 11,3 % – під час семінарських занять, 8 % і 9,3 % – лекцій.

Зазначене свідчить, що у студентів першого року навчання в ієрархії носіїв інформації, які використовуються для формування знань й умінь, сучасні інформаційні засоби домінують над традиційними. Зумовлено це, передусім, простотою пошуку, обробки і збереження різної за змістом навчальної інформації, а також можливістю покращити якість самостійної навчальної діяльності, створити сприятливі ситуації для комунікації, умови розвитку творчих здібностей,

інтенсифікувати й ефективно індивідуалізувати процес навчання. У підсумку активізується пізнавальна діяльність, тобто відбувається посилення мотивації студентів до її здійснення.

Дискусія

Сучасні інформаційні засоби є одним з основних носіїв навчального матеріалу, дієвих засобів активізації пізнавальної діяльності студентів першого року навчання у ході навчальних занять, а використання з різною метою – пріоритетним напрямом їх діяльності у позанавчальний час. Це свідчить про можливість застосування означених засобів для залучення студентів до оздоровчої рухової активності, передусім спрямовуючи зусилля на посилення їхньої мотивації до реалізації такої активності у різних формах, але насамперед – у позанавчальний час.

Зважаючи на провідне місце фізичного виховання у систематичній реалізації студентами оздоровчої рухової активності для розв'язання проблеми необхідно вдосконалити цей процес, ураховуючи таке.

По-перше, виявлена раніше [11–13] низька мотивація більшості студентів першого року навчання до означеної активності зумовлена недостатньою

сформованістю її процесуального та результативного компонентів, оскільки вони є визначальними у вияві певної активності [3; 6; 10].

По-друге, ці компоненти мотивації формуються в ході фізичної та інтелектуальної діяльності [7]. Отже, вдосконалення процесу фізичного виховання повинно бути комплексним, тобто стосуватися його практичної та теоретико-методичної складових.

Висновок

Актуальна мотивація більшості студентів першого року навчання до оздоровчої рухової активності у позанавчальний час є низькою, оскільки її вияв відбувається, переважно, під час обов'язкових занять з фізичного виховання, а обсяг у позанавчальній діяльності значно менший порівняно з науково обґрунтованим мінімумом.

Діяльність більшості студентів першого року навчання у позанавчальний час відзначається досягненням різних цілей з використанням Інтернет-мережі,

тоді як оздоровча рухова активність у загальній ієрархії займає низьку позицію: тільки 2 % дівчат і 5,3 % хлопців використовують її у формі занять улюбленим видом спорту, відповідно 8 і 6 % – прогулянок на свіжому повітрі. Водночас зазначений інформаційний засіб є для них провідним у формуванні знань, одержанні навчального матеріалу, активізації пізнавальних процесів, що засвідчує необхідність його використання для досягнення успіху у залученні студентів до оздоровчої рухової активності.

Подальші дослідження доцільно спрямувати на удосконалення підходів, методів використання сучасних інформаційних засобів для формування індивідуальних програм рухової активності студентів, знань щодо раціонального розподілу вільного часу у позанавчальній діяльності та посилення їх мотивації до реалізації оздоровчої рухової активності.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють, що не існує ніякого конфлікту інтересів.

Джерела та література

1. Бочелюк В. Й. Дозвіллязнавство: навч. посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 208 с.
2. Волков В. Л. Основи теорії та методики фізичної підготовки студентської молоді : навч. посібник. Київ: «Освіта України», 2008. 256 с.
3. Декерс Л. Мотивация. Теория и практика. Москва: Гросс Медиа, 2007. 637 с.
4. Дутчак М. В. Спорт для всіх в Україні: теорія та практика: монографія. Київ: Олімп. л-ра, 2009. 279 с.
5. Єдинак Г. А. Стан та деякі теоретичні аспекти посилення мотивації студентів до систематичної рухової активності оздоровчого спрямування. *Вісник Прикарпатського нац. у-ту імені Василя Стефаника. Серія: Фізична культура*. Івано-Франківськ, 2012. Вип. 16. С. 67–73.
6. Єрмакова Т. С. Проблема формування здорового способу життя старшокласників у вітчизняній педагогіці (друга половина ХХ століття) : автор... канд. пед. наук : 13.00.01. Харків, 2010. 20 с.
7. Занюк С. С. Психологія мотивації: навч. посібник. Київ: Либідь, 2002. 303 с.
8. Круцевич Т. Ю. Теорія і методика фізичного виховання. Т.1. Загальні основи теорії та методики фізичного виховання: підручник. Київ: Олімп. л-ра, 2008. 391 с.
9. Круцевич Т. Ю. Теорія і методика фізичного виховання. Т.2. Загальні основи теорії та методики фізичного виховання: підручник. Київ: Олімп. л-ра, 2008. 367 с.
10. Хекгаузен Х. Мотивация и деятельность. СПб.: Питер; Москва: Смысл, 2003. 860 с.
11. Юрчишин Ю. В. Технологія залучення студентів до рухової активності оздоровчої спрямованості у процесі фізичного виховання: автор... канд. наук з фіз. вих. і сп.: 24.00.02. Київ, 2012. 22 с.
12. Юрчишин Ю. В., Дутчак М.В. Ефективність експериментальної технології залучення студентів до рухової активності оздоровчої спрямованості у покращенні показників фізичного стану. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2012. № 8. С. 130–133.
13. Yurchyshyn Y. V. Students' motivation building technology to motor activity of health improving direction during physical training (Electronic resource). *Journal of Health Sciences*. 2014. P. 109–116. Mode of access: <http://ojs.ukw.edu.pl/index.php/johs/article/view/2014%3B4%2814%29%3A109-116>

References

1. Bocheliuk V. J. Dozvil'lyeznavstvo [Knowledge leisure], Kiev, Centr navchal'noyi literatury', 2006, 208 p. (in Ukrainian)
2. Volkov L. V. Osnovy` teoriyi ta metody`ky` fizy`chnoyi pidgotovky` students`koyi molodi [Basic theory and methods of physical training of students], Kiev, Osvita Ukrayiny', 2008, 256 p. (in Ukrainian)
3. Dekers L. Motyvaci`ya. Teori`ya i prakty`ka [Motivation. Theory and practice], Moscow, Gross Media, 2007, 637 p. (in Russian)
4. Dutchak M.V. Sport dl`ya vsih v Ukraini : Teori`ya i prakty`ka [Sport for all in Ukraine : Theory and practice], Kiev, Olympic literature, 2009, 279 p. (in Ukrainian)
5. Iedinak G. A. Stan ta deyaki teorety`chni aspekty` posy`lennya motyvaciyi studentiv do sy`stematy`chnoyi ruhovoyi akty`vnosti ozdorovchogo spryamuvannya [State and some theoretical aspects of enhancing students' motivation to systematic physical activity health focus] *Visnik Prikarpats`kogo nacional`nogo universitetu*, 2012, vol.16, pp. 67–73. (in Ukrainian)
6. Iermakova T. S. Problema formuvannya zdorovogo sposobu zhy`ttya starshoklasny`kiv u vitchy`znyanij pedagogici (druga polov`na XX stolittya). Cand. Diss. [The problem of a healthy lifestyle of pupils in domestic pedagogy (second half of the twentieth century. Cand. Diss.], Harkiv, 2010, 20 p. (in Ukrainian)
7. Zaniuk S. S. Psy`hologiya motyvaciyi [Psychology of motivation], Kiev, Lybid', 2002, 303 p. (in Ukrainian)
8. Krutsevych T. Yu. Teoriya i metody`ka fizy`chnogo vy`hovannya. T. 1. Zagal`ni osnovy` teoriyi ta metody`ky` fizy`chnogo vy`hovannya [Theory and methods of physical education. V.1. The general principles of the theory and methodology of physical education], Kiev, Olympic literature, 2008, 391 p. (in Ukrainian)

9. Krutsevych T. Yu. Teoriya i metody`ka fizy`chnogo vy`hovannya. T. 2. Zagal`ni osnovy` teorii ta metody`ky` fizy`chnogo vy`hovannya [Theory and methods of physical education. V. 2. The general principles of the theory and methodology of physical education] Kiev, Olympic literature, 2008, 367 p. (in Ukrainian)
10. Hekhaizen H. Moty`vacy`ya y` deyatel`nost` [Motivation and Activities], SPB, Pit`er; Moscow, Smysl, 2003, 860 p. (in Russian)
11. Yurchyshyn Y. V. Tehnologiya zaluchennya studentiv do ruhovoyi akty`vnosti ozdorovchoyi spryamovanosti u procesi fizy`chnogo vy`hovannya. Cand. Diss. [Technology engaging students in physical activity in improving orientation physical education. Cand. Diss.], Kyiv, 2012, 22 p. (in Ukrainian)
12. Yurchyshyn Y. V., Dutchak M. V. Efekty`vnist` ekspery`mental`noyi tehnologiyi zaluchennya studentiv do ruhovoyi akty`vnosti ozdorovchoyi spryamovanosti u pokrashhenni pokazny`kiv fizy`chnogo stanu [The effectiveness of experimental technologies involve students in physical activity to improve health orientation in physical state], *Pedagogics, Psychology, Medical-Biological Problems of Physical Training and Sports*. 2012, vol.8, pp. 130–133. (in Ukrainian)
13. Yurchyshyn Y. V. Students' motivation building technology to motor activity of health improving direction during physical training (Electronic resource) / Y. V. Yurchyshyn // *Journal of Health Sciences*. 2014. P. 109-116. Mode of access: <http://ojs.ukw.edu.pl/index.php/johs/article/view/2014%3B4%2814%29%3A109-116>

Надійшла 2.12.2019

СПЕЦИФІКА ФІЗИЧНИХ НАВАНТАЖЕНЬ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ІНЖЕНЕРНИХ ВІЙСЬК ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Я. Панькевич

Національна академія сухопутних військ, м. Львів, Україна

кореспондент-автор – Панькевич Я.: 0990990@ukr.net

doi: 10.32626/2309-8082.2019-15.110-115

Метою статті є визначення відмінностей військово-професійної діяльності військовослужбовців різних військових спеціальностей інженерних підрозділів Сухопутних військ з метою розроблення у подальшому спеціальної програми фізичної підготовки курсантів для формування необхідних фізичних якостей в умовах навчання у вищому закладі військової освіти. Аналізу підлягала специфіка і фізичні навантаження професійної діяльності фахівців інженерних підрозділів Сухопутних військ. Показано, що фізична підготовка курсантів має носити більш спеціалізований характер, залежно від специфіки бойової діяльності військовослужбовців конкретних військових спеціалістів (інженерів різного профілю, саперів тощо). На підставі проведеного аналізу професійної діяльності спеціалістів інженерних підрозділів зроблені наступні висновки. 1. Інженерні війська (підрозділи), які існують практично у всіх арміях країн світу, виконують найважливіші завдання інженерного забезпечення дій бойових підрозділів, які потребують спеціальної підготовки особового складу, застосування інженерних боєприпасів та інженерної техніки. 2. Велика різноманітність завдань, які виконують спеціалісти інженерних підрозділів, ускладнює розподіл їх на групи з приблизно однаковим характером професійних дій за специфікою фізичних навантажень. 3. Можна умовно розподілити військовослужбовців інженерних підрозділів на спеціалістів мінно-вибухової справи, де фізичні навантаження носять відносно невеликі силові але великі психічні напруження (сапери, мінери) і спеціалістів інженерно-будівельних машин та агрегатів, які в ході експлуатації вимагають значних фізичних зусиль і тонкої координації рухів (будівельники, оператори тощо). 4. На сьогодні не існує спеціально розроблених програм фізичної підготовки вказаним категоріям фахівців інженерних підрозділів, що негативно відбивається на підготовці курсантів ВВНЗ.

Існує певна необхідність в розробленні програми фізичної підготовки для окремих спеціальностей підрозділів інженерних військ.

Ключові слова: Інженерні війська, фізичні навантаження, специфіка навчально-бойової діяльності.

Pankevich Y. Specificity of physical loads of services of engineering services the Armed forces of Ukraine

Abstract. The purpose of the article is to determine the differences between the military and professional activities of servicemen of different military specialties of the engineering units of the Land Forces in order to develop in the future a special program of physical training of cadets for the formation of the necessary physical qualities in the conditions of training in a higher educational establishment of military education. The specificity and physical exertion of professional activity of specialists of the engineering units of the Land Forces were subjected to the analysis. It is shown that the physical training of cadets should be more specialized, depending on the specific combat activity of military personnel of specific military specialists (engineers of different profiles, sappers, etc.). On the basis of the analysis of professional activity of specialists of engineering divisions the following conclusions are made. 1. Engineering troops (units), which exist in almost all armies of the countries of the world, perform the most important tasks of engineering support of operations of combat units, which require special training of personnel, the use of engineering ammunition and engineering equipment. 2. The wide variety of tasks performed by specialists of engineering units, complicates their division into groups with approximately the same nature of professional activities in the specificity of physical activity. 3. It is possible to conditionally subdivide military personnel of engineering units into specialists of mine and explosive business, where physical load is carried by relatively small power but large mental stresses (sappers, miners) and specialists of engineering-construction machines and units, which in the course of operational and physical forces require considerable coordination of movements (builders, operators, etc.). 4. At present there are no specially developed programs of physical training to the specified categories of specialists of engineering divisions, which negatively affects the training of cadets of higher education institutions.

There is a certain need to develop a physical training program for individual specialties of engineering units.

Keywords Engineering troops, physical activity, specificity of combat training.

Вступ

Протягом становлення України як держави у військовій справі за останні десятиліття відбулися перебудови, пов'язані з появою принципово нових видів зброї, бойової техніки та нових військових спеціальностей, що зумовили необхідність внесення змін до організації фізичної підготовки в напрямі підвищення її спеціальної професійної спрямованості [7]. Зміст, характер, терміни проходження служби, умови навчально-бойової та бойової, діяльності особового складу різних військових спеціальностей, що становлять штат видів та родів військ, суттєво відрізняються. Це зумовило зміни перебудови організації бойової підготовки військ та диференціацію

військово-професійної діяльності особового складу [13;14; 21].

Залучення все більш складної бойової та спеціальної техніки, глобальна комп'ютеризація та інтенсифікація службових процесів вимагають від сучасного офіцера інженерного профілю високої концентрації уваги, точності рухових дій, вміння виконувати бойові завдання в умовах дефіциту часу і високої нервово-емоційної напруги [1; 3; 4]. Численні дослідження доводять, що фізична підготовка військовослужбовців є фундаментом оволодіння ними спеціальних військово-професійних вмінь та навичок. Науковці стверджують, що для більш якісної підготовки фахівців різних військових спеціальностей велике значення має

спеціалізована або спеціальна фізична підготовка, яка враховує особливості оволодіння певними руховими навичками військовослужбовцями [6; 9; 10].

Проблема фізичної підготовки військовослужбовців різних військових спеціальностей широко досліджувалась протягом останніх 10-15 років. Значний вклад у вирішення питань організації, методики і засобів загальної і спеціальної фізичної підготовки внесли вчені [8; 9; 13; 17; 19; та інші], які вивчали вплив фізичної підготовки на якість формування спеціальних навичок і функціональної готовності військовослужбовців різних родів і видів Збройних сил України. Бойова діяльність інженерно-саперних підрозділів розгортається в умовах дуже пересіченого рельєфу, бездоріжжя, гір, лісу, болоту, міських руїн. Бійцям доводиться долати водні перешкоди, діяти в умовах сильного холоду або спеки, що вимагає великих енерговитрат.

Аналіз сучасних літературних джерел, наукових публікацій, висновки вчених свідчать, що наукові дослідження професійної підготовки фахівців різних військових спеціальностей інженерних частин і підрозділів останнім часом проводились у дуже незначній кількості [2; 6; 15]. Це і зумовило актуальність даного наукового дослідження.

Дослідження виконано в рамках НДР «Розробка теоретично-методичних засад функціонування системи фізичної підготовки військовослужбовців Збройних Сил України». Шифр: «НФП–2020».

Матеріал і методи дослідження

На основі вивчення і узагальнення наукових джерел, досвіду професійної практики, застосування системного аналізу визначали відмінності військово-професійної діяльності військовослужбовців різних військових спеціальностей інженерних підрозділів Сухопутних військ з метою розроблення у подальшому спеціальної програми фізичної підготовки курсантів для формування необхідних фізичних якостей в умовах навчання у вищому закладі військової освіти.

Було використано загальнонаукові методи, а саме аналіз, систематизацію, узагальнення. Використовували також педагогічні методи, зокрема педагогічне спостереження, педагогічне тестування та експеримент.

Результати дослідження

Аналізуючи діяльність офіцера-інженера, необхідно відмітити, що більша частина із перелічених видів робіт пов'язана зі значними фізичними зусиллями, які вимагають в основному хорошого розвитку сили, а також спеціальної спритності, побудованої на координації рухів і злагодженості дій різних частин тіла.

При переїздах з одного місця дислокації до іншого офіцер інженерного підрозділу може сам керувати машиною. Через певний час тривалого керування автомобілем або іншою технікою настає стомлення

м'язів рук і спини. Щоб віддалити початок стомлення необхідно мати запас міцності (тренованості) перелічених груп м'язів. Треба враховувати також часто незадовільні гігієнічні умови праці в кабіні: незручне, зігнуте положення тіла, зміна температури повітря, загазованість (запиленість), шум, трясіння, захитування тощо.

Обмежена рухова активність погіршує професійну працездатність, призводить до великої кількості помилок, здійснює негативний кумулятивний ефект на життєво важливі функції і системи організму. Спеціальні дослідження показали, що продуктивність розумової діяльності в умовах гіподинамії вже на наступний день знижується майже у два рази, сильно погіршується концентрація уваги, збільшується загальний час на виконання розумових операцій [4; 6; 10; 13; 19].

Вивчення перебування людини протягом чотирьох годин у малорухливій вимушеній позі підтверджує, що навіть така порівняно невелика гіподинамія веде до значного погіршення функціонального стану організму. Найбільше страждають органи, пов'язані з регуляцією центральної нервової системи і функцій серцево-судинної системи, знижується витривалість до статичних зусиль. Спостерігається погіршення показників вищої нервової системи, а також погіршення сприйняття часу та інших психофізіологічних показників, які характеризують професійну працездатність [20; 22; 25].

Спеціальні механічні засоби час від часу треба ремонтувати, лежачи під машиною. При цьому часто змінювати положення тіла і у незручних робочих позах проводити точні, диференційовані рухи руками, пальцями, що вимагає також спеціальних координаційних навичок. Спеціалісту в таких умовах постійно приходиться діяти у швидко змінюваних умовах, використовувати різноманітні види техніки, вимірювальних приладів. Це вимагає від нього здатності швидко перебудовувати рухові дії у відповідності до вимог раптово змінюваних умов (сенсомоторної координації), здатності швидко оволодівати новими рухами.

Від військового інженера вимагається вміння дозувати невеликі за величиною силові напруження при користуванні різними ручними й для ніг органами керування (кнопками, рукоятками, важелями, педалями тощо), наприклад при роботі з дисплейною технікою, на пульті керування. Кількість рухів, що виконуються, часто-густо досягає кількох тисяч за чергування. Тому відсутність здатності відчувати і суворо контролювати невеликі силові напруження веде до великих витрат енергії, швидкому перевтомленню й перенапруженню нервово-м'язового апарату, що може привести до різних захворювань м'язів і периферичної нервової системи [6; 22].

Ефективність праці військового інженера багато в чому залежить від його індивідуальної здатності до продуктивної розумової і фізичної діяльності, ступеня витривалості і відновлення його організму, тобто від його працездатності. Важливе значення для успішної виробничої (службової) діяльності військового інженера має добрий стан його серцево-судинної й центральної нервової систем, які найчастіше «виходять з ладу», що веде до цілої низки захворювань [2; 6; 11; 17].

Вивчення професії військового інженера показує, що в його діяльності важливу роль відіграють психічні якості. Йому необхідні, наприклад такі якості уваги, як здатність одночасно сприймати декілька об'єктів

(обсяг уваги), виконувати декілька дій (розподіл уваги), швидко переносити увагу з одного об'єкту на інший (переключення уваги), зосереджуватися на одному об'єкті (концентрація уваги), здатність утримувати необхідну інтенсивність уваги протягом тривалого часу (стійкість уваги). Він також має мати й оперативне мислення – вміти швидко аналізувати інформацію, що поступає, вибрати правильне рішення і швидко його реалізувати.

На основі вищевикладеного нами розроблена спеціальна таблиця, яка характеризує професійну діяльність військових спеціалістів інженерного профілю і її вплив на функціональний стан організму (табл. 1)

Таблиця 1

Характеристика умов професійної діяльності спеціалістів інженерних підрозділів

Основні завдання інженерного забезпечення загальновійськового бою	Характер робочого навантаження	Функціональні зміни організму, що найчастіше зустрічаються
Інженерна розвідка супротивника, місцевості і об'єктів	Навантаження динамічного характеру з участю м'язів рук, ніг і плечового поясу середнього фізичного напруження. Розподіл і концентрація уваги	Підвищення частоти серцевих скорочень. Зниження рівня кисневого насичення крові. Уповільнення сенсорних реакцій
Фортифікаційне устаткування позицій, рубежів, районів, пунктів управління	Переважає робота статичного та мало динамічного характеру на технічних засобах автодорожніх машин Фіксована поза «сидячи» в умовах ізольованого приміщення. Помірний темп робочих рухів (20–60 за хвилину)	Погіршення функціонального стану нервово-м'язової системи, зорового аналізатора. Погіршення координації рухів
Влаштування і утримання інженерних загороджень та здійснення руйнувань	Навантаження динамічного і статичного характеру значного фізичного напруження	Стомлення від фізичних навантажень, підвищення ЧСС
Установка і розміщення мін і фугасів	Динамічні навантаження середнього й значного фізичного напруження. Концентрація уваги та її розподіл	Стомлення зорового аналізатора, підвищене емоційне напруження, зростання ЧСС
Знищення і знешкодження мін супротивника	Динамічні й статичні навантаження малого й середнього напруження. Значна концентрація уваги	Значне стомлення м'язів рук і спини, зниження функціонального стану зорового аналізатора і уваги
Пророблення і утримання проходів в загороддах і руйнуваннях	Динамічні навантаження значного й середнього фізичного напруження. Силкові статичні напруження	Ускладнення роботи серцево-судинної системи, значне підвищення ЧСС
Підготовка і утримання шляхів руху військ (сил); експлуатація і технічне прикриття військово-автомобільних доріг	Динамічна робота різного ступеня фізичного напруження з маніпулюванням важелями приладів, пристроїв	Стомлення зорового аналізатора, зниження розподілу і концентрації уваги, стомлення м'язів спини
Подолання загороджень і руйнувань та влаштування переходів через перешкоди	Навантаження динамічного характеру з участю м'язів всього тіла середнього фізичного напруження.	Погіршення стану м'язової і серцево-судинної систем. Розподіл і концентрація уваги зменшується
Установлення і утримання переправ при форсуванні водних перешкод	Навантаження переважно динамічного характеру, з великими та середніми навантаженнями та значною інтенсивністю роботи м'язів	Стомленість м'язів усього тіла, значне напруження центральної нервової системи
Розмінування місцевості і об'єктів	Динамічні й статичні навантаження малого й середнього напруження.	Значна концентрація уваги, стомленість ЦНС, погіршення стану зорового аналізатора
Інженерні заходи щодо маскування військ і об'єктів	Динамічні навантаження значного й середнього фізичного напруження. Силкові статичні напруження.	Стомлення м'язів усього тіла
Добування і очищення води та обладнання пунктів водопостачання	Переважає робота статичного та мало динамічного характеру на технічних засобах спеціальних машин Фіксована поза «сидячи» в умовах ізольованого приміщення	Погіршення координації і стану м'язів рук, стомлення м'язів спини,

Враховуючи результати аналізу діяльності спеціалістів інженерних підрозділів професійно-прикладна фізична підготовка має включати в себе елементи профілактики професійних вад: деформації хребта і грудної клітки, послаблення дихального апарату, порушень діяльності нервової системи. Спеціальна підготовка має передбачати також елементи загартування, пов'язані із різкою зміною температурних умов тощо.

Дискусія

Інженерні війська є дуже важливим родом військ. Перш за все, слід знати, що інженерні війська – це війська переднього краю. Вони йдуть в бій одночасно з мотострільцями і танкістами, а часто і раніше них. Саме інженерні війська першими освоювали новітні засоби ведення війни, упродовжували їх в арсенал армії. З інженерних військ виокремилися в самостійні роди військ залізничні війська, війська зв'язку, автомобільні війська, танкові війська [11].

Інженерні війська єдиний рід військ, для якого війна не кінчається ніколи. Інженерні війська призначені для вирішення завдань інженерного забезпечення бою. Згідно Бойовому Статуту Сухопутних Військ інженерне забезпечення є одним з видів бойового забезпечення, яке організовується і здійснюється з метою створення військам необхідних умов для своєчасного і скритного висунення, розгортання, маневру, успішного виконання ними бойових завдань, підвищення захисту військ і об'єктів від всіх видів поразки, для нанесення супротивникові втрат, для утруднення дій супротивника [5; 16; 17].

Завдання інженерного забезпечення підрозділи та частини родів військ повинні виконувати із широким застосуванням засобів механізації робіт та інженерної техніки, з дотриманням максимальної самостійності і забезпеченням постійної бойової готовності. Усьому цьому військові інженери оволодівають під час навчання у вищому військовому навчальному закладі.

Головним завданням інженерної підготовки вважається вироблення навичок і вмінь військовослужбовців, розрахунків (позаштатних груп розмінування, позаштатних груп водопостачання) у ефективному застосуванні засобів інженерного озброєння з метою виконання поставлених перед підрозділом задач.

Основу практичного навчання виконання завдань інженерного забезпечення дій військ складає послідовне відпрацювання завдань і нормативів у ході тактичних занять і навчань відповідно до програми інженерної підготовки і збірника нормативів з бойової підготовки підрозділів Сухопутних військ [8; 16; 18; 21].

Аналіз завдань, які виконують фахівці інженерних підрозділів і програм спеціалізованої підготовки у ВВНЗ, дозволяє виділити наступні інженерні спеціалізації: інженер саперного діла; інженер будови загороджень; інженер забезпечення дорожнього руху;

інженер-технік; фахівець керованого мінування; інженер-мостобудівельник; фахівець інженерних конструкторцій; фахівець інженерного розгородження; фахівець інженерного обладнання пунктів управління; фахівець інженерно-маскувальної справи; інженер-електротехнік; інженер понтонного фаху; спеціаліст плаваючих транспортерів і плаваючих машин та інші [11; 17; 22].

У свою чергу ці спеціальності можна умовно згрупувати у дві відносно самостійні підгрупи: спеціалістів вибухово-мінних пристроїв і речовин (сапери, мінери) і спеціалістів спеціальних машин і агрегатів (фахівців інженерно-дорожніх машин і пристроїв, автотехніки тощо).

Професійна діяльність офіцера (інженера-механіка, керівника інженерної служби) вимагає від нього, крім спеціальних інженерно-технічних знань, вмінь та навичок обслуговування спеціальних машин. Офіцер інженерних підрозділів проводить інструктажі механіків щодо правил роботи (експлуатації) різних транспортних і механічних засобів, навчає їх заводити й керувати машинами у складних умовах, перевіряє технічний стан цих засобів, контролює їх ремонт й обслуговування. При цьому офіцер практично показує як все це робиться (керування, ремонт тощо), а, відповідно, повинен сам відмінно володіти цими спеціальними трудовими рухами (прийомами).

Висновки

1. Інженерні війська (підрозділи), які існують практично у всіх арміях країн світу, виконують найважливіші завдання інженерного забезпечення дій бойових підрозділів, які потребують спеціальної підготовки особового складу, застосування інженерних боеприпасів та інженерної техніки

2. Велика різноманітність завдань, які виконують спеціалісти інженерних підрозділів ускладнює розподіл їх на групи з приблизно однаковим характером професійних дій за специфікою фізичних навантажень.

3. Можна умовно розподілити військовослужбовців інженерних підрозділів на спеціалістів мінно-вибухової справи, де фізичні навантаження носять відносно невеликі силові але великі психічні напруження (сапери, мінери) і спеціалістів інженерно-будівельних машин та інших засобів, які в ході експлуатації вимагають значних фізичних зусиль і тонкої координації рухів (будівельники, оператори тощо).

4. На сьогодні не існує спеціально розроблених програм фізичної підготовки вказаним категоріям фахівців інженерних підрозділів, що негативно відбивається на підготовці курсантів ВВНЗ.

Метою наших подальших досліджень буде розроблення програми фізичної підготовки для курсантів ВВНЗ інженерного профілю.

Конфлікт інтересів. Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів.

Джерела та література

1. Афонін В. М., Єна М. О., Поцілуйко П. В. Фізична підготовленість майбутніх офіцерів Збройних Сил України. Молода спортивна наука України. Львів : ЛДУФК, 2015. вип. 20. Т.2. С.185–190.
2. Бородин Ю. А. Тенденции изменения требований профессиональной деятельности и организации системы физической подготовки курсантов и слушателей ВВУЗов инженерно-технического профиля. Физическое воспитание студентов творческих специальностей. 2007. № 3. С. 15–29.
3. Гунченко В. Розробка способів оптимізації спеціальної фізичної підготовки курсантів в за спеціальністю «Озброєння та військова техніка». Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. 2017. Вип. 28. С. 34–38.
4. Гусак О. Д. Корекція психофізичної готовності військовослужбовців аеромобільних підрозділів до навчально-бойової діяльності під час занять з подолання перешкод: дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту. 24.00.02 ЛДУФК. Львів, 2012. 189 с.
5. Данілов І. П. Інженерна підготовка : навчальний посібник. Львів : НАСВ, 2016. 552 с.
6. Красота І. В. Основні етапи створення інженерних військ Збройних сил України та особливості їх комплектування офіцерським складом. Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Історичні науки. 2016. Випуск 9. С. 291–295.
7. Шлямар І. Л., Яворський А. І., Романчук С. В. Характеристика фізичних навантажень, які переносять військовослужбовці механізованих підрозділів під час польового виходу. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. 2015. № 9. С. 57–63.
8. Климович В. Б., Ольховий О., Романчук С., Курбакова С. Взаємозалежність професійної та фізичної готовності курсантів-артилеристів. Спортивний вісник Придніпров'я. 2016. № 3. С. 75–79.
9. Кузнецов М. В., Афонін В. М., Федак С. С. Фізичний стан курсантів – кандидатів до підрозділів Сил спеціальних операцій Збройних сил України. Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. 2016. Випуск 24. С. 30–34.
10. Мілютин В. А., Фтемов Ю. О., Павлючик В. П., Куцька О. М. Інженерне забезпечення загальновійськового бою : навчальний посібник. Львів : АСВ, 2010. 164 с.
11. Настанова з інженерного забезпечення Збройних Сил України. Київ : ГШ ЗС України, 2010. 170 с.
12. Настанова з фізичної підготовки у Збройних Силах України (НФП-2014). Київ : М-во оборони України, 2014. 158 с.
13. Ольховий О. М., Корчагін М. В., Ольховий В. М. Красота О. М. Вплив військово-професійної діяльності на фізичну підготовленість, розвиток, фізичний та функціональний стан військово-службовців-операторів. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. 2010. № 12. С. 89–94.
14. Паевский В. В., Шевченко О. А. Роль физической подготовки в совершенствовании задач и функциональных особенностей учебно-боевой деятельности личного состава подразделений ППО Сухопутных войск. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. 2004. № 9. С. 53–62.
15. Петрачков О. Аналіз взаємозв'язку між фізичною та професійною підготовленістю у військовослужбовців різних військових спеціальностей. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2007. № 4. С. 67–69.
16. Романчук В. М. Обґрунтування змісту та організації форм фізичної підготовки курсантів вищих військових навчальних закладів технічного профілю : дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту : 24.00.02 ЛДУФК. 2007. 196 с.
17. Романчук С., Шлямар І., Климович В. Порівняльний аналіз фізичної підготовленості курсантів ВНЗ Сухопутних військ різних спеціальностей. Молода спортивна наука України. 2012. Випуск 16, Т. 2. С. 166–170.
18. Федак С. С. Дослідження фізичного стану військовослужбовців, які виконували міжнародні операції у гірській місцевості. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. 2014. № 5. С. 67-73
19. Шевченко О. А. Специальная направленность поэтапного формирования физических качеств военных специалистов ПВО Сухопутных войск. Физическое воспитание студентов творческих специальностей. 2007. № 1. С. 161–167.
20. AR 600–9 “The Army Weight Control Program” Headquarters Department of the Army Washington, DC 27 November 2006.
21. Billat V, Lopes P. Indirect Methods for Estimation of Aerobic Power. In: Maug PJ, Foster C, ed. Physiological Assessment of Human Fitness. Champaign, IL: Human Kinetics; 2006. p. 19–37.
22. FM 7-22 “Army Physical Readiness Training”, Headquarters Department of the Army, Washington, DC, 3 May 2013.
23. Lisowski VO, Mihuta Yu. Importance of coordination skills essential psychophysical demonstrated competencies as a military specialists. Physical Education of Students. 2013; 6: 38–42.
24. McNab C. Special Forces extreme fitness. Military workouts and fitness challenges for maximizing performance. New York; 2014. 320 p.

Reference

1. Afonin V. M., Iena M. O., Potsiluiiko P. V. (2015), “Fizychna pidhotovlenist maibutnikh ofitseriv Zbroinykh Syl Ukrainy” [Physical fitness of future officers of the Armed Forces of Ukraine]. *Moloda sportywna nauka Ukrainy*. LDUFK, Lviv. Vyp. 20. T. 2. pp. 185–190. [in Ukraine].
2. Borodyn Yu. A. (2007), “Tendentsyy yzmeneniya trebovaniy professionalnoi deiatelnosti y orhanyzatsyy systemy fizycheskoi podhotovky kursantov y slushatelei VVUZov ynzhenerno-tekhnicheskoho profilya” [Tendencies of changing requirements of professional activity and organization of the system of physical training of cadets and students of HEIs of engineering and technical profile]. *Fyzycheskoe vospytanye studentov tvorcheskyykh spetsyalnostei*. № 3. pp. 15–29. [in Russia].
3. Hunchenko V. (2017), “Rozrobka sposobiv optymizatsii spetsialnoi fizychnoi pidhotovky kursanti. v za spetsialnistiu «Ozbroiennia ta viiskova tekhnika»” [Development of ways of optimization of special physical training of cadets. in the specialty “Weapons and military equipment”]. *Molodizhnyi naukovyi visnyk Skhidnoievropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky*. Vyp. 28. pp. 34–38. [in Ukraine].
4. Husak O. D. (2012), “Korektsiia psykhofizychnoi hotovnosti viiskovosluzhbovtiv aeromobilnykh pidrozdiliv do navchalno-boiovoi diialnosti pid chas zaniat z podolannia pereshkod “ [Correction of psychophysical readiness of military personnel of airborne units for training and combat activity during obstacle training] : dys. ... kand. nauk z fiz. vykhovannia i sportu. 24.00.02 LDUFK. Lviv. 189 p.

5. Danilov I. P. *Inzhenerna pidhotovka* [Engineering training]. NASV, Lviv. 552 p. [in Ukraine].
6. Krasota I. V. (2016), "Osnovni etapy stvorennia inzhenernykh viisk Zbroinykh syl Ukrakhny ta osoblyvosti yikh komplektuvannia ofiterskym skladom" [The main stages of creation of engineering troops of the Armed Forces of Ukraine and features of their staffing with officers]. *Visnyk Kam'ianets-Podilskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Ohiiienka. Istorychni nauky*. Vyp. 9. pp. 291–295. [in Ukraine].
7. Shliamar I. L. (2015), "Kharakterystyka fizychnykh navantazhen, yaki perenosiat viiskovosluzhbovtsi mekhanizovanykh pidrozdiliv pid chas polovoho vykhodu" [Characteristics of physical loads carried by servicemen of mechanized units during field exit]. *Pedahohika, psykholohiia ta medyko-biologichni problemy fizychnoho vykhovannia i sportu*. № 9. pp. 57–63. [in Ukraine].
8. Klymovych V., Romanchuk S., Kurbakova S. (2016), "Vzaiemozalezhnist profesiinoi ta fizychnoi hotovnosti kursantiv-artylerystiv" [Interdependence of professional and physical readiness of artillery cadets]. *Sportyvnyi visnyk Prydniprov'ia*. № 3. pp. 75–79. [in Ukraine].
9. Kuznetsov M. V., Afonin V. M., Fedak S. S. (2016), "Fizychnyi stan kursantiv – kandydativ do pidrozdiliv Syl spetsialnykh operatsii Zbroinykh syl Ukrainy" [Physical state of cadets - candidates for the special forces units of the Armed Forces of Ukraine]. *Molodizhnyi naukovyi visnyk Skhidnoevropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky*. V. 24, pp. 30–34. [in Ukraine].
10. Miliutin V. A., Ftemov Yu. O., Pavliuchyk V. P., Kutska O. M. (2010), *Inzhenerne zabezpechennia zahalnoviiskovoho boiu* [Engineering support for all-military combat]. ASV, Lviv. 164 p. [in Ukraine].
11. *Nastanova z inzhenernoho zabezpechennia Zbroinykh Syl Ukrainy* [Engineering Guidelines for the Armed Forces of Ukraine]. (2010). HSh ZS Ukrainy, Kyiv. 170 p. [in Ukraine].
12. *Nastanova z fizychnoi pidhotovky u Zbroinykh Sylakh Ukrainy (NFP-2014)* [Physical Training Manual in the Armed Forces of Ukraine (NFP-2014)]. (2010). M-vo oborony Ukrainy, Kyiv. 158 p. [in Ukraine].
13. Olkhovyi O. M., Korchahin M. V., Olkhovyi V. M., Krasota O. M. (2010), "Vplyv viiskovo-profesiinoi diialnosti na fizychnu pidhotovlenist, rozvytok, fizychnyi ta funktsionalnyi stan viiskovosluzhbovtiv-operatoriv" [Influence of military and professional activity on physical preparedness, development, physical and functional state of servicemen-operators]. *Pedahohika, psykholohiia ta medyko-biologichni problemy fizychnoho vykhovannia i sportu*. № 12. pp. 89–94. [in Ukraine].
14. Paevskiy V. V., Shevchenko O. A. (2004), "Rol fizycheskoi podhotovky v sovershenstvovannyi zadach y funktsionalnykh osobennostei uchebno-boevoi deiatelnosti lychnoho sostava podrazdeleniy PPO Sukhoputnykh voisk" [The role of physical training in the improvement of tasks and functional peculiarities of training and combat activity of the personnel of the Air Forces air defense units]. *Pedahohika, psykholohiia ta medyko-biologichni problemy fizychnoho vykhovannia i sportu*. № 9. pp. 53–62. [in Russia].
15. Petrachkov O. (2007), "Analiz vzaiemozviazku mizh fizychnoiu ta profesiinoiu pidhotovlenistiu u viiskovosluzhbovtiv riznykh viiskovykh spetsialnostei" [Analysis of the relationship between physical and vocational training in military personnel of different military specialties]. *Teoriia i metodyka fizychnoho vykhovannia i sportu*. № 4. pp. 67–69. [in Ukraine].
16. Romanchuk V. M. "Obgruntuvannia zmistu ta orhanizatsii form fizychnoi pidhotovky kursantiv vyshchykh viiskovykh navchalnykh zakladiv tekhnichnoho profilu" [Substantiation of the content and organization of forms of physical training of cadets of higher military educational establishments of technical profile] : dys.... kand. nauk z fiz. vykhovannia i sportu : 24.00.02 LDUFK. Zhytomyr. 196 p. [in Ukraine].
17. Romanchuk S., Shliamar I., Klymovych V. (2012), "Porivnialnyi analiz fizychnoi pidhotovlenosti kursantiv VNZ Sukhoputnykh viisk riznykh spetsialnostei" []. *Moloda sportyvna nauka*. V. 16, t. 2. pp. 166–170. [in Ukraine].
18. Fedak S. S. (2014), "Doslidzhennia fizychnoho stanu viiskovosluzhbovtiv, yaki vykonuvaly mizhnarodni operatsii u hirskii mistsevosti" [Investigation of the physical condition of servicemen performing international operations in mountainous terrain]. *Pedahohika, psykholohiia ta medyko-biologichni problemy fizychnoho vykhovannia i sportu*. № 5. pp. 67–73. [in Ukraine].
19. Shevchenko O. A. (2004), "Spetsyalnaia napravlennost' roztarpnogo formyrovannia fizycheskykh kachestv voennykh spetsyalystov PVO Sukhoputnykh voisk" [Special focus of the phased formation of the physical qualities of military specialists of the Air Force]. *Fyzycheskoe vospytanye studentov tvorcheskykh spetsyalnostei* № 1. pp. 161–167. [in Russia].
20. AR 600–9 "The Army Weight Control Program" Headquarters Department of the Army Washington, DC 27 November 2006.
21. Billat V, Lopes P. Indirect Methods for Estimation of Aerobic Power. In: Maug PJ, Foster C, ed. *Physiological Assessment of Human Fitness*. Champaign, IL.: Human Kinetics; 2006. p. 19–37.
22. FM 7-22 "Army Physical Readiness Training", Headquarters Department of the Army, Washington, DC, 3 May 2013.
23. Lisowski VO, Mihuta Yu. Importance of coordination skills essential psychophysical demonstrated competencies as a military specialists. *Physical Education of Students*. 2013;6:38–42.
24. McNab C. *Special Forces extreme fitness. Military workouts and fitness challenges for maximizing performance*. New York; 2014. 320 p.

Надійшла 2.12.2019

НАШІ АВТОРИ

- Авінов В. Л.**, викладач кафедри спорту і спортивних ігор Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, м. Кам'янець-Подільський, Україна.
- Алексєєв О. О.**, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри спорту і спортивних ігор Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, м. Кам'янець-Подільський, Україна.
- Банях В. І.**, кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент кафедри медико-біологічних основ фізичного виховання Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії імені Тараса Шевченка, м. Кременець, Україна.
- Боднар А. О.**, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри теорії і методики фізичного виховання Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, м. Кам'янець-Подільський, Україна.
- Бутов Р. С.**, кандидат наук з фізичного виховання і спорту, старший викладач кафедри фізичної реабілітації та медико-біологічних основ фізичного виховання Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, м. Кам'янець-Подільський, Україна.
- Гамалицкая Г. М.**, викладач кафедри легка атлетика, водні види спорту і туризм Придністровського державного університету ім. Т. Г. Шевченка, м. Тирасполь, Молдова.
- Гамалицкий К. В.**, старший викладач кафедри теорії та методики фізичного виховання і спорту Придністровського державного університету ім. Т. Г. Шевченка, м. Тирасполь, Молдова.
- Гуска М. В.**, викладач кафедри фізичного виховання Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, м. Кам'янець-Подільський, Україна.
- Демянчук М. Р.**, кандидат педагогічних наук, викладач терапевтичних дисциплін Комунального закладу вищої освіти «Рівненська медична академія» Рівненської обласної ради, м. Рівне, Україна.
- Деркаченко І. В.**, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри легкої атлетики, водних видів спорту та туризму Придністровського Державного Університету ім. Т. Г. Шевченка, м. Тирасполь, Молдова.
- Деркаченко С. С.**, вчитель вищої педагогічної категорії «Тираспольської гуманітарно-математичної гімназії», м. Тирасполь, Молдова.
- Дияк В. В.**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та соціально-економічних дисциплін Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький, Україна.
- Зданюк В. В.**, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри фізичної реабілітації та медико-біологічних основ фізичного виховання Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, м. Кам'янець-Подільський, Україна.
- Капсомун Н. Г.**, старший викладач кафедри легкої атлетики, водних видів спорту та туризму Придністровського державного університету ім. Т. Г. Шевченка, м. Тирасполь, Молдова.
- Келемен Р. Ю.**, викладач Карпатського коледжу Вищого навчального закладу «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна», м. Хуст, Україна.
- Коваль О. Г.**, викладач кафедри фізичного виховання Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, м. Кам'янець-Подільський, Україна.
- Кузан М.**, викладач кафедри здоров'я людини та фізичної реабілітації Дрогобицького державного університету імені Івана Франка, м. Дрогобич, Україна.
- Мисів В. М.**, кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент, доцент кафедри теорії і методики фізичного виховання Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, м. Кам'янець-Подільський, Україна.

- Михальська Ю. А.**, кандидат психологічних наук, асистент кафедри психолого-медико-педагогічних основ корекційної роботи Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, м. Кам'янець-Подільський, Україна.
- Михальський А. В.**, кандидат медичних наук, доцент, доцент кафедри фізичної реабілітації та медико-біологічних основ фізичного виховання Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, м. Кам'янець-Подільський, Україна.
- Мірошніченко В. І.**, доктор педагогічних наук, доцент, начальник кафедри педагогіки та соціально-економічних дисциплін Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький, Україна
- Молев В. П.**, кандидат медичних наук, доцент, доцент кафедри фізичної реабілітації та медико-біологічних основ фізичного виховання Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, м. Кам'янець-Подільський, Україна.
- Мициков М. В.**, доцент кафедри теорії і методики фізичного виховання та спорту Придністровського Державного Університету ім. Т. Г. Шевченка, м. Тирасполь, Молдова.
- Одайник В. В.**, викладач кафедри фізичного виховання Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, м. Кам'янець-Подільський, Україна.
- Панчук Н. П.**, кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології освіти Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Україна.
- Панькевич Я.**, аспірант ЛДУФК, викладач кафедри фізичного виховання спеціальної фізичної підготовки і спорту, Національна академія сухопутних військ, м. Львів, Україна.
- Погребняк Т.**, викладач кафедри теорії і методики фізичного виховання Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, м. Кам'янець-Подільський, Україна.
- Потапчук С. М.**, викладач кафедри теорії і методики фізичного виховання Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, м. Кам'янець-Подільський, Україна.
- Синишина В. М.**, кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна.
- Слюсарчук В. В.**, кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент, докторант кафедри педагогіки, психології і методики фізичного виховання Національного університету «Чернігівський колегіум імені Т. Г. Шевченка», Україна.
- Совтисік Д. Д.**, кандидат біологічних наук, доцент, професор кафедри фізичної реабілітації та медико-біологічних основ фізичного виховання Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, м. Кам'янець-Подільський, Україна.
- Стасюк І. І.**, кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент, декан факультету фізичної культури Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Україна.
- Чаплінський Р. Б.**, кандидат медичних наук, доцент, професор кафедри фізичної реабілітації та медико-біологічних основ фізичного виховання Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, м. Кам'янець-Подільський, Україна.
- Чебан Т. М.**, старший викладач кафедри спортивних ігор факультету фізичної культури і спорту Придністровського Державного Університету ім. Т. Г. Шевченка, м. Тирасполь, Придністровська Молдавська республіка.
- Юрчишин Ю. В.**, кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент, завідувач кафедри теорії і методики фізичного виховання Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, м. Кам'янець-Подільський, Україна.

Наукове видання

ВІСНИК

**Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка**

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ, СПОРТ І ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ

**Збірник наукових праць
випуск 15, 2019**

*Редакційна колегія залишає за собою право відхиляти матеріали,
що не відповідають вимогам до фахових видань або вносити корективи*

За зміст і достовірність інформації відповідальність несуть автор та співавтори

Формат 60x84/8. Ум. друк. арк. 13,72.
Тираж 300 пр. Зам. № 972.

Друк: ПП «Аксиома».
вул. Симона Петлюри, 30а, м. Кам'янець-Подільський, 32300.
Тел./факс: (03849) 3 90 06, (067) 381 29 43.
E-mail: aksiomaprint@ukr.net, sales@aksioma.org.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 1808 від 26.05.2004.